

AANVULLINGEN

BOEK

(30)

...s he 'We waren bezig m

De ernstige beschuldiging
betrekking op de NA
'humanitaire in
gaat ons hier o
geleden be

Eén jaar na
Nicole Lucas

Boek

Nieuw
vo
in

DE
gri
tu
e

gezind
politie BRUSSEL - ...
stad in eerste week
Met hadden uitge
Was: hebben gezeg
Huis, veel te hard gestagen. Die arme
justi Milosevic is meteen door de knie-
INS- en gegaan. Had het niet wat min-
van der gekund?"
de f Niek Biegman, de Nederlandse
Al C ambassadeur bij de Navo, wordt
en een beetje moe van de ladingen
F kritiek die het bondgenootschap
de laatste weken, bij de herden-
king van één jaar Navo-optreden,
over zich heen heeft gekregen.
De Navo zou slecht voorbereid
zijn geweest, de tegenstander in
Belgrado hebben onderschat en
zich voor het karretje van het Al-
banese Bevrijdingsleger UCK heb-
ben laten spannen.

keer gebeuren'. Als we Kroatië
niet hadden gehad, en Bosnië
met tussen de 200 000 en 300 000
doden, dan weet ik niet of de
Navo in Kosovo zou hebben inge-
grepen. Maar het is ook niet zo
dat Racak de doorslag heeft gege-
ven om tot actie over te gaan."

In Racak werden in januari
1999 tientallen vermoorde Alba-
nese Kosovaren gevonden. Een
standrechtelijke executie door
Servische paramilitairen, oor-
deelde William Walker, leider
van de OVSE-missie in Kosovo on-
middellijk. Dat leidde tot verder-
gaande internationale bemoeien-
is en uiteindelijk tot operatie Al-
lied Force.

Inmiddels bestaat twijfel over
het stellige oordeel van Walker.
Volgens ambassadeur Biegman
maakt het weinig uit. "Het waren
Albanezen, het waren burgers, ze
waren vermoord en het was niet
de eerste keer dat zoiets gebeur-
de." Hij vergelijkt het met de
aanslag op de markt in Sarajevo
in 1995. "Er is lang getwijfeld of
de Serviërs dat hadden gedaan of
misschien toch de moslims zelf.
Het doet er niet zoveel toe. De
stad werd al drie jaar belegerd,
door de Serviërs."

De dagen voor Allied Force wa-
ren niet bijzonder hectisch. "In

oktober 1999
nender, toen
gen met inge
en wisten da
kon komen d
moesten uitv
deur geeft to
hoopte dat M
den. "We had
niet het gevo
moeten we er
Getwijfeld i
hij. "Totaal ni

Navo-amb
genoeg va
op acties

Navo-vliegtuig
lucht in moeste
niet wilde toeg
met een goede
ontkent dat he
taire bondgeno
reld er van uit g
land als Joegos
de knieën te he
den geen idee h
duren. We heb
niet gedacht da
week weer aan
zouden zijn."

Ook de kritiek
defensiespeciali
dat de Navo zich
genstander heeft
Biegman van taf
geen blik werpe
oren van Milosev
vic honderdduize
zen op de vlucht

Opnieuw spanningen in Mitrovica

KOSOVSKA MITROVICA - Kfor-
troepen hebben gisteren traangas
ingezet om een confrontatie tus-
sen enige honderden Serviërs en
etnische Albanese te voorkom-
men. De Serviërs waren uit het
noordelijke deel van Mitrovica
over de rivier de Ibar naar het
zuiden gekomen, waar zich hon-
derden etnische Albanese had-
den verzameld met vlaggen. De
afgelopen weken is Mitrovica
keer op keer het toneel geweest
van gewelddadige confrontaties
tussen de twee bevolkingsgroe-
pen.

Keuken
partners
KENS VOOR DOORDENKERS

Westen be
het Partnershi
eranderde de Russische Federatie het Natio-
nale Veiligheidsconcept door toe te voegen dat
n bereid is kernwapens in te zetten in ie-
a, met het oog op de nationale veiligheid,

Leden van het Joegoslavië-Tribunaal openen een massagr...

isovo. De doden werden hier vorig jaar maart begraven.

Situatie Kosovo blijft explosief

KOSOVO De sfeer in de Servische provincie
Kosovo is opnieuw grimmig. Terwijl leden
van het Joegoslavië-Tribunaal in massagraven
zoeken naar Albanese slachtoffers van
de oorlog van vorig jaar, waarschuwde de
nieuwe Spaanse KFOR-bevelhebber Juan Or-
tuno gisteren voor nieuwe etnische span-

ningen. Ortuno wil snel een veilige omge-
ving creëren voor de etnisch-Albanese en
Servische inwoners.
Westerse landen zijn inmiddels begon-
nen etnische Albanese naar Kosovo terug
te zuren, omdat de situatie weer veilig zou
zijn. In Kosovo vinden echter nog steeds in-

cidenten plaats. Zo meldde de Servische te-
levisie dat dit weekend in het westen van
Kosovo 250 woningen van Servische inwo-
ners in brand gestoken zijn. Maandag werd
een officier van het Kosovo Beschermings-
korps (TKM) gedood, en deden zich 's nachts
explosies voor in Pristina. (AP/ANP)

den als gerechtvaardigd moet worden beschouwd. Kennelijk vindt ook de Nederlandse regering dat de internationale rechtsorde verdedigd kan worden door die te schenden.

Mars 2000

Negeren VN leidt tot nieuwe spanning

Tijdens de Kosovo-crisis heeft de SP zich steeds op het standpunt gesteld dat een interventie zonder VN-mandaat niet alleen onrechtmatig is maar ook onverantwoord. Zij hebben een desastreuze werking in de regio maar ook in de wereld. Op het moment dat het veto-recht een verlamrende werking heeft op het functioneren van de Veiligheidsraad, duidt dat op een diep meningsverschil tussen groot-machten. Het is dan ook strijdpolitiiek hier zonder meer overheen te stappen en te opereren zonder VN-mandaat. Allied Force illustreerde de destabiliserende werking van een niet gesanctioneerde militaire interventie. Door de Kosovo-oorlog werden de diplomatieke contacten tussen de Russische Federatie en het Westen bevoren en trok men zich terug uit het Partnership for Peace. Eind vorig jaar veranderde de Russische Federatie het Nationale Veiligheidsconcept door toe te voegen dat men bereid is kernwapens in te zetten in iedere, met het oog op de nationale veiligheid,

Kosovo krijgt een oorlogstribunaal

Er komt in juni een speciale rechtbank in Kosovo voor de berechting van oorlogsmisdaden. De rechtbank concentreert zich op misdaden die in 1998 en 1999 in de strijd tussen Albanezen en Serviërs zijn begaan.

ontlasten. Het zal zaken aan het Joegoslavië-Tribunaal in Den Haag overdragen als dat daarom vraagt. Het VN-hof heeft de Joegoslavische president Slobodan Milosevic en vier andere Joegoslavische leiders vorig jaar wegens misdaden in Kosovo aangeklaagd. Soldaten, paramilitairen, politiemensen en in enkele gevallen ook guerrillastrijders die burgers in Kosovo hebben vermoord en geterroriseerd zijn echter niet door de aanklagers in Den Haag

in staat van beschuldiging gesteld. "Het afhandelen van deze zaken blijkt het zwakste punt te zijn van de nieuwe rechtbanken in Kosovo. Etnische vooroordelen van lokale medewerkers en de druk vanuit de gemeenschap op de normaal gesproken gekwalificeerde rechters hebben het systeem aangetast", aldus Welberts. De situatie in Kosovska Mitrovica is illustratief voor de problemen zo verklaarde de OVSE-voorman. Lokale juristen in de stad die nog

altijd etnisch wordt verscheurd, weigeren zaken aan te nemen waarmee ze in gevaar zouden kunnen komen. Slechts een internationale rechter en een internationale aanklager zijn in de plaats actief om het steeds grotere aantal zaken af te handelen. Het is de bedoeling dat elke zaak tegen oorlogsmisdadigers in de toekomst wordt afgehandeld door drie rechters; een buitenlandse, een etnisch Albanese en een Servische magistraat. (RTR)

Complot Milosevic niet serieus bedoeld

JOEGOSLAVIË De Joegoslavische luitenant Boban Gajic, die ervan wordt verdacht de leider te zijn geweest van een groepje samenzweerders tegen het bewind van president Slobodan Milosevic, heeft voor de militaire rechtbank verklaard dat hij inderdaad zo'n samenzwering leidde, maar dat hij het niet serieus bedoeld had. Gajic erkende met zijn zes kolnuten te hebben gepraat over het vermoorden van Milosevic en legerleider Pavkovic, en over het herstellen van de monarchie, maar hij zei dat hij alleen maar had meegedaan om stoer te doen. Twee leden van de groep hebben wel bekend, maar ze legden uit dat ze patriottische bedoelingen hadden met hun samenzwering. Het zevental, dat samen het Servische Bevrijdingsleger vormde, werd in december 1999 gearresteerd. (AP)

"Moord op JAT-topman terreurdaad"

De politie van Belgrado noemt de moord op directeur Zika Petrovic van de Joegoslavische staatsluchtvaartmaatschappij JAT een terreurdaad.

Petrovic, een goede vriend van president Milosevic, werd volgens getuigen dinsdagavond voor zijn huis in het hoofd geschoten terwijl hij zijn hond uitliet. Het is zonder twijfel een terreurdaad tegen een belangrijke Joegoslavische zakenman, zei de

politie in een verklaring. Petrovic is het jongste slachtoffer in een reeks moorden op bekende figuren in de Joegoslavische hoofdstad. In januari werd de beruchte militieleider Zeljko Raznatovic, alias Arkan, gedood in een hotel in de stad. Enkele weken later kwam de Joegoslavische minister van Defensie Pavle Bulatovic in een restaurant om het leven door geweervuur. De moorden zijn vooralsnog onopgelost gebleven. (AP)

Etnische Albanezen eisen vrijlating gevangenen in Servië

Zo'n 10.000 etnische Albanezen hebben gisteren in de Kosovaarse hoofdstad Pristina geprotesteerd tegen de aanhoudende detentie in Servië van duizenden etnische Albanezen.

"Wij willen dat gevangenen zoals mensenrechtenactiviste Flora Brovina vrijgelaten worden", zei de 14-jarige Besnik Hasani. Helikop-

ters van KFOR cirkelden boven de drie kilometer lange stoet, die op de grond bewaakt werd door militairen. Tijdens de campagne van het Joegoslavische leger tegen het Bevrijdingsleger van Kosovo werden ruim 2.000 etnische Albanezen gearresteerd. De gevangenen werden nog voor de komst van de internationale vredesmacht KFOR overgebracht naar Servië. (AP)

"We waren bezig met een goede zaak"

1-1-2000

Wie zegt dat we een goede zaak waren bezig met?

Eén jaar na Allied Force
Nicole Lucas en Bert Schampers

BRUSSEL - „Als we meteen de eerste week een enorme klap hadden uitgedeeld, zou iedereen hebben gezegd: jullie hebben veel te hard geslagen. Die arme Milosevic is meteen door de knieën gegaan. Had het niet wat minder gekund?“ Niek Biegan, de Nederlandse ambassadeur bij de Navo, wordt een beetje moe van de ladingen kritiek die het bondgenootschap de laatste weken, bij de herdenking van één jaar Navo-optreden, over zich heen heeft gekregen. De Navo zou slecht voorbereid zijn geweest, de tegenstander in Belgrado hebben onderschat en zich voor het karretje van het Albanese Bevrijdingsleger UCK hebben laten spannen.

„Ik krijg bij veel beschouwingen het gevoel dat de historische context wordt vergeten. Sinds 1991 is er in de regio een gigantische hoeveelheid barbarij en ellende aangericht, voornamelijk door de Serviërs. In 1998 hadden we sterk het gevoel 'dit mag geen tweede keer gebeuren'. Als we Kroatië niet hadden gehad, en Bosnië met tussen de 200 000 en 300 000 doden, dan weet ik niet of de Navo in Kosovo zou hebben ingegrepen. Maar het is ook niet zo dat Racak de doorslag heeft gegeven om tot actie over te gaan.“ In Racak werden in januari 1999 tientallen vermoorde Albanese Kosovaren gevonden. Een standrechtelijke executie door Servische paramilitairen, oordeelde William Walker, leider van de OVSE-missie in Kosovo onmiddellijk. Dat leidde tot verdergaande internationale bemoeienis en uiteindelijk tot operatie Allied Force.

oktober 1998 was het veel spannender, toen we besloten te dreigen met ingrijpen tegen Belgrado en wisten dat er een moment kon komen dat we dat besluit moesten uitvoeren.“ De ambassadeur geeft toe dat de Navo er op hoopte dat Milosevic zou inbinden. „We hadden aanvankelijk niet het gevoel: vroeg of laat moeten we erover heen.“ Getwijfeld heeft hij niet, zegt hij. „Totaal niet.“ Ook niet toen

Navo-ambassadeur heeft genoeg van alle kritiek op acties Kosovo

Navo-vliegtuigen dag na dag de lucht in moesten omdat Belgrado niet wilde toegeven. „We waren met een goede zaak bezig.“ Hij ontkent dat het machtigste militaire bondgenootschap ter wereld er van uit ging een klein land als Joegoslavië in no time op de knieën te hebben. „Wij hadden geen idee hoelang het zou duren. We hebben in ieder geval niet gedacht dat we binnen een week weer aan het tennissen zouden zijn.“

Ook de kritiek van onder meer defensiespecialist Rob de Wijk dat de Navo zich slecht in de tegenstander heeft ingeleefd, veegt Biegan van tafel. „We kunnen geen blik werpen tussen de twee oren van Milosevic.“ Dat Milosevic honderdduizenden Albanezen op de vlucht zou jagen had

inderdaad niemand voorzich. „Maar dat was een hele domme streek. Het versterkte iedereen, niet alleen de Navo, in het idee dat daar iets gebeurde wat niet te tolereren was.“ Met Allied Force is de Navo een verplichting aangegaan, waarvan het einde nog niet in zicht is. Ruim 33 000 militairen bewaken in Kosovo een moeizame vrede. Kosovo verkeert in het luchtledige. Officieel nog wel deel van Joegoslavië, in de praktijk steeds minder.

Biegan vindt het veel te vroeg om nu de vraag te stellen naar de toekomstige status van het gebied. „Sommige vragen moet je pas stellen als er een antwoord is“, verwijst hij naar een uitspraak van Javier Solana bij diens afscheid als secretaris-generaal van de Navo. „En op dit moment is er geen antwoord dat zowel bevredigend is voor de internationale gemeenschap, Belgrado, als de Albanese Kosovaren.“ In Kosovo mag het dan rustiger geworden zijn, net over de grens in het zuiden van Servië, waar tienduizenden Albanezen wonen, loopt de spanning op. Aanvankelijk werd Belgrado daarop aangesproken, later bleek dat de Albanezen in de regio op zijn minst medeverantwoordelijk waren. Biegan is niet bevreesd dat de Navo tegen wil en dank ook daarbij betrokken zal raken. „De Navo heeft de Albanezen en restaurant van de UCK die daar actief zijn, heel duidelijk gemaakt dat ze niet op steun hoeven te rekenen als ze door eigen schuld in de problemen komen. Ze kunnen daar geen tweede Kosovo ontke-

tenen.“ Tegelijkertijd is Belgrado te verstaan gegeven geen gekke dingen uit te halen in Kosovo. Volgens sommigen zou Milosevic van plan zijn via het noordelijke Mitrovica een gewapende inval te doen in Kosovo. Biegan zegt daarvoor geen aanwijzingen te hebben. „Anders onderschat hij onze bereidheid Kosovo te verdedigen.“

Kosovo was, zoals Biegan dat noemt, 'a war of choice'. Een oorlog waarbij de ene partij de keuze heeft om in een conflict te stappen, maar niet zonder eerst de risico's zorgvuldig af te wegen. De Navo besloot in Kosovo en Servië te bombarderen zonder dat het daar een mandaat van de Veiligheidsraad voor had. Biegan: „In het internationaal recht wordt steeds vaker gekeken hoe regeringen hun burgers behandelen. Je oordeelt of je in dat conflict tussenbeide wilt komen. Is het de moeite waard, heb je de publieke opinie mee, wat vindt het parlement? Dat is tegelijk het antwoord op diegenen die zeggen dat wij de Russen moeten aanpakken en Tsjetsjenië moeten bombarderen. zij realiseren zich dan niet dat de prijs in dat geval hoger uitvalt dan wij bereid zijn te betalen. Je gaat geen nucleaire macht aanpakken om humanitaire redenen. Je moet een tegenstander uitzoeken waarvan je denkt dat je hem aankunt.“

Hebben zondag in een moord in het zuidelijke gebergte van Tsjetsjenië een hinderlaag gelegd voor een Russisch militair konvooi en minstens vijftien militairen gedood.

Aan de zijde van de rebellen sneuvelen acht manschappen en werden er twee gevangengenomen. De Russische woordvoerder voor Tsjetsjenië heeft dit gisteren bekendgemaakt. De rebellen zijn er de afgelopen weken herhaaldelijk in geslaagd Russische eenheden in een hinderlaag te laten lopen. Het Russische leger beweert echter dat het dit gebied onder controle heeft.

Ondertussen heeft de Russische commandant voor Tsjetsjenië vredesonderhandelingen met de Tsjetsjeense president Maschadov uitgesloten. (AP)

EU: meer Russisch

Gruwelijke moord op 65-jarige vrouw

26-2-2000
BELGRADO - Het onafhankelijke Servische persbureau Beta meldde gisteren de gruwelijke moord in Kosovo op een 65-jarige vrouw. Zij was met een paal door haar buik aan de grond vastgenageld. Ze was de laatste Servische inwoner van het dorp Klobubar.

Opnieuw spanningen in Mitrovica

16-4-2000
KOSOVSKA MITROVICA - Kfortroepen hebben gisteren traangas ingezet om een confrontatie tussen enige honderden Serviërs en etnische Albanezen te voorkomen. De Serviërs waren uit het noordelijke deel van Mitrovica over de rivier de Ibar naar het zuiden gekomen, waar zich honderden etnische Albanezen hadden verzameld met vlaggen. De afgelopen weken is Mitrovica keer op keer het toneel geweest van gewelddadige confrontaties tussen de twee bevolkingsgroepen.

Keukenpartners
KENS VOOR DOORDENKERS

Kritiek situatie: De oplopende spanning tussen de Russische Federatie en het Westen is een van de keerpunten van militaire interventies waarmee de NAVO en dus de Nederlandse regering, wel degelijk rekening had moeten houden.

Balkan is mooie woorden beu

Stabiliteitspact

Nicole Lucas en Wilma van Meteren

AMSTERDAM - Over gebrek aan belangstelling heeft de Balkan de laatste tijd niet te klagen. Conferenties genoeg over de roerige regio, plechtige belofes ook. Vandaag moet blijken wat al die mooie woorden waard zijn. In Brussel buigen geldschietters uit de hele wereld zich (opnieuw) over de Balkan. De vraag: waarmee komen zij over de brug?

Ronkende voornemens waren er negen maanden geleden in Sarajevo te over, toen de 'internationale gemeenschap' de Balkan beloofde bij te staan op weg naar democratie en welvaart. Het Stabiliteitspact voor Zuidoost-Europa moest de ongelukkige regio voor eens en altijd de goede richting wijzen. Macedonië, Albanië, Roemenië, Bulgarije, Bosnië, Kosovo en Montenegro kregen grootschalige hulp toegezegd. Alleen Servië hoefde nergens op te rekenen. Eerst Milosevic weg, dan praten we verder, was de boodschap aan Belgrado.

Het pact kreeg concreet gestalte in een club van zo'n 25 mensen, onder leiding van de Duitse Bodo Hombach, die een gigantische zoekopdracht kreeg. Enerzijds moesten zij goede projecten vinden bij drie afzonderlijke 'tafels' (democratie & mensenrechten, economische wederopbouw, en veiligheid & justitie). Vervolgens moesten daar dan geldschietters bij worden gezocht.

Vandaag wordt in Brussel door 44 landen en zo'n beetje iedere internationale organisatie die er toe doet (VN, Wereldbank, IMF, Oeso, Oost-Europa Bank) de eerste balans opgemaakt. Wel erg laat, mopperen ze in veel Balkan-landen. Vooral de Bulgaarse premier Ivan Kostov heeft zich bij diverse gelegenheden kritisch uitgelaten. We hebben geleden onder de sancties tegen Joegoslavië, we hebben te lijden onder de puinhoop die de bombardementen van de Donau hebben gemaakt, is zijn betoog. Wanneer

worden wij voor onze steun aan het Westen gecompenseerd?

Laat? Dit soort grootschalige ondernemingen vergt nu eenmaal tijd, pareerde de Nederlandse diplomaat Ed Kronenburg, lid van Hombachs staf, gisteren de kritiek. Bovendien: de ideeën moesten van de landen zelf komen. Die waren zelf ook niet al te vlot.

Inmiddels liggen er voor 3,5 miljard euro voorstellen op tafel. Ongeveer de helft daarvan weet zich verzekerd van een financier. Die andere helft zal morgen zeker niet gevonden worden. De aandacht zal zich concentreren op een aantal *quick start projects*, die binnen een jaar kunnen beginnen. Van de 2,3 miljard gulden die daarvoor nodig zijn, moet

nog 0,9 miljard worden gezocht.

Mocht dat er toch komen - de VS en EU hebben de laatste weken heel wat tijd verdaan met elkaar in gebreke te stellen - dan zal er veel asfalt nodig zijn de komende tijd. Veel snelle projecten betreffen infrastructuur. Zoals die nieuwe brug over de Donau, waarvoor Roemenië en Bulgarije deze week officieel tekenden, na

jaren steggelen. De internationale gemeenschap betaalt. Het is daarmee het eerste concrete resultaat van het Stabiliteitspact, dat vandaag ongetwijfeld vele malen als modelproject zal worden aangehaald.

Het pact wil immers vooral projecten stimuleren die van belang zijn voor de hele regio. Grensoverschrijdende economi-

sche en politieke samenwerking, is het idee, brengt stabiliteit en welvaart. Korter gezegd: landen die handel drijven, voeren geen oorlog.

De Wereldbank herhaalt dat nog eens in een rapport dat vandaag in Brussel wordt gepresenteerd. Opnieuw worden daarin de problemen van de regio in een deprimerende reeks opgesomd. De landen in de regio moeten veel beter samenwerken, veel meer handel drijven. Ze pleit voor de instelling van een Balkan-vrijhandelszone.

Tegelijkertijd erkent de Wereldbank dat de mogelijkheden om op eigen (zelfs al is het verende) kracht iets te doen, beperkt zijn. Al was het alleen maar omdat de exportproducten van de landen zo op elkaar lijken: landbouwproducten, textiel, kleding. Oftewel, ze kunnen elkaar alleen verkopen wat er al in overvloed is. Vandaar het aansluitende pleidooi dat de EU de deuren voor de Balkan moet openen.

Dat willen die landen ook graag horen, want die bezien de nadruk op regionale samenwerking met de nodige argwaan. Ze vrezen er mee in een uithoek van Europa te worden weggezet. Bovendien signaleren ze telkens weer dat ene grote probleem. Hoe kunnen we onderling samenwerken als dat ene land (of beter een deel ervan) in het midden van de regio door de internationale gemeenschap in de hoek is gezet? Wij zijn de dupe van de paria-status van Servië, aldus Ivan Kostov.

Voor de BBC-radio gaf hij vorige week het Westen een veeg uit de pan. 'Jullie blijven maar tegen de Serviërs zeggen dat het loont als ze de democratie omarmen. Wij hebben dat inmiddels gedaan, maar we zitten nog steeds op steun te wachten.'

LUCHTHAVEN. Hartsfield in het Amerikaanse Atlanta was in 1999 de drukste luchthaven ter wereld, met 909 911 vluchten en 78 miljoen passagiers. Het aantal vluchten steeg met 7,4 procent.

Nieuwe regels voor militair ingrijpen

Van onze redactie politiek
DEN HAAG - Bij ernstige en grootschalige schendingen van fundamentele mensenrechten, of bij een onmiddellijke dreiging daarvan, mag de internationale gemeenschap ingrijpen in de soevereiniteit van een ander land.

De schendingen moeten wel een gevaar vormen voor de internationale vrede en veiligheid. Een resolutie van de Veiligheidsraad is dan niet nodig.

Dat is een van de negen zogeheten 'Scheveningse criteria' voor humanitaire interventie' die minister Van Aartsen van buitenlandse zaken aan de Tweede Kamer heeft gestuurd.

De criteria kwamen tot stand tijdens een geheim seminar in Scheveningen, vorig jaar november, waaraan regeringsadviseurs op het gebied van internationaal recht uit onder meer Frankrijk, Engeland, Denemarken en Zweden deelnamen. Het seminar stond onder voorzitterschap van Nederland.

Volgende maand volgt een tweede bijeenkomst, zei Van Aartsen gisteren in de Eerste Kamer.

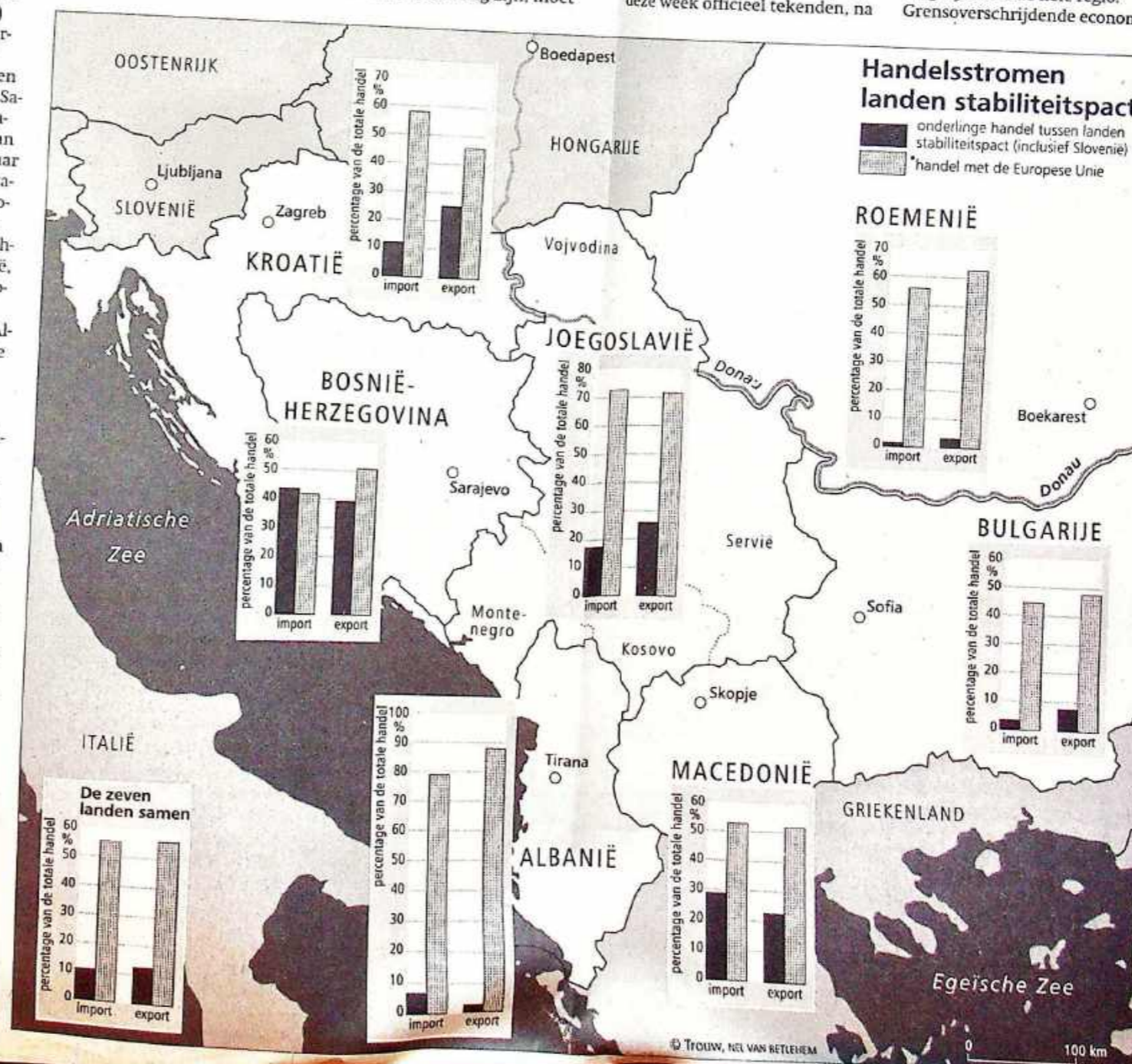
Met de bekendmaking van de Scheveningse criteria loopt de discussie over humanitaire ingrijpen in soevereine staten. Bij het begin van de Kosovo-oorlog was er veel kritiek op de Navo, die optrad zonder een sluitend mandaat van de VN-veiligheidsraad.

CIA-straft voor bom Chinese ambassade

WASHINGTON - Volgens een anonieme bron bij de Central Intelligence Agency (Cia), de geheime dienst van de Verenigde Staten, is er in de afgelopen week straf uitgedeeld aan een aantal Cia-medewerkers.

Eén medewerker is ontslagen, een aantal anderen met zwaardere of lichtere disciplinaire maatregelen geconfronteerd vanwege het noodlottige bombardement op de Chinese ambassade in de Joegoslavische hoofdstad Belgrado, tijdens de Kosovo-oorlog, een jaar geleden. 'Sommigen hebben een mondelinge reprimande gekregen, anderen een schriftelijke, waarin promotie voor enige tijd wordt uitgesloten', aldus de Cia-zegsman.

Er kwamen drie Chinese ambassademedewerkers om bij de aanval, die eigenlijk bedoeld was voor het hoofdkwartier voor de voorraden van het Joegoslavische leger. Wordvoerders van de Cia, Navo en de VS-defensie hebben van begin af aan volgehouden dat het om een stomme vergissing ging. China weigerde die verklaring te aanvaarden. Enige dagen lang werd de VS-ambassade in Peking door menigten opgetrommelde demonstranten 'be-

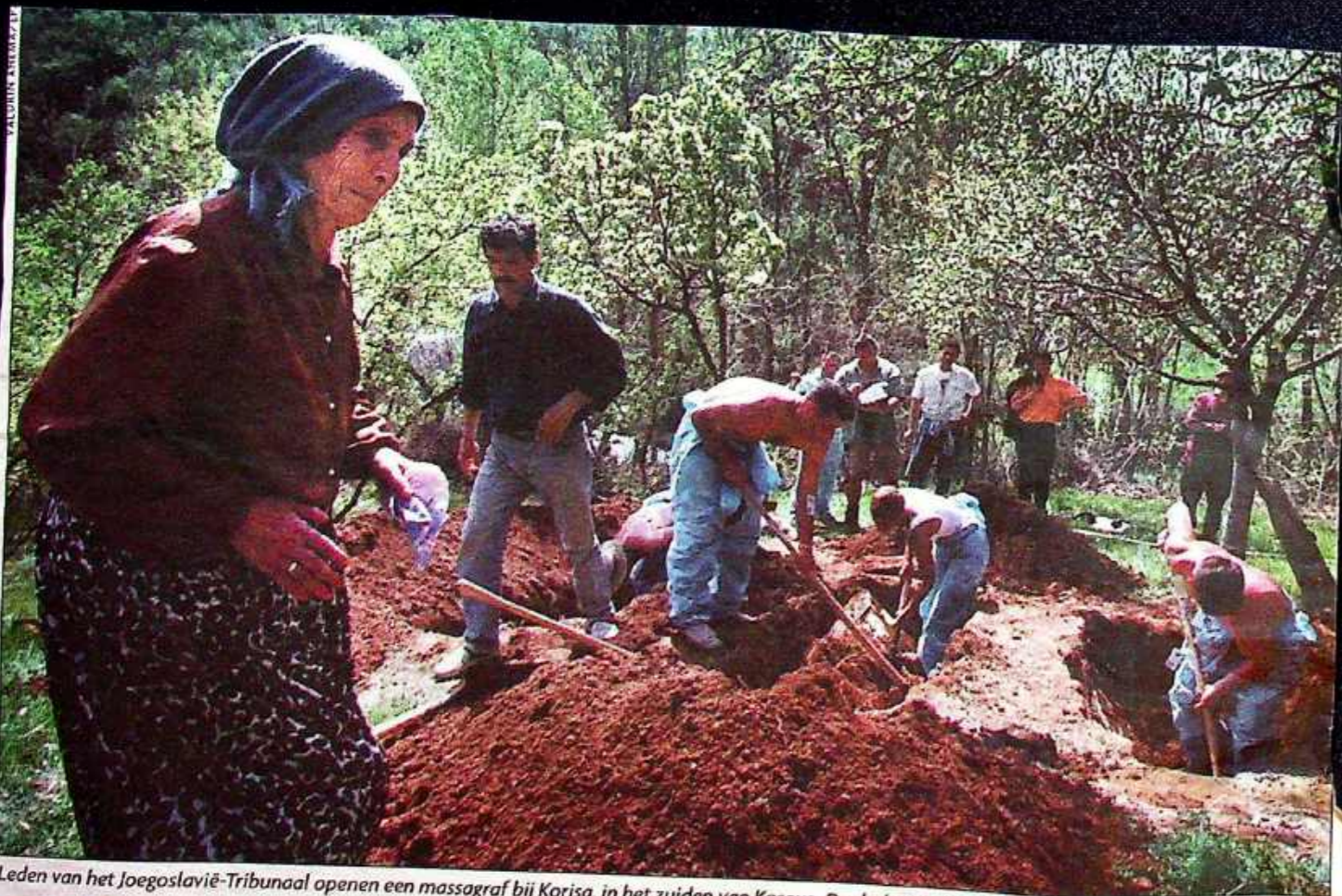
21-4-2000
Weer slachtoffers Srebrenica gevonden

BOSNIË Bosnische experts hebben de afgelopen vier dagen nabij Srebrenica in Bosnië de stoffelijke resten aangetroffen van zeker 72 mensen. Het gaat vrijwel zeker om moslims die na de val van de enclave in 1995 door Bosnische Serviërs zijn vermoord, meldt het Spaanse persbureau EFE. Nederlandse soldaten hadden vijf jaar geleden de taak de moslimenclave te beschermen. Zo'n 7000 moslims uit Srebrenica worden nog altijd vermist. Een woordvoerder van de Bosnische organisatie die naar de stoffelijke resten zoekt, verwacht dat de komende dagen waarschijnlijk nog de resten van 20 andere lichamen opgegraven zullen worden. (ANP)

14-4-2000
Kfor-soldaten gewond bij ongeregeldeheden

PRISTINA - Bij vechtpartijen tussen Servische inwoners van Kosovo en Amerikaanse troepen in het zuiden van de provincie zijn gisteravond elf Amerikaanse soldaten en een Poolse militair van de internationale troepenmacht Kfor gewond geraakt. Ook een tolk liep verwondingen op. De gevechten braken uit tijdens een huiszoeking bij een Serviër. Die bleek twee handgranaten in huis te hebben. Een groep

van 150 Serviërs vormde een blokkade rond de woning. De Amerikaanse, Poolse en Oekraïense Kfor-soldaten zouden waarschuwingsschoten hebben afgevuurd. Ook zijn de betogers bestookt met rubberkogels. Bij de gevechten liepen de soldaten lichte verwondingen op. Een Kfor-soldaat had een gebroken hand, anderen liepen kneuzingen op. Ook Serviërs raakten gewond, maar hoeveel is niet bekend.

Leden van het Joegoslavië-Tribunaal openen een massagraf bij Korisa, in het zuiden van Kosovo. De doden werden hier vorig jaar maart begraven.

13-4-2000
Situatie Kosovo blijft explosief

KOSOVO De sfeer in de Servische provincie Kosovo is opnieuw grimmig. Terwijl leden van het Joegoslavië-Tribunaal in massagraven zoeken naar Albanese slachtoffers van de oorlog van vorig jaar, waarschuwde de nieuwe Spaanse KFOR-bevelhebber Juan Ortuno gisteren voor nieuwe etnische spanningen. Ortuno wil snel een veilige omgeving creëren voor de etnisch-Albanese en Servische inwoners.

Westerse landen zijn inmiddels begonnen etnische Albanese naar Kosovo terug te sturen, omdat de situatie weer veilig zou zijn. In Kosovo vinden echter nog steeds in-

cidenten plaats. Zo meldde de Servische televisie dat dit weekend in het westen van Kosovo 250 woningen van Servische inwoners in brand gestoken zijn. Maandag werd een officier van het Kosovo Beschermingskorps (TMK) gedood, en deden zich 's nachts explosies voor in Pristina. (AP/ANP)

2000
Kosovo: prominente commandant vermoord

PRISTINA, 18 APRIL. In Pristina, de hoofdstad van Kosovo, is gisteren een prominente voormalige commandant van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK vermoord.

Besim Mala, vroeger commandant van het UÇK in de centrale Drenica-regio, bolwerk van Albanese separatisme, en sinds de ontmanteling van het UÇK een van de meest vooraanstaande officieren van het Kosovo Beschermingskorps TMK, werd gistermiddag doodgeschoten tijdens een schietpartij in een restaurant in Pristina. Bij de schietpartij vielen twee gewonden die door de internationale vredesmacht KFOR niet werden geïdentificeerd.

Volgens een communiqué van de VN-politie speelde de ruzie zich af tussen Mala en de twee anderen en waren er geen andere personen bij betrokken. Op de plek van de ruzie werden later twintig patroonhulzen gevonden. Over de aanleiding van de ruzie is niets bekend. Een van de gewonden is door de

politie verhoord; de andere was daarvoor te ernstig gewond.

Het UÇK werd in de herfst van vorig jaar ontbonden en omgezet in een kleiner Kosovo Beschermingskorps, TMK, een korps met in principe civiele taken, al mocht het volgens het met de internationale gemeenschap bereikte ontwapeningsakkoord 750 wapens uit de UÇK-arsenalen houden. Het TMK telt vijfduizend man, onder wie tweeduizend reservisten.

De commandant van het TMK, Agim Çeku, veroordeelde de moord op Besim Mala gisteren als „een aanslag op de vrijheid van Kosovo”, zonder in te gaan op de mogelijke motieven van de daders. Het Joegoslavische persbureau Tanjug herhaalde in de berichtgeving over de moord op Mala het traditionele standpunt van Belgrado dat het TMK niets anders is dan het „gelegaliseerde UÇK”, hetgeen zou inhouden dat het „een terroristische organisatie” is. (AFP)

1-7-2000
Serviërs Kosovo wijzen Milosevic af

BELGRADO - De Servische Nationale Raad in Kosovska Mitrovica sluit zich aan bij de Servische oppositie. Dat meldde gisteren Radio B2-92. In Kosovska Mitrovica en het noorden van Kosovo leeft meer dan de helft van de overgebleven Serviërs en de meesten zijn anti-Milosevic, aldus de voorzitter van de raad, Oliver Ivanovic. Hij wil daarom dat de Serviërs in Kosovo ook formeel vertegenwoordigd worden bij de verenigde Servische oppositie in Belgrado.

29-4-2000
Deling

Met het toenemende Navo-geweld in Joegoslavië, de almaar aanzwellende stromen vluchtelingen uit Kosovo, de geïntensifieerde moordpartijen door Servische milities op Albanese Kosovaren en de dichterbij komende dreiging van een grondoorlog, begint het Balkan-drama angstaanjagende proporties aan te nemen. Ondanks de tot nog toe alhoudende reacties van Rusland - maar hoe lang blijft die distantie in het geval van een grondoorlog? - nemen de kansen op verdere escalatie van de oorlog alleen maar toe. Hoe langer de oorlog duurt, des te groter wordt het gevaar dat de hele regio in brand komt te staan en dat oude of nieuwe machtsblokken ertoe verleid worden tegenover elkaar te komen staan in een Europese oorlog.

WOENSDAG 5 APRIL 2000
Botsing tussen KFOR en Serviërs in Kosovo

PRISTINA, 5 APRIL. Bij een botsing tussen boze Serviërs en soldaten van de vredesmacht KFOR zijn gisteren in een dorp in het zuiden van Kosovo aan beide kanten gewonden gevallen: veertien Serviërs en twaalf KFOR-militairen liepen letsel op.

De schermutselingen braken los toen Amerikaanse KFOR-soldaten bij een huiszoeking in het dorp Sevec, zestig kilometer ten zuiden van Pristina, twee handgranaten aanroffen in de woning van een Serviër. Honderdvijftig Servische dorpsbewoners omsingelden het huis en weigerden de militairen door te laten. Vervolgens maakten in een naburig dorp nog eens driehonderd Serviërs zich op naar Sevec te trekken. Poolse KFOR-soldaten wipten daar een wegversperring op om hen tegen te houden. Bij gevechten in Sevec liepen elf Amerikaanse soldaten militairen verwondingen op bij hun poging de omsingeling van de Servische dorpsbewoners te doorbreken. Ze werden met knuppels geslagen of door stenen getroffen. De meeste Serviërs raakten gewond door de rubberkogels die de Poolse militairen van de vredesmacht bij de wegversperring afvuurden. Bij de wegversperring werd ook een Pool gewond. De hele confrontatie duurde acht uur.

Het Joegoslavische persbureau Beta gaf een andere lezing van de incidenten. Het meldde dat de Amerikanen de Serviër in wiens huis de handgranaten waren gevonden, arresteerden en afvoerden naar hun KFOR-kamp, en dat het bij dit kamp tot schermutselingen kwam. De Serviër werd, aldus Beta, door zijn dorpsgenoten bevrijd. Daarop zouden de Amerikanen bonden hebben losgelaten op de menigte. Die reageerde door eigen handen op de Amerikanen af te sturen en de KFOR-militairen met knuppels te lijf te gaan. De bevestigde man werd daarop weer ingerekend.

Bij botsingen in Kosovo zijn nog niet eerder zoveel gewonden aan KFOR-zijde gevallen sinds de vredesmacht in juni vorig jaar de regio binnentrok. Het reifen was het eerste sinds de rellen in Kosovska Mitrovica in het noorden van Kosovo. Daar woont de grootste concentratie Serviërs in Kosovo - rond twintigduizend. De op één na grootste concentratie - rond tien-duizend zielen - woont in het zuiden van Kosovo, in en rond Sevec, niet ver van de grens met Macedonië.

De bevelhebber van KFOR, de Duitse generaal Reinhardt, heeft gisteren gewaarschuwd voor „het grote gevaar” van nieuwe onrust in het zuiden van Servië, langs de grens met Kosovo. Hij pleitte voor sluiting van de grens, opdat er een eind komt aan de infiltratie van Albanese Kosovaren die in Zuid-Servische politiek om en om een eind te maken aan de wapensmokkel. (AP)

14-4-2000
Servisch massaproces tegen Kosovo-Albanese

BELGRADO - Onder zware veiligheidsmaatregelen is in het Zuid-Servische Nis een massaproces tegen ruim 140 Kosovo-Albanese begonnen. Die worden ervan beschuldigd tijdens de Navo-aanvalen vorig jaar drie leden van de Servische veiligheidsdienst te hebben gedood en meerdere gewond. De verdachten kunnen tot twintig jaar cel verwachten.

28-4-2000
Lidnaam gedode soldaat ontdekt in Kosovo

In Kosovo is woensdag het lichaam gevonden van een Russische soldaat die al een week werd vermist. De Russische militaire politie heeft een onderzoek ingesteld. De man is vermoedelijk vermoord.

KFOR-bevelhebber generaal Juan Ortuno veroordeelde gisteren de aanvallen die de afgelopen tijd zijn uitgevoerd op Russische vredessoldaten.

Woensdagavond werd geschoot op tenten van Russische soldaten in Brocna, 50 kilometer ten westen van Pristina. Er vielen geen gewonden. Later werd een Russisch voertuig in Pristina bedreigd door demonstranten die de vrijlating eisten van etnisch-Albanese gevangenen in Servië. De Kosovaarse Albanese hebben zich altijd achterdochtig opgesteld tegenover de Russen, vanwege geruchten dat Russische huurlingen in Kosovo hadden meegevochten met het Servische leger. (AP)

27-4-2000
'Osama bin Laden is in Kosovo met vijfhonderd man'

BELGRADO

De Saudische terrorist Osama bin Laden verblijft in Kosovo. Dat heeft het officiële Joegoslavische persbureau Tanjug woensdag gemeld. Bin Laden heeft volgens Tanjug recentelijk in Albanië vijfhonderd mujahedin uit Arabische landen in de Servische provincie getraind voor terroristische acties.

Deze strijders zouden nog maar een kwart uitmaken van een groep extremisten die 'een nieuwe golf van geweld in het zuiden van Servië' moeten veroorzaken, aldus het persbureau.

De terrorist zou in het gezelschap verkeren van zijn naaste medewerker Abou'Hassan, die verantwoordelijk wordt gehouden voor de moord op Britse toeristen in december 1998.

De door de Verenigde Staten gezochte miljonaire Bin Laden hield zich de afgelopen jaren op in Afghanistan. Verzoeken om uitlevering leverden niets op. Daarop stelde de VN-Veilighedsraad een embargo in tegen Afghanistan.

De VS houden Bin Laden verantwoordelijk voor aanslagen op Amerikaanse ambassades in de Afrikaanse steden Nairobi en Dar es Salaam, waarbij twee jaar geleden meer dan tweehonderd doden vielen en vierduizend mensen gewond raakten.

Bin Laden noemde de daders 'helden', maar ontkenne zijn betrokkenheid bij de aanslagen. De Amerikaanse regering heeft vijf miljoen dollar uitgelooft voor de tip die leidt tot zijn aanhouding.

April 2000

De ernstige beschuldiging die onderstaande kop bevat, heeft deze keer geen betrekking op de NAVO-bombardementen op Servië en Kosovo. Dít 'humanitaire interventie' werd immers uitgevoerd zonder VN-mandaat. Het gaat ons hier om de vergeten en verzwegen oorlog tegen Irak, die negen jaar geleden begon mét goedvinden van de Veiligheidsraad en die nu nog steeds voortduurt.

Genocide onder VN-vlag

2

Dagelijks doorbreken Amerikaanse verkeningsvliegtuigen de geluidsbarrière boven Bagdad. Dagelijks bestoken bommenwerpers elk Iraaks defensiesysteem ook als zij van daaruit niet beschoten worden. De piloten hebben van het Amerikaanse opperbevel toestemming gekregen tot deze zogeheten 'preventieve zelfverdediging'.

Vanaf de Golfoorlog in 1991 zijn de Amerikanen bezig met een niet verklaarde oorlog tegen Irak. Tussen 1993 en 1996 bijvoorbeeld werden 99 kruisraketten op Irak afgevuurd.

Nadat Bagdad in december 1998 de inspecties van de Speciale Ontwapeningscommissie onmogelijk had gemaakt, besloot Washington tot hervatting van intensieve luchtacties. Als straf werden toen vier nachten achtereen zware bombardementen uitgevoerd op militaire doelen. De VS kregen daarbij alleen de steun van Engeland. Alle andere leden van de anti-Irak-coalitie weigerden mee te werken en de Veiligheidsraad gaf er evenmin zijn fiat aan.

Terwijl deze strafoefening gepaard ging met veel mediageweld, trad er daarna een opvallende stilte in. Niet alleen over het feit dat de Amerikaanse luchtmacht zich dagelijks bleef manifesteren, maar ook over de humanitaire ramp die zich sinds jaren onder de burgerbevolking voltrekt. Een ramp die het directe gevolg is van de totale boycot die in augustus 1990 door de VN werd afgekondigd. Ondanks

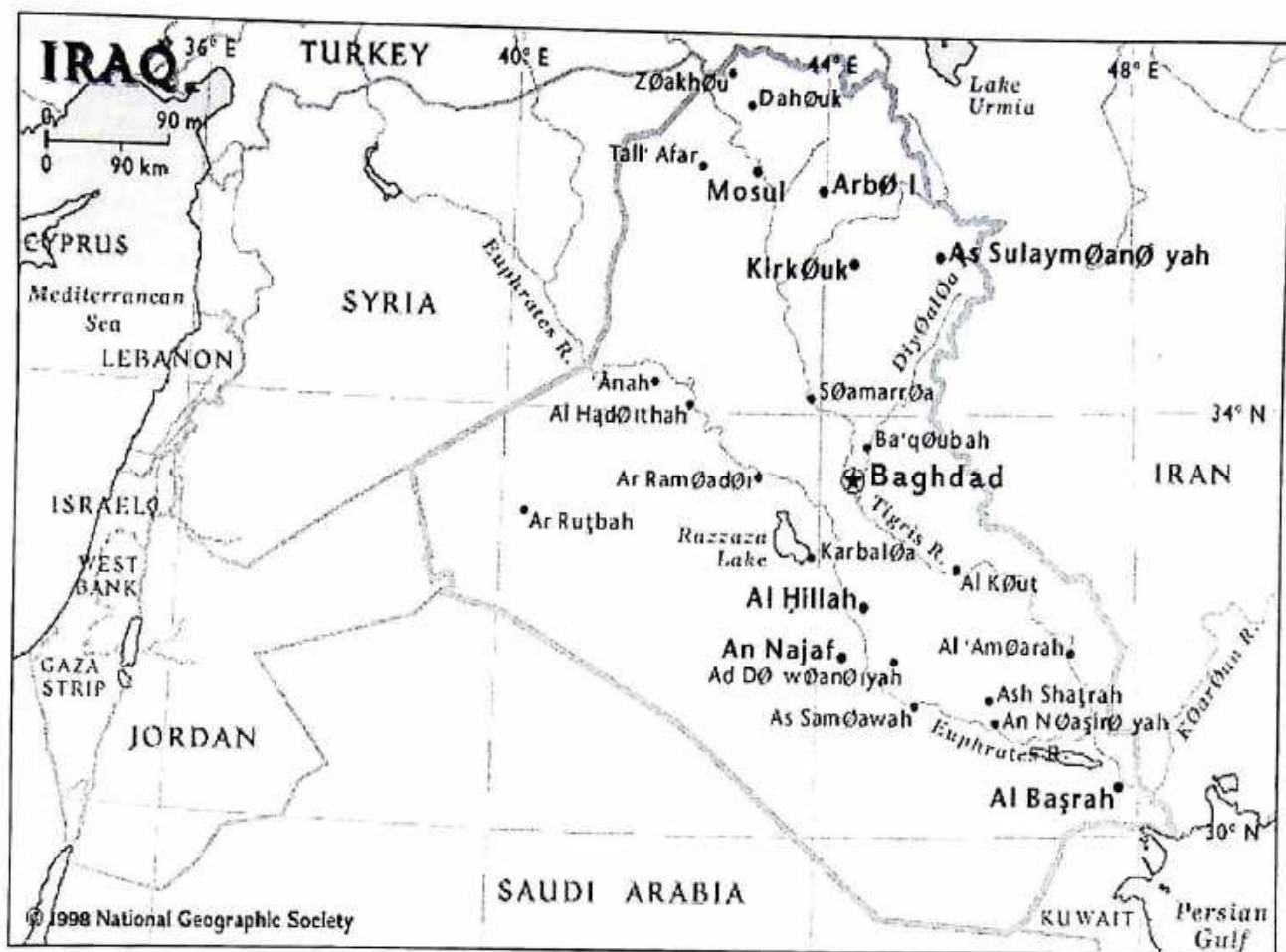
alarmerende geluiden vanuit de betrokken VN-organisaties, dringen hierover nauwelijks berichten door tot de grote pers.

Doordat de olie-export als gevolg van de boycot volledig werd stopgezet, kwam het land - dat economisch al sterk verzwakt was door acht jaar oorlog met Iran - van de ene op de andere dag zonder inkomsten te zitten. Weliswaar werd het olie-embargo in 1996 versoepeld, zodat Irak nu per half jaar olie mag verkopen tot een bedrag van 5 miljard dollar. Maar deze door de VN ingestelde olie-voor-voedselregeling bleek al gauw volslagen onvoldoende om de nood te lenigen.

Daarvoor zijn twee redenen aan te wijzen. In de eerste plaats is gebleken dat niet meer dan 53% van de toegestane olie-inkomsten werkelijk voor voedsel en medicijnen besteed worden. Het overige deel (47%) moet worden afgedragen aan de Commissie voor Herstelbetalingen voor de door Koeweit opgelopen oorlogsschade. Dit betekent dat een vestiging van het olieconcern Texaco bijv. miljoenen aan schadeloosstelling mag incasseren, dankzij de door de VN ingestelde 'olie-voor-voedsel-regeling'. Ook de werkzaamheden van het VN-inspectieteam moesten uit deze inkomsten bekostigd worden.

De tweede verklaring voor de niet te lenigen nood is te vinden in de gevolgen van de Golf-

VN-genocide

3

oorlog zelf. Na zes weken van zware bombardementen, waarbij niet alleen Koeweit, maar ook de grote steden Bagdad en Basra het doelwit waren, volgde een kort grondoffensief met de toepasselijke naam 'Dessert Storm'. In vier dagen hadden de strijdkrachten van de anti-Irak-coalitie Koeweit bevrijd en de troepen van Saddam in de woestijn verpletterend verslagen. De gevolgen van deze grootscheepse operatie waren, naast een hoog aantal slachtoffers aan Iraakse zijde (naar schatting 90.000), ook een enorme schade aan de infrastructuur van het vrij hoog ontwikkelde en geïndustrialiseerde land. Herstel van deze schade bleek nauwelijks mogelijk. Tengevolge van het embargo mogen er geen onderdelen en materialen worden ingevoerd die ook voor militaire doeleinden gebruikt kunnen worden. Er is daarom niet allen gebrek aan voedsel en medicijnen maar ook aan schoon water. Niet minder dan 80% van de heersende ziektes worden veroorzaakt door besmet water.

Volgens een rapport dat vorig jaar door UNICEF werd opgesteld, zijn sinds de Golfoorlog 1.7 miljoen burgers door ondervoeding en ziekte overleden. Dat wil zeggen: ruim 250 doden per

dag, waarvan meer dan de helft kinderen onder de vijf jaar.

Er is dan ook geen andere conclusie mogelijk, dan dat de economische sancties, die tien jaar geleden door de VN aan Irak zijn opgelegd, een wapen tot massavernietiging, tot genocide op een weerloze burgerbevolking geworden zijn. En dat de VN daarvoor medeverantwoordelijk zijn.

Tegenstemmen

Dat de VS langzamerhand alleen staan in hun onbuigzame houding ten aanzien van de sancties, kwam onlangs aan het licht toen kort na elkaar twee topfunctionarissen van de VN-organisaties hun ontslag indienden. De een, Hans von Sponeck, was chef van de VN-hulpoperaties in Irak, de ander, Jutta Burghart, hoofd van het wereld voedsel programma. Twee jaar gelden was trouwens de voorganger van von Sponeck, de Ier Dennis Halliday, al opgestapt, eveneens uit onvrede met de humanitaire situatie in Irak. Alle drie hadden ter

plekke kunnen constateren dat de olie-voedsel-regeling niet kon voorzien in de minimale behoeften van de 22 miljoen Irakezen.

Bij zijn vertrek verklaarde von Sponeck dat zijn enige hoop was, "dat het verstand de overhand zal krijgen en dat iemand internationaal de moed zal hebben om de humanitaire situatie opzichzelfstaand te zien en niet te gebruiken als werktuig om politieke doelen te bereiken." Tijdens een recente zitting van de Veiligheidsraad heeft de secretaris-generaal, Kofi Annan, zich in voorzichtige bewoordingen achter de mening van de afgetreden VN-functionarissen geschaard. Hij kreeg daarbij de steun van de drie permanente leden van de raad - China, Frankrijk en Rusland - die al geruime tijd voor verlichting van de economische boycot hebben gepleit.

Veel scherper was steeds de kritiek die mensenrechtenactivisten al in een vroeger stadium hebben geuit op het anti-Irak-beleid van de VN en op de leidende rol daarbij van de VS. Twee jaar geleden zette Joost Hiltermann, als vertegenwoordiger van, 'Human Rights Watch', zijn zienswijze uiteen in een interview met De Groene Amsterdammer (van 10 juni 1998).

"De Veiligheidsraad heeft weliswaar het recht om sancties op te leggen, maar op voorwaarde dat die niet in strijd zijn met de uitgangspunten van het handvest. En onder die uitgangspunten vallen nu eenmaal de mensenrechten... Ik zie daarom alleen heil in zuiver militaire sanctie. Alleen een wapenembargo dat streng wordt nageleefd, is moreel te verantwoorden".

Over de concrete situatie in Irak kon hij uit eigen ervaring spreken. Drie weken na de wapenstilstand (in februari 1991) reisde hij naar de getroffen Irakese steden. Daar constateerde hij dat de materiele schade groter was dan de geallieerde voorlichters te kennen hadden gegeven. "Het ergst was de schade aan de elektriciteitsvoorziening. Geen waterpomp of waterreinigingsfabriek werkte meer, zodat niemand schoon water had... En die toestand is nog steeds niet veranderd. Want herstel van de oorlogsschade wordt door de sancties onmogelijk gemaakt". Naar zijn mening zijn de Amerikanen erop uit Irak zwak te houden, maar niet té zwak. "Daar is het hele systeem van sancties en controles op toegespitst. Als de interne repressie niet meer zou werken, krijg je een volksoptocht of een inval van Iran, dat nog altijd compensatie eist vanwege die achtjarige oorlog. De politiestaat moet dus in stand blijven".

In zijn interview wees de vertegenwoordiger van Human Rights Watch nog op een andere inconsequentie in Washingtons Midden-Oostenpolitiek. Hij herinnerde aan de groots opgezette militaire operatie die Bagdad in 1988 tegen de opstandige Koerden ondernam. Door Saddams elitetroepen werden naar schatting 100.000 mannen, vrouwen en kinderen vermoord en in massagraven gegooid. De gehele bevolking van de stad Halabja werd met gifgas uitgeroeid. Het platteland werd ontvolkt en duizenden dorpen werden met de grond gelijk gemaakt. Op deze wrede actie volgde echter geen enkele sanctie. Saddam gold toen als een belangrijk bondgenoot. Kort na 'Halabja' verdubbelden de Amerikanen zelfs hun kredietgaranties aan Bagdad.

"Human Rights Watch probeert al jaren tevergeefs een genocidezaak tegen Irak aan te spannen bij het Internationale Gerechtshof in Den Haag. Voor een dergelijke rechtszaak is de steun van een overheid nodig en die steun wil geen enkele regering geven".

"Het resultaat is een volkenrechtelijke paradox: de bevolking van Irak wordt gestraft voor het gedrag van haar leiders - t.a.v. Koeweit - terwijl die leiders niet gestraft worden voor de genocide op de Koerden. Het Wereldgeweten ligt daar niet wakker van", zo concludeerde J. Hiltermann bitter.

De verklaring voor zo'n tegenstrijdigheid in het buitenlandse beleid van de VS. - en niet van de VS alleen - is simpel. In laatste instantie gaat het om de olie, om de ongestoorde toestroom van de goedkope brandstof, die de hoogontwikkelde industrie in de VS draaiende moet houden. De oorlog tegen Iran, noch de wrede onderdrukking van de Koerden vormen een bedreiging voor de oliebelangen. In beide gevallen waren Amerika en de Westerse industrielanden graag bereid Saddam met kredieten en wapens te steunen. Maar met zijn annexatie van Koeweit ging hij te ver. Van een bondgenoot werd hij een duivelse vijand wiens militaire en economische macht beknot moest worden en blijvend zwak gehouden - desnoods ten koste van miljoenen Irakezen. Maar, zoals gezegd, ook weer niet té zwak, zodat de eenheid van het land gehandhaafd blijft en Irak de rust en de status-quo rond de Perzisch-Arabische Golf niet opnieuw in gevaar kan brengen. In die regio zijn immers 2/3 van alle oliereserves in de wereld geconcentreerd.

Didi van Suchtelen

Erasmusprijs voor Mary Robinson

In de slangenkuil van de mensenrechten

13-11-99

'Als ik populair was, zou ik mijn baan niet goed doen. Ik moet overtuigen, maar ik moet ook bullebakken in de ogen kijken en zeggen: ik heb zeer ernstige aantijgingen van mensenrechtenschendingen en jij bent daarbij betrokken.'

Vriendelijk maar beslist maakt de hoge commissaris voor de Rechten van de Mens duidelijk dat ze het niet iedereen naar de zin kan maken. Regeringen niet, maar ook mensenrechtenactivisten niet, die soms vinden dat de hoge commissaris beter de samenwerking met een onwillig land kan opschorten.

Toen Mary Robinson in het najaar van 1997 aantrad, waren de verwachtingen hoog gespannen. Haar wachtte dan ook een titanenklus. Van de ervaren manager werd verwacht dat ze het door onderlinge naijver tot een slangenkuil verworpen VN-Mensenrechtencentrum van een bestuurlijke chaos zou transformeren in een efficiënt kantoor.

De vrouw die zich als jurist en staats-hoofd van Ierland had bewezen als groot verzoener en begaafd diplomaat, moet als hoge commissaris zowel ontwikkelingslanden met hun nadruk op collectieve sociaal-economische en culturele mensenrechten tevreden stellen, als de wes-

terse landen met hun voorkeur voor individuele burgerlijke en politieke rechten.

Ook mensenrechtenorganisaties verwachten nauwe samenwerking met de hoge commissaris, die als president immers de internationale gemeenschap had opgeroepen beter te luisteren naar de stem van de niet-gouvernementele organisaties (ngo's). Journalisten tenslotte lijken ervan uit te gaan dat de persoon die zich zo sterk had gemaakt voor de rechten van vluchtelingen en vrouwen, en die zo aangedaan was door haar reizen in Somalië en Rwanda, zich als activist zou opstellen.

Buiten haar boekje

Anders dan haar voorganger Jos Ayala Lasso, die voorkeur gaf aan stille diplomatie (zonder dat ooit duidelijk werd wat dat opleverde), verklaarde Mary Robinson onomwonden dat zij 'de morele stem

De voormalige Ierse president Mary Robinson (55), krijgt deze maand de Erasmusprijs. Ze heeft er inmiddels twee jaar op zitten als hoge commissaris van de rechten van de mens. Een portret.

Mary Robinson: 'Ik moet ook bullebakken in de ogen kijken'

van de onderdrukten' zou vertolken. Die stem liet al snel van zich horen toen ze zich inzette voor een internationaal onderzoek naar de tienduizenden vermoorden en vermisten in Algerije. De Algerijnse regering reageerde woedend dat Robinson buiten haar boekje trad; het land had geen mensenrechtenprobleem maar werd alleen geteisterd door terroristen. Algerije speelde het hard en dreigde achter de schermen met een campagne om de toch al karige fondsen voor de hoge commissaris te bevriezen. Waar of niet, de hoge commissaris moest de aftocht blazen, al werd gedaan alsof de door de secretaris-generaal in het leven geroepen missie van 'eminenties' naar Algerije een afdoende alternatief was voor het door Robinson en tal van

chtenorganisaties gevraagd
beek naar de betrokkenheid van
teger.
ange tijd onthield Robinson zich van
publieke uitspraken over politiek gevoe-
lige onderwerpen. Als ze zich uitsprak,
overheerste een beleefd, diplomatiek en
onomsstreden discours. Velen meenden
dat Robinson zich geen publieke bouta-
des meer kon veroorloven. Maar volgens
Bertrand Ramcharan, plaatsvervanger
van Robinson, was er hooguit sprake van
een accentverschuiving. Volgens hem
moet een hoge commissaris landen alleen
publiekelijk ter verantwoording roepen
als dat zin heeft of als andere middelen
niets opleverden.

Verschillende middelen

Mensenrechtenorganisaties vinden echter dat de laatste jaren wel degelijk sprake is van een koerswijziging. Ze menen dat te veel het accent komt te liggen op technische hulpprogramma's. Landen zouden zich achter deze samenwerking met de VN verschuilen om onderzoeken naar schendingen te ontlopen. Robinson onderkent het probleem, 'maar je moet wel realistisch zijn. Ons kantoor heeft een andere positie dan niet-gouvernementele organisaties, die hard stelling kunnen nemen. Als hoge commissaris moet ik gebruik maken van een heel scala aan middelen: dialoog, technische samenwerking, de rapporteurs en verdragsorganen, stille diplomatie en soms ook openlijke kritiek. Wij hebben verschillende middelen. Maar ons doel is altijd de bescherming en bevordering van mensenrechten.'

Robinson benadrukt het belang van ngo's. 'We zoeken naar manieren om optimaal van elkaar te profiteren. We houden contact met de academische wereld, met traditionele mensenrechtenorganisaties, maar ook met ontwikkelings- en vrouwenorganisaties, en met ngo's die zich inzetten voor kinderen, gezondheidszorg en aids. Zij hebben geld en onderzoekscapaciteit, wat wij niet hebben. Wij zijn maar klein.'

Chronisch geldgebrek is Robinsons grootste teleurstelling. Haar kantoor krijgt maar een schamele 1,67 procent van het VN-budget. 'Dat geeft de prioriteiten weer.'

Nog voor haar aantreden wierp Mary Robinson zich op als uitgesproken pleitbezorgster van economische, sociale en culturele rechten; in jargon de 'esc-rechten' van derdewereldlanden genoemd. Ze profileerde zich niet als typisch westerse kandidaat, maar benadrukte dat de in het Ierse collectieve bewustzijn gegriften hongersnood aan het begin van deze eeuw haar alert had gemaakt voor de noden van ontwikkelingslanden.

De mantra van de mensenrechtentop uit Wenen, de 'ondeelbaarheid' van alle mensenrechten, klinkt uit haar mond dan ook geloofwaardig. Toch klagen sommige ontwikkelingslanden dat haar kantoor nog steeds te weinig mankracht besteedt aan de esc-rechten.

Dat zijn krokodillentranen, zeggen waarnemers. Zij menen dat het sommige ontwikkelingslanden niet echt te doen is om deze rechten. Niet alleen de 'westerse uit-

buiters', maar ook hun eigen falen als overheid komt dan namelijk in het geding.

Robinson vermijdt zorgvuldig inhoudelijk te reageren op deze aantijging. 'Ik ben heus niet naïef. Beide zijden politiseren mensenrechten. Zo bestaat het beeld dat een aantal westerse landen de mensenrechten wil beperken om uitsluitend op het gebied van burgerlijke en politieke rechten met het vingertje te wijzen. Terecht zegt men dan dat het oneerlijk is als je niet onderkent dat extreme armoede ook een aantasting is van de mensenrechten is. Dat ook in ontwikkelde landen ongelijkheid bestaat en dat de kloof groeit tussen de rijken die rijker worden en de armen die vastzitten in armoede.' Robinson staat een evenwichtige benadering van mensenrechten voor. Niet alleen omdat ze er echt in gelooft, maar ook omdat ze daardoor gemakkelijker een voet tussen de deur krijgt. 'Wij willen wereldwijd een cultuur van mensenrechten tot stand brengen. Als ik in een land niet alleen burgerlijke en politieke rechten maar ook de economische sociale en culturele rechten benadruk, bespeur ik een grotere bereidheid tot een echt debat. Dan kan ik ook conflictueuze onderwerpen aansnijden. Ik ben daardoor geloofwaardiger.'

Traditionele zondebokken

Robinson wijst niet alleen naar de traditionele zondebokken. Zo sprak ze zich uit tegen de doodstraf in de Verenigde Staten en China, en voor een onomwonden verbod op het inzetten en trainen van kindsoldaten jonger dan achttien jaar. Ze veroordeelde de moorden en verminkingen in Sierra Leone, terwijl 'de wereld het niet wilde weten.'

'Is het een wonder dat mensen in Sierra Leone het gevoel hebben dat men aan hun leven minder waarde toekent dan aan dat van anderen?', constateerde ze onlangs, verbitterd dat 'nog geen 9 miljoen dollar is toegezegd van de 25 miljoen dollar die dit jaar gevraagd zijn voor Sierra Leone. Wat is dat vergeleken met de miljarden die Kosovo zal krijgen voor wederopbouw?'

Ook verweet ze de internationale gemeenschap te traag te reageren op het geweld in Oost-Timor. Als een van de eersten riep ze op tot het houden van een speciale zitting van de VN-mensenrechtencommissie. Deze voortvarendheid werd haar niet in dank afgenomen door de Aziatische landen. Die verweten haar partijdigheid. Indonesië dreigde zelfs dat de samenwerking op het spel stond, al werd uiteindelijk de soep niet zo heet gegeten en is de hoge commissaris nu te hulp geroepen door de Indonesische commissie van onderzoek. Die kijkt uitsluitend naar de schuldigen van het geweld na het referendum op 30 augustus, terwijl Robinsons internationale onderzoekcommissie ook de aanloop van het geweld zal reconstrueren.

Groeiende consensus

Onomwonden veroordeelde Robinson ook het buitensporige geweld, de etni-

sche zuiveringen en de gedwongen uitzetting van de vluchtelingen in Kosovo. Dat deden er velen, maar zij was een van de weinigen in de VN die ook de Navo-bombardementen bekritiseerden. Die waren volgens haar in strijd waren met het proportionaliteitsbeginsel.

Met secretaris-generaal Kofi Annan erkent Robinson dat er grenzen zijn aan nationale soevereiniteit. 'Er is een groeiende consensus dat bij ernstige mensenrechtenschendingen een land niet domweg kan zeggen: dit is een kwestie van nationale soevereiniteit. Dit gaat alleen ons aan, hou je er buiten!'

Het probleem is alleen onder wat voor omstandigheden de internationale gemeenschap kan interveniëren. We hebben regels nodig om problemen zoals met Kosovo te voorkomen. Kosovo betekende het falen van de internationale gemeenschap om op tijd een tragedie te voorkomen die door iedereen was voorspeld', stelde ze onlangs in een lezing. Robinson erkent dat militair ingrijpen soms onvermijdelijk is, mits goedgekeurd door de VN-Veiligheidsraad en op een proportionele manier, waarbij burgers aan beide zijden worden ontzien.

Uiteindelijk beschouwt ze zo'n interventie toch vooral als toegeven van eerder falen'. Ze ziet meer in 'promotie': regeringen helpen om nationale actieplannen voor mensenrechten op stellen, mensenrechteneducatie. En in preventie: in een vroeg stadium gebruik maken van rapporteurs. 'Het gaat om het opsporen van de zaden van conflicten: marteling, verdwijningen, armoede, discriminatie, gebrek aan toegang tot een redelijke levensstandaard.'

Promotie en preventie, dat klinkt geweldig. Maar dan moet er wel iemand zijn die de vinger op de zere plek legt als landen niet meewerken. Dat beschouwt Robinson nadrukkelijk als een taak voor haarzelf en de VN-mensenrechtencommissie. Maar daaruit dreigt nu juist de angel te verdwijnen door de toenemende nadruk op samenwerking en consensus. Met haar zelfbewuste, 'presidentieële' uitstraling dwingt Robinson respect af. Toch heeft ze haar menselijke kant nooit verstopt, zoals bleek uit haar ontzetting over de gruwelen in Rwanda, Somalië en Kosovo. 'Misschien juist omdat ik me niet emotioneel distantieer, zoek ik nog dringender naar manieren om te vechten voor mensenrechten.'

Saskia Jansens

Advertentie

Pillen of praten?

Symposium over de zin, het nut en de consequenties van een biologische aanpak in de psychiatrie

Met mw.dr.s. G. Blok, prof.dr. H. van Praag en prof.dr. P.G. Smelik

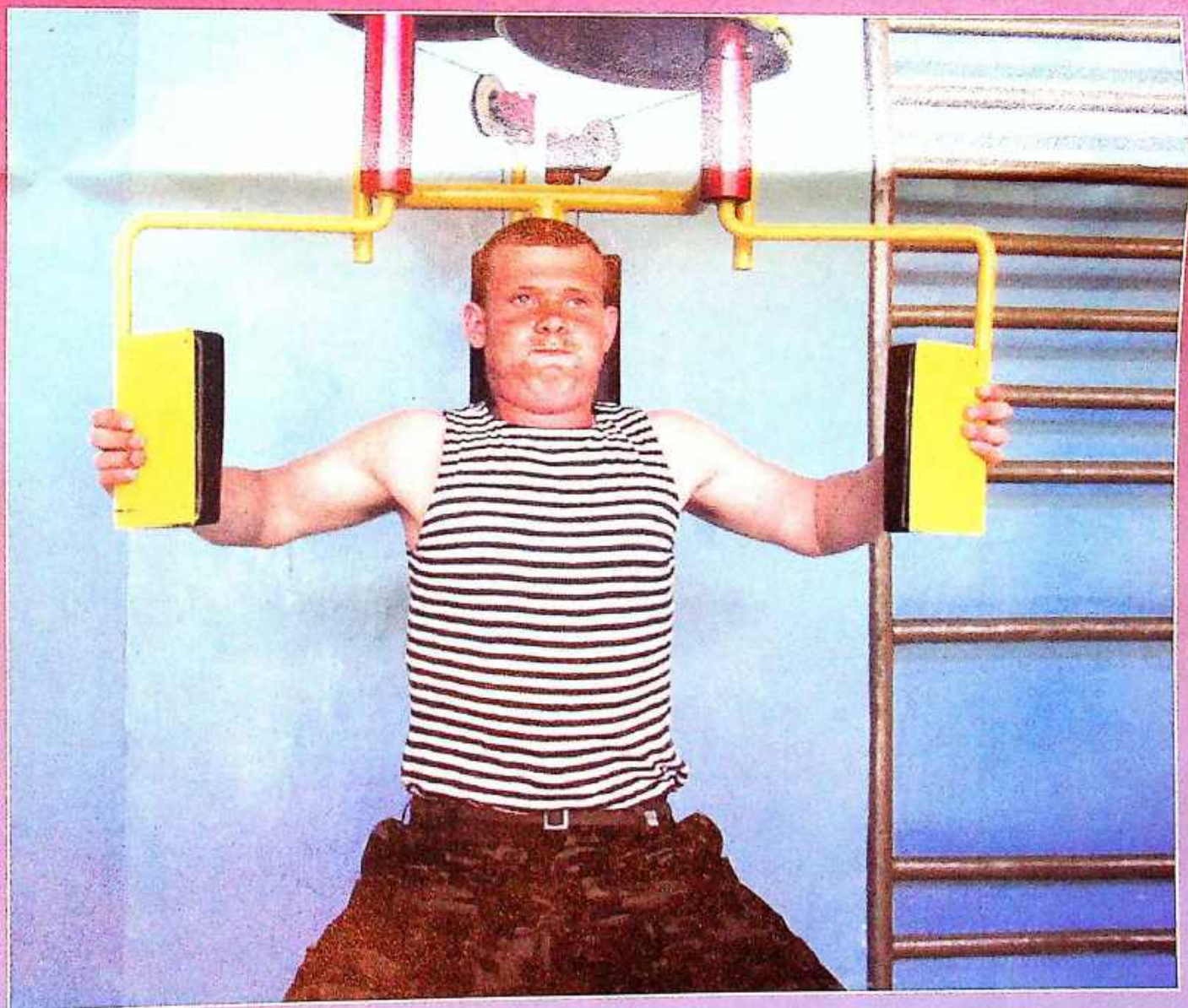
Zaterdag 27 november, 10.00 uur, Congr.cent. De Eenhoorn Amersfoort.

Info/opgave: (020) 444 9292 of www.vupodium.nl

24-7-1999

Bang voor de RUSSSEN

De Russen vertrouwen het
Westen steeds minder.
Welk land is na Servië aan
de beurt voor een
Navo-aanval?

protest van de Russen tegen het Navo-ingrijpen in Kosova is een schreeuw van frustratie. Veel wapengekletter waar sommigen in het Westen lijken in te tuinen. Minister Van Aartsen zei dat de Navo met de inzet van grondtroepen het risico loopt van een derde wereldoorlog. Misschien was zijn tekstschrijver wat slaperig. De Russen zijn hun status van grootmacht en hun invloed in Oost-Europa kwijt. Hun land verkeert in een politieke en economische crisis. Dat moeten ze nog verwerken. Dat is de hele kwestie. Ze hebben geen invloed kunnen uitoefenen op het begin van de oorlog tegen Servië en zijn bang voor escalatie van het conflict. President Jeltsin heeft wel gewaarschuwd tegen een derde wereldoorlog, maar als er iemand bang is voor een wereldoorlog, is hij het wel. De Russen zijn bang voor de suprematie van Amerika en die angst is niet onterecht. Amerika treedt via de Navo inderdaad op als politiegagent van de wereld en welk land zal na Kosova worden aangepakt?

Aan de andere kant is het niet waar dat Amerika overal in de wereld ingrijpt. In Azië en Afrika kunnen de vreselijkste oorlogen woeden zonder dat Amerika de handen uit de zakken haalt.

Ook in de Kosova-crisis stelt het Westen zich in zekere zin nog gematigd op. De oorlog tegen Servië is niet volledig. Anders zouden Belgrado en andere Servische steden allang zijn weggevaagd. Ook het nieuwste vredesplan dat Duitsland als EU-voorzitter heeft gepresenteerd, getuigt van die gematigdheid. De Serviërs krijgen de kans zich terug te trekken uit Kosova en de wapenstilstand wordt gehandhaafd tot een politieke oplossing is bereikt. Zo hebben ze toch weer ruimte om te onderhandelen.

Machtsspelletjes

'Dat is met Milosevic een van de domste dingen die je kunt doen', zegt Hans-Peter Lassche, hoofdredacteur van *Oost-Europa Verkenningen*, 'want dan begin je van voren af aan. De Joegoslavische president is zo ervaren in het opwerpen van barricades voor een definitieve regeling en in vertragingstechnieken, dat een oplossing voor Kosova ver weg blijft. Het Westen zegt niet dat die politieke oplossing moet bestaan uit het door de Kosovaren getekende akkoord in Rambouillet. Ondanks de wekenlange bombardementen krijgt Servië geen bevel uit Kosova te verdwijnen. Als de Serviërs de kans krijgen zich te hergroeperen, kunnen ze Kosova opnieuw controleren. Dan zal het Westen weer verzeild raken in allerlei machtsspelletjes en beloften die half of niet worden uitgevoerd, maar die geen nieuwe Navo-acties rechtvaardigen.

Het is gebleken dat de Kosovaren op dit moment met luchtacties niet worden geholpen. Hier speelt de ervaring van de Amerikanen met de Golfoorlog mee dat alles vanuit de lucht kan worden geregeld. Tegen de talloze kleinschalige acties van de Serviërs tegen de Kosovaren helpen luchtacties echter niet. Als het Milo-

sevic lukt alle Kosovaren te verdrijven, worden de Navo-bombardementen helemaal zinloos.'

Contraproductief

De Russen lijken gelijk te krijgen met hun vraagtekens achter de bombardementen. Maar hun reactie is irrationeel. Censuur instellen, zich ogenblikkelijk achter Belgrado opstellen en dreigende taal uitslaan tegen het Westen, het werkt allemaal contraproductief. Ze komen zo nog geïsoleerder te staan in de wereld. Als de enige bondgenoten Milosevic en de Wit-Russische dictator Lockasjenko heten, staat een land niet sterk. Binnen het Gos - het Gemeenbest van (twaalf) onafhankelijke staten - krijgen ze alleen steun van Wit-Rusland. Alle andere republieken, zoals de Centraal-Aziatische republieken, keren Rusland de rug toe. Die kunnen zich niet vinden in het Russische beleid ten aanzien van Kosova. Dat zien zij op hun beurt als een heilloos avontuur. Ze horen niet tot de orthodox-christelijke wereld. De Slavische broederschap gaat voor hen niet op. Ze hebben voor hun economische ontwikkeling goede contacten met het Westen nodig. Kazachstan - een grote republiek in het midden van Rusland, die industrieel tamelijk machtig is - heelt zich ook al tegen het Russische Joegoslavië-beleid gekeerd. Binnen Rusland zelf wonen 17 miljoen moslims. Rusland haalt zich dus problemen met de niet-Russische volken binnen de eigen grenzen op de hals.

Het Gos is geen succes. Turkije krijgt steeds meer invloed in het zuiden van het Gos. De betrekkingen met Georgië en Oekraïne verslechteren. Oekraïne neigt steeds sterker naar het Westen en overweegt zelfs het Navo-lidmaatschap aan te vragen. In Georgië groeit de weerstand tegen de aanwezigheid van Russische troepen. Met Azerbeidzjan en Kazachstan sluimeren conflicten over de energievoorraden in de Kaspische Zee.

Wat was het alternatief voor de Russen in de kwestie-Kosova geweest? Ze hadden niet voorop hoeven vliegen in de aanvallen op Servië, maar ze hadden meer begrip kunnen tonen. Rusland heeft zich nu blind achter Milosevic geplaatst, een politicus die de Balkan veel schade heeft berokkend en zich enorm heeft vergist in de daadkracht van de Navo. Milosevic wordt in het Westen steevast een uitgekookt politicus genoemd, maar hoe uitgekookt is een president die zijn land in puin laat schieten?

Risico's

De verwijdering tot het Westen heeft risico's voor Rusland, financieel afhankelijk als het is. Als het Westen er geen geld meer insteekt, gaat het land failliet. Dan kan het fluiten naar nieuwe leningen. Nu krijgt het nog nieuwe leningen om oude leningen af te betalen. Veel schiet het land er overigens niet mee op. Landen groeien economisch meestal pas als ze geen hulp meer krijgen, zoals China na 1989. Het meest zou Rusland opschieten met investeringen. Maar Russische investeerders zijn er niet. Ook de investeer-

Loes

Vrouw met baard

Van Albino Luciani, de lachende paus, herinner ik me eigenlijk alleen zijn eerste presentatie en zijn begrafenis in de stromende regen onder een woud van paraplu's. Slechts 33 dagen na zijn verkiezing werd hij dood in bed aangetroffen, naar men zegt met een rapport in handen van een pauselijke commissie die een ruimer standpunt over geboortenregeling bepleitte. De nieuwe paus zou hebben laten blijken daar wel voor te voelen, waarna hij volgens boze tongen slachtoffer werd van een gifmoord.

Ik kom hierop doordat ik van de week een tweedehands boekje vond met brieven, die hij voordat hij paus Johannes Paulus I werd, heeft geschreven aan historische en ook aan fictieve figuren. Ik kocht het uit nieuwsgierigheid naar mogelijke aanknopingspunten met een vrijere opstelling ten aanzien van anticonceptie en ontmoette een redelijk ontspannen man met gevoel voor humor en openheid naar nieuwe ontwikkelingen. Hij bleek glimlachend toegeeflijk, speciaal tegenover vrouwen die zich opmaken en de nieuwste mode volgen. Al schrik je dan wel weer een beetje van een door hem met instemming begroet citaat: 'Poeder je hoofd maar dapper hoor, tusschen... verzorgen hun veren toch ook!'

Stevig in de leer is Albino Luciani zeker: geloofswaarheden zijn onveranderlijk, de autoriteit van de kerkelijke leer staat vast. Het feminisme acht hij een goede ontwikkeling, als het maar geen abortuswetgeving bepleit. Bij zijn fulmineren tegen abortus vind je niet de minste aanduiding in de richting van het beste voorbehoedmiddel daartegen: anticonceptie. Ik denk daarom, dat het aan hem toeschrijven van plannen voor een soepeler kerkelijk standpunt over geboortenregeling fictief is en het verhaal over die gifmoord dus net zo goed. Verkrachte vrouwen in Kosovo zouden ook van Albino Luciani de morning-after pil niet hebben mogen gebruiken.

De lachende paus beveelt feministes met een onchristelijk levenspatroon de uit Portugal afkomstige heilige Viergefortis aan. Haar gelofte van maagdelijkheid ten spijt was zij door haar vader ten huwelijk beloofd aan de koning van Sicilië. Ze vroeg en verkreeg van God een mirakel en wel een zware en schrikwekkende baard, die op haar maagdelijke kin verscheen. Daarmee viel de bruiloft natuurlijk in het water; de maagd bleef een bruidegom bespaard.

Loes van Lennep

ders moeten uit het Westen komen. Ondanks alle pogingen van premier Primakov om de economie op te poetsen – wat wel een beetje lukt – kan hij niet zonder de hulp van het Westen. Rusland zal dus zo snel mogelijk na de Kosova-crisis toedertaling moeten zoeken tot het Westen. De ferme taal van Jeltsin over Kosova is vooral bedoeld voor de oren van de kiezers. Jeltsin kon zo bovendien de afzettingprocedure die tegen hem in gang gezet zou worden, uitgesteld krijgen. Het nationalisme neemt toe, maar is geen overheersende stroming in Rusland. De hervormingsgezinde politici doen het echter voorkomen dat ze er sterk door worden bedreigd. Hoe harder ze roepen over het gevaar van een groeiend nationalisme, hoe meer steun ze hopen te krijgen van de kiezers en van het Westen. Sommige hervormers pleiten zelfs voor toetreding van Rusland tot de Navo. Dat zou echter het einde van de Navo in de bestaande vorm betekenen. Het grondprincipe van de Navo: verdediging van de grenzen van de lidstaten, moet dan worden verlaten. De Navo kan moeilijk de verdediging van Ruslands eindeloze grenzen op zich nemen. Stel dat China over twintig jaar Siberië wil heroveren. Wat dan?

Veel Russen zullen toetreding tot de Navo als een capitulatie beschouwen en het Amerikaanse leiderschap in de Navo in geen geval accepteren. Dan krijgen ze net zo'n ondergeschikte positie in de Navo als Frankrijk. Een rol waar de Fransen zelf ook moeite mee hebben. Rusland is al wel 'partner' van de Navo geworden, maar moentraten bij Navo-beslissingen.

Ook lid worden van de Europese Unie is een stap te ver. Dat zou de EU te veel geld kosten, of het zou haar landbouwbeleid moeten afschaffen. Het zal al moeilijk genoeg zijn de Poolse boeren op te nemen zodra Polen EU-lid wordt. Maar de EU kan wel hulpprojecten in Rusland uitvoeren en dat gebeurt ook.

Te luchtig

'De verwijdering tussen Rusland en het Westen is zorgelijk. Er wordt veel te luchtig over gedaan in het Westen', zegt oud-ambassadeur Edy Korthals Altes. Op een plechtige bijeenkomst in de Ridderzaal ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de Navo, was de stemming eenzijdig gericht op het doorzetten van bombardementen op Servië en Kosova. De Russische bezwaren werden niet serieus genomen. Korthals Altes pleitte er voor een Balkanprogramma, waarbij alle Balkanlanden en Rusland worden betrokken. Een soort Marshallplan waarin de politieke, militaire en economische componenten worden geïntegreerd en de rechten van alle minderheden worden gewaarborgd. 'In West-Europa is dit gelukt ondanks de historische vijandschap tussen landen. Vooral de Duitse minister van buitenlandse zaken heeft recentelijk constructieve ideeën ontwikkeld voor een Balkan-regeling op langere termijn. Juist nu Rusland in een zwakke positie verkeert, is het zaak het niet te brutaskeren. Het is van het grootste belang een nieuwe

'De imperiale plannen van Rusland tellen altijd zwaarder dan het belang'

scheidslijn in Europa te voorkomen. Dat vraagt van de Navo een wijze zelfbeperking, ook al is ze in de positie haar zin door te zetten. Of de modernisering van de strijdkrachten in de onlangs toegetreden ex-Warschaupactlanden daarin past, valt te betwijfelen. Bepaald noodlottig acht ik het streven om de Baltische landen in de Navo op te nemen. Ondanks alle begrip voor het onnoemelijk lijden in deze landen tijdens de Sovjet-overheersing, moet in Europa prioriteit worden gegeven aan goede betrekkingen met Rusland. Pas dan zal er sprake zijn van werkelijke veiligheid in Europa.'

Het eenzijdige optreden van de Navo zet de gematigde, democratische krachten in Rusland onder druk. Oud-president Gorbatsjov verklaarde zich 'verkocht en verraden' te voelen. Zo loopt het Westen het risico dat radicalen in Rusland bij de parlementsverkiezingen in december en bij de presidentsverkiezingen volgend jaar de wind in de zeilen krijgen. Wat Korthals Altes betreft moet de Navo daarom zo snel mogelijk stoppen met de bombardementen. 'Juist op de Europese Navo-partners rust nu de grote verantwoordelijkheid om initiatieven te ontwikkelen die de huidige impasse doorbreken. Van het openen van een perspectief op een groeiende regionale samenwerking tussen de Balkanstaten valt meer te verwachten voor de weerloze burgers dan van een intensivering van de oorlogsspanning. Dit is een heilloze weg met steeds meer slachtoffers. Waar gaat het uiteindelijk om?'

Speelruimte

Nu de actie tegen Servië zich buiten de Veiligheidsraad afspeelt, hebben de Russen speelruimte gekregen. Ze kunnen

harde taal uitslaan tegen de Navo zonder dat hun bereidheid iets te ondernemen op de proef wordt gesteld. Wat het Westen ook doet, altijd zullen Russische politici daarop inspelen. Nu is het voor hen vrij dankbaar te tamboereren op het belang van de oude Slavische broederschap tussen Russen en Serviërs. De geschiedenis leert echter dat de Russische hulp de ene keer naar de Serviërs ging, de andere keer naar de Bulgaren. En ook onderling hebben de Slaven elkaar voortdurend de hersens ingeslagen.

Tussen de Joegoslavische president Tito en de Russen boterde het ook niet, zodat Joegoslavië geen lid was van het Warschaupact. Het hele idee van de Slavische broederschap is broos en heeft altijd meer te maken gehad met imperiale Russische plannen dan met belangen van de arme Slaven.

Rond 1870 verdeelde de Russische filosoof en panslavist Nikolaj Danilevski de wereld in invloedssferen die onverzoenlijk tegenover elkaar stonden. De Slavisch-orthodoxe beschaving zou de Romaans-Germaanse, katholiek-protestantse beschaving aflossen. De Amerikaan Samuel Huntington heeft dat idee overgenomen met zijn waarschuwing tegen Rusland. Hij wordt alom gerespecteerd, ook al levert hij een onderbouwing van een nieuwe koude oorlog. Als een Rus spreekt over onverzoenlijke tegenstellingen, vindt het Westen dat beangstigend. De sympathie van de Russen ligt wel bij de Serviërs, maar de liefde voor Servië gaat niet zo diep. De meeste Russen zullen Servië op de landkaart niet een, twee, drie kunnen aanwijzen. En ook nu krijgt Servië nauwelijks Russische hulp. Militaire hulp helemaal niet. Geen enkele Russische politicus heeft serieus gereageerd op het plan van Milosevic dat

an de arme Slaven'

Foto Leo Eiken

stellend. Als nog meer conflicten volgen, bijvoorbeeld in Macedonië of opnieuw in Bosnië, ontstaat langzamerhand een keten van wantrouwen.

Historicus J. van Koningsbruggen, hoogleraar in Groningen: 'Ik heb nu vertegenwoordigers op bezoek van de Culturele Universiteit van Moskou. Zij zeggen niet bang te zijn voor de suprematie van de Amerikanen. Ze weten hoe groot het vluchtelingenprobleem in Kosova is en kennen de ware aard van het regime-Milosevic. Maar politici proberen stemmen te winnen met krachtige taal tegen het Westen. Er is in Rusland bijna geen politicus te vinden die niet nationalistisch is. Nationalisme bestaat er in veel vormen: het expansionisme van de rechts-extreme Zjirinovski die het Rusland van de negentiende eeuw wil herstellen, de droom van de communist Zjoeganov die meer in de richting van de oude Sovjet-Unie wil koersen, of de pleidooien van andere politici die van Rusland weer een grootmacht willen maken, ongeacht de grootte van het grondgebied. Dat zijn heel verschillende groeperingen. Ik denk dat niet de nationalist, maar sommige communistische groeperingen de verkiezingen in december zullen winnen, simpelweg omdat Jeltsin het economisch heeft verknoeid.'

Waar is het einde?

Volgens Grigori Javlinski, leider van Jabloko, de hervormingsgezinde oppositie met 16 procent van de zetels in het Russische parlement, betekenen de Navobommen evenzovele bommen op de Russische democratie. De Navo-actie is heilloos en verscherpt de etnische zuivering in Kosova. Hij vindt wel dat Rusland kan bijdragen aan een internationale vredesmacht in Kosova. Rusland staat volgens de hervormers voor de keus: doorgaan met het oligarchische systeem, gebaseerd op monopolies en crimineel gedrag of de veel moeilijker omzwaai maken naar een democratie, gebaseerd op een markteconomie. Het besef van rechtsorde is in Rusland traditioneel zwak, de burgermaatschappij ontbreekt en het vermogen van de bevolking om voor de eigen belangen op te komen is ook al niet sterk ontwikkeld. Javlinski pleit voor organen van onafhankelijk lokaal zelfbestuur, onafhankelijke vakbonden, verenigingen voor de bescherming van sociale en burgerrechten, verenigingen van plaatselijke ondernemers en consumentenorganisaties. Alleen een georganiseerde samenwerking kan weerstand bieden tegen het georganiseerde geweld van maffia-achtige groepen.

Russische politici zullen gebruik maken van de Kosova-crisis en van het groeiende wantrouwen dat Amerika en de Navo de wereld willen overheersen. Een sterk argument ondersteunt dat: wat doet de Navo buiten haar eigen grondgebied? Waar is het einde? Welk land is de volgende keer aan de beurt? Maar de gemiddelde Rus zal zich nauwelijks opwinden over de suprematie van Amerika.

Cees Veltman

Hoor Haar

Lekker kussen

Toen ik als achttienjarige op kamers ging, nam ik van huis behalve een oude koekenpan voor de eieren, ook een hoofdkussen voor op mijn bed mee. Voor mijn nieuwe thuis. Het kussen, waarop ik als kind minstens tien jaar had liggen slapen, ging evenwel linea recta de vuilniszak in nadat ik het op een zonnige augustusdag buiten eens flink had opgeklopt. Wat er als vulling inzat, weet ik niet, maar ik begreep opeens waarom ik vroeger zoveel last had gehad van keel-, neus- en oorklachten. Het genadeloze zonlicht gaf bij elke klap een dichte stofwolk uit het kussen te zien. Onhygiënisch tot en met.

Sindsdien ben ik op zoek naar een lekker kussen. Ik kocht een goedkoop ding met synthetische vulling, steriel maar veel te dik. Ik heb een tijdlang op twee dunne kussens op elkaar geslapen, maar dat leverde toch elke nacht weer te veel geworstel op. Ik kocht voor 140 gulden een gezondheidskussen met ingebouwde nekrol. Maar daarvan kreeg ik pas echt nekklachten. Ik probeerde een new age-hoofdkussen gevuld met boekweitkat. Zelfs een *pocketveringkussen*: veertig apart in hoesjes verpakte soepele tonvormige veertjes, voorzien van verschillende comfortabele aideklagen. Het bleef oerleppen.

Ook nog een kussen met *gekaarde java-kapok*. En ten slotte een waterkussen in de vorm van twee longen, waarbij één long is gevuld met water en de andere met lucht. Met een luchtpompje is de hardheid van dit kussen naar behoefte te regelen, waarbij het water ervoor zorgt dat dit kussen stabiel en comfortabel ligt. Aldus prees de folder aan. Maar ik werd zeeziek.

Ten einde raad schoot me onlangs het verhaal te binnen van Jakob in Bethel. Iets wat me als kind al hoofdbrekers bezorgde, was waarschijnlijk daardoor in m'n geheugen blijven haken. 'En hij nam een van de stenen der plaats, legde die onder zijn hoofd en ging op die plaats slapen.' Een steen als hoofdkussen... Hoe kom je erop! Jakob sliep in elk geval goed en droomde van de spreekwoordelijk geworden jakobs ladder. 'Zie een ladder, uit de hemel neergesteld op de aarde.' En als dank voor zijn troostende droom goot Jakob olie over de steen en noemde die plek Bethel. Huis van God. In mijn queeste naar hét kussen was ik het spoor behoorlijk bijster. Maar ik geloof heilig in hogere ingevingen, onverwachte wendingen en paradoxale verhalen. Dus misschien is het beste kussen wel van steen. En vormt de meest harde ondergrond de basis voor waar het eigenlijk om gaat: niet het zaligste kussen maar de goddelijkste dromen. Droom zacht!

Paul van der Haar

Servië zich aansluit bij de unie tussen Rusland en Wit-Rusland. Duizend Russische vrijwilligers hebben zich gemeld om aan de zijde van de Serviërs te vechten. Die krijgen echter geen toestemming naar Servië af te reizen. Tegen Navovliegtuigen zouden deze vrijwilligers toch weinig kunnen uitrusten. Hulp bij de verdrijving van de Kosovaren hebben de Serviërs niet nodig, want dat kunnen ze uitstekend alleen.

In de vorige eeuw stuurden de Russen wel eens een paar bataljons vrijwilligers om samen met de Serviërs tegen de Turken te vechten. Nu hebben de Russen wel hun migs, maar het overwicht in de lucht van de Navo is groot. Het enige dat Rusland kan inzetten, is het kernwapen, want met conventionele wapens kan Rusland niet meer meekomen. Vorig jaar augustus is van de westerse hulp bijna een miljard gulden gestoken in de ontwikkeling van een nieuwe kruisraket. Dat is een reactie op de expansie van de Navo. Het wantrouwen tegen het Westen is groot en wordt alleen maar groter. Het westerse kapitalisme en de westerse democratie zijn in Rusland beide mislukt. De gemiddelde Rus wantrouwt de eigen politici overigens ook.

Geen ordelijk proces

Welke risico's van de verwijdering tussen Rusland en het Westen blijven nog over? De Kosova-crisis draagt niet bij tot een ordelijk proces van uitbreiding van de Navo en de EU. Veel westerse politici voelen zich onbehaaglijk onder de dreigende Russische retoriek. Dat er een land is dat steeds verder van het Westen vervreemdt en over veel kernwapens beschikt - genoeg om het Westen een aantal malen te vernietigen - is niet gerust-

Kabinet trekt weinig lessen uit Kosovo-evaluatie

4-4-2000

In de langverwachte Kosovo-evaluatie die het kabinet onlangs een jaar na het begin van de NAVO-luchtacties tegen Servië uitbracht, wordt de conclusie getrokken dat van tijd tot tijd de grote landen de dienst uitmaakten en de formele besluitvorming in de NAVO aan hun laars laptten. De Verenigde Staten, Frankrijk en Groot-Brittannië bepaalden het verloop van de luchtacties en kozen zelf hun doelen. De hoofdlijnen werden in de NAVO-raad bepaald, maar de uiteindelijke doelenkeuze in hoofdzaak door de vs, Frankrijk en Groot-Brittannië. Het politiek zeer gevoelige besluit ook doelen in Servië te bestoken, werd in Washington genomen. De andere NAVO-landen stonden hier volledig buiten. Nederland, dat met de zeer goed opererende F-16's een aanzienlijk aandeel aan de luchtacties leverde, richtte zich wél op de formele besluitvormingsstructuren en had daarmee geen enkele greep op het daadwerkelijke verloop van de operatie.

Terecht acht het kabinet deze gang van zaken „ongewenst”. Tegelijkertijd roept deze constatering een aantal vragen op. In de eerste plaats heeft het kabinet stelselmatig verklaard volledig op de hoogte te zijn en op alle niveaus intensief overleg te voeren. Nu blijken NAVO-raad, VN-veiligheidsraad en de Europese Unie nauwelijks een rol te hebben gespeeld. Op dit punt gaf het kabinet de Kamer dus een verkeerde voorstelling van zaken. Gezien de fragiele eenheid in de NAVO en het risico de steun van de PvdA-fractie te verliezen, is het begrijpelijk dat het kabinet hiermee niet te koop liep. Maar minister Van Aartsen had er beter aan gedaan niet zo hoog op te geven van zijn internationale contacten. Hij wilde de suggestie wekken in het hart van de besluitvorming te staan. Daar was dus geen sprake van.

Verder is het de vraag of het in de toekomst mogelijk zal zijn een overkoepelend *command-and-control*-beleid vast te stellen en terug te keren naar de formele besluitvorming in de NAVO-raad. Zullen de vs, Frankrijk en Groot-Brittannië de inzet van hun militaire middelen bij een nieuwe operatie wel afhankelijk maken van besluiten van de NAVO-raad van 19 (of meer) lidstaten? Dat is een illusie en de vol-

Het kabinet heeft in zijn evaluatie van de luchtaanvallen op Servië kritiek geleverd op de dominerende rol van de grote landen in de besluitvorming. Maar het geeft niet aan wat de ervaringen van de operaties rondom Kosovo betekenen voor de toekomstige inzet van Nederlandse militaire middelen, stelt Maxime Verhagen.

gende vraag is dan ook: welke gevolgen heeft dat voor crisisbeheersingsoperaties door de NAVO en voor toekomstige inzet van Nederlandse militaire middelen?

Coalition warfare is een buitengewoon grote opgave en kan aanzienlijke politieke beperkingen opleveren bij de uitvoering van een militaire operatie, zo was bij de luchtacties om Kosovo overduidelijk. Klaarblijkelijk verkeert Nederland niet in de *inner circle* en zal het daarvan hoogstwaarschijnlijk ook nooit deel gaan uitmaken. Is het acceptabel onder deze voorwaarden opnieuw deel te nemen? Het kabinet had op deze kwestie in de evaluatie dieper moeten ingaan. Het gaat hier om de relatie tus-

van toekomstige deelname af te zien. Bij NAVO-operaties is hier geen probleem, omdat de soevereiniteit al deels is gedelegeerd en het om de collectieve verdediging gaat. Bij niet-NAVO-acties is het wel noodzakelijk volledige participatie in de besluitvorming te eisen. Deze kan niet worden overgelaten aan bijvoorbeeld de Contactgroep, zoals in Bosnië bij UNPROFOR is gebeurd, wat gevolgen heeft gehad bij de val van Srebrenica.

Van oudsher wordt in Nederland geworsteld met de vraag hoe een klein land – sommigen spreken liever van middelgroot land – een factor van betekenis kan zijn in de internationale politiek. Van Aartsen heeft bij zijn aantreden aangekondigd Nederland weer op de

vraagstuk niet uitgebreid is ingegaan en dat het wachten is op een notitie die op zijn vroegst halverwege dit jaar uitkomt. Verder valt op dat het kabinet op grond van de ervaringen in Kosovo overtuigd is geraakt van de noodzaak tot versterking van het Europees defensiebeleid en de Europese militaire capaciteit. Dat is pure winst. Een duidelijke formele bevelsstructuur is dan voorwaarde, waarbij Nederland in geval van deelname aan een actie, volledig betrokken is.

Daarnaast is het opmerkelijk dat weinig lessen voor de toekomst worden getrokken. Zo kan men zich afvragen of het politieke akkoord van oktober 1998 waarna de OVSE een waarnemersmissie stuurde en Milošević aanvankelijk een aantal eenheden terugtrok, uiteindelijk de situatie eerder heeft verslechterd dan verbeterd. Door dit akkoord ontstond immers een pauze waarin zowel de uCK als Servische eenheden zich konden hergroeperen, waarna de oorlogvoering onder toezicht oog van ongewapende ovse-waarnemers geleidelijk aan werd opgevoerd. Het kabinet constateert terecht dat het akkoord al spoedig een dode letter bleek. De vraag is waarom er dan toch nog zo lang aan is vastgehouden. Het sturen van deze waarnemers was hoogst onverstandig omdat hun aanwezigheid de inzet van het luchtwapen onmogelijk maakte en zij in het geheel niets konden uitrusten tegen de schendingen van het akkoord. In deze fase was de dreiging met het luchtwapen dus niet reëel en leverde op deze manier geen bijdrage aan de politieke oplossing van het conflict.

De Tweede Kamer heeft grote moeite gehad het verloop van de luchtacties te volgen, te meer daar het kabinet meer dan eens beperkte informatie verstrekke of daar zelf niet over beschikte. Zo ging minister Van Aartsen stelselmatig een discussie over de inzet van grondtroepen uit de weg en bleek hijzelf niet goed geïnformeerd over het bombarderen van de tv-zender in Belgrado. Dat roept de vraag op hoe het parlement bij een nieuwe militaire actie betrokken behoort te worden. In ieder geval zal het niet weer op deze manier kunnen gebeuren.

Maxime Verhagen is lid van de Tweede-Kamerfractie van het CDA.

Minister Van Aartsen ging discussie in parlement stelselmatig uit de weg

sen de politieke besluitvorming en de militaire uitvoering. Bij acties in NAVO-verband, zeker waar het gaat om collectieve verdediging, zal altijd gekozen moeten worden – na vaststelling van de politieke voorwaarden in de NAVO-raad – voor delegatie aan de militaire bevelsstructuren van de NAVO. Op een andere manier kan een bondgenootschap niet functioneren. Tegelijkertijd is het onvermijdelijk dat ook dan de grote landen, en met name de vs, een dominante rol vervullen, al was het alleen al omdat deze landen over de noodzakelijke *intelligence* beschikken.

Hoewel Nederland bij vredesoperaties vaak een aanzienlijke bijdrage levert, kan een klein land daar niet in dezelfde mate invloed uitoefenen als grote landen. Het zal dus een bescheiden rol spelen. Indien dat niet aanvaardbaar is, dan rest geen andere conclusie dan

kaart te willen zetten en daarmee de suggestie gewekt dat Nederland in de toekomst weer een woordje zou gaan meespreken. Daarbij is hij bedrogen uitgekomen, zoveel heeft Kosovo wel geleerd. Het is van het grootste belang dat een realistische inschatting wordt gemaakt van de Nederlandse positie en rol en welke doelstellingen Nederland wil nastreven met zijn buitenlandse politiek.

Helaas heeft het kabinet in de evaluatie evenmin nadere conclusies getrokken over de kwestie humanitaire interventie versus soevereiniteit. Er lag geen expliciet VN-mandaat ten grondslag aan de NAVO-luchtacties, wel vond het kabinet dat Veiligheidsraadresolutie 1199 „in voldoende mate” militair ingrijpen legitimeerde. Het is spijtig dat het kabinet juist op dit lastige – en voor een evenwichtige evaluatie zo cruciale –

Serviërs maken eind aan boycot

GRACANICA – De Serviërs in Kosovo zullen het VN-bestuur in de provincie niet langer boycotten. Ze zullen voortaan 'waarnemers' sturen en over drie maanden beslissen of ze actief mee gaan doen aan het bestuur.

3-4-2000

De Serviërs verlieten in september alle organen waarin zij met leiders van de Albanese meerderheid en VN-functionarissen in Kosovo moesten samenwerken. Het was een protest tegen de aanvallen die Albanese op Serviërs uitvoerden. Volgens de Serviërs deden de NAVO, die de internationale vredesmacht KFOR leidt, en de VN te weinig tegen het geweld.

De Servische Nationale Raad besloot gisteren gedeeltelijk op die boycot terug te komen. Ze deed dat in Gracanica, een plaats vijf kilometer ten zuiden van de hoofdstad Pristina. De Serviërs uit de stad Mitrovica waren het er echter niet mee eens. Mitrovica was dit jaar herhaaldelijk het toneel van conflicten tussen Serviërs en Albanese. In het noorden van de stad wonen voornamelijk Serviërs en in het zuiden vooral Albanese. KFOR-soldaten fungeren als buffer om schermutelingen te voorkomen.

De VN-bestuurder in Kosovo, de Franse oud-minister Bernard Kouchner, was blij met de beslissing. „Het was geen gemakkelijke beslissing en het zal geen gemakkelijke periode voor de Servische leiders worden die hebben besloten zich bij ons te voegen. Maar deze moedige beslissing opent de weg voor een toekomst waarop Kosovo trots zal kunnen zijn, een toekomst van democratie en echte vrede, met een plaats en rol voor alle gemeenschappen”, meende Kouchner.

De Servische Nationale Raad is opgericht om de belangen van de Serviërs in Kosovo te verdedigen. Hij staat onder leiding van twee tegenstanders van de Joegoslavische president Milošević: bisschop Artemije en Momcilo Trajkovic.

DESTABILISERING VAN KOSOVO NEEMT TOE

Duitsland koerst op nieuwe oorlog tegen Joegoslavië

APRIL 2000

VAN DE REACTIE

Half februari vond in het Amerikaanse hoofdkwartier in Stuttgart onder leiding van de Amerikaanse NAVO-opperbevelhebber, generaal Wesley Clark, een conferentie plaats van Duitse en Amerikaanse generaals, waar men tot overeenstemming is gekomen over de volgende Balkan oorlog. Volgens de Frankfurter Allgemeine (FA) 'verwachten defensiepolitici van het westers bondgenootschap dat het op de Balkan spoedig tot Milosevic's vierde oorlog zal komen ... Vooral van Duitse zijde werd als les van de luchtoperaties (de Kosovo-oorlog van 1999) naar voren gebracht dat het er bij een crisis op zijn hoogtepunt op aankomt dreiging met geweld slechts korte tijd te laten uitwerken en dan meteen waar te maken. De Amerikaanse deelnemers spraken dit niet tegen en stemden daarmee impliciet in ... Wanneer er al geweld moet worden gebruikt, dan op een beslissende wijze en gericht op het behalen van de volledige overwinning'. Dit schrijft Jürgen Elsaesser in het maartnummer van het Duitse maandblad Konkret.

waar het oorlogsgevaar op de loer ligt en waar de propaganda met misleidende informatie op volle toeren draait. Franse troepen werden vanuit een Servische wijk beschoten, alsof het om een Servische daad van agressie ging, en als de Fransen bij de vuurwisseling niet één van de schutters hadden doodgeschoten, hadden we wellicht nooit geweten dat het in werkelijkheid om een Albanese provocatie ging.

Het is opmerkelijk om te zien hoe de media het voorval behandelen. Milosevic wordt onmiddellijk verantwoordelijk gesteld voor het geweld in de nog enige multi-etnische stad in Kosovo en het NRC Handelsblad komt, geheel in de stijl van de Frankfurter Allgemeine, met stemmingmakende berichten over hoe Milosevic de boel opstookt en over Joegoslavische troepenconcentraties aan de grens met Kosovo. Dat het in werkelijkheid om een Albanese aanval ging tegen de eigen KFOR-troepenmacht wordt slechts zijdelings vermeld en verdwijnt vervolgens in de berichten

der perspectief heeft ... Westerse politici en diplomaten hebben de situatie verder gecompliceerd door zich nadrukkelijk in te zetten voor het recht van de Servische minderheid om in Kosovo te blijven, waardoor een terugkeer van gevluchte Serviërs mogelijk wordt ... "Multikult" is nu wat in Kosovo is gebeurd passé ... Dat een zelfstandig Kosovo tot "destabilisering" van de gehele Balkan kan leiden is vergezocht.'

De Fransen krijgen ervan langs omdat deze zich voor hun belangen in de ten noorden van Mitrovica gelegen Trepca-mijnen zouden inzetten. Alsof de Duitsers niet zelf hun economische invloed in Kosovo verzekerd hebben: over de opbouw van de enige private bank, de Micro Enterprise Bank van Kosovo; hun controle over de EU-bank, de Handels- en Kredietbank voor Wederopbouw en de invoering van de Duitse mark als betaalmiddel.

Ook de Amerikanen krijgen een veeg uit de pan, omdat zij bij Rambouillet een 'voor Milosevic acceptabele ontspanning' als voorwaarde voor de

200

Stemming kweken

In een uitvoerig artikel gaat hij in op de ontwikkelingen van de afgelopen weken met betrekking tot Kosovo, waarbij vooral de rol van Duitsland als gangmaker van de oorlog naar voren komt. Konkret bericht:

'De indruk die vooral de Duitse generaals op de FA-redacteur hebben gemaakt, de doelgerichtheid om "dreiging met geweld slechts korte tijd te laten uitwerken en dan meteen waar te maken" moet zo sterk zijn geweest dat er geen week voorbij gaat dat het blad stemming voor een spoedig te verwachten oorlog maakt.

Zo schreef het blad op 1 maart: "Milosevic voert de spanningen in Kosovo en Montenegro op. Nieuwe krachtmeting met het Westen? Na de oorlog is voor de oorlog ... De naoorlogse tijd gaat over in een vooroorlogse tijd."

Op 6 maart: "Een jaar na de Kosovo-oorlog dreigt een nieuwe strijd. Is de eerste oorlog na de Kosovo-oorlog al begonnen?"

Op 10 maart: "Begin van de oorlog: 28 maart", waarbij de datum als een hersenspinsel van een nieuwe nationalistische hetze van dagblad 'Nedeljni Telegraf' uit Belgrado wordt genoemd waarvoor natuurlijk geen enkele grond bestaat.'

Militaire voorbereiding

In het artikel in Konkret worden verschillende feiten naar voren gebracht die een beeld geven van een pre-oorlogse situatie. Zo wordt het Italiaanse dagblad 'Il Manifesto' van eind januari aangehaald waarin gezegd wordt: 'Men ruikt al de lucht van oorlog'. Verder bericht Il Manifesto dat de VN in Albanië vier vluchtelingenkampen hebben ingericht voor de opvang van vluchtelingen

uit Montenegro wanneer het daar tot een gewelddadige escalatie komt.

Midden februari bezochten generaal Clark en NAVO secretaris-generaal George Robertson de regering van Macedonië. Aansluitend werden de Macedonische troepen aan de grens met Joegoslavië in verhoogde paraatheid gebracht. Tegelijkertijd vond de eerste gemeenschappelijke NAVO/WEU oefening plaats, volgens de Neue Züricher Zeitung een WEU-operatie met inzet van NAVO-reserves in een fictief land om te testen hoe in een situatie van etnische en sociale onlusten met ernstige humanitaire problemen, militair geweld kan worden ingezet om de boel onder controle te krijgen. De oefening houdt direct verband met de overdracht van het commando van KFOR aan Eurokorps in april.

Verder werd van 19 maart tot 10 april een NAVO-oefening in Kosovo gehouden 'Dynamic Response 2000' om, zoals vanuit Brussel te horen viel, de vastberadenheid van de NAVO te demonstreren.

Serviërs alweer schuldig

Het Canadese blad de 'Toronto Star' publiceerde eind februari een artikel van een analist van de 'International Crisis Group' (ICG) onder de titel 'Mitrovica, oorzaak van de volgende Balkanoorlog'. De ICG is een gezamenlijk door de Verenigde Staten en de EU gefinancierde denktank die wetenschappelijke studies in fraaie propagandabewoordingen naar buiten brengt. Zo wordt gesteld dat Mitrovica de 'noodverbinding is in de strategie van Belgrado om met de verdrijving van alle niet-Servische volken uit de regio een Groot-Servië te stichten'. Het feit dat in Kosovo juist het omgekeerde is gebeurd sedert het binnentrekken van KFOR,

namelijk de vrijwel volledige verdrijving van alle niet-Albanen en zelfs ook een groot aantal Albanese tegenstanders van het UCK, wordt maar even buiten beschouwing gelaten. Het Servisch nationalisme en Milosevic worden in de media weer als de schuldigen voor de spanningen in Mitrovica gehouden.

Het enige wat nog ontbreekt, is een bruikbare aanleiding. Bij de oorlog van vorig jaar konden de NAVO-leiders met CNN beelden van vluchtelingen hun interventie aan de publieke opinie verkopen. In een poging om een vergelijkbare situatie te creëren is een UCK-afsplijting actief in de gedemilitariseerde grenszone op Joegoslavisch grondgebied. De Guardian schrijft eind februari dat 'het doel is het Servische leger te provoceren om zo een NAVO-interventie in Servië zelf te bewerkstelligen'. Een militaire woordvoerder van de Verenigde Staten gaf blijk hiermee rekening te houden en verklaarde tegenover de krant: 'Wanneer in deze regio gruweldaden worden gepleegd, dan trekken we binnen en zullen we actief optreden. Op het ogenblik werken we nog aan de definitie wat een gruweldaad is'.

Ook Radio Nederland bericht van gelijksoortige verklaringen die griezelig lijken op de taal die voor de bombardementen werden geuit. Er is echter een groot verschil met de situatie van vorig jaar. Terwijl de NAVO-leiders toen nog de moeite namen om hun aanval te rechtvaardigen met te zeggen op te treden tegen volkenmoord, laat men nu deze morele pathos maar gewoon achterwege. Als er met de beste wil geen holocaust bij elkaar te fantaseren valt, dan moet het maar zonder. Elke mooie aanleiding is een dankbare gelegenheid.

Mitrovica is één van de plekken

aan de Franse troepen dat zij te zacht' zijn in hun optreden.

Het toppunt van verdraaiing komt wanneer de Servische wijk op gewelddadige wijze op wapens wordt doorzocht, waarbij zelfs kindertehuizen niet worden gespaard. Er worden slechts 25 wapens gevonden, maar dit wordt in de media hoog opgevoerd en als bewijs genomen voor vermeende agressieve plannen van Milosevic. Bij de Albanen worden geen wapens gevonden, althans volgens de NAVO en de media. Een ambulance in de Albanese wijk, volgepropt met Amerikaanse zware wapens en granaten, krijgt van de pers vrijwel geen aandacht. Ook niet het feit dat bij de protesten aan Albanese zijde prominente UCK-topfiguren als gangmakers zijn gesignaleerd. Der Spiegel meldt wel dat zich tweehonderd hoge functionarissen van de Albanese geheime dienst in Kosovo ophouden, waaronder Xhavit Haliti, een nauwe adviseur van UCK-leider Thaci. Het blad citeert een Albanese criticus van Thaci die zei: 'Het doel is de destabilisering van Kosovo en de controle daarover door Tirana'.

Duitse uithaal

Op het hoogtepunt van de conflicten in Mitrovica komt de Frankfurter Allgemeine op 24 februari met een paginagroot artikel waarin een frontale aanval wordt geopend op de westerse bondgenoten, in het bijzonder Frankrijk. Het blad eist dat de kernelementen van VN-resolutie 1244 - het multi-etnische karakter van Kosovo en Kosovo als een onlosmakelijk deel van Joegoslavië - worden losgelaten. De spreekbuis van de elite in Duitsland eist niets minder dan de opzegging van het akkoord dat met Joegoslavië was gesloten.

FA schrijft: 'Het ziet er naar uit dat de internationale gemeenschap ... geen herkenbaar doel, noch een hel-

overeenkomst met Joegoslavië hebben gemaakt.

Niet dat de FA Kosovo bij Albanië wil voegen. In geheel koloniale stijl wordt over de Albanese meerderheid in Kosovo gezegd: 'Staatvormende capaciteiten hebben de Albanen, door hun geschiedenis bepaald, nu eenmaal niet en hun tegenwoordige leiders hebben nauwelijks het vermogen om een staat te leiden'. Het sluit aan bij wat FA-historicus Arnulf Baring ten tijde van de afscheiding van Kroatië en Slovenië in 1991 schreef, namelijk dat Duitsland de rol van beschermheer voor de nieuwe ministertjes moest spelen. 'De poging tot volledige onafhankelijkheid kan toch eigenlijk helemaal niet goed gaan ... Op een gegeven moment moeten die dwergstaattjes toch ten onder gaan', aldus Baring.

Washington verdeeld

Terwijl in Duitsland de haviken zich openlijk roeren en eisen dat Kosovo van Joegoslavië wordt afgescheiden, komen uit Washington tegengestelde geluiden. Dit naar aanleiding van de deelname van Amerikaanse soldaten aan de operaties in Mitrovica. Wesley Clark, gesteund door de Duitse KFOR-commandant Reinhardt, keurde de inzet van Amerikaanse troepen goed. Het leverde hem een brandbrief op met een scherp protest van Henry Shelton, Stafchef van de Amerikaanse strijdkrachten. Shelton eiste dat er geen Amerikaanse troepen buiten hun gebied zouden worden ingezet. Voor de Londense Times is dit een teken dat de Verenigde Staten niet bereid zijn om mensenlevens op het spel te zetten, zeker niet in een verkiezingsjaar.

Achter Shelton staat minister van Defensie Cohen, achter Clark staat Albright. Terwijl de Albright-haviken het overwicht hadden ten tijde van de

Lees verder op volgende pagina

Kritiek kabinet op Amerikaanse solo's

Evaluatie Kosovo
redactie politiek

DEN HAAG - De Amerikaanse regering lapt tijdens de Kosovo-crisis afspraken aan de laars over de gezamenlijke politieke regie door de NAVO-bondgenoten. De Nederlandse regering kritiseert deze te grote invloed van Washington. De 'solidariteit' tussen de 19 NAVO-lidstaten kwam er te veel door onder druk te staan.

Minister Van Aartsen (VVD, buitenlandse zaken) noemde gisteren het stempel dat Amerikanen hebben gedrukt op besluiten over de luchtaanvallen op zichzelf niet dramatisch. De regering wil de kwestie echter wel aan de orde stellen bij de bondgenoten. Juist bij een crisisoperatie als vorig jaar, die politiek gevoelig lag in veel hoofdsteden, is het volgens Den Haag fout als één groot land te veel op eigen houtje werkt.

De conclusie over de eigenzinnigheid van de Verenigde Staten, veruit de grootste troepenleverancier, staat in een nota van het kabinet over het verloop van de Kosovo-oorlog en de Nederlandse politieke invloed op de 78 dagen durende luchtaanvallen.

Nederland was na de VS, Frankrijk en Groot-Brittannië een relatief grote partner. De Amerikanen leverden 80 procent van alle militaire middelen. Premier Kok: „De bijdrage van Nederland was groot, maar we horen niet tot de

grootste landen. Die realiteit komt dan bij de besluitvorming aan het licht.”

Hoewel het kabinet de kritiek verpakt als 'niet negatief bedoeld' worden wel gepeperde opmerkingen gemaakt over de 'verstoring' houding van de Verenigde Staten en (minder) Frankrijk en Groot-Brittannië.

In de NAVO was afgesproken dat de ministers zich in de NAVO-raad zouden beperken tot globale aanwijzingen voor de operaties met bommenwerpers. Details over de doelen zouden worden overgelaten aan de militairen. Het bleek echter dat de Amerikaanse regering zich buiten de bondgenoten om bemoeide met 'waar, wanneer en op welke wijze zou worden aangevallen'.

Voorlichting NAVO was te ronkend

DEN HAAG - De voorlichting over het verloop van de luchtaanvallen die werd gegeven door NAVO-woordvoerder Shea, beviel de regering in Den Haag niet goed.

De succesverhalen waren te ronkend, luidt de kern van de kritiek.

„Stijl en toonzetting van de NAVO-woordvoering werd wellicht in sommige landen gewaardeerd, maar contrasteerde sterk met de sobere en zakelijke aanpak waarvoor in Nederland was gekozen”, schrijft het kabinet.

De bondgenoten droegen het militaire bevel over hun gevechtsvliegtuigen over aan NAVO-commandanten, zoals gebruikelijk. De Amerikaanse militairen bleken in de praktijk echter niet onder NAVO-bevel te staan, maar onder het eigen ministerie van de fensie.

Op één uitzondering na protesteerde de regering tijdens de crisis niet, zei Van Aartsen. Het kabinet tekende één keer protest aan toen een voorgenomen inzet met gevechtshelikopters werd gedwarsboomd door de Amerikaanse landmacht. Die vond het te risicant om Apaches in te zetten terwijl er nog Servische strijders met schouderrokken actief waren. Daardoor ging het plan niet door om met de helikopters een veilige zone voor vluchtelingen te maken.

De crisis op de Balkan maakte opnieuw duidelijk dat Europa niet zonder de steun van Washington op kan treden. Het kabinet noemt het positief dat er nu een versnelling optreedt bij het sterker maken van de Europese defensie en bij het Europese buitenlandse beleid.

Van Aartsen: „In de aanloop naar de Kosovo-oorlog bleek Europa een reus op lemen voeten. Maar de crisis gaf wel een impuls aan het gezamenlijk buitenlands- en defensiebeleid.” Het kabinet houdt er rekening mee dat de defensie-uitgaven omhoog moeten om een betere balans te krijgen tussen Europese en Amerikaanse militaire middelen.

TOEZEGGING AAN BALKAN VREDESCOALITIE

PvdA en VVD houden vast aan VN-resolutie Kosovo

VAN ONZE VERSLAGGEVER

DEN HAAG - PvdA en VVD houden vast aan uitvoering van resolutie 1244 van de Veiligheidsraad die bepaalt dat een multi-etnisch Kosovo onderdeel van Joegoslavië blijft. Dat hebben de fractie woordvoerders Valk en Blauw toegezegd aan een delegatie van de Balkan Vredescoalitie.

De coalitie was aan de vooravond van de evaluatie van de oorlog tegen Joegoslavië uitgenodigd door de vaste kamercommissie van Buitenlandse Zaken. Volgens voorzitter Valk kunnen minderheden zich nu niet vrij in Kosovo bewegen omdat het internationale politiekorps UNMIK in de provincie 'van geen kant functioneert'. Toch vonden Valk en Blauw - net terug van een werkbezoek aan Kosovo - dat het met de misdaad in de provincie niet zo'n vaart loopt. „In Albanië is ons verteld dat die niet groter is dan de regio al jaren gewend is. Dus dat valt eigenlijk best mee”, zei Valk ondanks schokkende rapporten van mensenrechtenorganisaties en de Verenigde Naties over rechteloosheid en grenze-loos geweld tegen minderheden. Ook over de Serviërs en Roma in het getto van Orahovac maakten de Kamerleden

zich weinig zorgen. Blauw: „Vrouwen van een jaar of zeventig kunnen boodschappen doen op de markt”. Valk: „De leider van de Serviërs in Orahovac liet blijken dat hij heel blij was met de aanwezigheid van de Nederlandse KFOR-militairen. Hij was toen met ons in het getto. Hij kon dus vrij praten”.

De Balkan Vredescoalitie maakt zich juist grote zorgen over de veiligheid en het welzijn van de 2400 Roma en Serviërs in Orahovac. „KFOR verbiedt zelfs kinderen om uit het getto te vertrekken”, hield delegatieleider Nico Varkevisser de leden van de Vaste Kamercommissie voor.

Valk en Blauw ontkenden dat KFOR-militairen mensenrechten schenden zoals de Balkan Vredescoalitie en Amnesty International onafhankelijk van elkaar beweren. Maar de Tweede-Kamerleden beaamden ronduit dat de wijk in Orahovac een getto is. In de wijk zijn Roma en Serviërs uit de wijde omtrek - voor zover niet vermoord, ontvoerd of uit Kosovo gevlucht - samenge-dreven. „Maar er gaan geregeld konvooien”, suste Blauw. Varkevisser vroeg daarop of de Kamerleden ook hadden gehoord dat de vlak na de

bombardementen opgepakte Serviërs uit het getto, waaronder de voormalige burgemeester van Orahovac, al in staat van beschuldiging waren gesteld en konden beschikken over een advocaat. Daarop moesten Valk en Blauw het antwoord schuldig blijven.

De Balkan Vredescoalitie vroeg aandacht voor de 350.000 vluchtelingen die na de intocht van KFOR en het UCK uit Kosovo zijn gevlucht, en opheffing van het handelsembargo dat 'niet alleen zinloos is, maar ook een schending van de economische en sociale mensenrechten', legde vredesjurist Nico Steijnen uit.

Enige spijt van de oorlog tegen Joegoslavië viel niet te bespeuren in de Kamercommissie. Net zo min als een kritische zelfreflectie over de legitimatie van de bombardementen met omstreden munitie (verarmd uranium) en clusterbommen.

De parlementariërs wilden ook niet toegeven dat ze de oorlog hadden gelegitimeerd op basis van gemanipuleerde informatie. „U weet ook wie de enige schuldige van dit alles is”, zei Blauw, waarop commissievoorzitter Valk de discussie afkapt.

'De terroristen proberen Albanezen te werven'

Servië
VERVOLG VAN PAGINA 1

Even verderop heeft de Serviër Dejan Tanaskovic een snackbar. Ook hij is bang. Volgens hem hebben lokale Albanese leiders in het café bij de moskee niet zo lang geleden een bijeenkomst gehouden, waar jongeren en ouderen ruzie kregen over de vraag of de extremisten steun moesten krijgen. Tanaskovic: „De terroristen proberen lokale Albanezen het UCK binnen te trekken, maar dat is ze nog niet gelukt. De mensen verzetten zich. Daarom is het hier nog vrede.”

De bevolking in dit deel van Zuid-Servië is straatarm. De werkloosheid loopt tegen de 70 procent. In de vallei, die zuidwaarts naar Macedonië loopt, wonen zo'n 70 000 Albanezen. Verreweg de meesten zijn loyaal aan de Servische staat; veel Albanees vlagvertoon zoals in Kosovo is hier nooit geweest. Traditioneel zoeken veel jongeren hun toekomst elders. De achterblijvers zijn overwegend ouderen, middenstanders en smokkelaars.

Er is wat veehandel met Kosovo, maar veel belangrijker is de marihuana. Al enkele jaren worden de bergpassen gebruikt door de lokale Albanese maffia, die marihuana uit Macedonië en Zuid-Servië transporteert naar het nabije Gnjilane in Kosovo. Vandaar gaan de drugs naar West-Europa. Volgens de Servische autoriteiten is het dorp Trnovac, met 10 000 Albanese inwoners, een knooppunt in de drugsroute.

Van de beweerde grote concentratie van politie- en legertroepen rond Bujanovac is niets meer te merken. Langs de hoofdweg naar Vranje en Nis is geen enkele politiecontrolepost opgezet en ook in de stad zelf houdt de politie zich zo te zien weer koest.

Drie Servische politiemannen in camouflage-uniform, buiten dienst, slenteren naar het gemeentehuis in het centrum. Eentje wil wel even blijven staan voor een praatje. Maar commentaar op de situatie geeft hij niet. Dat is ten strengste verboden. „Geen sprake van, broeder. Ook niet officieel.”

Abe de Vries

In Bujanovac sluimert een nieuwe Balkan-oorlog

Servië
Abe de Vries

BUJANOVAC - Een hond met drieënhalve poot strompelt in het halfdonker langs de vuilniscontainers naast de moskee. Achter het raam van een café aan de overkant van de straat kijken een paar Albanezen wantrouwig naar buiten. Welkom in het stadje Bujanovac, op de rand van de vulkaan.

De angst voor een nieuwe oorlog is er bijna tastbaar. In deze etnisch gemengde Servische plaats bij de administratieve grens met Kosovo is na zes uur 's avonds nauwelijks nog volk op straat. „De Albanezen zijn doodsbe-

nauwd voor de Serviërs en andersom”, zegt Fehim, de Albanese eigenaar van het bijna lege etablissement.

De streek rond Bujanovac, van Kosovo gescheiden door een berggrug, telt 60 procent Albanezen en 40 procent Serviërs. Na een reeks invallen van Albanese extremisten uit Kosovo en intimiderende tegenacties van de Servische politie in de omliggende dorpen was het de afgelopen dagen rustig, maar de bevolking vreest dat het ergste nog komt.

Velen zijn bang dat Milosevic de spanningen zal misbruiken om een nieuwe Balkan-crisis te veroorzaken. Op hun beurt zijn de Serviërs beducht voor nieuwe aanslagen van het Kosovo Bevrij-

dingsleger UCK, dat hier is herrezen onder een nieuwe naam. Radicale Albanezen noemen dit gebied 'Oost-Kosovo' en willen het onder het gezag van Pristina brengen. Vooral is de dreiging van een grote geweldsuitbarsting af-

gewend. Aan de Servische kant van de grens heeft het Joegoslaviëse leger zich ingegraven. De meeste bergpaden zijn afgesloten. Amerikaanse KFOR-troepen hebben aan de overzijde maatregelen genomen. Tussen de twee legers ligt een vijf kilometer brede veiligheidszone die is ingesteld na het einde van de NAVO-bombardementen. Fehim: „Sinds vorige week is er minder politie op straat. Sommige Albanezen die naar Kosovo waren gevlucht, komen terug.”

Sinds het einde van de NAVO-bombardementen zijn zo'n 6 000 Albanezen, de meesten afkomstig uit enkele grensdorpen, naar Kosovo vertrokken. Als je het de Albanezen vraagt, is de Servische

politie de grote boosdoener. Ze klagen vooral over het gedrag van de uit Kosovo afkomstige Servische agenten. In de ogen van de politie zijn alle jonge Albanezen verdacht. „Ik voel me niet veilig als ik in de auto stap”, zegt de café-eigenaar. „Ze zullen me aanhouden en vragen waar ik ben geweest, waar ik naar toe ga. Zo was het hier wekenlang.”

Fehim is niet geïnteresseerd in het nieuwe UCK, zegt hij. „De meeste leden komen uit Kosovo en sommigen uit Macedonië. Het is niet goed georganiseerd.” Hij en zijn vrienden zijn voor vrede. „Ik wil rustig kunnen leven en mijn geld verdienen.”

VERVOLG OP PAGINA 4

13-3-2000
Gewonde Russische Kfor-soldaat dood
KOSOVSKA MITROVICA - De Russische soldaat van de internationale vredesmacht Kfor die dinsdag werd neergeschoten in de overwegend Albanese stad Sribca, is dood. De militair overleed in de nacht van woensdag op donderdag aan zijn verwondingen. De Rus reed door het centrum van Sribca, waar hij even daarvoor zijn commandant had afgezet voor een ontmoeting met plaatselijke leiders, toen hij door een kogel werd getroffen.

13-3-2000
VS maken posters 'Gezocht: Milosevic'
WASHINGTON - Het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken gaat in Servië, en elders in Europa, 'Gezocht-posters' verspreiden met de belangrijkste verdachten van het Joegoslavië-Tribunaal: Slobodan Milosevic, Radovan Karadzic en Ratko Mladic. Wie informatie over de verdachten geeft die leidt tot hun aanhouding of veroordeling, kan een beloning tegemoet zien van vijf miljoen dollar (elf miljoen gulden).

VS beloven minder geheim te houden

Van onze redactie politiek
DEN HAAG - Een van de grootste problemen bij het oorlogvoeren in een NAVO-coalitie is de informatievoorsprong van het Amerikaanse ministerie van defensie. Via satellieten en andere spionagetechnologie weten de VS-militairen veel van wat zich afspeelt in een crisisgebied.

Die wordt echter nauwelijks gedeeld met Europese bondgenoten, waardoor Amerikaanse bevelhebbers gemakkelijk het voortouw kunnen blijven nemen. Volgens het kabinet heeft Washington beloofd zulke gevoelige informatie minder hoog te houden en zo'n ander steek uit te laten vloeien.

soort intelligence voortaan beter bereikbaar maken voor de bondgenoten. Het kabinet besteedde aandacht aan het bombardementen tijdens de Kosovo-oorlog. Die kwestie zou de belemmering weid wel eens kunnen temperen.

deVerdieping

24-3-2000

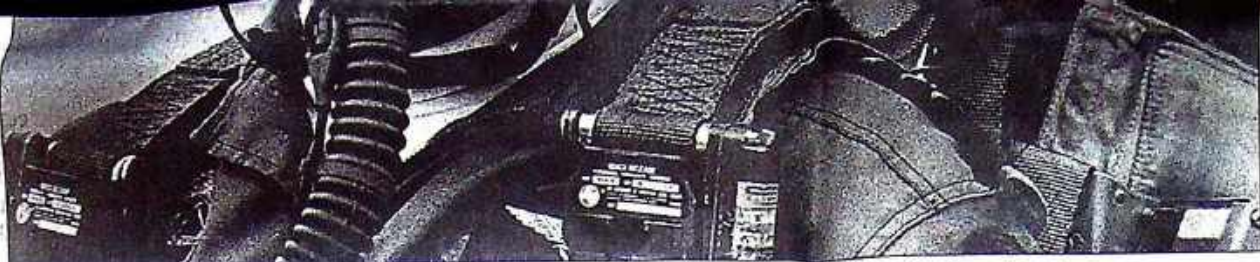

De laatste vlucht van Bike 01

Bike 01 (rechts) vliegt in formatie met andere F-16's.

Traditie: de brandweer spuit de vertrekkende vlieger nat in het karkas van een afgedankte Starfighter.

Ingesnoerd voor de laatste vlucht.

Tekst: Frans Dijkstra
Foto's: Werry Crone

"Ik kon alle vliegvelden nog vinden", zegt de piloot met een glimlachje als hij uit zijn F-16 klautert. Andere mannen in vliegers-overalls complimenteren hem. Er wordt geklonken met flesjes bier. Een officier staat klaar met de rijk met goud versierde pet van de vlieger en zijn jasje met het naambordje B. A. C. Droste LTGEN, luitenant-generaal dus. Op de achtergrond wacht de chauffeur met een donkerblauwe Mercedes.

Het was de laatste vlucht van de bevelhebber van de Koninklijke Luchtmacht. Voor het laatst heeft hij zijn call sign Bike 01 over de vliegtuigradio gehoord. Of een generaal van de landmacht een tank kan besturen is zeer de vraag. Maar de baas van de luchtmacht blijft een vlieger, al zit er voor de veiligheid

een geoefende piloot achter hem in de nauwe cockpit van de F-16. De laatste tien jaar is Droste vooral een kantoor-generaal in Den Haag geweest. Hij kwam niet meer toe aan het jaarlijkse minimum van 200 vlieguren. Toch is zijn begeleider vriendelijk over zijn prestatie: „De generaal heeft nog echt een vlieghandje.”

Zelf is hij ook redelijk tevreden. Twee andere F-16's hebben hem ergens hoog boven het Nederlandse wolkendeck onderschept en ze hebben even een luchtgevecht gespeeld. Op de vraag wie er gewonnen heeft, glimlacht hij alleen. „Ik vond dat ik het nog redelijk goed deed”, zegt hij ontwijkend.

Dankzij de oorlog om Kosovo heeft Droste ook zijn Haagse gevechten uiteindelijk redelijk goed doorstaan. Bezuinigingen op de F-16 zijn van de baan. Hij had al een squadron jachtvliegtuigen ingeleverd, toen kamerleden onder de indruk raakten van wat Nederlandse vliegers in de strijd tegen Servië presteerden. De bevelhebber weet dat hij

daar niet al te opgetogen over moet doen. Want dat zou steken bij de marine en de landmacht, de eeuwige concurrenten om geld en aandacht. Dus zegt hij ingetogen dat het 'bevredigend' is. „Ik ben wel eens radeloos geworden van de bezuinigingen die maar niet ophielden in de jaren negentig. Maar aan opstappen heb ik nooit gedacht. Ik ben nooit tegen een situatie aangelopen dat het functioneel zou zijn geweest om weg te lopen.”

Al wekenlang neemt hij afscheid van vliegbases en vergaderraars. Op zijn 55ste begint hij een tweede loopbaan als burger: hij gaat voor Economische Zaken studeren op de economische mogelijkheden van de luchtvaart. Buitelingen in een F-16 zijn definitief voorbij. „Vliegen is altijd mijn jongensdroom gebleven. En een F-16 is het mooiste wat er bestaat. Het vliegtuig is één met je lichaam, een verlengstuk van je ledematen. Je stapt er niet in, nee, je trekt hem aan. Dat zal ik echt missen.”

Familie en collega-vliegers omringen de vertrekkende (rechts) en de komende bevelhebber.

Pet wacht op generaal op het dak van de Mercedes.

De bommen op Kosovo scheppen verplichtingen

VERVOLG VAN PAGINA 15

Kijk naar Slovenië, kijk naar Kroatië dat, sinds het zich van Servië heeft gezuiverd, eindelijk de overgang naar een minder autoritaire bestuursvorm lijkt te hebben gemaakt. Een Kosovo zonder Servië, een Servië zonder Kosovo, maakt meer kans op democratie als er geen 'anderen' meer zijn om overal de schuld van te geven.

De argumentatie van Ash is alleszins redelijk, maar heeft ook een groot risico. Want ook een Servië zonder Kosovo heeft nog steeds aanzienlijk veel minderheden. Zeker honderdduizend Albanen in het zuiden, ruim vierhonderdduizend Hongaren in het noorden, kleinere groepen Bulgaren, Kroaten en anderen elders. Moeten die dan verdwijnen of moet Servië gewoon nog wat kleiner worden? (En dan hebben we het nog niet over de risico's voor de rest van de regio).

De Albanen in het zuiden van Servië zijn niet van plan af te wachten tot er in Belgrado over hun lot wordt beslist. De afgelopen weken heeft zich in de regio Presevo-Medvedja en Bujanovac een nieuwe gewapende beweging gevormd, die het gebied ten oosten van Kosovo uit de klauwen van de Serviërs wil bevrijden. Hoewel bij de eerste schermutselingen automatisch de beschuldigende vinger richting Belgrado werd gewezen, heeft zelfs het Amerikaanse minister van buitenlandse zaken moeten toegeven dat de schuldvraag iets ingewikkelder ligt.

De Navo is als de dood voor verdere conflicten. Inmiddels wordt gestudeerd op middelen om, zoals dat heet, 'krachtiger' op te treden tegen Albanese rebellen die in het grensgebied tussen Kosovo en Servië aanvallen uitvoeren. De paradox: daarmee dreigt Kfor zich langzaam buiten Kosovo te begeven. Daarmee neemt ook de kans op een directe

confrontatie met politie en leger van Slobodan Milosevic toe.

Slobodan Milosevic. Een consistent, consequent beleid jegens hem, jegens het land dat hij vertegenwoordigt, is er nooit gevoerd. In 1992 werd hij veroordeeld als de 'slager van de Balkan' en werd hij (maar vooral de inwoners van zijn land) door sancties getroffen. In 1995 werd desondanks, ten behoeve van het akkoord van Dayton, weer een beroep op hem gedaan. Direct zaken doen met hem is niet meer mogelijk sinds het Joegoslavië-tribunaal hem op de lijst met gezochte oorlogsmisdaden plaatste. Maar hij trekt in Belgrado nog altijd aan de touwtjes.

Waarom, vraagt Michael Ignatieff in zijn pas verschenen boek *Virtual War*, demoniseren we Saddam Hoessein en Slobodan Milosevic, maar laten we ze toch zitten? Deze enorme kloof tussen retoriek en daden verklaart hij uit eigenbelang. „We verkiezen een schur-

kenstaat boven helemaal geen staat. Een Servië en een Irak, min of meer functioneren zij het onder despotisch gezag, zijn nog altijd te prefereren boven staten die uiteenvallen door burgeroorlog.”

Een slechte staat is nog altijd beter dan helemaal geen staat. Datzelfde argument kan (in ieder geval deels) verklaren waarom de Serviërs, tot verbazing van alles en iedereen, almaar niet massaal in verzet komen. De angst voor burgeroorlog, voor de totale anarchie is enorm. Wie zegt dat er iets beters voor in de plaats komt?

De Serviërs weten al helemaal niet wat ze van de internationale gemeenschap kunnen verwachten. Drie jaar geleden was er massaal protest. Maar het duurde weken voor Brussel, voor Washington in de gaten had hoe serieus dat was. En vorig jaar hield de Navo wel stug vol dat de bommen aan Milosevic gericht waren, maar toch kwamen ze

in de achtertuin van gewone Serviërs terecht.

Een jaar na het begin van Allied Force is het eind van de crisis in voormalig Joegoslavië en op de Balkan nog (lang) niet in zicht. „Bommen”, schreef de Amerikaanse columnist Flora Lewis onlangs, „zijn de oplossing niet, maar creëren wel verplichtingen.” De Navo heeft die, vanaf het begin van de oorlog, zelf geschetst toen ze bij voortdurende in termen van democratie, mensenrechten, stabiliteit, multi-ethniciteit sprak. Maar, aldus *The Economist*, de Navo mag de oorlog dan hebben gewonnen, ze dreigt de vrede te verliezen.

Het is erger. De Navo dreigt in nieuw conflict verzeild te raken, terwijl oude nog om oplossingen schreef. We kunnen niet alles in één keer, aldus Navo-secretaris-generaal son, we moeten geduld hebben. Zoveel tijd is er niet.

90-3-2000

Kosovo hangt in het luchtledig: een deel van Servië kan het niet meer genoemd, maar wat dan wel? En waar blijven recht, orde en de internationale politiemacht?

W.J., een 50-jarige Amerikaan, werkt bij een computerafdeling van het VN-bestuur in Kosovo. Een veteraan die in het Amerikaanse leger heeft gediend en die al verschillende VN-missies op de Balkan achter de rug heeft.

„Twintig procent van de agenten van de internationale politie maakt de periode van zes maanden niet vol. Ze vertrekken voortijdig, compleet gedemotiveerd. Een van de grieven is de wapenregistratie. Het voormalige

UCK hoeft maar een klein percentage van de wapens in te leveren. Bovendien moet de politie van Unmik (het VN-bestuur) nu wapens registreren die aanzienlijk meer vuurkracht hebben dan hun eigen schiettuig. Automatische geweren, Kalashnikovs, dat soort spul. Zo zijn de instructies van hogerhand. Velen zijn daar bezorgd over, ze zien immers wat er in Kosovska Mitrovica gebeurt.

Bij de registratie van auto's gaat het ook niet goed. Albanese stelen gloednieuwe auto's in het buitenland, die brengen ze dan Kosovo binnen en ze kunnen de wagens zonder problemen bij de politie laten registreren. De methode is simpel: ze hoeven alleen

maar te melden dat de Serviërs hun autopapieren hebben gestolen. Niemand zoekt dat uit.

Veel agenten zijn hier alleen maar voor het geld. Om de rest geven ze geen donder. Allemaal komen ze voor de belastingvrije dagtoelage van 75 dollar, die bovenop een gemiddeld maandsalaris van 2 500 tot 3 000 dollar komt. Kijk maar 's goed om je heen. Overal zie je agenten in dienst een beetje rondkuieren, praten, koffie drinken, ze doen niks. Ze zouden moeten worden ontslagen, maar de VN-politiek maakt dat onmogelijk. Ik heb wel 's het idee dat de VN en de VN-lidstaten mensen die niet functioneren het liefst op een of andere mis-

KOSOVO

1 JAAR NA DE OORLOG

„Twintig procent van de agenten van de internationale politie, die in Kosovo is gestationeerd, maakt de periode van zes maanden niet vol.

Ze vertrekken voortijdig, compleet gedemotiveerd.

Deel negen van een serie interviews.

sturen. Dan zijn ze kwijt.

Er is hier zoveel vijandigheid. Ik huur een flat van een Serviër. De telefoon is afgesloten en de telefoonmaatschappij wil er niks aan doen omdat ik een 'Servisch nummer' heb. Ik moet de lokale Servische staf op mijn afdeling met VN-auto's overal naar toe rijden. Naar het werk, naar huis, naar de lunch. Albanese chauffeurs willen hen niet vervoeren. In Pristina kunnen Serviërs en Albanese elkaar alleen ontmoeten in het VN-gebouw, of in het café ertegenover. De Serviërs gaan nergens anders naar toe. Buiten vier muren zijn ze doodsbenuwd. Een van mijn medewerkers had laatst een granaat in haar achtertuin.

Het is onzin dat Kfor perfect werkt. Sommige troepen zijn niet assertief genoeg. De Fransen, bijvoorbeeld, schieten niet terug. Ze hebben instructies van hun eigen regering, die afwijken van de algemene Kfor-lijn. Ik heb het verschillende keren gehoord van Franse soldaten en politie-agenten. De Fransen proberen een precedent te scheppen voor een andere stijl van *peace-keeping*, maar tot nu toe werkt het niet.

In Kosovska Mitrovica is het alleen maar erger geworden. Vorig jaar juni, juli en augustus konden Serviërs en Albanese nog gezamenlijk zwemen in een bad in het noorden van de stad. Geen enkel probleem. Nu ben je

op straat niet meer veilig.

Ik zie hier dingen gebeuren die nooit op televisie komen, of alleen gedeeltelijk. Een vent loopt een Servische bar binnen, begint met een automatisch geweer om zich heen te schieten en twee politie-agenten raken gewond. Ik weet niet waarom zoiets niet in het nieuws komt. Als een Kfor-soldaat iets overkomt, wordt het meteen aan de grote klok gehangen. Voor gewonde politie-agenten hanteert Unmik blijkbaar andere spelregels in het media-beleid. Probeer hier iemand iets te verbergen? Mag het thuisfront niet weten wat de omstandigheden precies zijn in Kosovo?"

Abe de Vries

De bommen op Kosovo scheppen verplichtingen

24-3-2000

Eindelijk. Op het Navo-hoofdkwartier in Brussel hing een jaar geleden een onmiskenbaar grimmig-geladen sfeer toen secretaris-generaal Solana aankondigde dat het bondgenootschap verplicht én gerechtigd was in te grijpen in Kosovo. Op 24 maart werden de eerste raketten afgevuurd op het Joegoslavië van Slobodan Milosevic, de man die als het kwade brein wordt gezien achter een decennium crisis in de regio. Een jaar later lijkt *Allied Force* niet meer dan een fase in een conflict waarvan het einde nog (lang) niet in zicht is.

Balkan
Nicole Lucas

'Boro en Ramiz' was de naam die de sporthal in Pristina ooit kreeg op bevel van Tito om de eenheid tussen Albanese en Serviërs te symboliseren. De Servische Boro Vukmirovic en de Albanese Ramiz Sadiku waren zo wil het heldenepos - twee partizanen die tijdens de Tweede Wereldoorlog schouder aan schouder vchten en stierven in de strijd tegen de fascistische bezetter. Onlangs werd de hal door onbekenden in brand gestoken. De daders zijn spoorloos.

In het de laatste weken veelbesproken Mitrovica bewaken Kfor-militairen in het noorden de flats waar tientallen Albanese weigeren te buigen voor Servische bedreigingen, in het zuiden doen Kfor-militairen hetzelfde voor het handjevol Serviërs dat niet onder Albanese terreur wenst te bezwijken.

Vanuit Pristina belt Bernard Kouchner, zeg maar de onderkoning van Kosovo, de wereld rond. Hij smeekt om de toch al zo lang beloofde agenten. En hij belooft om geld voor wegen en stoplichten, salarissen van leraren en rechters, en het opstellen van een nieuwe belastingwet.

Lokale bewoners weten beter hoe de internationale gemeenschap te bespeelen. Ze werken graag voor de honderden hulporganisaties die Kosovo sinds juni hebben overspoeld. Die betalen hun medewerkers naar lokale begrippen grof geld. Duizend mark per maand is voor een beetje tolk geen uitzondering. Gevolg: al had hij er het geld voor, dan kan Kouchner maar moeilijk rechters vinden. Die moeten het immers doen met de helft van wat in de particuliere sector wordt betaald.

Een jaar na het begin van de Navo-acties heerst in Kosovo de chaos. Het kost Navo en VN grote moeite hun gezag te vestigen en te laten gelden. Tegenover onwillige Serviërs, maar meer nog tegenover hardliners uit het officieel niet

meer bestaande UCK, het Kosovaarse Bevrijdingsleger, die niet van plan zijn zich zomaar de wet voor te laten schrijven. Sowieso zijn de Kosovaarse Albanese al minstens tien jaar gewend zich aan het officiële gezag te onttrekken en te vertrouwen op hun eigen organisaties.

De grote man van het UCK, inmiddels zelf benoemd premier, Hashim Thaci weet zich (nog) geféteerd in met name Amerikaanse kringen. Vertrouwen doet hij er niet op. Uit Somalië waren de VS immers ook in rap tempo verdwenen. Een paar Amerikaanse doden of een machtswisseling tijdens de presidentsverkiezingen komend najaar maakt de Amerikaanse steun ongewis.

De Albanese staan bovendien argwanend tegenover de sussende woorden van de internationale gemeenschap, dat alles wel goed komt als ze zich maar netjes gedragen. Want voor de Albanese is niet duidelijk wat die internationale gemeenschap nou eigenlijk wil. VN-resolutie 1244 heeft Kosovo immers een onderdeel van Joego-

slavië gelaten, zij het met een grote mate van autonomie. Een autonomie die door diezelfde internationale gemeenschap stelselmatig wordt uitgebouwd, door de introductie van de mark bijvoorbeeld. Maar hij is nog altijd ver verwijderd van de onafhankelijkheid, die 99 procent van de Albanese wil, radicaal of niet.

Een onafhankelijk Kosovo waarin nauwelijks plaats is voor 'vreemdelingen'. Er is teveel gebeurd, is de zo begrijpelijke en simpele verklaring van veel Albanese, die niet met Serviërs geconfronteerd willen worden. Journalist Veton Surroi, gedecoreerd met de Geuzenpenning, voegde daar onlangs nog een argument aan toe. Kosovo is sowieso nooit een multi-etnische samenleving geweest. Minderheden vormden, zei hij, en daarmee toonde hij zich kort van memorie, nooit meer dan tien procent van de bevolking. Er dat waren bovendien niet alleen Serviërs.

Opmerkelijk is dat Navo-woordvoerder Jamie Shea zich diezelfde week in soortgelijke termen uitliet. Alsof hij

nooit eerder had gesproken over de 'wederopbouw' van een 'multi-samenleving', zei hij: „Er is een groot verschil met Bosnië. Dat kende voor de oorlog veel gemengde huwelijken. Maar Kosovo is nooit een multi-etnische provincie geweest.”

Hij liet daarop weliswaar volgen dat dat betekent dat in Kosovo voorlopig slechts een vreedzaam naast elkaar leven van de verschillende bevolkingsgroepen kan worden verwacht. Toch kan het de achtergebleven Serviërs niet bepaald geruststellend in de oren klinken.

Want van 'nooit multi-etnisch geweest' naar 'misschien is dat maar beter ook', is vervolgens een kleine stap. Heeft een onverdacht intellectueel als de Britse historicus Timothy Garton Ash immers de laatste jaren al niet herhaaldelijk betoogd dat etnisch-homogene staten een betere kans lijken te maken zich democratisch te ontwikkelen dan multi-etnische.

VERVOLG OP PAGINA 17

De deze week precies een jaar geleden begon een oorlog om Kosovo was in de eerste plaats op Joegoslavië grondgebied. In de Joegoslavische provincie Kosovo voltrok zich een humanitaire ramp, gekenmerkt door etnische zuivering en het op drift raken van duizenden vluchtelingen. De ramp werd in eerste instantie verergerd door de Navo-bombardementen, omdat de Joegoslavische president Milosevic de vluchtelingenstromen als wapen gebruikte. Het was ook een oorlog die door de rest van de wereld nauwelijkt werd gezien. Het werd publiek op grote schaal door de VN-organisatie geleverd. Terwijl bekend op die bewogen dagen mogen we vaststellen dat er ondanks

de fouten die er zijn gemaakt, per saldo ook veel gelukt is. Belangrijk is dat van meet af in de internationale gemeenschap, de Verenigde Naties, een brede consensus bestond over de oparting dat het zo niet langer door kon gaan in Kosovo. Verschillende VN-resoluties wezen daarop. Resoluties die ook door Rusland en China werden gesteund, zij het dat deze landen uiteindelijk een gewaapend ingrijpen om deze resoluties gestand te doen, afwezen. Die brede steun verleende aan deze oorlog een onmiskenbare rechtvaardiging. Van groot belang is dat de Navo-bombardementen gedurende de hele oorlog één lijn hebben getrokken, ook toen bleek dat de bombardementen niet onmiddellijk het succes opleverden dat werd verwacht. De grote winst van deze oorlog is dat de internationale gemeen-

schap daadwerkelijk heeft laten zien etnische zuivering niet te accepteren. Het resultaat daarvan is geweest dat honderdduizenden vluchtelingen na afloop weer naar huis konden, ook al heeft deze terugkeer het ideaal van een multiculturele samenleving vooralsnog geen stap dichterbij gebracht. Winst is ook dat de geloofwaardigheid van de Navo is vergroot en dat het inzicht heeft geïntegreerd dat het Balkangebied op den duur peespe Urie. Dat en de huidige chaotische toestand in Kosovo verplicht tot volharding. Het tegenwoordiger Kouchner moet bedenken de beloofde manschappen en het beloofde vrede bevochten zal moeten worden.

9-3-2000

oorlog op veel fronten

23-3-2000

Kosovo hangt in het luchtledig: een deel van Servië kan het niet meer genoemd worden, maar wat is het dan wel? En waar blijven recht, orde en de internationale politiemacht?

De Servisch-orthodoxe geestelijke Sava Janjic is een van de weinige Serviërs die excuus hebben aangeboden voor de Servische misdaden in Kosovo. Nu op hun beurt de Serviërs het slachtoffer zijn van terreur, al drie-kwart jaar, vraagt hij het Westen eindelijk echt maatregelen te nemen.

„Samen met Kfor, het VN-bestuur en het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken werkt de Servisch-orthodoxe kerk hard aan een project

voor de terugkeer van Servische vluchtelingen. De bedoeling is om eerst in één en later in meer dorpen, misschien in de omgeving van Pec, Serviërs weer in hun huizen te krijgen. Hun veiligheid wordt gegarandeerd, een vernielde kerk wordt herbouwd en de infrastructuur wordt hersteld.

Vader Milan Sturgis is nu hier, hij is een orthodoxe priester die voor de Amerikaanse regering werkt. Wij geloven dat hij met de Albanese leiders kan praten. Hij heeft een duidelijke opdracht van Albright. Wij hebben haar gezegd dat veel is gedaan om de Albanese terug te laten keren, maar absoluut niets voor de Serviërs.

De internationale gemeenschap zou graag zien dat wij zitting nemen in de adviesraad voor Kosovo van Kouchner. Wij willen eerst een teken dat onze grieven serieus worden genomen. Hoe kunnen we anders geloofwaardig blijven in de ogen van onze mensen? Ook om de groeiende invloed van Milosevic onder de Serviërs in Kosovo terug te dringen is repatriëring belangrijk.

De situatie van de Serviërs is nu slechter dan in september. Kfor beweert puur op basis van het aantal slachtoffers dat er vooruitgang wordt geboekt. Dat is misleidend. De werkelijke toestand is ten hemel schreiend. Kosovo is een wetteloos land. Een gro-

KOSOVO

1 JAAR NA DE OORLOG

‘Wij Serviërs hadden verwacht dat de terugkeer van de Albanese georganiseerd en onder controle zou verlopen. Maar het leek wel een cowboyfilm.’
Deel drie van een serie interviews

tere chaos houd je niet voor mogelijk. Ik denk vaak bij mezelf: hoe kan het dat men dit toelaat?

Het is onduidelijk in hoeverre Kfor politietaken heeft, en aan de andere kant heeft het VN-bestuur veel te weinig politiemensen. Na negen maanden is er nog steeds geen functionerend rechtssysteem hier. De maffia is in het vacuüm gesprongen. Kosovo is de heroïnepoort van West-Europa geworden. In plaats van de corrupte overheidsfunctionarissen van Milosevic hebben we nu voormalige leden van het UÇK, die de mensen afpersen, beschermingsgeld eisen en samenwerken met de georganiseerde misdaad.

Wij hadden verwacht dat de terugkeer van de Albanese georganiseerd en onder controle zou verlopen. Maar het leek wel een cowboyfilm. Neem gewoon het stuk land dat je het beste aanstaat en jaag de bewoners op de vlucht. Terwijl Kfor zocht naar mooie plaatsen om kampementen te bouwen, was het UÇK bezig Servische burgers te vermoorden en ontvoeren. Ook nu nog wil men geen confrontatie met het UÇK. Men is bang voor slachtoffers.

Natuurlijk is Milosevic een van de hoofdschuldigen. Ik heb zo vaak het geweld van zijn regime veroordeeld. Nu herwint hij terrein. Het Westen slaagt er niet in vrede te brengen, dus

denken sommige Serviërs, die zien dat er geen adequate bescherming is, dat Milosevic misschien toch gelijk had met zijn oorlog. Om de Milosevic-aanhang te isoleren beginnen we eind deze maand in een dorp bij Gracanica een eigen Servisch radiostation, met financiële hulp van de VS.

Zolang het bewind in Belgrado aan de macht is, zal de situatie voor de Serviërs in Kosovo verslechteren. Zolang is er geen hoop op een dialoog tussen Belgrado en de Albanese leiders. Of Kosovo op een of andere manier binnen Servië blijft, hangt van de vraag af wie het eerst democratisert: Servië of Kosovo.”

Abe de Vries

Trouw **buitenland** donderdag 30 maart 2000

‘Eerst vertrek van Milosevic’

Donoren Stabiliteitspact beloven Serviërs hulp gelden als ze democratie omarmen

Van onze verslaggeefster
BRUSSEL - Servië kan op grootschalige hulp van de Europese Commissaris Chris Patten gisteren in Brussel. „Dat wil zeggen, een Servië na Milosevic”. Zolang Slobodan Milosevic aan de touwtjes trekt, houdt de EU de hand op de knip en kan Servië slechts rekenen op wat kruimels in de vorm van humanitaire hulp en steun aan onafhankelijke media. Maar de EU is graag bereid, als president Milosevic weg is, haar aandeel te leveren om Servië terug te brengen in de Europese familie’.

In de woorden van James Wolfensohn, president van de Wereldbank: „We hebben nu wel genoeg conferenties gehad, het wordt tijd voor daden.”

Bodo Hombach, coördinator van het pact, zei het hem na. We moeten snel met tastbare resultaten komen, zodat de mensen op de Balkan zien dat het westen niet alleen goed is in het doen van beloftes. Dezer dagen hoopt Hombach genoeg geld toegezegd te krijgen van westerse landen en internationale organisaties om te beginnen met een aantal projecten die snel kunnen beginnen. Vandaag wordt definitief vastgesteld hoeveel iedereen wil bijdragen.

Hombach wil bijvoorbeeld de weg verbreden bij Blace, op de grens tussen Macedonië en Kosovo. Daar staat nu iedere dag kilometers file, waardoor trucks met hulpgoederen voor Kosovo kostbaar tijd staan te verdoen. Onder meer Nederland heeft inmiddels geld toegezegd.

De coördinator van het stabili-

teitspact benadrukte dat deze conferentie geen ‘traditionele’ donorconferentie is. „We gaan niet met de pet rond.” De liefde moet van twee kanten komen, oftewel: de Balkanlanden moeten er wel wat voor doen. Wolfensohn noemde de eisen aan de landen in de regio ‘simpel en logisch en recht-toe-recht-aan’. De economie moet hervormd, corruptie bestreden, een efficiënt overheidsapparaat opgebouwd. „Als u dit niet doet, kunnen wij ook niets voor u doen”, sprak hij streng.

De vertegenwoordigers van Kroatië, Roemenië, Bulgarije, Macedonië, Montenegro, Albanië en Bosnië beloofden braaf hun uiterste best te doen. Allen beaamden ze dat de grootste verantwoordelijkheid bij de landen in de regio zelf ligt. Eengezind waren ze ook in hun oproep aan Servië. Maak die overgang nu naar de democratie, klonk het bijna wanhopig aan de Serviërs, jullie maken het er jezelf en de regio zoveel makkelijker op.

Terreur in Kosovo

maart 2000

VAN DE REDACTIE

Het ‘Kosovo Protection Corps’ (KPC - Kosovo Beschermingskorps), een uit vijfduizend man bestaande troepenmacht van hoofdzakelijk voormalige UCK-leden, wordt in een VN-rapport aan secretaris-generaal Kofi Annan beschuldigd van criminele activiteiten, moord, martelingen, afpersing en misbruik van macht en intimidatie, zo meldt The Observer op 12 maart. Het KPC, dat door de Verenigde Naties gesteund wordt, was officieel bedoeld om snel bij rampen als hulp ingezet te kunnen worden. In werkelijkheid blijkt het een van de belangrijkste terreurorganisaties te zijn.

Deze voor de VN zelf vernietigende conclusie is het nieuwste bewijs van het volstrekt falen van de speciale vertegenwoordiger van de VN in Kosovo, de Fransman Bernard Kouchner. Vanaf het binnentrekken van KFOR na het akkoord van 10 juni vorig jaar, is het geweld in Kosovo tegen tegenstanders van het UCK onverminderd voortgegaan. Het akehlige van het rapport is dat de Verenigde Naties de salarissen betaalt van veel van de gangsters’, aldus de Observer.

Het rapport heeft betrekking op de periode vanaf 21 januari, toen het korps in functie kwam. Vermeld wordt dat twee leden betrokken zijn geweest bij de moord op een Gorani (een servo-kroatisch sprekende moslim) op 11

februari en drie gevallen van martelingen van o.a. Turkse moslims die verdacht werden van samenwerking met de Serviërs. Ook zouden zij in Prizren gearresteerd en martelen om een bekentenis te krijgen.

Het KPC is geen politiemacht, maar nu al is het voor het bureau van Kofi Annan een groot probleem dat de leden zich boven de wet plaatsen. Unmik, de VN-politiemacht in Kosovo, heeft al vele klachten geuit. Leden van het KPC zouden ook van kleine ondernemers geld eisen in ruil voor bescherming, evenals van de kleine etnische minderheid, de Ashkali, die oorspronkelijk uit India komen. Verder hebben twee leden van KFOR-tolken met de dood bedreigd nadat zij gearresteerd waren en wordt het KPC

genoemd in relatie met de explosief ontwikkelde prostitutie-industrie.

De algehele situatie in Kosovo verslechtert dramatisch. KFOR slaagt er niet in controle over het gebied uit te oefenen. De provincie is in de greep van de maffia, terreur en rechteloosheid. Het UÇK is niet alleen ontwapend, het ontvangt nog steeds nieuwe wapens. In het zuidwesten van Servië is het betrokken bij terroristische acties op Servisch grondgebied, dat zij opzien als Oost-Kosovo. Het Amerikaanse leger heeft een grote hoeveelheid wapens gevonden en een trainingskamp ontmanteld.

Ook in het noordelijk gelegen Mitrovica gaan de gewelddadigheden van de Albanese tegen de Serviërs door. De Franse regering heeft nieuwe troepen naar het gebied gestuurd, maar de situatie in Mitrovica blijft zeer explosief en kan de situatie in Kosovo uit de hand doen laten lopen.

In deze situatie is van belang te vernemen dat de NAVO een omvangrijke oefening houdt onder de onheilspellende naam ‘Dynamic

Response 2000’. De oefening zou bedoeld zijn om te laten zien hoe snel de NAVO kan reageren in geval zij dat nodig acht. Opvallend genoeg zouden ook troepen van SFOR uit Bosnië daaraan deelnemen. Het is de eerste keer dat de NAVO een militaire oefening houdt in een soeverein land, zonder dat daarvoor toestemming is gegeven. Het ontbreekt aan geld voor het handhaven van openbare orde en voor elementaire voorzieningen voor de bevolking, maar voor militaire zaken is wel geld.

Ook in politiek opzicht dreigt onweer. De VN hebben aangekondigd verkiezingen te houden. Dit kan niet anders betekenen dan dat gepoogd wordt een van Joegoslavië losstaand gezag van legitimiteit te voorzien, als aanloop naar volledige losmaking. Gezien de almacht en het optreden van het UÇK en de bescherming die zij van KFOR geniet, zal de uitkomst van die verkiezingen niet moeilijk te raden zijn. Met democratie heeft het niets van doen en het zal een oplossing voor Kosovo verder weg brengen.

VN bezorgd over verrijmd uranium

GENEVE - De VN-milieuorganisatie Unep wil dat de gebieden in Kosovo waar de Navo vorig jaar kogels met verrijmd uranium heeft gebruikt, worden afgegronden. Dat heeft de Unep gisteren bekend gemaakt.

In de gebieden zijn onder meer militairen uit Nederland, Italië en Duitsland actief. De Nederlandse militaire vakbond Acom heeft maandag al Defensie in Den Haag om opheldering gevraagd.

Pecka Haavisto, leider van een VN-milieucommissie in de Balkan, zegt dat de Navo nog steeds cruciale informatie achterhoudt over

waar precies in Kosovo de uraniumkogels zijn afgeschoten. De vroegere Finse milieuminister vraagt zich daarnaast af of de munten ook in andere delen van ex-Joegoslavië is gebruikt. Uit kaarten die de VN in februari van de Navo hebben gekregen, blijkt dat het potentiële kantervekkende materiaal ook in dichtbevolkte gebieden ligt. Volgens Haavisto heeft de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) beloofd om in mei met een rapport te komen over de gevaren van het verrijmd uranium in Kosovo. Maar de WHO is al twee jaar achterop met een vergelijkbaar onderzoek in Irak.

Kfor confisqueert raketwerpers

23-3-2000
KOSOVSKA MITROVICA - Troepen van de vredesmacht Kfor hebben bij een huiszoeking in de stad Kosovska Mitrovica wapens, waaronder drie raketwerpers, in beslag genomen. De actie gisteren volgde op een aanslag met een handgranaat zondagavond. Franse soldaten vonden de wapens in het noordelijke, door Serviërs gedomineerde deel van de stad.

NAVO-oorlog en hoofdtegenstellingen van het imperialisme

Door Klaus von Raussendorff en Oliver Wagner (*)

Manifest plaatste in vier delen een analyse over de beestachtige NAVO-oorlog tegen Joegoslavië en de vier belangrijkste punten van tegenspraak in de imperialistische wereldorde. Vandaag deel drie en vier (slot).

III. Tegenspraak tussen de kapitalistische transformatie en de restanten aan verworvenheden van het reële socialisme

Joegoslavië is het voormalig socialistische land, waarin de hervormingspolitiek, die door IMF en Wereldbank werd gesteund, al vroeg werd stopgezet. Het land is een frappant voorbeeld van "dialectiek in de loop van de geschiedenis" (aldus Kurt Gosswiler, in zijn voorwoord bij de documentatie "Een paar gegevens bij de rol van het Joegoslavië van Tito tussen West en Oost", in "Offensiv", nummer 7, 1999, blz. 33-40).

Immers Joegoslavië was toch, door de *nationaal-communistische* Koers die door het revisionisme van Tito werd gevolgd, gedurende een halve eeuw een geheime vennoot in een eenpartijre van de westerse politiekfleur van de westerse politiek van 'ondergraven' van het 'Sovjet-blok'. In zeer korte tijd werd het een hindernis voor westerse expansie in oostelijke richting. De van buiten komende politiek van verwoesting stootte op verzet van de meerderheid van de bevolking, die meer belang had bij het voortbestaan van de multi-etnische federale staat.

De strijd voor nationale onafhankelijkheid was onmogelijk zonder het behoud van de staatsinvloed op de economie. En zo bestaat de socialistische sector van de Joegoslavische volkseconomie, ondanks zware vernieling door decentralisatie, sancties en oorlogsschade, nog steeds uit duizenden bedrijven in openbaar bezit. Zeer alert registreerde het Westen in 1996, dat president Milosevic bijlijkbaar had besloten de staatseconomische elementen aan te houden. In de sector van de farmaceutische industrie was de sluiting van de nationale productieplaatsen en het misbruik van monopolistische omzetstructuren door een, de markt overheersend, VS-concern de aanleiding om de privatisering stop te zetten. Feitelijk is Joegoslavië het laatste land in Europa, dat nog trekken van een socialistische economie vertoont, inclusief politieke en economische rechten voor de arbeidersklasse. (Gail Mansouri, "Economische redenen voor de

VS/NAVO-oorlog tegen Joegoslavië" in: Onafhankelijke Onderzoekscommissie voor onderzoek naar de oorlogsmisdaden van VS en NAVO tegen het Joegoslavische volk. Resultaten van het onderzoek, hoofdstuk 15; <http://www.iaicenter.org>

IV. Tegenspraak tussen kapital en arbeid

Een politieke krachtproef met de oorlogvoerende Duitse bondsregering is achterwege gebleven. En dit, hoewel een Duitse regering de tweede keer in dezelfde eeuw misdaden tegen de mensheid pleegde, hoewel de oorlog gevoerd werd met de meest grove schendingen van het volkenrecht in oorlogstijd, en hoewel alleen door *listing bedrog* richting de bondsdag over de zogenaamde onderhandelingen in Rambouillet de toestemming van het parlement werd verkregen. De oorlog overviel de vredesbe-

weging, de vakbonden, de anti-oorlogspartijen, de DKP en de PDS, alsook alle eventuele tegenstanders, geheel onvoorbereid, ondanks dat hij voor oplettende waarnemers sinds de herfst van 1998 duidelijk als vaststaand feit was te herkennen. Deze fundamentele zwakte van de vredeskrachten zou niet met al te oppervlakkige verklaringen van de tafel geveegd moeten worden. Vooral echter moeten we bedenken, dat de protestbeweging ondanks alles heeft laten zien, dat zij tot een machtige tegenstander kan uitgroeien. (*In Nederland vond een soortgelijke ontwikkeling plaats.*)

1. Ondanks alle huichelarij over humaniteit heeft wèr, de oude vraag de kop opgestoken in wiens belang "dergelijke oorlogen" worden gevoerd. Niet openbaar moraliseren op basis van gemanipuleerde des-

informatie, maar alleen een serieus debat over de, met de vraag van oorlog en vrede verbonden, tegenstrijdige belangen van kapitaal en arbeid, vormt een gefundeerde basis, waarop anti-imperialistische protestbewegingen tegen verdere militaireisering van de buitenlandse politiek een werkelijk maatschappelijke kracht kunnen worden. Wanneer de NAVO oorlog voert in het belang van wereldconcerns, wier topmanagers vertegenwoordigd waren in de commissie van de gastheren tgv. 50 jaar oorlogsaillantie op de feestelijke bijeenkomst in Washington op 24 en 25 April 1999, en die per persoon voor deze symbolische daad 250.000 VS-dollar en andere giften, tot een bedrag van acht miljoen VS-dollar, hebben uitgegeven, dan weet ik,

dat de eis tot afschaffen van de NAVO door deze oorlog definitief op de agenda van alle vredeskrachten, vooral de loonafhankelijken, geplaatst is. "Wij veroordelen de houding van het bestuur van de DGB, de landelijke vakcentrale, dat meteen al bij het begin van de oorlog steun aan de Duitse bondsregering toezegde." Verklaringen afgevaardigden van de metaalbewerksbond op de vakbondsdag in Kassel (19-21 november 1999). "Dat wij op de vakbondsdag van de metaalarbeiders in oktober een thema hadden, dat zich uitgebreid bezighield met de oorlog," zegt Horst Schmitthener, "hebben wij te danken aan de jeugdconferentie." (in: Berthold Balzer e.a. (Uitg.) "Na de Balkan-oorlog - De NAVO, de nieuwe wereldorde en de vakbondsmensen", supplement op het blad "Sozialismus", 1999, nummer 10, blz. 52.)

De lasten van opleiding, werkloosheidswet, pensioen-, ziektekosten- en verpleegkostenverzekering voor

het inzetten van het Duitse leger in het buitenland, dat alleen in 1999 op de Balkan ongeveer 1,5 miljard DM kost, zullen binnenkort miljarden bedragen. En nog eens 20 miljard voor de eerste tien jaar eijst Scharping, de Duitse minister van 'Defensie', om de wapenwedloop met de VS te financieren. Immers al in februari 1999 heeft de senaat van de VS voor een periode van 10 jaar uitgaven goedgekeurd van 62 miljard VS-dollar en in mei, in reactie op de luchttoerlog tegen Joegoslavië, nog eens 12,9 miljard.

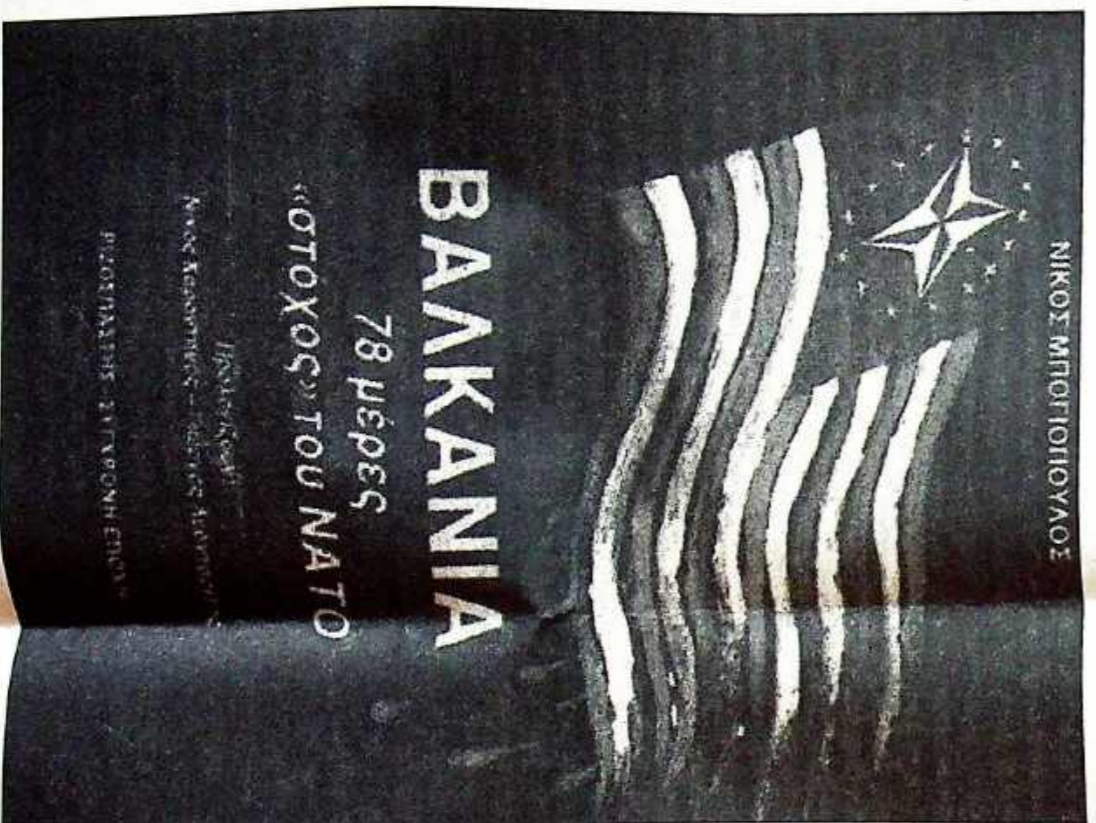
2. Vakbondsmensen hebben met een 'dialoog aan de basis' contact opgenomen met hun collega's in het aangevallen Joegoslavië. Ze hebben hulp, nodig om te overleven, opgezet. Ze hebben hun stem verheven tegen de moorddadige economische sancties en het voortzetten van de oorlog door 'doelbewuste hulp'. (Interview met Rolf Becker in 'Junge Welt' van 11 november 1999)

3. Dankzij Internet en een paar linkse media is er een internationaal functionerende communicatiestructuur ontstaan. Zo ontstond een soort tegendraadse openbare mening. Wie dat wil kan zich een beeld vormen over hoe duchtig de leugens van de NAVO-oorlogspropaganda waren en zijn. Dat kan niet zonder invloed op de legitimatie van de heersende politiek blijven.

4. In Duitsland, de VS en vele andere NAVO-lijstaten hebben tientallen hooggeplaatste personen kopiëren gekregen van tegen hen gevoerde aanklachten wegens oorlogsmisdaden, misdaden tegen de mensheid en misdaden tegen de vrede. Dergelijke acties in zo grote mate zijn in West-Europa en in de VS nog niet eerder in de geschiedenis gevoerd. Ze zijn een teken van het groeiende bewustzijn van het gevaar, dat de prijs voor de 'humanitaire interventie' in Joegoslavië door de NAVO bestaat uit de toemende uitholling van het internationale recht en het democratisch grondrecht.

De centra van het imperialisme zullen ook in de komende eeuw onvermijdelijk het uitgangspunt van oorlog zijn, tenzij er doelgerichte gelijkgestemde acties komen van de anti-imperialistische tegenkrachten, in het belang van de vrede (zoals in de tijd van 1945 tot 1990, toen het socialistische staatsysteem het socialistische staatsysteem houvast bood aan alle teem houvast bood aan alle anti-imperialistische krachten), op grond van gezamenlijke objectieve belangen, in de landen, die vasthouden aan de weg van socialistische ontwikkeling, onder de meest strijdvaardige groepen van de wereldwijde arbeidersbeweging en binnen de anti-imperialistische bewegingen. (slot)

Bron: *Marxistische Blätter* 2000, nummer 1, wetenschappelijke uitgave van de DKP vert. Toos Plug

Balkan, 78 dagen doelwit van de NAVO
zie pagina 10

Kosovo nu

Door Alice Mahon (*)

In de herfst was ik op bezoek in Kosovo als lid van een delegatie van de burger-werkgroep van de Noord-Atlantische Vergadering. Toen al besefte ik, dat Kosovo wordt gezuiverd van alle etnische minderheden en dat het UCK er tot de nek in zit. Sindsdien werd mijn mening door omvangrijke en toenemende bewijzen gestaafd en wel uit bronnen zoals bijvoorbeeld Amnesty International.

In het laatste rapport van Amnesty van eind december staat, dat het geweld tegen Serviërs, roma, Slavische moslims en gematigde Albanesezaken toeneemt, wat zijn oorzaak vindt in het falen van de VN inzake bescherming van de mensenrechten. Amnesty maakt zich zorgen over het feit, dat de VN-missie in Kosovo en KFOR niet van plan zijn de nodige maatregelen te treffen om het UCK voor de rechter te brengen.

Het rapport van de OVSE over schending van de mensenrechten in Kosovo, dat ook in december werd gepubliceerd, bevestigt, dat vanaf de intocht van KFOR op 12 juni 1999 de provincie (Kosovo) een systematische etnische zuivering onderging. In het rapport kunnen we lezen: "Serviërs uit Kosovo, roma, Slavische moslims en anderen zijn het doelwit van slechte elementen uit de bevolking van Kosovo-Albanen geworden. Treiterijen, intimidatie, brandstichting, ontvoeringen en moorden moeten hen definitief verdrijven." Het rapport werpt een schril licht op twee ontzettende tendensen: het geweld is vooral gericht tegen oude en hulpeloze Kosovo-Serviërs, en ten tweede nemen steeds meer mensen, vooral jongeren, deel aan de schendingen van de mensenrechten, wat de toenemende intolerantie binnen de Kosovo-Albanese gemeenschap beklemtoont.

In het rapport staan talrijke ooggetuigeverslagen over geweldsmisdrijven, waarin het UCK - zowel vóór als na 19 september 1999, de pelidatum voor de demilitarisering van het UCK - betrokken is en later het Kosovo-Beschermingsleger (KSK) (dat door KFOR opgericht is ter vervanging van het UCK, vert. R.R.) De OVSE concludeerde, dat het UCK ondanks alle ontkenningen achter de huidige geweldsmisdrijven zit: "De betrokkenheid van het UCK, dat zich nu KSK noemt, is zo sterk, dat dit alleen kan gebeuren met uitdrukkelijke steun, en op z'n minst met stilziggende toestemming van de (UCK-)leiding. Het is zeer dringend gewenst, dat dit deel gaat uitmaken van een onderzoek door de internationale gemeenschap."

Volgens informatie van de UNHCR (de afdeling voor vluchtelingen van de VN) zijn sinds juni 250.000 mensen uit Kosovo verdreven. Volgens schatting van het Joegoslavische ministerie van Buitenlandse Zaken ligt dit getal op 350.000 mensen. Het merendeel zijn Serviërs, maar ook roma, joden, Turken en andere bevolkingsgroepen, die ook het doelwit zijn van massale etnische zuiveringen. Paul Polansky, de bekende historicus, die van juli tot november van het vorig jaar bij de roma in Kosovo verbleef, heeft de discriminatie door de VN, de NAVO en de grote hulporganisaties van de roma vastgelegd. Nadat hij zeer nadrukkelijk had gewezen op het gebrek aan verzorging van de roma met medicijnen, levensmiddelen en veiligheid, heeft de grote hulporganisatie, die hem oorspronkelijk naar Kosovo bij de roma had uitgenodigd, de UNHCR, gedreigd hem uit te wijzen.

Voor de NAVO-oorlog - aldus Polansky - leefden de roma in geïntegreerde en hechte gemeenschappen, samen met andere bevolkingsgroepen. Nu worden ze "vanwege hun huidskleur" etnisch gezuiverd. Gedomir Prilincevic, voorzitter van de Joodse gemeente in Pristina, is ook door het UCK verdreven. Hij vertelde: "Toen meer dan twintig gewapende mannen in onze woning binnendrongen, kreeg mijn 80-jarige moeder een hartaanval; het herinnerde haar aan de SS van Hitler, die in 1943 op precies dezelfde manier haar woning bestormde." Prilincevic zei verder nog, dat "de terreur tegen niet-Albanese pas is begonnen toen de KFOR in Kosovo aankwam."

Hij kan zich het volgende herinneren: Ik liet mijn papieren, waaruit bleek, dat ik voorzitter ben van de Joodse gemeente in Pristina, zien aan een Britse majoor. Hij keek me alleen maar aan en zei: "Vergeet het maar, dat telt nu niet meer."

Het is zeer bittere ironie, dat het overige deel van Joegoslavië nog steeds een echte multi-etnische samenleving is, terwijl in Kosovo onder leiding van KFOR, het plan om met hulp van terreur een zuivere etnische staat te scheppen met ras-schreden vordert.

(*) Uit: *Onsere Zeit*, nummer 8, blz. 8

Alice Mahon is afgevaardigde van de Labour-partij in het Britse Parlement en voorzitter van de parlementaire commissie voor de Balkan.

Haar artikel werd gepubliceerd in het blad van het 'Committee for Peace on the Balkans' (Verenigd Koninkrijk), nummer 5, februari 2000 onder de titel "Kosovo Today", vertaling uit het Engels door Rainer Rupp, uit het Duits door Toos Plug.

"Het UCK wachtte op de bombardementen als steun voor hun gewapende aanval"

U was hier tijdens de grote uittocht van de vluchtelingen, de eerste dagen van de oorlog. Hoe legt u die uit?

Zoran Anđjelković. Voor de bombardementen al was ik bang voor de gevolgen ervan. Niet zozeer de vernietiging van de huizen, dat valt al bij al nog mee overigens, maar de chaos en de conflicten tussen de mensen.

Het UCK wachtte op de bombardementen als een steun voor hun eigen gewapende aanval om de steden te bezetten. Dat was logisch. Zoals het ook logisch was dat de Joegoslavische politie en het leger hen niet konden laten begaan en dat de burgers tussen twee vuren kwamen te zitten. Dat is ook gebeurd. Het verschijnen van gewapende bendes was onvermijdelijk in de verwarring en de woede die de bombardementen opwekten.

Toen het UCK inzag dat het de oorlog niet kon winnen, gaf ze het bevel te vertrekken. Om het terrein vrij te maken voor de bombardementen. En om een 'humanitaire ramp' te kunnen intropen.

Dus is het waar dat Serviërs in die eerste dagen Albanese burgers hebben aangevallen...

Zoran Anđjelković. Ja, dat is waar. In die periode liet de Joegoslavische staat 1.623 mensen dagvaarden wegens misdaden. Daar kun je verslagen van natrekken in de Joegoslavische kranten. De bombardementen, de orders van het UCK en de plaatselijke misdaden zijn drie factoren die sterk hebben bijgedragen tot de exodus.

NAVO-woordvoerder Shea even sprakeloos

Op woensdag 8 maart gaf NAVO-woordvoerder Jamie Shea aan de Gentse Universiteit een voordracht over de "communicatiestrategie van de NAVO tijdens de Kosovo-crisis". Athans, dat was de bedoeling. Want de avond verliep niet geheel zoals gepland.

Door
Lesley Verspille
en Frank Sonck (*)

Michel Collon op
de voorgrond
met achter hem
Jamie Shea

De organisatoren, de Vlaamse Geschiedkundige Kring, keken bij verstap op toen vijfhonderd studenten kwamen opdagen. In zijn inleiding sprak provinciegouverneur Balthazar over Shea als een soort "moderne Mona Lisa", omwille van dat eeuwige mysterieuze grijnsje op zijn gelaat.

Toen kwam Shea. Zelfverzekerd en onverstoortbaar, ook toen een student bij de aanvang van de voordracht al meteen een taart in zijn ricting lanceerde: "De taart was lekker, dank u."

Shea: "De rechten van de mens winnen aan belang tegenover de soevereiniteit van individuele landen. Om die rechten te vrijwaren, moeten we soms militair ingrijpen. Dat moet doortastend gebeuren maar op een moreel verantwoorde manier." Shea bespeelt zijn publiek een uur lang met een

arsenaal aan verhalen over de morele scrupules van de NAVO: "Als er maar een beetje kans was op 'collateral damage' (afzwaaiers) keerden onze piloten onverrichterzake terug naar hun basis." Over de 'fouten' van de NAVO: "Met al die hi-tech wapens denken mensen dat zo'n oorlog perfect loopt. Maar we moeten toegeven dat we fouten maakten."

Zijn verhaal klinkt zo vlot dat het bijna hypnotiserend werkt. Shea heeft zowat tweederde van de studenten op zijn hand.

Na de voordracht is het de beurt aan het publiek. Solidair-journalist en Balkan-specialist Michel Collon krijgt als eerste het woord: "Meneer Shea, u hebt gelogen voor de oorlog, tijdens de oorlog en vanavond hebt u ons hier ook voorgelopen." Je kan een spel horen vallen in de zaal. Michel gaat verder. Hij legt

de leugens van Shea bloot. En gooit ze keihard door het charme-decor van zijn tegenstander. "U en uw organisatie zijn helemaal niet humanitair want waarom hebt u anders clusterbommen gebruikt in Joegoslavië? Die zijn verboden door de Conventie van Genève (aplaus). Ik heb 'de slachtoffers gezien van uw wreedaardige aanpak."

Over het bombardement op de trein in Gdjelica. Michel Collon: "U zegt dat de trein te snel reed en daardoor in het bombardement terecht kwam. Weer een leugen: de NAVO speelde de videobeelden achteraf met opzet te snel af." Het publiek schuift op het puntje van zijn stoel. Shea verkleurt. Het grijnsje lijkt plots een krampje: "Ja, dat met die video was een technische fout, maar..." Collon: "Neen, het was geen fout. Het NAVO-vliegtuig heeft die trein drie keer bestookt. Jullie vergissen zich

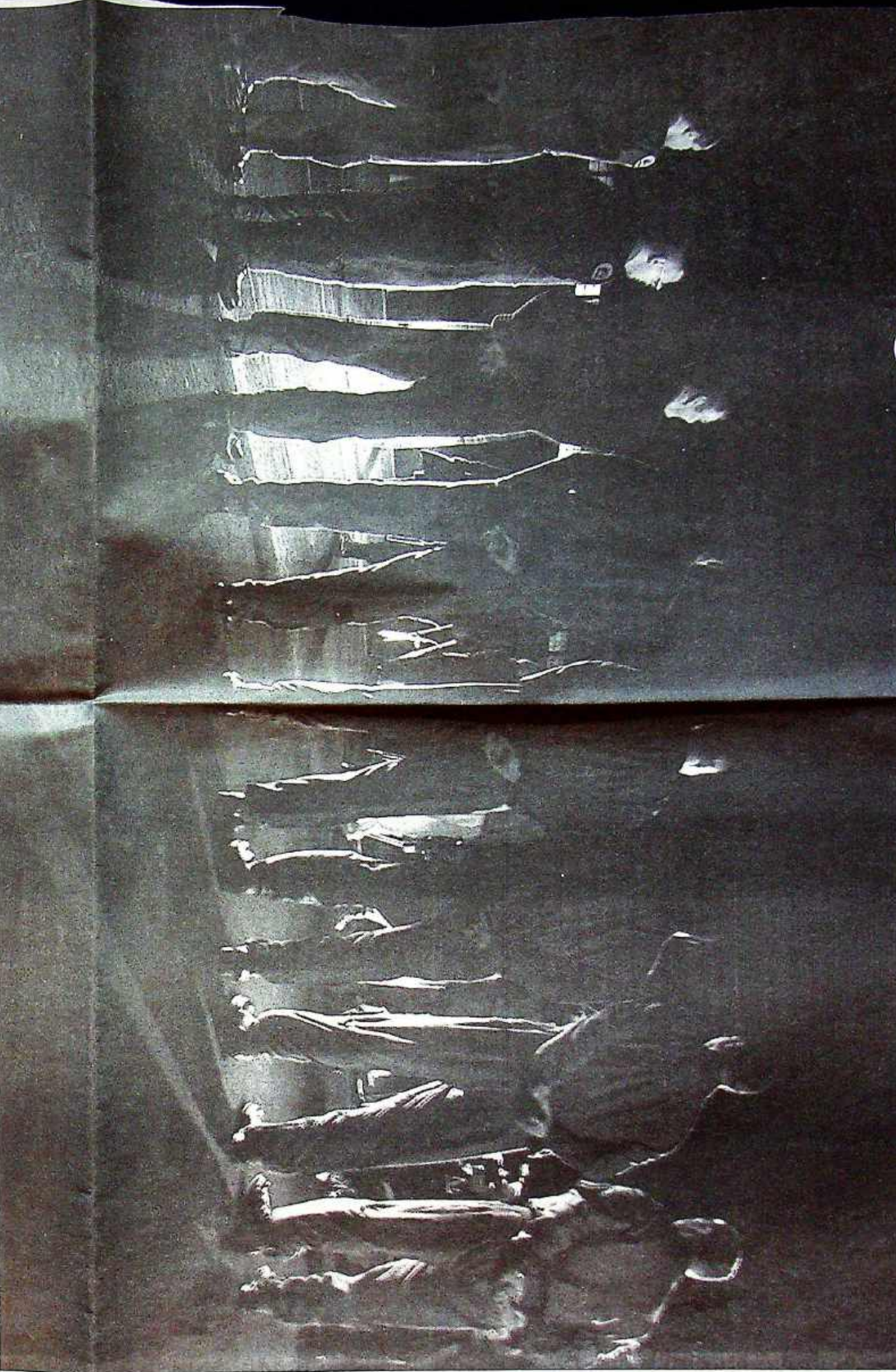
toch geen drie keer na elkaar?" Gelach.

Collon besluit zijn spervuur met een uitdaging: "Ik ben waar en wanneer bereid met u in debat te gaan. Dan krijg ik evenveel tijd als u om de andere versie te geven waar het publiek recht op heeft." Shea probeert de zaak te redden met "Het publiek zal zelf wel een mening vormen." En of dat publiek een mening heeft. Vanuit verschillende hoeken van de zaal klinkt het nu: "Hoe rechtvaardigt u dus terdormmen?" "Waar zijn al die dode Kosovaren waarover u het had?" Shea heeft er duidelijk geen zin meer in. Het is vijf voor tien. De zaal moet om tien uur dicht. Of hoe een conctierge een NAVO-man redt.

(*) *Solidair* 11/2000

Het dossier Stop de NAVO-agressie is verkrijgbaar voor f 7.50 (excl. verzending) bij het partijkantoor van de NCPN.

De oorlog die geen oorlog mocht heten

Bemanningsleden van een Britse B52-bommenwerper beantwoorden vragen van journalisten op de luchtmachtbasis Fairford in Engeland op 24 maart 1999, de eerste dag van de bombardementen. Zij waren wel opgestegen, maar hadden uiteindelijk niet daadwerkelijk deelgenomen aan de eerste actie boven Kosovo.

FOTO REUTERS

Rob de Wijk: Pyrrus in Kosovo. Hoe het Westen de oorlog niet kon winnen en zelfs bijna verloor. Meis en Schil, Amsterdam: 256 blz. - f 34,90.

Michael Ignatieff: Virtual War. Kosovo and beyond. Chatto & Windus, Londen: 249 blz. - f 39,95.

De Navo is door het oog van de naald gekropen. Het bondgenootschap claimde na elf weken van bombardementen op Joegoslavië weliswaar een 'klinkende overwinning', in werkelijkheid was het een dubbelte op zijn kant.

Defensie-specialist Rob de Wijk, die vorig jaar tijdens de Kosovo-crisis landelijk bekendheid verwierf door zijn veelvuldige tv-optredens, laat in zijn boek 'Pyrrus in Kosovo' weinig heel van de strategie van de Navo in Kosovo. Overtuigd laat hij zien hoe de Navo tenauwernood ontsnapte aan de noodzaak een veel verdergaande oorlog te voeren dan ze ooit had gewenst en überhaupt had verwacht te moeten voeren.

Want als op 24 maart 1999 Allied Force begint is dat, zo is vrij algemeen de overtuiging, een operatie van een paar dagen. Slobodan Milosevic zal na een paar dagen door de knieën gaan. De Navo is immers militair zo superieur dat ze binnen een paar dagen de luchtstrijdkrachten en de luchtverdediging heeft uitgeschakeld. Daarna zal de dictator, een opportunist immers, eieren voor zijn geld kiezen.

Maar Milosevic - zo vaak verketterd, zo slecht gekend - reageert niet zoals hem dat in Brussel en Washington is voorgeschreven. Want Milosevic en zijn generaals laten zich niet imponeren door het militaire overwicht. Ze gaan gewoon de strijd niet aan. Milosevic toont zich 'een meester in de asym-

metrische oorlogsvoering'. Vliegtuigen worden verstopt, radars maar af en toe gebruikt.

Tegelijk verrast hij op een geheel ander terrein. „Hij zorgt dat de Navo de handen vol krijgt met de opvang van vluchtelingen.“ Een week na het begin van de bombardementen zijn volgens UNHCR, de vluchtelingenorganisatie van de VN, 125.000 Albanesezeden Kosovo ontvlucht. De Navo is er niet op voorbereid.

De Navo heeft zich slecht ingeteeld in haar tegenstander. De Wijk constateert het herhalde malen. Ze blijft zich niet alleen in Milosevic, maar ook in de Servische bevolking te hebben vergist. Die grijpt de Navo-bombardementen niet aan om Milosevic de grens over te jagen, maar steunt de leider pontifical. De Navo had het kunnen weten. Uit het recente (Golfoorlog) en het minder recente (Tweede Wereldoorlog) verleden. Zoals politicoloog Koen Koch vorig jaar in Trouw schreef. „Om te overleven heeft een bevolking die voortdurend gebombarderd wordt, geen andere keus dan het bestaande politieke en maatschappelijke kader in stand te houden.“

De volstrekt verkeerde inschatting van de vijand die geen vijand mag heten, in deze oorlog die geen oorlog mag worden genoemd, stelt de Navo voor een niet verwacht dilemma. De enige manier om Milosevic op de knieën te dwingen is meer risico's nemen, maar daarmee tegelijk de kans vergroten op meer slachtoffers, zowel aan deze als aan de andere kant. De onenigheid binnen het bondgenootschap neemt toe. Niet alleen de geloofwaardigheid, de Navo zelf staat op het spel.

Uiteindelijk, na 78 dagen, komt de Navo toch met de schrik vrij. Milosevic gaat door de knieën, al is dat eigenlijk een volstrekt foute formulering. Offi-

cieel praten 'we' immers niet meer met deze man die inmiddels door het Joegoslavië-tribunaal is aangeklaagd, dus valt er door hem ook niets toe te geven. Dat hij dat - achter de schermen - toch doet, komt groterdeels door het wegvallen van de steun van de Russen - die uiteindelijk om hun eigen portemonnee moesten denken. Plus het feit, aldus De Wijk, dat de Navo zou hebben laten doorschemeren bereid te zijn als nog massaal slachtoffers onder de bevolking te maken.

Navo-woordvoeder Jamie Shea, van wie een weinig vleind portret wordt geschetst in het boek, maar die desondanks toch bereid was het eerste exemplaar in ontvangst te nemen, heeft in alle toonaarden ontkend dat de Navo

Toenemende twijfels over optreden in Kosovo

plannen had massaal B-52's op Belgrado af te sturen. We zullen het nooit weten. Uiteindelijk gelooft Milosevic toch in de militaire superioriteit van zijn tegenstander. De Navo kan in Kosovo gaan putnappen.

Dat moeten we dus nooit meer zo doen. De Wijk trekt de conclusie niet, maar laat hem voor zich spreken. Michael Ignatieff is er echter allenminst zeker van dat we zo'n oorlog dus ook niet meer zullen voeren. 'Virtual War' heet het nieuwste werk van deze Canadese journalist, die al eerder over het voornamige Joegoslavië schreef. Over de oorlog rond Kosovo zelf heeft hij bijzonder weinig nieuws te melden, maar het laatste hoofdstuk is wel interessant.

Daarin gaat Ignatieff in op de consequenties van de Kosovo-oorlog, die hij

de eerste in een nieuw soort oorlogen noemt. Was de Golfoorlog nog een typisch geval van (terugdraaien van) territoriale agressie, in Kosovo ging het om iets 'verhevener': mensenrechten. Velen in de Golfoorlog ook slachtoffers onder de winnaars, in Kosovo viel aan Navo-kant geen enkel slachtoffer. Nog niet eerder ook waren zoveel mensen bij een oorlog betrokken zonder dat ze er iets van merkten. Aan Navo-kant hebben uiteindelijk niet meer dan 1500 militairen gevochten. Van grote hoogte lieten ze bommen neer. „Iemand schoot op me, het leek wel alsof ik in oorlog was“, verwoordde een piloot die surrealistische ervaring.

We vochten voor mooie principes en het kostte ons niks, is vrij verstaad de conclusie van Ignatieff, en dat is risikant. „Want als geweld ophoudt reëel te zijn voor de burgers in wier naam dat geweld wordt uitgeoefend, zullen zij dan moeite blijven doen degenen die dat geweld gebruiken tot uiterste renghoudendheid te manen?“ Een oorlog in naam van de mensenrechten kon welens leiden tot schending van precies diezelfde mensenrechten.

Op voorwaarde tenminste dat we niet te veel besef hebben van wat er namens ons wordt aangericht. En daar zit misschien tegelijkertijd wel de rem. Want paradoxaal genoeg bieden de technieken die een makkelijke, schone oorlog mogelijk maken, ook de kans te controleren of die oorlog inderdaad wel zo bloedeloos is. In de Golfoorlog waren we voor informatie over, de Iraakse bevolking afhankelijk van een toevallige radio-zendamateur en wat Saddam Hoessein Benny Arnett van CNN liet filmen. Tijdens de Kosovo-crisis konden we bellen met Belgrado, een email versturen en internet-sites bekijken die claimden te weten 'hoe het werkelijk was'.

Ignatieff betwijfelt echter of dat voldoende is om buitensporig geweld te voorkomen. Voorlopig leidt het er slechts toe dat het militaire apparaat meer dan ooit informatiekanalen en -voorzieners probeert te beïnvloeden of het zwijgen op te leggen. Niet voor niets gingen er tijdens de Kosovo-crisis stemmen op de internet-verbindingen met Joegoslavië te verbreken. En waren hackers aan alle kanten actief om informatie naar eigen inzicht aan te passen.

Ignatieff, die zich in eerdere boeken een overtuigd voorstander toonde van westers ingrijpen op de Balkan, is na Kosovo minder overtuigd. Het begrip mensenrechten staat niet toe dat mensen in 'hoger en lager, superieur en inferieur, beschaafd en barbaars' worden onderverdeeld, schrijft hij. Maar dergelijke indelingen maken we natuurlijk wel. We zeggen alleen Milosevic c.s. te veroordelen, maar onderstussen nemen we, alleen al door steeds te schrijven over 'de Serviërs', een hele bevolking mee.

Ignatieff ontkomt er zelf ook niet aan, en hij lijkt het zelfs niet eens in de gaten te hebben. Hij beschrijft hoe hij, terwijl hij in een Macedonisch vluchtelingenkamp de ellende van de Kosovaren ondervond, zijn vriend Aleksa Djilas in Belgrado belt. Hij dwingt deze dissident - onder Tito, onder Milosevic - te luisteren naar zijn beschrijving van het leed dat hij ziet. „Geloof je me“, vraagt hij. Ja, zegt Djilas met samengeknepen stem.

Ignatieff belt de verkeerde. Hij doet precies wat hij al die nationalisten in Servië, in Kroatië en elders bij herhaling heeft verweten. Hij roept Djilas ter verantwoording. Vanwege het simpele feit dat hij in Servië woont en is geboren. Op de 'verkeerde' plek.

NICOLE LUCAS

analyse

De NAVO-agressie tegen Joegoslavië

Vervolg van pagina 15

zeker honderdduizend Albanen het slachtoffer waren geworden. Uit documenten van de Duitse regering werd al begin april 1999 duidelijk dat dit niet klopte. Latere onderzoeken hebben geen bewijzen van etnische zuiveringen of genocide voortgebracht. Het aantal is later teruggebracht tot tienduizend. Men beweert nu in totaal ruim tweeduizend lijken te hebben, waarbij het niet duidelijk is of het om Serviërs of Albanen gaat, noch hoe ze zijn omgekomen; door de bombardementen, door gevechten tussen de Joegoslavische politietroepen en het UCK of op andere wijze. Veronderstelde massagraven van etnisch gezuiverde mensen zijn niet gevonden.

Het is zonder meer duidelijk: er was in Kosovo een oorlog aan de gang, waarin afschuwelijke dingen zijn begaan door beide partijen. Maar die oorlog had absoluut niet die omvang die het ingrijpen kan rechtvaardigen. Het kon vergeleken worden met de situatie van Noord-Ierland van enkele jaren geleden en was in vergelijking met het Turkse optreden tegen de Koerden zelfs beperkt. Wat zich na 10 juni 1999 in Kosovo heeft afgespeeld, maakt ook duidelijk dat het 'humanitaire' gezicht van de NAVO een diabolisch masker is voor een keiharde en meedogenloze machtspolitiek.

Dit was overigens meteen al duidelijk. De eerste dagen overspoelden de media ons met beelden van mensen die in de sneeuw liepen, opnames die duidelijk eerder waren opgenomen, maar vertoond om de publieke opinie te manipuleren. Er moest een beeld worden gecreëerd dat de Kosovo-vaarse Albanen vluchten voor het etnisch geweld van de Serviërs. Inmiddels weten we dat de bombardementen de belangrijkste reden voor het vluchten waren en dat het UCK de mensen opdracht heeft gegeven om naar Macedonië en Albanië te gaan. UCK-kopstukken hebben in de media al toegegeven. Toen de vluchtelingen aankwamen, duurde het meer dan een week voordat de eerste hulp kon worden ver-

strekt. Dagelijks konden honderden vliegtuigen met hun bommenlast boven Kosovo vliegen en in een snel tempo konden alle technische faciliteiten voor het mediacircus worden aangevoerd, maar de vluchtelingen liet men een week op een modderveld in de regen zitten, zonder dak boven hun hoofd en zonder voldoende voedsel en medicijnen. De televisieploegen moesten eerst de nertvliezen van de mensen bewerken om de oorlog geaccepteerd krijgen. In een duidelijk geregisseerd mediabombardement werd de bevolking zo gehersenspoeld. Tegenstanders werden verbaal gelyncht, dan wel geneutraliseerd.

Collateral damage

De bedoeling was de gehele bevolking maar onvermijdelijk slachtoffers onder de burgerbevolking zijn gevallen. 'Collateral damage', zoals dat wordt genoemd. Naar nu bekend is had de NAVO al na twee weken bombarderen geen militaire doelen meer om te bombarderen en is bewust gekozen voor de vernietiging van de civiele infrastructuur. Fabrieken, ziekenhuizen, scholen, treinen en bussen, radio- en tv-stations, kerken en kloosters, steden en dorpen, het is systematisch en op grote schaal vernietigd. Wesley Clark heeft voor de BBC met trots verklaard dat hij protesten hiertegen van sommige bondgenoten heeft kunnen weerstaan. Spaanse piloten hebben getuigd van de grote weerzin die bij hen leefden tegen het bombarderen van civiele doelen. De Nederlandse piloten hebben daarentegen volgens Generaal Short braaf alle bevelen uitgevoerd.

De materiële schade is enorm, de ecologische schade onvoorstelbaar en de menselijke schade gruwelijk: ruim tweeduizend doden en meer dan vierduizend gewonden. Vooral de aanval op een vluchtelingenkonvooi in Kosovo en het bombardement van een passagierstrein zullen velen zich nog herinneren. Volgens berichten is het bombardement op de vluchtelingen bewust uitgevoerd om te verhinderen dat de Albanen

terugkeerden, gezien de afschuwelijke toestanden in de vluchtelingenkampen. De trein is zelfs tweemaal gebombardeerd. Om hun gezicht te redden hebben NAVO-generaals tegenover de pers de filmopname versneld afgedraaid om aan te tonen dat de trein onverwacht met grote snelheid aankwam en niet meer te ontvinken was.

Een andere leugen die inmiddels is achterhaald, is het bombardement van de Chinese ambassade. Na eerst een onwaarschijnlijk verhaal op te hangen over oude kaarten, is later gebleken dat dit bombardement bewust is uitgevoerd.

Schijnoverwinning

Hoewel de NAVO haar luchtvaartvelden, wordt dit door velen in twi- fel getrokken. De militaire operatie verliep allerminst gemakkelijk en over verliezen wordt zelden gesproken. Volgens verschillende waarnemers zouden deze vrij groot zijn. Het Joegoslavische leger is vrijwel intact gebleven en is volgens Jane's Defence zelfs versterkt uit de strijd naar voren gekomen. De eisen van Rambouillet: toegang tot geheel Joegoslavië voor de NAVO, een NAVO-commando over Kosovo en afscheiding van de provincie zijn van tafel. Het gezag is bij de VN-veiligheidsraad gelegd, Kosovo blijft deel van Joegoslavië en de NAVO heeft geen toestemming om geheel Joegoslavië te bezetten. Ondanks de militaire suprematie zijn de negentien NAVO-landen tezamen er niet in geslaagd het verzwakte Joegoslavië op de knieën te krijgen.

Einde post-Koude Oorlog

De zogenaamde 'humanitaire missie' is uitgegleden op een catastrofe van ongekenne omvang, die de gehele regio treft. De economische en ecologische schade is onnoemlijk en zal de gehele Balkan nog voor jaren in de greep houden. De internationale verhoudingen zijn aanmerkelijk verslechterd. Landen als Rusland, China en India hebben kunnen zien wat het westers bondgenootschap

De belangrijkste bepalingen van de geheime 'Appendix B' van Rambouillet, waarin de eisen van de NAVO zijn vastgelegd:

- Bepaling 6a:** De NAVO is onschendbaar voor elk juridisch proces van de FRJ (Federale Republiek Joegoslavië), zowel burgerlijk, administratief als strafrechtelijk.
- Bepaling 6b:** NAVO-personeel zal onder alle omstandigheden onschendbaar zijn voor elk juridisch proces van de FRJ, zowel burgerlijk, administratief als strafrechtelijk.
- Bepaling 7:** NAVO-personeel is onschendbaar voor iedere vorm van arrestatie, verhoor of detentie door de autoriteiten van de FRJ.
- Bepaling 8:** NAVO-personeel kan zich vrij bewegen binnen de FRJ inclusief het luchtruim en de territoriale wateren.
- Bepaling 9:** De NAVO zal worden gevrijwaard van elke vorm van diensten, belastingen, douane-inspectie en documentencontrole voor goederen en personen die de FRJ binnenkomen of in transit passeren.
- Bepaling 10:** De autoriteiten van de FRJ zullen met voorrang en noodzakelijke middelen alle verplaatsing van personeel, voertuigen, schepen en vliegtuigen mogelijk maken. De NAVO is gevrijwaard van het betalen van heffingen of belastingen bij aankomst of vertrek bij havens en vliegvelden.
- Bepaling 11:** Het is de NAVO toegestaan kosteloos de luchthavens, wegen, spoorwegen en havens van de FRJ te gebruiken.
- Bepaling 12:** NAVO-personeel is gevrijwaard van het betalen van belasting voor inkomen verworven buiten de FRJ.
- Bepaling 13:** NAVO-personeel is gevrijwaard van het betalen van belastingen, heffingen, inspectie en douanebepalingen voor geïmporteerde goederen.
- Bepaling 14:** De NAVO wordt het toegestaan zonder belasting of andere heffingen goederen te importeren voor officieel gebruik door de NAVO of verkoop aan NAVO-personeel.
- Bepaling 15:** De NAVO heeft het recht het gehele 'elektromagnetische spectrum' (communicatienetwerken) van de FRJ te gebruiken. De NAVO is het toegestaan haar eigen postdienst te onderhouden. De partijen verplichten zich, na eenvoudig verzoek, alle telecommunicatiefaciliteiten aan te bieden, inclusief radio- en tv-uitzendingen.
- Bepaling 16:** De partijen zullen zonder kosten alle publieke faciliteiten ter beschikking van de NAVO stellen. De partijen verplichten zich tegen de goedkoopste prijs de NAVO te voorzien van elektriciteit, water, gas en andere bronnen.
- Bepaling 17:** De NAVO en het NAVO-personeel zijn gevrijwaard van elke claim die uit de activiteiten van haar operatie voortvloeit.
- Bepaling 18:** Het is de NAVO toegestaan om goederen, diensten en bouwactiviteiten van elke bron, binnen en buiten de FRJ te verwerven. Over de contracten, goederen en diensten kunnen geen heffingen of belastingen geheven worden. De NAVO kan constructiewerkzaamheden door eigen personeel laten uitvoeren.
- Bepaling 19:** Commerciële operaties in de FRJ, in dienst van de NAVO, zijn gevrijwaard van alle lokale wetten en bepalingen.
- Bepaling 20:** De NAVO kan lokaal personeel inhuren dat op individuele basis onderworpen blijft aan lokale bepalingen, met uitzondering van arbeidswetgeving. Echter, lokaal personeel in dienst van de NAVO zal:
- gevvrijwaard zijn van processen met betrekking tot uitlatingen, zowel schriftelijk als mondeling
 - gevvrijwaard zijn van nationale verplichtingen en/of militaire dienst
 - alleen voorwerp zijn van arbeidsbepalingen van de NAVO en
 - gevvrijwaard zijn van het betalen van belasting over het salaris dat de NAVO betaalt
- Bepaling 21:** Het is de NAVO toegestaan individuen in gevangenschap te nemen.
- Bepaling 22:** Het is de NAVO toegestaan in de FRJ verbeteringen of veranderingen aan te brengen op het gebied van de infrastructuur, zoals wegen, bruggen, tunnels en gebouwen.

Dit zijn de rechten die een bezettingsleger zich toeigent! Het is daarom niet verwonderlijk dat 'Rambouillet' voor Joegoslavië bij voorbaat onacceptabel was.

bedoelt met humaniteit. Maar ook de verhoudingen tussen de NAVO-landen zelf en de ontwikkeling van Europa als geheel zijn drastisch veranderd na Kosovo. Europa is versneld bezig een eigen leger te ontwikkelen. Daarnaast zijn alle aarzelingen over uitbreiding van de EU, die bij de onderhandelingen rond het Verdrag van Amsterdam nog bestonden, weggenomen en stuurt de EU nu aan op een snelle uitbreiding. Er dreigt een nieuwe wapenwedloop, vooral door het streven van de VS om het ABM-verdrag open te breken. De wereld na Kosovo is een andere geworden, onstabiel en gevaarlijker. Het post-Koude Oorlog tijdperk is geëindigd.

KFOR mikpunt van Albanese aanvallen

VAN DE REDACTIE

Feb. 2000

MITROVICA - Franse KFOR-troepen waren in het weekeinde van 12 februari mikpunt van Albanese aanvallen in de stad Mitrovica. Twee Franse soldaten raakten gewond bij beschietingen door Albanese vanuit het Servisch deel. Eén Albanese sluipschutter werd door de Franse KFOR doodgeschoten, ruim vijftig Albanese zijn gearresteerd. De aanval bewijst dat de ontwapening van het UCK een farce is.

vijftigduizend mensen). De overgebleven niet-Albanese bevolkingsgroepen leven in getto's en zijn het doelwit van Albanese aanvallen.

Mitrovica

Mitrovica is de laatste multi-etnische stad in Kosovo. De Serviërs en andere niet-Albanese bevolkingsgroepen hebben zich niet laten verdrijven en de Franse troepen hebben weten te verhinderen dat de Albanese die het zuidelijk deel van de stad controleren, de in het noordelijke deel wonende niet-Albanese groepen heeft kunnen aanvallen. Dit verklaart waarom in Mitrovica een andere situatie bestaat dan in de rest van Kosovo. De Engelsen en Amerikanen bijvoorbeeld hebben niets gedaan om het weggan van de niet-Albanese bevolking te verhinderen en in her door Duitsland en Nederland gecontroleerde Orahovac heeft het UCK alle ruimte gekregen om de niet-Albanese bevolkingsgroepen te terroriseren.

Vreemde vondst

Op 15 februari deden Franse KFOR-soldaten een opmerkelijke vondst. Bij een controlepost in het zuiden van Mitrovica, in het Albanese

deel dus, vonden zij een verlaten ambulance die vol met wapens bleek te zitten, waaronder 14 anti-tank raketten en ruim 3000 patronen voor geweren. De ambulance was een donatie van de Italiaanse hulporganisatie 'Cooperazione e Sviluppo'.

Tot ieders verrassing kwam niemand minder dan generaal Henry H. Shelton, voorzitter van Chefs van Staven van de Verenigde Staten onmiddellijk met een verklaring. Hij verklaarde dat het incident duidelijk maakt hoe moeilijk het voor de NAVO-troepen is om te verhinderen dat wapens illegaal over de grens worden gesmokkeld. Over de herkomst sprak hij geen woord. Het Franse persbureau AFP meldt daarentegen dat het gaat om wapens van Amerikaanse makelij, waaronder een zesschoots granaatlanceerder met 180 hoogst explosieve granaten die vooral geschikt zijn voor het bestoken van gebouwen en bruggen.

Groeiende onrust

De vondst en de opmerkelijke reactie van generaal Shelton hebben grote vragen opgeroepen. Waarom lokken de Albanese een militair conflict uit met de Franse troepen en

krigen zij vrijwel gelijktijdig Amerikaanse wapens. Zowel UCK-leider Thaci als de Amerikaanse KFOR hebben de Fransen bekritiseerd voor hun 'zachte' aanpak van de Serviërs in Mitrovica. Een poging van het Amerikaanse leger om het gezag in Mitrovica over te nemen is in eerste instantie op een smadelijke aftocht uitgelopen. De gebeurtenissen tonen echter aan dat er een zeer explosieve situatie is ontstaan, waarin de Franse KFOR de Serviërs moet beschermen tegen UCK-aanvallen die door de Verenigde Staten worden gesteund.

Waarnemers wijzen op de groeiende onrust in Washington over het verloop van de operatie in Kosovo en de

vrees dat de relatie met de Albanese bevolking verder escaleert. Dat zou in een verkiezingsjaar heel slecht uitkomen. De Verenigde Staten willen weg, maar dan moet wel het laatste Servische bolwerk in Mitrovica worden weggenomen, anders bestaat de kans dat er in het noorden van Kosovo een permanent Servisch gebied ontstaat. De aanval van het UCK moet als alibi dienen voor direct militair ingrijpen van de Amerikanen in Mitrovica en verdoezelt gelijktijdig de ernstig verstoorde relatie met de Albanese bevolking in de eigen zone. Bovendien kunnen de Amerikanen zo de Europeanen verantwoordelijk maken voor een situatie die zij zelf hebben gecreëerd.

Een Serviër wijst op de gevolgen van de confrontatie tussen een Servische menigte en KFOR-troepen.

Drie VN-agenten vallen in handen van Servische leger

Servische troepen hebben gisteren drie politiemannen van de Verenigde Naties opgepakt. Zij staken zeer waarschijnlijk de administratieve grens tussen Kosovo en Servië over en liepen daar tegen de Servische soldaten aan.

Volgens een woordvoerder van het VN-bestuur in Kosovo, Unmik, gaat het om twee Jordaniërs en een Duitser. Over het lot van hen was gisteravond nog geen duidelijkheid.

Elders in Kosovo was het dinsdagavond en gisterochtend be-

hoorlijk onrustig. Etnische Serviërs in de provincie raakten op tal van plaatsen slaags met KFOR-militairen. Elf Amerikaanse militairen, een Poolse en vier Serviërs raakten gewond.

De onlusten begonnen toen KFOR in het overwegend Servische dorp Sevice een man wilde oppakken wegens illegaal wapenbezit. De agressie tegen het optreden van KFOR-militairen verspreidde zich in de loop van de nacht naar andere dorpen. De vredesmacht kon na het lossen van waarschuwingsschoten de rust

herstellen. De man die KFOR wilde oppakken, wist te ontvluchten. De Amerikaanse minister van Defensie Cohen verklaarde gisteren dat de internationale gemeenschap niet meer soldaten, maar meer agenten naar Kosovo moet sturen.

De wegens poging tot moord in Macedonië aangeklaagde oud-commandant Xhavit Hasani van het voormalige Kosovo Bevrijdingsleger keerde gisteren terug in Kosovo. De Macedoniër wordt door veel Albanese als oorlogsheld gezien. (DPA/RTR/ANP)

NAVO-leiders schrikken van beschuldiging

VAN DE REDACTIE

Feb. 2000

DEN HAAG - In Washington is commotie ontstaan over de aanklacht van negen Canadese advocaten tegen de NAVO. De Verenigde Staten en hun bondgenoten zijn geschrokken van de juridische stappen naar het Joegoslavië tribunaal in Den Haag. Hoewel politieke en militaire leiders van de NAVO-landen toegeven dat een officieel onderzoek - laat staan vervolging - door de aanklagers van het tribunaal ondenkbaar is, reageerden ze opmerkelijk nerveus. Hoofdaanklaagster Carla del Ponte zorgde zelfs voor paniek door de Canadese tekst, die onder leiding van advocaat Michael Mendel is opgesteld, openbaar te maken tijdens een ontmoeting met de

NAVO-top in Brussel. Westerse officieren en politici menen immuun te zijn voor aanklachten van het internationale tribunaal dat zich immers vooral op de Serviërs richt. Mike Mendel is de sleutelfiguur in de pogingen om de agressie van de NAVO tegen Joegoslavië te vervolgen. Hij bracht experts uit de hele wereld samen die zware beschuldigingen formuleerden. De NAVO heeft volgens Mendel de Conventie van Genève en vele andere internationale verdragen geschonden. Daardoor is een misdaad tegen het Joegoslavische volk gepleegd. De meerderheid steunt de gevolgtrekkingen van Mendel.

SP-vragen over Orahovac

Feb. 2000

STRAATSBURG - Erik Meijer, lid van het Europees Parlement voor de Socialistische Partij, vreest dat de situatie in de Kosovaarse stad Orahovac kan uitlopen op een tweede Srebrenica. In het door Serviërs bewoonde deel van de stad is volgens Meijer op dit moment een situatie aan het ontstaan die sterk lijkt op die van de eveneens door Nederlandse militairen bewaakte 'safe haven' Srebrenica in 1995. "De minderheden in Kosovo raken volledig geïsoleerd. De Albanese willen de omsingelde Serviërs en zigeuners graag kwijt", stelt Meijer in vragen aan de Europese Commissie. De europarlementariër stelt ook vragen over een onderzoek van forensisch specialisten naar het incident van Racak. Het fel over de officiële lezing van het incident. De NAVO gebruikte dat verhaal als aanleiding voor de bombardementen op Joegoslavië.

VS: extra troepen naar Kosovo

WASHINGTON, 31 MAART. De Verenigde Staten zullen 125 extra verkenningstroepen naar Kosovo enveertien tanks en zes artilleriestukken naar Macedonië sturen. De Amerikaanse bijdrage onderstreept de Westerse zorg over de etnische spanningen in de grensstreek van Kosovo en Servië. De extra troepen moeten daar gaan patrouilleren. Het Huis van Afgevaardigden stemde gisteren met een kleine meerderheid tegen een voorstel om de circa 5.500 Amerikaanse vredessoldaten in Kosovo terug te trekken tenzij de Europeanen een grotere bijdrage gaan leveren aan vredesoperatie. (Reuters, AP).

'Economie Balkan moet gestimuleerd'

Door onze correspondent

BRUSSEL, 30 MAART. Eurocommissaris Patten (buitenlandse betrekkingen) heeft de lidstaten van de Europese Unie opgeroepen om snel douanetarieven af te schaffen voor landbouwproducten en staal uit Balkanlanden. Daardoor kunnen de economieën van deze landen worden gestimuleerd. Bovendien vindt Patten dat de EU-lidstaten snel meer geld voor hulp aan Zuidoost-Europa ter beschikking moeten stellen.

Hij zei dit gisteren tijdens de tweedaagse conferentie voor financiering van honderden hulpprojecten in Zuidoost-Europa die is belegd door de EU, de Wereldbank en het Stabiliteitspact. Op die conferentie is besloten met 1,8 miljard euro aan schenkingen en leningen projecten in Zuidoost-Europa te steunen die variëren van infrastructuur tot steun aan een onafhankelijke pers. Het gaat alleen om projecten die de komende jaren van start kunnen gaan.

De Europese Commissie vindt dat de EU de komende zes jaar twaalf miljard euro voor het gebied moet uittrekken. De EU-lidstaten voelen echter weinig voor verhoging van de EU-begroting van 86 miljard euro, die vorig jaar voor zes jaar is vastgelegd. Als het geld

binnen de bestaande begroting gevonden moet worden, leidt dat onvermijdelijk tot een verlaging van het budget dat voor landbouw beschikbaar is. Daarvoor voelen echter veel lidstaten ook niets.

Volgens Eurocommissaris Patten zijn opeenvolgende crises op de Balkan „veel kostbaarder kan het uitvoeren van een lange-termijnstrategie voor vrede”. Hij zei: „Het kost ons geld om onze retoriek tot werkelijkheid te maken.”

Nederland is met hulp ter waarde van vierhonderd miljoen euro in twee jaar een van de grote geldgevers voor de Balkan. Van dit geld wordt zeventig miljoen uitgegeven via de korte-termijnprojecten van het Stabiliteitspact voor Zuidoost-Europa (en niet de totale vierhonderd miljoen zoals deze krant gisteren meldde). Het verschil van 330 miljoen is de steun die Nederland direct aan Balkanlanden verleent. Minister Herfkens (Ontwikkelingssamenwerking) zei gisteren te hopen dat „als de mensen op de Balkan ophouden elkaar de keel af te snijden” de betrokken landen na zes jaar hulpprogramma's op eigen benen verder kunnen gaan. Ze voorspelde dat de betrokken landen dan economisch het huidige niveau bereikt hebben van Slovenië, een kandidaat-lid van de EU.

Achter het laatste pad dreigt de oorlog

De spanningen lopen op aan de grens tussen Servië en Kosovo. Servische troepen trekken zich samen, uitgedaagd door een nieuwe Albanese guerrillagroep. Het slaperige gehucht Dobrosin is ruw wakker geschud.

Door onze correspondent YAËL VINCKX DOBROSIN, 14 MAART. Dobrosin staat op geen enkele kaart. Alleen de boeren weten de weg. Een van hen gebaart met zijn hand naar een bruine heuvel en zegt: „Voorbij de school, voorbij de brug, voorbij het laatste Kosovaarse dorp. Aan het eind van de weg begint het pad naar Dobrosin.” Even later leidt een modderig karrespoor de heuvel op. Dobrosin is niet meer dan een gehucht: een moskee, zo'n zestig boerenhuisjes en een enkel bakstenen paleis, gebouwd met de Zwitserse franken of de Duitse marken van een gastarbeider. De regen spoelt oranje modder door de aangestampte straten. Het dorp mag dan op geen enkele kaart staan, de ogen van de internationale gemeenschap zijn dezer dagen op het Servische boerengehucht gericht. KFOR-bevelhebber Klaus Reinhardt noemde het slaperige Dobrosin vrijdag een „regionaal veiligheidsprobleem”. Dobrosin dreigt zelfs de inzet te worden van een nieuwe oorlog tussen Serviërs en Albanen. Zo'n driehonderd meter van de Kosovaarse grens ligt het dorp; met hun verrekijkers zien de Ame-

Weer ongeregeldeheden in Mitrovica in Kosovo

MITROVICA, 15 MAART. In de verdeelde stad Mitrovica in het noorden van Kosovo is het vandaag opnieuw tot ongeregeldeheden gekomen. Franse soldaten van de vredesmacht KFOR raakten er slaags met Servische inwoners. Aanleiding tot de rellen was het voornemen van KFOR, de Serviërs weg te sturen die op de brug over de Ibar - die de stad verdeelt in een Servisch en een Albanese deel - de toegang tot de Servische helft van de stad bewaken. In haar pogingen, de stad te verenigen (en Albanen terug te krijgen in hun woningen in de Servische wijk) wil KFOR aan de Servische kant van de rivier een 'veiligheidszone' instellen. Alleen mensen die er wonen - Serviërs, maar ook Albanen die nu nog in het zuidelijke deel

Amnesty hekelt bestuur Kosovo

Door een onzer redacteurs ROTTERDAM, 14 MAART. De rechten van de mens in Kosovo worden „niet gerespecteerd” door het VN-bestuur UNMIK en de vredesmacht KFOR. Die beschuldiging uitte gisteren Amnesty International in een rapport over Kosovo. Na de intocht van KFOR en de vestiging van het VN-bestuur had het in Kosovo afgelopen maanden zijn met de systematische schending van de rechten van de mens. Maar volgens het rapport van Amnesty is dat niet het geval. In het rapport neemt Amnesty één voorbeeld van „het falen” van UNMIK en KFOR gedetailleerd onder de loep, omdat het incident volgens de organisatie „illustratief is voor de bredere nalatigheid” van de internationale gemeenschap. Het uitgekozen incident had plaats op 13 februari in Kosovska Mitrovica, de verdeelde stad in het noorden van Kosovo. Op die dag werden twee KFOR-soldaten gewond bij incidenten waarbij Servische en Albanese inwoners betrokken waren. Een Albanese, Avni Hajredini, werd gedood, 49 andere werden door KFOR opgepakt. Het Amnesty-rapport concentreert zich op de omstandigheden waaronder Hajredini werd gedood en op het lot van de arrestanten. Over de dood van de Albanen wordt in het rapport stilgestaan de diverse lezingen die op opeenvolgende dagen door KFOR werden verstrekt. Eerst werd meegedeeld dat Hajredini door KFOR onder vuur was genomen om hij vanaf een balkon op de KFOR-soldaten had geschoten. Hij werd gewond gevangen genomen en later bezweken. Toen uit ooggetuigenverslagen en een video-ommebleek dat die lezing niet kloofte heette het dat Hajredini niet op het balkon had gestaan, maar op de grond - maar op KFOR had hij wel geschoten. Nog later werd die versie bijgesteld. Amnesty ware toedracht is nooit bekend door KFOR of UNMIK of zocht.

Achter het laatste pad dreigt de oorlog

De spanningen lopen op aan de grens tussen Servië en Kosovo. Servische troepen trekken zich samen, uitgedaagd door een nieuwe Albanese guerrillagroep. Het slaperige gehucht Dobrosin is ruw wakker geschud.

Door onze correspondent YAËL VINCKX DOBROSIN, 14 MAART. Dobrosin staat op geen enkele kaart. Alleen de boeren weten de weg. Een van hen gebaart met zijn hand naar een bruine heuvel en zegt: „Voorbij de school, voorbij de brug, voorbij het laatste Kosovaarse dorp. Aan het eind van de weg begint het pad naar Dobrosin.” Even later leidt een modderig karrespoor de heuvel op. Dobrosin is niet meer dan een gehucht: een moskee, zo'n zestig boerenhuisjes en een enkel bakstenen paleis, gebouwd met de Zwitserse franken of de Duitse marken van een gastarbeider. De regen spoelt oranje modder door de aangestampte straten. Het dorp mag dan op geen enkele kaart staan, de ogen van de internationale gemeenschap zijn dezer dagen op het Servische boerengehucht gericht. KFOR-bevelhebber Klaus Reinhardt noemde het slaperige Dobrosin vrijdag een „regionaal veiligheidsprobleem”. Dobrosin dreigt zelfs de inzet te worden van een nieuwe oorlog tussen Serviërs en Albanen. Zo'n driehonderd meter van de Kosovaarse grens ligt het dorp; met hun verrekijkers zien de Ame-

Kosovo: geen Russen voor Nederlanders

Van onze redactie politiek SUVA REKA - De kans is klein dat de Nederlandse Kfor-militairen in Kosovo de verantwoordelijkheid voor de stad Orahovac nog zullen overdragen aan Russen. „De Russische bataljonscommandant hoeft niet zo nodig”, zei commandant Maenen van de Nederlanders in Orahovac en Suva Reka gisteren tegen minister De Grave van defensie.

Vorig jaar liepen de Russische troepen nog warm voor een stationering in de Kosovaarse stad. Maar hun komst werd bestreden door de Albanen die in deze vredestroepen beschouwen als beschermers van de Serven. Overste Maenen verwacht dat hij half april Orahovac zal overdragen aan Duitsers. De Russen patrouilleren wel in het noordelijke Malisevo maar komen verder zo min mogelijk van hun basis af. Uiterlijk begin juni gaan de Nederlanders weg uit het gebied. Nederland concentreert zich vanaf deze zomer op de vredesoperatie Sfor in Bosnië en trekt zich terug uit Kosovo.

De Grave beaamde de voorspelling van Maenen: „Rusland heeft van de discussie over Orahovac vorig jaar een prestigiestrijd gemaakt. Die hebben ze gewonnen, maar nu zien ze in dat de praktijk lastiger is. Er wordt nog gesproken over de overdracht, maar het zou mij niet verbazen als die nog lang duurt.” Ook de commandant van het contingent van 1655 Nederlanders in Kosovo, brigade-generaal Jeurissen, verwacht niet dat de Nederlanders nog aan de Russen zullen overdragen. Vorig jaar juni sprak de Navo in Helsinki met Rusland af dat de Russen bij deelname aan de Kfor zeggenschap zouden krijgen in Orahovac. De Albanen blokkeerde vervolgens de toegangswegen tot de stad. Die zijn nu weg. Volgens De Grave is de situatie in Orahovac dankzij de Nederlanders 'zeer beheersbaar.'

NAVO-leiding mijdt stad Mitrovica

PRISTINA, 25 MAART. De secretaris-generaal van de NAVO, George Robertson, en de NAVO-opperbevelhebber, Wesley Clark, hebben bij hun rondreis door Kosovo de stad Mitrovica gemeden. Het bezoek aan de stad is om 'operationele redenen' op het laatste moment afgelast. Diplomaten van de NAVO sloten niet uit dat het bezoek om veiligheidsredenen niet doorgaat. Maar Robertson heeft dat ontkend. Volgens hem is Kosovska Mitrovica geen 'no go' gebied voor de NAVO-leiding. De rondreis van Robertson en Clark staat in het teken van de herdenking van het begin van de luchtoorlog om Kosovo vorig jaar geleden. Mitrovica is de enige stad in Kosovo waar nog relatief veel Serviërs wonen. De stad is de laatste maanden het toneel van spanningen tussen de Serviërs en Albanen. De VN-vredesmacht KFOR heeft grote moeite om de strijdende partijen uit elkaar te houden.

Mitrovica werpt daardoor een smet op het succes van de luchtoorlog, die de Joegoslavische president Slobodan Milošević na 78 dagen van bombardementen op de knieën kreeg, en daardoor ook op het bezoek van Robertson en Clark. Een van de doelstellingen van de NAVO was om een einde te maken aan de onderdrukking van een van de bevolkingsgroepen in Kosovo, de Albanen. Maar Mitrovica is uitgegroeid uit tot een symbool van de onderdrukking van de Serviërs. Na de Kosovo-crisis zijn volgens sommige cijfers 250.000 Serviërs en leden van andere minderheidsgroepen Kosovo uitgevlucht, uit vrees voor vergeldingsacties van de Albanen. Van de 100.000 die zijn overgebleven leeft ongeveer de helft in het noordelijke deel van Mitrovica, onder bescherming van KFOR. Robertson waarschuwde de Albanese leiders in Kosovo gisteren dat ze internationaal geïsoleerd zullen worden als er geen einde

komt aan de vervolging van de Serviërs. „U hebt de verantwoordelijkheid om een nieuwe visie uit te dragen en niet in te spelen op oude nachtmerries”, aldus Robertson in een gesprek met onder anderen Hashim Thaçi, de voormalige leider van het inmiddels ontbonden Kosovo Bevrijdingsleger UÇK. „Als u dat niet doet, loopt u het gevaar de steun van de internationale gemeenschap te verliezen.” „We willen een vrij en rechtvaardig Kosovo voor iedereen”, benadrukte Robertson, „en zullen het niet accepteren als sommigen dat proberen te saboteren.” Robertson is er van overtuigd dat de NAVO vorig jaar juist heeft gehandeld met de luchtoorlog om Kosovo. „We hebben het goede gedaan, we hebben het enige gedaan wat mogelijk was. We hebben een groot kwaad gestopt.” Iedereen is het er volgens Robertson over eens dat de situatie in Kosovo op dit moment veel beter is dan voor de luchtaanvallen. (Reuters, AP)

VN: te vroeg voor terugkeer Serviërs

KOSOVO De VN-vluchtelingenorganisatie Unhcr vindt het nog te vroeg voor de terugkeer van de 240.000 uit Kosovo gevluchte niet-Albanese inwoners. De Unhcr-vertegenwoordiger in Kosovo, Dennis McNamara, zei zaterdag dat de veiligheid van deze vluchtelingen, voornamelijk Serviërs, niet gewaarborgd kan worden. Hij vindt dat geen enkele druk mag worden uitgeoefend om deze mensen te laten terugkeren "om politieke doeleinden te dienen". Hij zei dat de politieke druk enorm groot is, niet alleen vanuit westerse landen, maar ook uit de leiding van de Kosovo-Albanen. (AFP)

Servische Kosovaren tegen politie Servië

KOSOVO Serviërs uit Kosovo hebben gisteren een weg door het niemandsland tussen de door de NAVO bestuurde provincie en de rest van Servië geblokkeerd. Zij protesteren daarmee tegen de inbeslagname van voedseltransporten over die weg door de Servische politie. De demonstranten blokkeerden de weg op ongeveer 65 kilometer ten noorden van Pristina. De Serviërs beweren dat de Servische politie alle voedsel en andere handelswaar uit Servië tegenhoudt. (AP)

Draskovic eist terugkeer troepen Servië Kosovo

MOSKOU - De Servische oppositieleider Vuk Draskovic heeft gisteren de Navo-vredesoperatie in Kosovo veroordeeld en geëist dat de Servische politie en het leger kunnen terugkeren naar de opstandige Servische provincie. „Alles wat de afgelopen maanden is gebeurd in Kosovo is een schande voor de internationale troepen”, zei de leider van de Servische Vernieuwingsbeweging bij een bezoek aan Moskou. Hij eiste ook de opheffing van de sancties.

“Russen laten zich niet meer door het Westen inpakken”

“Er heerst een nieuwe zelfverzekerdheid onder de Russen op het gebied van internationale veiligheidsvraagstukken. Tegelijkertijd zijn ze een stuk minder geneueerd gaan denken over de betrekkingen met de NAVO en de EU.” Dit stelde Bram Boxhoorn zaterdagmorgen bij zijn vertrek uit Moskou. Hij is de voorzitter van de Atlantische Commissie, een stichting van de grote politieke partijen in Nederland die zich bezighoudt met internationale vredes- en veiligheidsvraagstukken. Boxhoorn baseert zijn indrukken op vele ontmoetingen die hij de afgelopen week in Moskou had met belangrijke Russische academici en politici. Wat hem vooral opviel, is dat de Russen de NAVO steevast als agressor aanduiden. “Ze zijn teruggevallen op het klassieke beeld van de NAVO dat bestond tijdens de Koude Oorlog. Waar de Russen bijvoorbeeld totaal blind voor zijn, is dat de uitbreiding van de NAVO naar het oosten ook gebeurt op verzoek van de Midden-Europese staten zelf.” Een van de Russische gesprekspartners pleitte volgens Boxhoorn zelfs voor een bufferzone in Midden-Europa tussen de NAVO en Rusland. “Maar de reden voor de uitbreiding was juist bedoeld om een instabiel buffergebied te voorkomen. Maar dat argument wilde niemand horen”, aldus Boxhoorn. Hij constateerde ook een opvallende herbezinning op de relaties tussen het Westen en Rusland van de afgelopen tien jaar. (ANP)

Protest tegen onderdruk Servische

Meer dan 10.000 mensen zaterdag in de stad Kraja Midden-Servië, gedemonstreerden tegen de onderdrukking hankelijke media door Aanleiding tot de beto, sluiting van een radioz Kraljevo die kritisch te het regime stond. Dat g vrijdagnacht. De apparatuur van R Kraljevo werd weggevoerd een zendstation op de dat de programma's v der doorseinde naar u met meer dan een miljoen. De programma's nog alleen in Kraljevo vangen. De afgelopen dagen autoriteiten in het he totaal zes onafhankel zenders gesloten. Als r opgegeven dat ze geen gunning hadden. De betoging in Kralj georganiseerd door de oppositie, was een van ste die de afgelopen tegen het regime van d vische president Milos houden. Die demonstra deerden "Slobodan" h hun mars door de stad

NAVO maant leiders: 'Kosovaren moeten af van haat Serviërs'

Door onze redacteur ROBERT VAN DE ROER
BRUSSEL, 22 MAART. NAVO-chef Lord Robertson heeft gisteren de leiders van de Kosovo-Albanen gewaarschuwd hun haat tegen de Serviërs terzijde te schuiven omdat zij anders de internationale steun dreigen te verliezen.

Robertson zei dit op een persconferentie ter gelegenheid van het eerste jubileum van de NAVO-luchtaanvallen tegen Joegoslavië komende vrijdag. „Vandaag roep ik alle Kosovaren op dit jubileum te gebruiken om afstand te nemen van de woede van het moment en zich te richten op het bouwen van die tolerante, multi-etnische samenleving”, zei hij. „Etnische haat heeft in het verleden rampen veroorzaakt, en hoe zwaar en bitter de herinneringen ook zijn, dit moet terzijde worden geschoven als de toekomst echt anders moet zijn.”

De negentien NAVO-ambassadeurs beslissen vandaag over voorstellen om KFOR krachtadiger te laten optreden tegen Albanese rebellen die in de grensstreek van Zuid-Servië geweldsacties tegen veiligheidstroepen van Joegoslavië plegen, vooral in de Preševo-vallei. *The Washington Post* schrijft vandaag dat er een akkoord nabij is tussen functionarissen van de VS, wier KFOR-soldaten in de buurt gestationeerd zijn, en Albanese rebellen om een einde te maken aan deze aanvallen.

Robertson presenteerde gisteren een persoonlijk, 28 pagina's tellend rapport 'Kosovo een jaar verder', waarin hij de balans opmaakt van de elf weken durende NAVO-luchtcampagne van vorig jaar en de opbouw van Kosovo.

Hij noemde de luchtaanvallen „juist en nodig”. Het is „natuurlijk nog veel te vroeg om volledig succes op te eisen, maar het is evenzeer verkeerd om te concluderen dat we gefaald hebben”, zei hij gisteren.

„Als de NAVO er niet in was geslaagd om te reageren op het beleid van etnische zuiveringen, dan had zij haar waarden verraden en permanente twijfel opgeroepen over de geloofwaardigheid van haar instituties”, zei Robertson. Volgens hem zullen de circa 37.000 KFOR-soldaten in Kosovo voorlopig moeten blijven. „De internationale gemeenschap kan Kosovo niet verlaten terwijl het werk maar half klaar is.”

In zijn rapport roept Robertson de internationale gemeenschap op meer geld en personeel naar Kosovo te sturen om de civiele VN-missie (UNMIK) te steunen, „of er bestaat een risico dat het moeizaam behaalde succes wegeeft”. Hij wilde niet ingaan op de vraag of hij het recente verzoek van UNMIK-hoofd Kouchner aan de VN-Veiligheidsraad steunt om meer duidelijkheid te geven over het begrip „substantiële autonomie” voor Kosovo, zoals VN-resolutie 1244 voorschrijft. De NAVO steunt Kouchner in al zijn werk, maar over dit vraagstuk moeten de VN beslissen, zei Robertson.

Frans KFOR-soldaten leggen prikkeldraad aan in Klein-Bosnië, een wijk in de Servische helft van Mitrovica in het noorden van Kosovo. Ze willen de wijk toegankelijk maken voor de gevluchte Albanese inwoners. (Foto AP)

Uraniumbom Kosovo

GENÈVE, 22 MAART. De NAVO moet opheldering verschaffen over de plaatsen in Kosovo waar tijdens de luchtoorlog van vorig jaar is gebombardeerd met bommen met verarmd uranium. Dat zei gisteren Pekka Haavisto, leider van een onderzoekscommissie van de VN.

Tijdens de luchtoorlog zijn in totaal 31.000 bommen met verarmd uranium op Servische doelen in Kosovo afgeschoten. Verarmd uranium wordt in bommen gebruikt om ze in staat te stellen dikke bepantsering van militaire voertuigen en bunkers te doordringen. De plaatsen waar ze werden gebruikt moeten worden gemarkeerd, er moeten waarschuwingsschilden komen en kinderen moeten niet de kans krijgen er te komen, zo zei Haavisto gisteren in Genève. Volgens hem is de bevestiging van NAVO-secretaris-gene-

raal Robertson dat er bommen met verarmd uranium zijn gebruikt op zichzelf geen reden voor alarm, maar omdat de wetenschappelijke kennis over de gevolgen van verarmd uranium op de gezondheid beperkt is, is voorzichtigheid geboden. Verarmd uranium kan bij de explosie van een bom lucht, grond en water besmetten met radioactieve deeltjes. Haavisto beklagde zich over een gebrek aan medewerking van de NAVO tijdens het onderzoek van zijn team in Kosovo, vooral bij de pogingen vast te stellen hoeveel milieuschade is aangericht.

Volgens Haavisto staat inmiddels vast dat vooral in het westen en zuidwesten van Kosovo met uraniumbommen is gewerkt, in de buurt van de steden Prizren en Klinina en ten noorden van Suva Reka en Uroševac. (Reuters, AP)

RAPPORT

Missie 'geslaagd'

[* Vervolg van pagina 1] NAVO-secretaris-generaal Robertson schrijft in zijn vanmiddag verschenen rapport dat de NAVO vorig jaar haar luchtaanvallen lanceerde om een einde te maken aan de repressie in Kosovo door het regime van Milošević en „daarin geslaagd is”. „Zoals de NAVO destijds beloofd heeft, de Servische troepen

zijn naar buiten, KFOR is binnen en de vluchtelingen zijn thuis. Toch moeten er geen illusies zijn – de taak die blijft is ontzaglijk.” Als de NAVO niet zou zijn opgetreden, zou de „spiraal van geweld alleen maar toegenomen zijn en het dodental gestegen”. Dan zouden er nu vele honderdduizenden vluchtelingen in de omliggende landen zijn geweest en zou de hele regio zijn gedestabiliseerd, meent Robertson die alle kritiek van tafel veegt.

NAVO-chef: meer geld Kosovo nodig

Door onze redacteur ROBERT VAN DE ROER

BRUSSEL, 21 MAART. De internationale gemeenschap moet dringende „de noodzakelijke middelen, zowel personeel, vooral politiemensen, als fondsen” ter beschikking stellen voor de veiligheid en wederopbouw van Kosovo. Deze noodoproep doet NAVO-chef Lord Robertson in een vanmiddag verschenen rapport ter gelegenheid van het eenjarig jubileum van de NAVO-luchtaanvallen tegen Joegoslavië.

Volgens Robertson wordt zowel de vredesmacht KFOR als de civiele VN-missie (UNMIK) ernstig gehinderd door gebrek aan middelen. „Regeringen, NAVO-regeringen inbegrepen, moeten meer doen in dit opzicht”, zegt hij in zijn persoonlijk rapport dat vooruit- en terugblikt op de situatie in Kosovo.

„De inspanningen van KFOR zouden nog effectiever zijn als Kosovo een sterke internationale politie-aanwezigheid en een goed functionerend rechtssysteem zou hebben. Maar UNMIK wordt ernstig belemmerd door een tekort aan financiële middelen en personeel, vooral politie”, schrijft de NAVO-chef. „Het ontbreken van een effectief rechtssysteem maakt het uitzonderlijk moeilijk om met harde hand op te treden tegen criminelen, waardoor zij

een gevoel van straffeloosheid krijgen. Dit maakt het moeilijker om een oplossing te zoeken voor het ernstigste openbare-ordeprobleem in Kosovo, de veiligheid van de minderheden. Deze zaken moeten dringend worden aangepakt.”

Het tekort aan het middelen „beheerst alles wat UNMIK probeert te doen. „Hoe kan UNMIK een effectief civiel bestuur vestigen en de wil van de internationale gemeenschap doen gelden zonder voldoende geld voor de fundamentele bouwstenen voor bestuur, bijvoorbeeld loon voor leraren, spoorweg- en gemeente-employees, rechters en aanklagers?”

Volgens Robertson is een betere veiligheid voor de minderheden „een van de hoofdprioriteiten van KFOR en een grote bron van zorg”. Hij wijst erop dat in Priština meer dan honderd KFOR-soldaten bij Servische families leven en hen bewaken. KFOR-soldaten escorteren Servische en zigeuner-kinderen naar school. Volgens Robertson moeten alle leiders van Kosovo optreden tegen etnisch geweld. „Hun verbintenis aan het doel van een rechtvaardig en multi-etnisch Kosovo moet volstrekt onduidelijk zijn of zij lopen het risico de betrokkenheid van de internationale gemeenschap te ondermijnen.” [* Vervolg KOSOVO: pagina 5]

Serviërs werken niet meer mee

2000
MITROVICA, 16 MAART. De vische gemeenschap van Servische Mitrovica in Noord-Kosovo heeft na de nieuwe rellen gisteren een campagne van buurlijke ongehoorzaamheid afgedigd. Ze wil zich niets meer trekken van de vredesmacht KFOR.

Gisteren raakten de Serviërs een van de bruggen over de Ibar die de stad scheidt in een Servische en een Albanese deel – slaags Frans KFOR-soldaten. Die werden aan de Servische kant wijk Klein-Bosnië af te zetten. Albanese inwoners in staat te len naar hun vroegere woning Klein-Bosnië terug te keren. Serviërs wilden dat verhinderen. Ze kwamen in opstand toen KFOR-soldaten vier Servische vrijwilligers, die op de brug de toegang tot Klein-Bosnië controleren, wegstuurden. Volgens de Serviërs zijn de wachtposten een garantie tegen Albanese wraakties. De Albanen zeggen de Servische wijk niet binnen te durven als de wachtposten blijven. KFOR wil dat alleen inwoners van Klein-Bosnië het recht krijgen de wijk te komen.

Bij de rellen werden vijftien Serviërs gewond. Bij twee mensen, gewond door verdovingsgranaten van KFOR, moest een voet worden geamputeerd. Ook enkele KFOR-soldaten en diverse journalisten liepen letsel op.

KFOR wil op korte termijn ook bij de tweede brug over de Ibar een poging doen de Servische wachtposten weg te krijgen. Die brug is de afgelopen maanden vaker het toneel geweest van geweld tussen KFOR, Albanen en Serviërs. De vredesmacht gaat ervan uit dat pa-een daadwerkelijk begin kan worden gemaakt met de hereniging van de stad als KFOR als enige de controle over beide bruggen in handen heeft. Het VN-bestuur in Kosovo, UNMIK, zal twee honderd extra politiemensen – Jordaniërs en Pakistanen – naar Mitrovica sturen. KFOR gaf de Servische brugwachters bij wijze van compromis toestemming tot de tigt meter van de brug te komen. (AFP)

Albanen Servië: 'geen geweld'

GNJILANE, 24 MAART. De Albanen in Zuid-Servië hebben gisteren beloofd geen geweld te gebruiken. Onder zware druk vormden ze gisteren een „politieke raad” die beloofde de grieven van de Albanen in het zuiden van Servië alleen langs politieke weg aan te kaarten.

Zuid-Servië – het grensgebied tussen Servië en Kosovo – is al twee maanden onrustig. De Albanese minderheid zegt het doelwit te zijn van etnische zuivering door de Servische politie en het Joegoslavische leger. Om zich te verdedigen hebben ze een „Bevrijdingsleger voor Preševo, Medvedja en Bujanovac” gevormd, dat de belangen van de Albanen gewapend hand moet verdedigen. Belgrado rept van politieversterkingen in het gebied als reactie op „provocaties” van de Albanen, die zouden worden gesteund door „terroristen” uit

het naburige Kosovo. Zesduizend Albanese inwoners zijn inmiddels naar Kosovo gevlucht; anderzijds vluchten ook Serviërs weg. Bij confrontaties zijn sinds eind januari elf doden gevallen, tien Albanen en één Servische agent.

Leiders van de Albanen in het gebied spraken gisteren in Gnjilane in Kosovo acht uur lang met de Kosovaarse leider Hashim Thaçi en de Amerikaanse diplomaat Christopher Dell. Daarbij werd overeenstemming bereikt over de vorming van een „Politieke Raad voor Preševo, Medvedja en Bujanovac” (de drie steden in het gebied). Deze raad is „tegen elke gewapende confrontatie” en voor „een politieke oplossing” van de problemen van de Albanen „in samenwerking met de internationale gemeenschap”. Die moet volgens de raad druk uitoefenen op Belgrado om de politie en het leger

uit de regio terug te trekken, af te zien van „geweld, moord en verdrijving” en de terugkeer van vluchtelingen toe te staan.

In Servië wordt de eerste verjaardag van het begin van de Kosovo-oorlog herdacht met een reeks festiviteiten. President Milošević bezocht gisteren het graf van de Onbekende Soldaat en hekelde daarbij „het nieuwe fascisme” (van de NAVO). Vandaag „viert” Servië het begin van de oorlog met onder andere een marathon in Belgrado langs alle in de oorlog getroffen gebouwen. Oppositieleider Zoran Djindjić veroordeelde de festiviteiten gisteren: „Al de feesten en het triomfalisme getuigen van slechte smaak, omdat er niets te vieren valt. Iedereen heeft verloren, Servië het meest.” Een andere oppositieleider noemde de feesten van de regering „pervers”. (AP, AFP)

Kosovo gaat in herfst naar stembus

NEW YORK, 7 MAART. In Kosovo worden komende herfst gemeenteraadsverkiezingen gehouden. Dat heeft Bernard Kouchner, chef van de VN-missie in Kosovo, gisteren in New York laten weten.

Volgens diplomaten kunnen de verkiezingen in september of oktober plaatsvinden. Ze worden gezien als een essentiële stap op weg naar de vestiging van een rechtsstaat in Kosovo en een vorm van samenleven van de Albanese meerderheid en de Servische minderheid. De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, de OVSE, zou eind maart beginnen met de registratie van kiezers.

In een toespraak tot de Veiligheidsraad deed Kouchner gisteren een dringend beroep op de internationale gemeenschap om haar politieke doelen in Kosovo te definiëren en vast te stellen welke status Kosovo op de langere termijn moet krijgen. Resolutie 1244, waarin vorig jaar het VN-bestuur in Kosovo werd ingesteld, stelt dat Kosovo als autonome provincie deel uitmaakt van Joegoslavië. Maar de resolutie zegt niet hoe de autonomie er uit moet zien en houdt ook geen rekening met de etnische spanningen in Kosovo.

Die status quo, aldus Kouchner, kan niet lang blijven voortbestaan. De Veiligheidsraad, zo betoogde hij, moet vaststellen wat ze bedoelt met de „substantiële autonomie” die Kosovo binnen Joegoslavië zou moeten krijgen. De raad moet bepalen wat dit in de realiteit van vandaag betekent. Kouchner vroeg zich af of Kosovo als autonome provincie binnen Joegoslavië kan bestaan nu de Joegoslavische overheid vorig jaar heeft getracht negentig procent van de bevolking het land uit te gooien. De autonomie voorziet in een eigen grondwet, een eigen rechtspraak en een eigen bestuursstelsel. Dat is alleen mogelijk, aldus Kouchner, als er een minimum aan vertrouwen bestaat tussen de regeringen in Priština en Belgrado.

Kouchner en de KFOR-commandant generaal Klaus Reinhardt drongen er ook bij de Veiligheidsraad op aan te zorgen voor meer politietroepen en meer rechters. Volgens Reinhardt levert het gebrek aan politiemannen en rechters een „onacceptabel risico” op voor KFOR. Het „klimaat van straffeloosheid” heeft een direct effect op het vermogen de minderheden in Kosovo te beschermen. (AFP, Reuters)

Clark: Belgrado wil Montenegro aanvallen

MADRID - De bevelhebber van de Navo, generaal Wesley Clark, heeft gisteren gewaarschuwd dat de Joegoslavische president Slobodan Milosevic wellicht een aanval op Montenegro voorbereidt. Volgens de Amerikaanse generaal is Milosevic bezig met „voorbereidingen om tot militaire actie over te gaan”. Naar aanleiding van hernieuwde opstootjes in Mitrovica onderstreepte de generaal dat Kfor zich niet uit Kosovo laat jagen door oproerkraaiers. De vredesmacht wordt versterkt met 150 Franse soldaten.

Vuurgevecht grens Servië en Kosovo

PRISTINA, 6 MAART. In het Albanese dorpje Dobrosin, dat binnen de vijf kilometer brede 'veiligheidszone' in Servië ligt, zijn zaterdagochtend zware vuurgevechten uitgebroken. Een groep van 170 Albanese vluchtelingen is naar Kosovo gevlucht. Waarnemers van de vredesmacht KFOR zagen enkele auto's met gewapende Albanen in uniform 's avonds naar het dorpje rijden, maar konden niet bevestigen dat ze daar in gevecht raakten met Servische politietroepen, zoals de vluchtelingen zeggen. Er wonen naar schatting 75.000 Albanen binnen Servië, het merendeel in het grensgebied met Kosovo.

Een groepering van voormalige UÇK-strijders, UCPMB (Bevrijdingsleger voor Presevo, Medveja en Bujanovaca), heeft gezegd de grenstrook bij Kosovo „te verdedigen tegen Servische agressie”. Volgens een woordvoerder van KFOR vertellen ze de bewoners ten onrechte dat ze op steun kunnen rekenen van de NAVO. Volgens eerdere afspraken mag het Joegoslavische leger binnen de veiligheidszone niet actief zijn. (AP)

VS bezorgd over acties Albanen in Servië

WASHINGTON, PRISTINA, 17 MAART. De Amerikaanse regering heeft gisteren Kosovo-Albanese „extremisten” gewaarschuwd het zuiden van Servië niet te destabiliseren. Amerikaanse soldaten van de vredesmacht KFOR gaan in de toekomst in het grensgebied tussen Kosovo en Servië regelmatig wapenrazzia's uitvoeren onder Albanen.

Dat is gisteren in Priština en Washington gezegd naar aanleiding van de ontdekking van 22 kratten met wapens en militair materiaal langs de grens. Op vijf verschillende locaties werden wapens, munitie, uniformen, mijnen, explosieven en ontstekingsmechanismes gevonden. Ze waren vrijwel zeker bestemd voor een nieuw „bevrijdingsleger” van de Albanen die in het zuiden van Servië wonen, niet ver van de grens met Kosovo. De Albanen klagen over 'etnische zuivering' door de Servische politie en zeggen het 'Bevrijdingsleger voor Presevo, Medveja en Bujanovac' (UCPMB) te hebben gevormd om zich te verdedigen.

Aanwijzingen dat dit 'leger' met uit Kosovo gesmokkelde wapens wordt bevoorraad zijn gisteren bevestigd door de vondst van de wapens door de Amerikaanse KFOR-soldaten, die een stuk van 28 kilometer lengte langs de grens tussen Kosovo en Servië hebben uitgekamd. Volgens een woordvoerder van de Amerikaanse soldaten zullen dit soort speurtochten in de toekomst vaker worden ondernomen. „We zullen in actie komen wanneer we iets verdachts ontdekken”, aldus de woordvoerder. Bij de razzia's zijn negen mensen gearresteerd. Op een locatie werd een trainingskamp ontdekt.

Washington liet gisteren weten in geen geval te zullen toestaan dat Albanese „extremisten” de situatie in het zuiden van Servië destabiliseren. Een woordvoerder van het Pentagon wilde gisteren geen verband leggen tussen de wapensmokkel en het Kosovaarse Bevrijdingsleger UÇK. De smokkel is volgens hem het werk van kleine, individuele groepen.

De secretaris-generaal van de VN, Kofi Annan, veroordeelde gisteren „provocaties” van de Albanen in Zuid-Servië en zei zich „zorgen” te maken over de situatie in het grensgebied tussen Servië en Kosovo. (Reuters, AP, AFP)

Tientallen gewonden bij geweld in Mitrovica

KOSOVSKA MITROVICA - In de Kosovaarse stad Kosovska Mitrovica raakten gisteren opnieuw etnische Serviërs en etnische Albanen met elkaar slaags. Er vielen zeker 42 gewonden door granaatontploffingen en geweervuur.

Onder de gewonden zijn zeventien Franse soldaten van de internationale vredesmacht Kfor. Het jongste geweld in de stad begon toen groepen Serviërs en Albanen elkaar begonnen uit te schelden in het Servische deel van de stad. Het oproer liep uit de hand toen er werd geschoten en er handgranaten werden geworpen. Later werd een raket afgevuurd op enkele huizen die door Albanen worden bewoond. De eerder al versterkte Kfor-troepenmacht stuurde extra manschappen naar het Servische deel van Mitrovica, ten noorden van de rivier Ibar.

Kfor telde aan het einde van de dag twintig gewonde Serviërs en vijf gewonde Albanen. Volgens Servische bronnen in de stad vielen de meeste Servische gewonden toen een Albanese drie handgranaten wierp in een groep Serviërs op straat. De Kfor-soldaten raakten gewond door granaatplinters toen ze poogden de rust te herstellen. Gistermiddag keerde de rust terug in de verdeelde stad.

Navo-opperbevelhebber Clark, sinds maandag in Kosovo, zei geen nieuwe geweld in de provincie te zullen tolereren. Hij riep de Serviërs op beter samen te werken met de VN-missie Unmik en

Kfor. Extremistische Albanen zal het bovendien niet lukken het Servische bevolkingsdeel uit het noorden van Kosovo te verjagen, verzekerde hij. Kfor bracht enkele dagen geleden onder strenge bewaking enkele tientallen gevluchte Albanen terug naar hun woningen in het Servische deel van de stad.

De Russische minister van buitenlandse zaken, Ivanov, sprak van een „explosieve situatie” in Mitrovica. Tijdens een gesprek in Moskou met de speciale VN-gezant voor de Balkan, Carl Bildt, drong Ivanov aan op versterking van de VN-politiemacht.

Bernard Kouchner, leider van de VN-missie in Kosovo, kondigde maandag verkiezingen aan in Kosovo. Ook hij benadrukte dat de internationale gemeenschap sneller moet maken wat ze met Kosovo wil. Hij vroeg zich af of het nog realistisch is om te spreken van een 'autonome provincie', de term die de VN hanteren voor Kosovo.

Gisteren kwamen de eerste militairen van het Eurokorps in Kosovo aan. In de hoofdstad Pristina arriveerde een commando van 17 officieren, die de overname van de leiding van Kfor gaan voorbereiden. Vandaag komen er nog eens 37 Eurokorps-militairen bij.

Het Eurokorps, in 1993 opgericht, bestaat uit militairen uit België, Duitsland, Frankrijk, Luxemburg en Spanje. Het telt meer dan 60.000 man en duizend tanks. In april moet het de leiding over de 45.000 manschappen van Kfor overnemen.

Versterking naar Mitrovica

Kritiek op Franse Kfor-troepen in brandhaard Kosovo

KOSOVSKA MITROVICA - De Franse en Deense Kfor-eenheden in de onrustige stad Mitrovica, in Noord-Kosovo, hebben versterking gekregen van een Brits en een Duits bataljon. De toestand in de stad is nog steeds uiterst gespannen.

De Franse eenheden, die sinds juni de rust in Mitrovica moeten bewaken, staan sinds enige dagen bloot aan veel kritiek, in de internationale pers en van de kant van de VN-politie. In de Washington Post kwamen deze week VN-politiagenten aan het woord, die constateerden dat ze in het heetst

van de gevechten tussen Albanese en Servische inwoners, vorige week, door de Fransen aan hun lot werden overgelaten. Er vielen acht doden en twintig gewonden. Albanese inwoners van Mitrovica, na de Kosovo-oorlog geconcentreerd in het zuiden van de stad, klagen al langer dat de Fransen partij kiezen voor de Serviërs, die in het noorden van de stad zijn samengebracht.

Kfor-opperbevelhebber Klaus Reinhardt heeft de Fransen tegen kritiek in bescherming genomen. Dat Kfor nu 120 Britten en even zoveel Duitsers heeft gestuurd, zou niets te maken hebben met

de verwijten; de Fransen zouden zelf om versterking hebben gevraagd. Het Franse ministerie van buitenlandse zaken reageerde gisteren gestoken. Een woordvoerder noemde de berichten in de Amerikaanse pers 'kwaadaardig en ongefundeerd'. Er zijn in de Franse zone minder moorden en aanslagen gepleegd dan in andere zones in Kosovo, aldus het ministerie. Honderden Serviërs demonstreerden gisteren tegen de komst van de Britten, die de brug tussen het Servische en het Albanese stadsdeel bewaken. Zij verwachtten door de Britten slechter behandeld te worden.

ZATERDAG 4 MAART 2000

In verdeeld Mitrovica 'Voorzichtige terugkeer van Albanen'

MITROVICA, 4 MAART. De NAVO en de Verenigde Naties gaan voorzichtig door met de terugkeer van verjaagde Kosovo-Albanen naar hun huizen in de etnisch verdeelde stad Mitrovica in het noorden van Kosovo.

NAVO- en VN-functionarissen verklaarden dit gisteren na afloop van een massale militaire operatie, waarin Franse soldaten van de vredesmacht KFOR 41 Kosovo-Albanen terugbrachten naar hun huizen in het Servische, noordelijke deel van de stad. Daarbij werden zij met stenen bekogeld door honderden Serviërs. Vijf Franse soldaten raakten gewond, van wie er twee moesten worden verpleegd.

Franse soldaten vuurden traan- en schokgranaten af op de Serviërs die zich hadden verzameld bij de woningen van de Kosovo-Albanen, die in een konvooi van pantservoertuigen terugkeerden. Enkele honderden Kosovo-Albanen waren vorige maand uit hun huizen gevlucht tijdens rellen in de stad. Aan Servische kant raakten gisteren vier mensen lichtgewond door explosie- en traan- en schokgranaten. Volgens een woordvoerder van de VN-politie was van Servische zijde op het konvooi geschoten.

De terugkeer van de etnische Albanen werd gezien als een belangrijke test van de wil van de NAVO en de VN om het hoofd te bieden aan het Servische verzet tegen die terugkeer. Gevraagd of de terugkeer vandaag zou doorgaan, antwoordde de VN-be-

stuurder voor Noord-Kosovo, Mario Morcone, gisteren: „Ik denk van niet.” De Franse commandant van de KFOR-troepen in de stad, generaal Pierre de Sannes, zei dat Albanen die vrijwillig wilden terugkeren, zouden worden begeleid: „Ik ga niemand dwingen om terug te keren.” De Franse generaal zei dat het etnische geweld snel afgelopen moet zijn en dat de aanwezigheid van veel KFOR-troepen niet lang kan voortduren.

Ook VN-secretaris-generaal Kofi Annan zei gisteren dat het geweld in Kosovo nog steeds onacceptabel groot is en dat de situatie ver verwijderd is „van tolerantie, laat staan verzoening”. Annan schreef dit in een rapport aan de VN-Veilighedsraad. Maandag brengen het hoofd van de VN-missie in Kosovo, Bernard Kouchner, en de KFOR-commandant generaal Klaus Reinhardt verslag uit aan de Veiligheidsraad.

De VN-organisatie voor vluchtelingen UNHCR nam gisteren afstand van de actie van KFOR om de Albanen naar hun huizen terug te brengen. UNHCR verklaarde dat de operatie te vroeg kwam en dat „veiligheid veel meer is dan fysieke bescherming”. (Reuters, AP)

Westen moet beloften aan Zuidoost-Europa warmaken

Stabiliteitspact: Proef op de som

Het Stabiliteitspact voor Zuidoost-Europa, vorig jaar met veel klaoengeschal gelanceerd, heeft nog weinig concreets laten zien. Nu moet het allemaal gebeuren. Liefst morgen.

2005

Door onze correspondent

RENÉ POSTMA

BOEDAPEST, 28 MAART. Jarenlang was het verkeer tussen Bulgarije en Roemenië aangewezen op één oude roestige brug. Andere overgangen waren er niet over de Donau die de twee landen scheidt. Die ene brug was het symbool van slecht nabuurschap, politieke onwil en politieke onmacht. En van gemiste kansen. Want waren beide landen er eerder in geslaagd een tweede brug te openen dan hadden ze maximaal profijt kunnen trekken van het feit dat het transitieverkeer tussen Turkije en West-Europa door de oorlogen niet meer door Joegoslavië kan rijden.

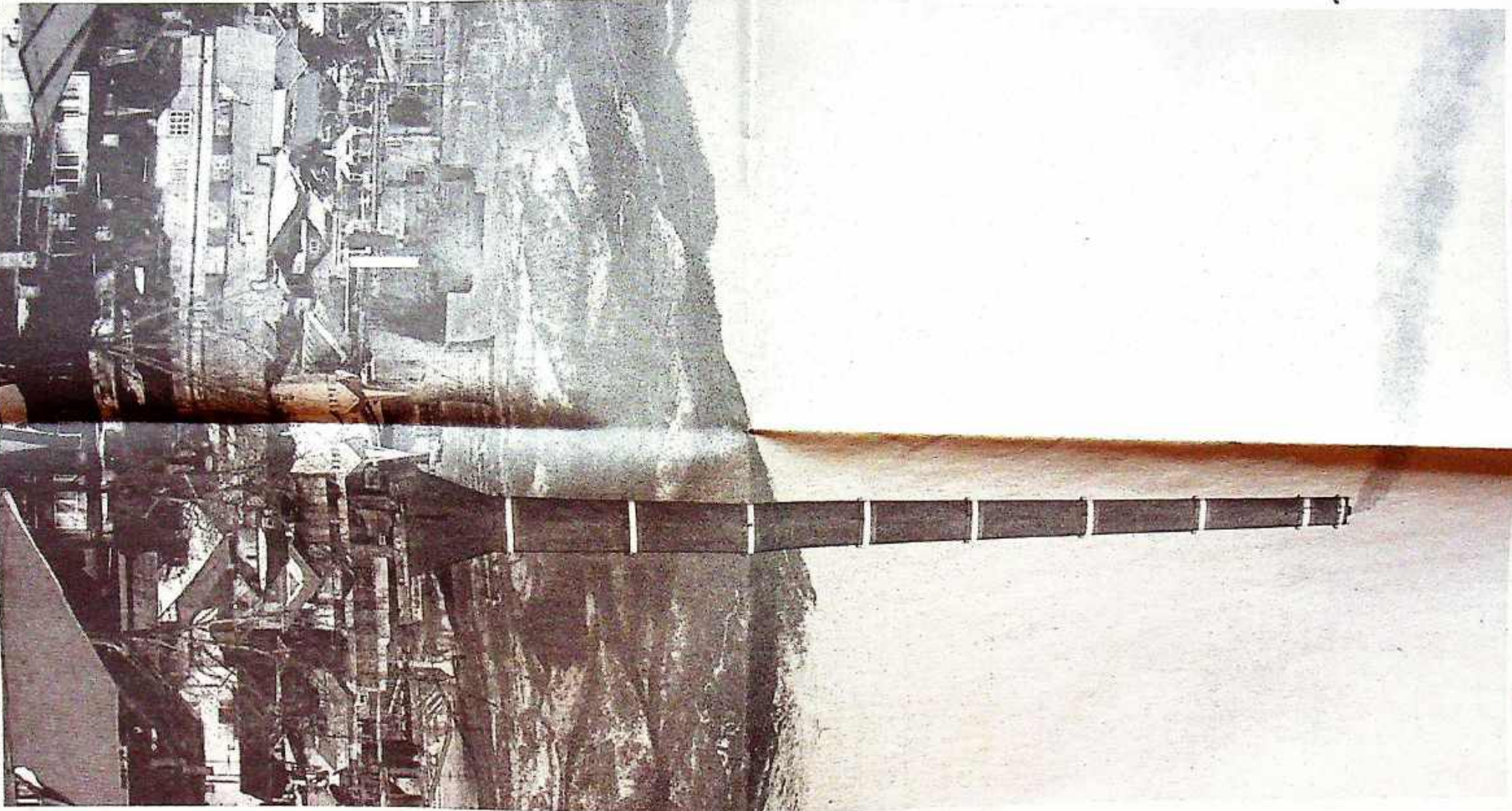
Gisteren brak een nieuw tijdperk aan. De premiers van Bulgarije en Roemenië tekenden een verdrag voor een tweede brug. De Bulgaren bouwen hem, de Roemenen zorgen voor de infrastructuur aan Roemeense kant zodat het vracherverkeer zo snel mogelijk verder kan naar Hongarije en West-Europa, en de internationale gemeenschap zorgt voor het geld.

De tweede brug is het eerste meriete resultaat van de nieuwe sensoverschrijdende samenwerking in het kader van het Stabiliteitspact voor Zuidoost-Europa. Bulgarije en Roemenië hebben hun huiswerk net op tijd af gekregen. Morgen en donderdag moeten de internationale donoren van het Stabiliteitspact in Brussel definitief het groene licht geven.

En daarmee zal het veelbesproken Stabiliteitspact voor het eerst zichtbare en concrete dimensies krijgen. Het pact werd vorige zomer met veel tamtam in het leven geroepen in de nasleep van de Kosovo-oorlog. Landen als Roemenië, Bulgarije, Macedonië en Albanië hadden zich - vaak tegen het gevoel van de eigen bevolking in - onvoorwaardelijk achter de militaire inspanning van de NAVO geschaard. Ze verwachten sindsdien een gebaar, zeker nadat Belgrado opnieuw in de ban werd gedaan en Zuidoost-Europa daardoor verder onder druk kwam te staan.

De gedachte van het Stabiliteitspact was simpel: het is beter nieuwe conflicten op de Balkan te voorkomen, dan te reageren als het al te laat is. Grensoverschrijdende economische en politieke samenwerking brengt stabiliteit en welstand en de internationale gemeenschap is bereid voor dat doel diep in de buidel te tasten.

De eerste bijeenkomst, eind juli vorig jaar in Sarajevo, bracht ruim dertig regeringsleiders en tientallen internationale organisaties bijeen. De bijeenkomst werd de 'duurste familiefoto' ooit genoemd. De grote afwezige was Joegoslavië, het land waarmee niemand zaken wil doen zolang president Milošević daar aan de macht is. Na twee dagen van hoogdraven de betogen waarbij een enkel land concrete toezeggingen deed (Nederland beloofde een half miljard

Het milieu is een van de vele speerpunten van de besoonde samenwerking binnen het Stabiliteitspact. Beeld van Baia Mare in het noorden van Roemenië, het epicentrum van de milieuvontontreiniging in dat land. (Foto AP)

gulden voor steun aan de Balkan), werd de Duitser Bodo Hombach benoemd tot coördinator van de gezamenlijke inspanning. Er zouden drie 'werkatfels' komen, voor

democratie en rechten van de mens, voor economische samenwerking en voor militaire veiligheid. Daarna werd het verdacht stil.

Hombach had geen budget, geen kantoor en naar het zich liet aanzien ook niet bijster veel zin. Pas laat in het najaar kwamen de 'werkatfels' aanzelend bijeen. De

regeringen in Zuidoost-Europa waren kritisch. Hun historische ervaring met 'grootmachten als de VS, Groot-Britannië, Frankrijk en Duitsland stemde cynisch. Bovendien, er waren in Sarajevo mooie woorden gesproken, maar waar bleef het geld, en waar bleef de concrete aanpak? „Dat moeten jullie zelf doen. Jullie moeten zelf met concrete voorstellen komen en grensoverschrijdende samenwerking zoeken", was het antwoord van de functionarissen uit Brussel. Inmiddels was duidelijk geworden dat de Europese Commissie, de Europese Investeringsbank en de Wereldbank een stevige vinger in de pap zouden hebben. Aan de verschillende werkatfels is de afgelopen maanden hard gewerkt. De tafel voor democratie en rechten van de mens heeft onder leiding van de Hongaar Zsólt Németh een grote hoeveelheid projecten gegeneerd. Bovendien is het zogeheten Szeget-proces op gang gebracht waarbij in het zuiden van Hongarije regelmatig wordt overlegd met de democratische oppositie uit Joegoslavië.

De werkatfel voor economische samenwerking, onder leiding van de Italiaan Saccomanni en de Macedoniër Bisjev, heeft in Skopje ook een aantal concrete voorstellen opgeleverd, waarvan de tweede brug over de Donau de meest concrete is. Er liggen ook tal van projecten aanvragen om het wegennet en het spoorwegnet in het gebied te verbeteren. Bosnië, dat de meeste ervaring heeft met donorede denkt in Brussel zeker 400 miljoen euro weg te kunnen slepen. Moten gro hooft op 79 miljoen euro Bulgarije, Albanië en Macedonië verwachten geld voor een oost-westverbinding door de Balkan. De Wereldbank, de Europese Investeringsbank en de Oost-Europabank EBRD hebben de projecten van commentaar voorzien. Een dertigtal is klaar voor onmiddellijke uitvoering, mits de financiering er komt. Op de donorconferentie moet het gebeuren.

Althans - voor sommige projecten, want het sinterklaasgehalte van de aanvragen is erg hoog. Na de aanvankelijke stilte lijkt het hele projectaanvragennetwerk in dit deel van de wereld op gang gekomen. Iedere stad wil wel een seminar organiseren om de pers te trouwd te maken met het Internet, of de minderheden uit naburige landen te ontvangen.

Op de donorconferentie zal voor het eerst concreet zaken worden gedaan. Vorige week is Javier Solana, bij de EU verantwoordelijk voor het buitelandse en veiligheidsbeleid, benoemd tot een soort 'supercoördinator' die aan EU-zijde - boven Hombach - toezicht houdt op alles en tederen die zich met het oosten bemoeit. De komende dagen moet blijken of het Stabiliteitspact meer is dan een betrekkelijk los verband van landen en instanties. Of het richting kan geven aan politiek en economisch beleid in het armste deel van Europa. Of het meer is dan een 'projecten circus' waarbij het uitgegeven geld veelal weer in eigen zak terug verdwijnt. Met andere woorden: of de bevolking in dit deel van de wereld reden heeft om het schild van cynisme tegenover de 'internationale gemeenschap' te laten zakken.

"Ik had het gevoel, dat er iets niet klopte"

Van de redactie buitenland

5-4-200

Bij het uitzetten van het nieuwe beleid voor de Kosovo-oorlog speelde een klein dorp een grote rol: Racak. Er werd verteld, dat hier, in een door Albanen bewoonde plaats, Servische veiligheidsmensen op 15 januari 1999 doodgemoederd ongeveer 40 Albanen hadden vermoord. In januari 1999 stierven in Racak meer dan 40 Albanen. Geheime rapporten spreken de stelling van een doelbewuste executie tegen.

Naast veel politici van de NAVO

werd dit ook beweerd door VS-president Bill Clinton. Werden in de NAVO-staten in de lente van 1999 in het openbaar halve en onbewezen waarheden gedebiteerd om toestemming voor militair ingrijpen van de NAVO in het Kosovo-conflict veilig te stellen? De 'Berliner Zeitung' kreeg inzage in tot nog toe geheime documenten, die twijfel doen rijzen over de gangbare versie van de gebeurtenissen.

Wat gebeurde er in januari 1999? Laten we de akte van beschuldiging van het Haagse Tribunaal voor oorlogsmisdaden in Joegoslavië aan het woord: "Op 15 januari 1999 werd het dorp Racak (gemeente Stimlje/Stimlje) heel vroeg in de morgen door veiligheidsmensen van Joegoslavië en Servie aangevallen. Na een bombardement door het Joegoslavische leger trok Servische politie later op de dag het dorp in en begon de huizen te doorzoeken. In het hele dorp werd er geschoten op dorpsbewoners, die probeerden te vluchten. Een groep van 25 mannen probeerde zich in een gebouw te verstoppen, maar ze werden ontdekt door de Servische politie.

Ze werden geslagen en daarna naar een naburige heuvel gedreven, waar ze door politiemensen werden doodgegeschoten. In totaal heeft het leger van Joegoslavië en Servie ongeveer 45 Albanen gedood in Racak en omgeving." De Haagse akte van beschuldiging bestempelt dit als "moord op Kosovo-Albanese burgers."

Deze voorstelling van zaken komt overeen met de verklaringen van William Walker, VS-Amerikaan, toentertijd leider van de OVSE in Kosovo. De dag na het drama in Racak bezocht hij het dorp. Hij had zijn onderdeel meteen klaar: In eerste instantie zag hij lijken van meer dan 20, meest oudere, mannen, zei hij, die "kennelijk geëxecuteerd waren, daar waar ze anderen gevonden, volgens hem. Een 'speciaal rapport' van de OVSE-zending, dat onder leiding van Walker de dag erop werd samengesteld, geeft het aldus weer: Er zijn bewijzen gevonden van "willigeurige arrestaties, doden en vernin-

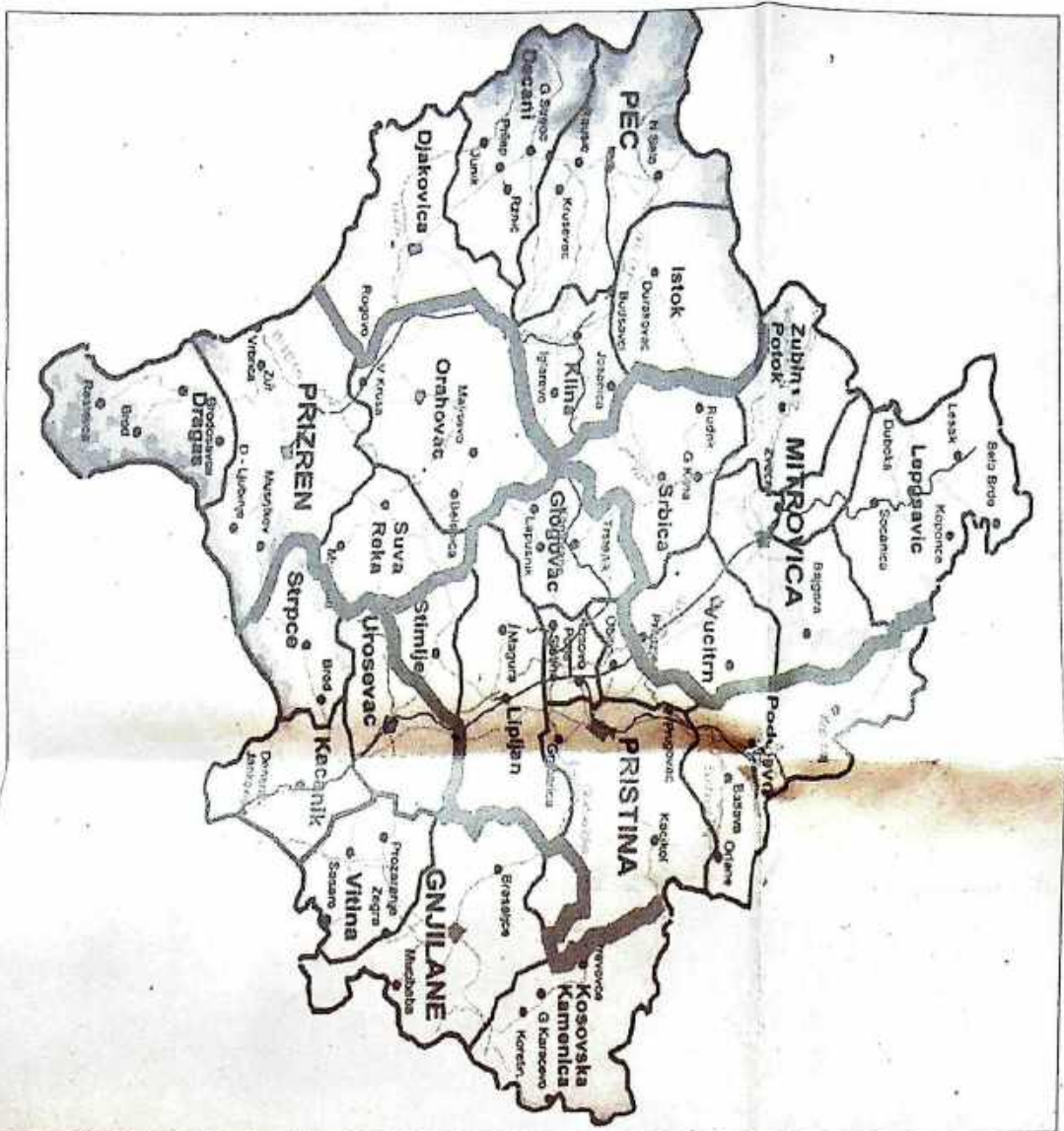
ken van ongewapende burgers."

Het rapport geeft een gedetailleerde lijst: 23 volwassen mannen in een holle weg boven Racak, "veel van zeer nabij neergeschoten", dan nog vier volwassen mannen, die zo te zien op de vlucht zijn doodgeschoten, alsook 18 lijken in het dorp zelf. Daaronder waren ook een vrouw en een jongste. De foto's van de lijken veroorzaken

voor mij het keerpunt."

Ontkenning uit Belgrado
De Joegoslavische regering bestrijdt deze verwijzen fel. Belgrado spreekt over een politieke actie tegen terroristen van het UCK. De gedode mensen werden op 15 januari 's avonds door het UCK bij elkaar gelegd en als burgerslachtoffers gepresenteerd. Op 22 januari begint een fins

ferentie houdt. In plaats van het overleggen van een onderzoekresultaat, geeft ze "commentaren", die haar "persoonlijke mening" weergeven. Op deze dag, 17 maart 1999, vermoedt niemand, dat mevrouw Ranta door de politiek is gedwongen, nu in het openbaar te treden. Op dat moment zijn haar analyses nog niet klaar en ze bevatten ook geen duidelijke uitslag.

in de hele wereld ontzetting en verontwaardiging. Een 'beziende gebeurtenis' wordt het genoemd door Madeleine Albright, VS-minister van Buitenlandse Zaken. Drie dagen later eist zij als 'straf' het bombardement op Joegoslavië. In een brief aan Milosevic, schrijft Joschka Fischer, minister van Buitenlandse Zaken van Duitsland, op 20 januari, dat welke beschuldiging van Belgrado dan ook "in geen enkel geval een excuus kan zijn voor het terechtstellen van 45 ongewapende mensen, waaronder vrouwen en kinderen, door de veiligheidsmensen." Later zal Fischer zeggen: Racak "was

team van pathologen-anatomen met de sectie op de doden, die overgebracht zijn naar de hoofdstad van Kosovo. Een week later is het klaar met het onderzoek. De wereld wacht op het resultaat. Maar het team onder leiding van Dr. Helena Ranta neemt voorlopig alle tijd voor de evaluatie.

Intussen groeit het Kosovo-conflict. In Rambouillet bij Parijs onderhandelen westerse mogendheden, Rusland, Servië en Kosovo-Albanen nog over een vreedzame oplossing voor de strubbelingen.

De gesprekken in Rambouillet zijn in een beslissende fase, als Ranta, leidster van het team in Pristina een verwarde periscope

dood en onderzoek. Beide feiten maken onduidelzinnige uitspraken moeilijk.

Toch zien de meeste waarnemers de verklaringen van Helena Ranta als een bevestiging van de beweringen betreffende een executie. Belangrijke politici willen er niet meer aan twijfelen. VS-president Clinton heeft het erover, dat "onschuldige mannen, vrouwen en kinderen" uit hun huizen werden verdreven, dat ze gedwongen werden "in de modder te knielen en neergesabeld te worden." In "International Herald Tribune" schrijven bovendien anonieme vertegenwoordigers van westerse regeringen, dat de meest vreselijke details uit het Fins rapport nog helemaal niet openbaar zijn gemaakt. Een week later begint de oorlog, de rapporten blijven geheim.

Vragen aan mevrouw Ranta
Nu kreeg de "Berliner Zeitung" de kans kopieën van de sectiedocumenten in te kijken. Resultaat: Alle rapporten bevatten geen bewijs voor een scenario van executie. Bij één enkel slachtoffer hebben de Fins pathologen-anatomen en hun Joegoslavische en Wit-Russische collega's sporen ontdekt, die op een schot uit "relatieve nabijheid" zouden kunnen wijzen. In de andere gevallen was het resultaat negatief.

Ook het zogenaamd ontbreken van sporen van rook aan de handen is niet vastgelegd. Zo is er geen bewijs, dat het bij de slachtoffers om burgers gaat. Wij vroegen mevrouw Ranta waarom dat niet zo is. Na even nadenken legde ze het raadsel aan ons uit: Het Fins team had er helemaal niet naar gezocht. Bij de tests waarover op de persconferentie van 17 maart 1999 gesproken werd, ging het vooral om het zoeken naar sporen van executie door gericht schoten of schoten van vlakbij. Deze tests waren negatief. "Dat kwam in de persconferentie niet geheel duidelijk naar voren," bevestigde mevrouw Ranta. Inderdaad. Maar juist dit 'misverstand' raakt aan de essentie van het-geval Racak. Waren de doden daadwerkelijk allen ongewapende vreedzame dorpsbewoners? Of gaat het toch bij een deel van de mensen om Albanese UCK-strijders? Was er sprake van een executie of van een gevecht? In alle officiële stukken van de OVSE, van het Haagse Tribunaal of de EU wordt de tweede optie geheel weggelaten.

Tegen beter weten in. Al op 16 januari 1999 's morgens deelt het UCK in een eerste communiqué mee, dat er bij gevechten rond Racak acht van hun strijders zijn gesneuveld. De namen van deze mannen komen niet voor op de lijst van het Haagse Tribunaal. Wat ook bevreemdend wakt: Ook op 16 januari noemt het UCK 22 namen van mensen, die in Racak geëxecuteerd zijn. Elk van hen echter komen er maar voor op de dodenlijst van het Tribunaal.

Alleen het getal 22 komt ongeveer overeen met het aantal doden op de heuvel buiten Racak. Hoeveel doden waren er nu echt? "De waarheid is," zegt de Franse journalist Renaud Girard, "dat Racak een versterkt dorp was met een heleboel loopgraven." Daarover valt in het 'speciaal rapport' van de OVSE geen woord te lezen. Girard was op 16 januari 1999 jifflings naar de plek van het drama getogen en maakte Walker, chef van de OVSE-missie mee in actie. "Walker is een prof, wat betreft bloedbaden," zegt Girard. "Iedere bereeps weet, wat hij in zulke gevallen moet doen: Hij sluit het terrein af, zodat de bewijzen in veiligheid gebracht kunnen worden. Walker deed niets van dit alles. Hij stampte er zelf ook in het rond en liet de journalisten aan de lijken frutse-len, souvenirs vergaren en sporen uitwissen." Girard stuurde aan zijn krant "Le Figaro" in eerste instantie een bericht over bloedbaden, zoals al zijn collega's. Maar toen ging hij nadenken: "Ik had het gevoel, dat er iets niet klopte."

Twijfel bij Journalisten

Een collega van "Le Monde" bracht hem nog meer aan het twijfelen. Christophe Chatelet was de dag ervoor - voor de dag van het zogenaamde bloedbad in Racak geweest. Samen met vertegenwoordigers van de OVSE kwamen hij in het dorp aan, laat in de middag, toen de Serviërs zich hadden teruggetrokken. De buitenlanders ontdekten vier gewonden en hoorden dat er sprake zou zijn van een dode. Toen het donker werd, ging Chatelet terug naar Pristina. In Racak was niets bijzonders voorgevallen, vertelde hij aan zijn collega's. De volgende dag, toen Walker met een grote troep perslui naar Racak reed, wees Chatelet meegegaan van de hand en bleef in het hotel. Waarom de OVSE in de namiddag van 15 januari in het dorp Racak slechts één dode registreerde, terwijl de OVSE de volgende ochtend opeens tinniste 13, misschien zelfs 18, lijken in de straten en binnenplaatsen ontdekte, kan Chatelet niet verklaren: "Ik kan dit raadsel niet oplossen."

Vaststaat in elk geval, dat de 45 doden van Racak slachtoffers van de Serviërs zijn. Maar als er sprake was van een massa-executie: Waarom vertrokken de Servische eenheden, zonder een poging te doen, het gebeurde te verdoezelen en zoveel mogelijk lijken te laten verdwijnen? Vooral het UCK zou licht in de duisternis kunnen laten schijnen. Hun chef, Hashim Thaci, verklaarde laatst tegenover de BBC: "Wij hadden een basis-eenheden in het gebied. Het was een fel gevecht. Wij hadden heel wat slachtoffers te betreuren. Maar de Serviërs ook."

Uit: "Berliner Zeitung" (Bo Adam, Roland Heine en Claudius Technau Berlin, 23 maart), 24 maart 2000, vert. Toos Plug

Extra troepen naar Mitrovica

NAVO versterkt vredesleger KFOR

2000

Door onze redacteur ROBERT VAN DE ROER
BRUSSEL, 24 FEBR. De NAVO versterkt in ijtempo de vredesmacht KFOR in het grensgebied van Servië en Kosovo, waar de spanningen onder meer in de etnisch verdeelde stad Mitrovica zijn opgelopen.

Frankrijk stuurt onmiddellijk een extra bataljon van 700 man naar Mitrovica, dat ligt in de Franse sector van KFOR in het noorden van Kosovo. De Verenigde Staten zenden mogelijk een paar honderd mariniers extra, die standby worden gehouden op de Middellandse Zee, aldus een hoge NAVO-functionaris vanochtend.

De Amerikaanse NAVO-opperbevelhebber, generaal Wesley Clark, heeft de negentien NAVO-ambassadeurs gisteren tijdens een vergadering dringend om „meer troepen” in het grensgebied gevraagd. De NAVO-raad steunde zijn verzoek. Ook de situatie in Presevo in het zuiden van Servië, waar zo'n 80.000 etnische Albanese wonen en waar Belgrado zijn troepen versterkt, baart de NAVO grote zorgen. Clark vroeg gisteren ook om „meer flexibiliteit” van de KFOR-leveranciers, die hun troepen als ze eenmaal gestationeerd zijn te weinig willen verplaatsen.

De NAVO-raad overlegt morgen in een speciale vergadering over verdere troepenversterkingen en maatregelen om het geweld en de spanningen van de laatste weken in te dammen. NAVO-opperbevelhebber Clark heeft in totaal om drie extra bataljons gevraagd, zo'n 2.000 man. „We hebben niet genoeg troepen, en dat moet nu echt snel veranderen”, zei vanochtend een hoge NAVO-diplomaat.

De NAVO had gerekend op 49.000 NAVO-soldaten binnen Kosovo, maar heeft er nu 30.000. Daarnaast zijn er nog 7.000 soldaten van niet-NAVO-landen.

Clark zei gisteren tegenover de NAVO-ambassadeurs „aanwijzingen” te hebben dat de regering van de Joegoslavische president Milošević de hand heeft in de oplopende spanningen langs de grens. Maar de generaal zei „geen bewijzen” te hebben. Volgens NAVO-diplomaten is het bondgenootschap „niet unaniem” over de vraag of Belgrado achter de schermen „de provocaties orkestreert”. De VS zijn hier veel resoluter in dan bijvoorbeeld Frankrijk en Griekenland, aldus diplomaten.

„Er is hier bezorgdheid, geen paniek”, zei een NAVO-diplomaat. De mogelijke extra zending mariniers van de VS, die al zo'n 5.500 troepen in Kosovo hebben, maakt deel uit van de 'strategische reserve' van KFOR voor noodsituaties. Ook Nederlandse troepen maken daarvan deel uit. Een NAVO-diplomaat kon vanochtend nog niet zeggen hoe Nederland op Clarks verzoek reageert. Nederland heeft eerder al besloten de 1.650 soldaten uit KFOR terug te trekken, en het aandeel in de vredesmacht in Bosnië te verdubbelen. [• Vervolg MITROVICA: pagina 5]

• HOOFDARTIKEL: pagina 7

Mitrovica

24-2-2000

ALS EEN OORLOG is gewonnen, begint de strijd om vrede pas echt. Het is een wet van Meden en Perzen die in Kosovo wordt bevestigd. De brug over de Ibar in Mitrovica is daarvoor nu het symbool. De troepen van de NAVO, die vorig jaar nog met succes de Servische troepen uit Kosovo wisten te verdrijven, zijn niet in staat de openbare orde in deze verdeelde stad te handhaven. Vanuit het noorden zaaien de Servische burgers chaos, vanuit het zuiden de Albanese Kosovaren. Hoewel het officieel wordt ontkend, zijn er bovendien aanwijzingen dat het Joegoslavische leger zich bij de grens met Kosovo aan het hergroeperen is. De Amerikaanse VN-ambassadeur en voormalig bemiddelaar Richard Holbrooke heeft de stad daarom bestempeld als de „gevaarlijkste plaats van Europa”. Grozny ligt, om geopolitieke redenen, immers niet in Europa.

Of Holbrooke's waarneming cynisch is of niet, de ontwikkelingen in Mitrovica zijn onmiskenbaar ver buiten de stadsgrenzen een bedreiging voor het Europa waarvan Joegoslavië tegen wil en dank deel moet gaan uitmaken. President Milošević weet dat als geen ander. De spanningen in Mitrovica zijn niet toevallig allereerst het resultaat van zijn chicanes in Belgrado. Milošević is namelijk weer eens uit op een confrontatie, in de hoop dat hij Kosovo alsnog kan splitsen. Onder druk van de criminalisering van de politiek in Servië zelf – binnen het regerende milieu worden afrekeningen meer en meer een middel om tegenstellingen te beslechten – en het sluipende verlies van de Joegoslavische deelstaat Montenegro zoekt Milošević de inmiddels bekende uitlaatklep waarmee hij zijn machtspositie kan bestendigen. Dat ook de Kosovaren niet geheel vrijuit gaan, speelt hem daarbij in de kaart. De psychologisch verklaarbare roep om wraak jegens de vroegere Servische bezetter kookt op gezette tijden over en levert Milošević de argumenten die hij in eigen huis en Moskou nodig heeft om niet volledig geïsoleerd te raken.

VOLGENS SECRETARIS-GENERAAL Robertson van de NAVO is alles nu onder controle. Dat is een te rooskleurige voorstelling van zaken. De NAVO heeft afgelopen tijd toch vooral moeten toekijken hoe de etnische spanningen in Mitrovica zijn opgelopen. Dat is pijnlijk. Want het was de NAVO die pretenteerde deze vicieuze cirkel te kunnen doorbreken. Al zou het jaren kosten, het multi-etnische karakter van Kosovo was het doel waarnaar men streefde. Nu de winter zonder al te rampzalige gevolgen voorbij is, wordt de alliantie echter geconfronteerd met de consequenties van de interventie van vorig jaar.

De NAVO realiseert zich dat. Het bondgenootschap wil dus extra troepen in de noordelijke sector van Kosovo stationeren. Als het daartoe besluit – Parijs is vóór, Washington denkt nog na en Londen is tegen – geeft het inderdaad een signaal dat het zijn eigen ambities serieus neemt. Het is niettemin een illusie te denken dat daarmee het uiteindelijke doel ook wordt bereikt. Militaire aanwezigheid kan dienst-

Doden bij explosie van geweld in Kosovo

KOSOVSKA MITROVICA – Bij een uitbarsting van geweld in Kosovska Mitrovica, in het noorden van Kosovo, zijn de afgelopen dagen negen doden gevallen. Tientallen mensen raakten gewond.

In Kosovska Mitrovica heerst al maanden een explosieve situatie. Etnische Albanese zijn geëvacueerd uit het noordelijke, Servische deel van de stad. Zij eisen toegang tot hun huizen.

De onrust begon woensdag toen twee Serviërs werden gedood bij een aanslag op een bus, die werd geëscorteerd door soldaten van de vredesmacht KFOR. Het voertuig werd met een anti-tankraket onder vuur genomen. Onbekenden schoten daarop drie etnische Albanese dood. Vervolgens raakten zeker twintig Serviërs ge-

wond toen in twee cafés handgranaten werden geworpen.

Vijf KFOR-soldaten liepen gisteren verwondingen op toen Albanese bewoners in het zuiden van de stad slaags raakten met Franse en Italiaanse militairen. De vredestroepen moesten de hulp inroepen van het Kosovo Beschermingskorps, de voormalige Kosovo-afdeling van de VN-organisatie UCK, om de demonstranten onder controle te krijgen.

Serviërs belaagden vredestichters in het noorden. Zij staken auto's van de VN-missie Unmik en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) in brand. De VN-organisaties hebben hun werkzaamheden in het stadsdeel opgeschort. De laatste Albanese in het noorden vluchten massaal naar de andere kant van de rivier Ibar.

Albanezen in Mitrovica nemen KFOR onder vuur

Door onze correspondent
YÄL VINCKX

MITROVICA, 14 FEBR. Bij een nieuwe uitbarsting van geweld in de Kosovaarse stad Mitrovica zijn gisteren ten minste twee etnische Albanese om het leven gekomen, en zijn verscheidene mensen gewond geraakt. Onder de gewonden zijn twee Franse KFOR-soldaten, die werden beschoten door Albanese sluipschutters.

Een woordvoerder van KFOR zei vanochtend dat veertig mensen zijn aangehouden in verband met de gevechten: 39 Albanese en één Serviër. De Verenigde Naties en KFOR hebben woensdag gereageerd op de aanval op de militairen van de multinationale vredesmacht. „Dit is een schandelijke daad. Twee jonge Franse soldaten, die kwamen als vredeshandhavers, liggen in het ziekenhuis met schotwonden, veroorzaakt door dezelfde mensen die zij moeten beschermen”, schrijven zij in een gezamenlijke verklaring. De soldaten werden onder vuur genomen op de

brug die het noordelijke, Servische deel van Mitrovica scheidt van het zuidelijke, Albanese deel. „Het was een doelbewuste poging onze soldaten te vermoorden”, zei luitenant-kolonel Patrique Chanliu van KFOR.

Een van de Albanese doden is een sluipschutter; hij overleed in een ziekenhuis aan de verwondingen die hij opliep toen de KFOR-soldaten terugschoten. De Franse militairen werden in arm en maag geraakt en verkeren buiten levensgevaar.

Sinds afgelopen vrijdag is de multinationale vredesmacht in Mitrovica versterkt met Britse troepen uit de Kosovaarse hoofdstad Priština. De stad Mitrovica is sinds het einde van de NAVO-bombardementen verdeeld in een noordelijk en zuidelijk deel. In het noorden woont de Servische meerderheid, in het zuiden verblijven de Albanese. Beide bevolkingsgroepen worden van elkaar gescheiden door een rivier. De onlusten begonnen gisteren met een granaat-

aanslag op een Albanese huis in het Servische deel. Daarbij overleed een Albanese en raakten zes mensen gewond. Al snel openden Serviërs en Albanese het vuur op elkaar en moest KFOR pantserwagens naar de verscheidene wijken sturen.

Volgens de leider van de Servische gemeenschap in Mitrovica, Olivier Ivanović, zijn gisteren drie Serviërs gewond geraakt. De Joegoslavische regering heeft een spoedbijeenkomst van de VN-Veiligheidsraad geëist over het geweld in Mitrovica, zo meldt het Joegoslavische staatspersbureau Tanjug. Tien dagen geleden liepen de spanningen in Mitrovica hoog op nadat een bus met Serviërs was beschoten met een anti-tankraket. Daarbij kwamen twee Serviërs om. Sinds die aanslag zijn ruim negenhonderd Albanese hun huizen in het noorden van Mitrovica ontvlucht, zijn acht Albanese omgekomen en raakten meer dan twintig mensen gewond, voornamelijk Serviërs, aldus KFOR.

6 NRC HANDELSBLAD

Aanslagen in Mitrovica In Kosovo laait etnisch geweld op: drie doden

PRISHTINA, 4 FEBR. Bij etnisch geweld in Kosovska Mitrovica in Kosovo zijn gisteren drie Albanese gedood, naar wordt aangenomen door Serviërs. 2000

Het geweld barstte los toen twee Albanese mannen door onbekenden – waarschijnlijk Serviërs – werden doodgeschoten. De Albanese gemeenschap van Mitrovica nam wraak: korte tijd later werden er in twee cafés van Serviërs handgranaten naar binnen gegooid.

Bij de ontploffingen werden twintig tot vijfentwintig Serviërs gewond. Zij namen op hun beurt wraak door een Albanese vrouw dood te schieten. Om een verdere escalatie te voorkomen sloot de vredesmacht KFOR de twee bruggen over de rivier de Ibar af. De Ibar scheidt het door de Serviërs beheerste noorden van de stad van het door de Albanese gedomineerde zuiden.

In een ander incident werd gisteren in het dorp Beri Vojce een Russische soldaat van de vredesmacht KFOR beschoten en in de schouder getroffen toen hij Servische kinderen op hun weg van school naar huis begeleidde.

Kosovska Mitrovica is sinds de intocht van KFOR in Kosovo in de zomer van vorig jaar het belangrijkste 'epicentrum' van de et-

nische conflicten in Kosovo. In de noordelijke wijken van de stad leeft een grote Servische gemeenschap, die – anders dan elders in Kosovo – niet is gevlucht, maar juist is aangevuld met gevluchte Serviërs uit de dorpen in de omgeving. Veel van die Serviërs bewonen woningen die voor de Kosovo-oorlog toebehoorden aan Albanese. In de zuidelijke wijken wonen de Albanese, voor een deel in woningen van Serviërs die nu aan de noordkant van de Ibar zitten. De bruggen over de Ibar zijn al maandenlang plaatsen van confrontatie tussen beide groepen. Wie de brug over gaat, loopt in de 'vijandelijke' wijken groot gevaar.

De moord op de twee Albanese was mogelijk een wraakactie voor de dood van twee bejaarde Serviërs die woensdag het slachtoffer werden van een aanval met antitankraketten op een bus in Kosovo. De lijnbus, die werd begeleid door KFOR-militairen, vervoerde Serviërs door gebieden die worden bewoond door Albanese. (Reuters, AP, AFP)

Uitbarsting van etnisch geweld in Mitrovica

MITROVICA, 8 MAART. Bij nieuwe etnische rellen in Mitrovica in het noorden van Kosovo zijn gisteren veertig gewonden gevallen, onder wie zestien Franse KFOR-soldaten.

De strijd speelde zich af in het noordelijke, vooral door Serviërs bewoonde deel van de stad, waar een ruzie tussen een Serviër en een Albanese escaleerde. De Albanese viel de Serviër aan met een kogel. Een grote groep Serviërs ging achter de dader aan. Een andere Albanese opende daarop het vuur op hen met een jachtgeweer, waarbij een van de Serviërs ernstig werd gewond. Toen Franse KFOR-soldaten ter plekke verschenen, escaleerde het geweld verder. Er werden vanaf de Albanese oever van de Ibar handgranaten gegooid en er werd geschoten. Uiteindelijk raakten twintig Serviërs, zestien KFOR-soldaten en vier Albanese gewond. Vier Albanese werden gearresteerd, onder wie de man die de kogel hanteerde en de man die de eerste schoten loste.

De veldslag was de ernstigste in maanden. Mitrovica wordt door de rivier de Ibar verdeeld in een grotendeels Servische wijk in het noorden en een grotendeels Albanese wijk in het zuiden. In het noorden wonen zestigduizend

Serviërs en enkele duizenden Albanese, in het zuiden wonen rond twintigduizend Albanese. Veel inwoners aan weerskanten van de Ibar zijn gevlucht uit het 'andere' deel van de stad en willen het liefst naar hun oude woningen terug. Daar evenwel zijn ze niet welkom en bovendien worden hun huizen doorgaans bewoond door andere vluchtelingen. KFOR probeert mensen terug te brengen naar hun oude woningen. De afgelopen dagen zijn kleine groepen Albanese naar het noorden teruggeleid en er is een pontonbrug over de Ibar aangelegd om Albanese de toegang tot hun vroegere flats aan de noordelijke oever van de rivier te garanderen. Maar die pogingen vergroten de etnische spanningen en leiden gemakkelijk tot incidenten. Vannacht keerde de rust terug, al bleef de spanning groot, mede door het grote aantal vuren dat op straathoeken werd ontstoken ter herdenking van de dood van Adem Jashari, een kopstuk van het Kosovo Bevrijdingsleger UCK, twee jaar geleden. Zijn dood, tijdens een Servische strafexpeditie, was het begin van een golf van geweld die uiteindelijk leidde tot de NAVO-luchtvaart tegen Joegoslavië. (Reuters, AP, AFP)

Kfor doodt sluipschutter

KOSOVSKA MITROVICA - Franse Kfor-troepen hebben gisteren in de etnische verdeelde Kosovaarse stad Kosovska Mitrovica een etnisch-Albanese sluipschutter gedood.

74-2-2000
Twee andere sluipschutters zijn aangehouden. De Albanese Kosovaren hadden twee Kfor-soldaten verwond. De sluipschutters schoten op de Fransen vanuit het noorden van de stad, waar overwegend Serviërs wonen. De Albanese Kosovaren in het noorden worden de laatste weken geconfronteerd met geweld van Serviërs die hen uit het stadsdeel willen verjagen. Zeker zes Kosovaren raakten gisteren gewond toen hun huis in dat stadsdeel werd getroffen door een granaat.

Volgens Servische bronnen barstte het geweld gisteren los toen etnische Albanese uit het zuiden van de stad de brug naar het noorden overstaken en met handgranaten gingen smijten. Daarop verzamelde zich een grote Servische menigte en klonken granaatexplosies en geweervuur. Kfor trok onder meer met tien tanks het stadsdeel binnen om de orde te herstellen.

Met de staart tussen de benen

74-2-2000
Albanese sluipschutters hebben vanuit het Servische stadsdeel Franse militairen op de brug van Mitrovica onder vuur genomen. Twee 'vredeshandhavers' raakten gewond. Even later werd een ambulance vol met Amerikaanse wapens in het Albanese deel van Mitrovica gevonden. Tegelijkertijd beschuldigen de Amerikanen en UCK-leider Thaci de Fransen ervan te slap op te treden tegen de Serviërs.
NAVO-chef George Robertson waarschuwde dat nog meer aanvallen op zijn soldaten tot een ongekende vergelding zou leiden. Vervolgens trekt KFOR met 2000 man Mitrovica binnen en moeten de Franse troepen optreden om de Amerikanen te beschermen tegen stenen gooierende Serviërs. Volgens de Volkskrant kon men bij het uitkammen van de huizen alleen wapens vinden bij Serviërs. In de pers zijn de Albanese sluipschutters uit het beeld verdwenen en over de Amerikaanse wapens in het Albanese deel wordt met geen woord gerept. Dat zou niet alleen het zorgvuldig opgebouwde beeld van de slechte Serviërs tegenover de goede Albanese onderuit halen, maar nog belangrijker: het werpt de vraag op waar de Amerikanen mee bezig zijn.
De Amerikanen die dachten een rustige bezettingszone in Kosovo te hebben bedongen, stuiten op toenemende agressie van de Albanese bevolking. De Amerikanen willen eruit. De angst voor een herhaling van Somalië is groot, want het zou voor de verkiezingscampagne van Gore een ramp zijn. Daarbij komen berichten over een toenemende kans op hernieuwde chaos in Albanë, wat de operatie in Kosovo in nog grotere problemen zou brengen.

De NAVO-bezetting van Kosovo is failliet. Alleen de etnische zuivering door het UCK is nog niet compleet. Weliswaar is het grootste deel van de niet-Albanese bevolking afgescheiden en opgeborgen in getto's, maar Mitrovica heeft als enige haar multi-etnische karakter kunnen behouden. Dankzij de 'slappe' Fransen die niet tegen de Serviërs willen optreden.
De Amerikaans-Albanese operatie moet hieraan definitief een einde maken, anders kunnen de Amerikanen niet weg. De naieve, goedwillende Europese landen die nog zo heilig geloven in het door Blair en Clinton vertelde sprookje van de humanitaire oorlog, mogen het met hun Eurokorps overnemen. Nederland volgt zoals altijd zijn Amerikaanse baas. Ditmaal in een smadelijke afgang, met de staart tussen de benen.
Hypocriet en laf.

NAVO beslist snel over versterking KFOR: geen crisis, meer troepen nodig

Door onze redacteur ROBERT VAN DE ROER

BRUSSEL, 26 FEBR. De NAVO bezint zich de komende dagen op versterking van haar vredesmacht KFOR, maar ontkent dat haar vredesoperatie in Kosovo in een crisis verkeert door de onrust in Mitrovica.

Frankrijk, de Verenigde Staten, Spanje en Italië hebben gisteren tijdens een speciale zitting van de negentien NAVO-ambassadeurs extra soldaten voor KFOR aangeboden, aldus NAVO-functionarissen. Militaire deskundigen van de NAVO bekijken de komende dagen welke versterkingen precies nodig zijn, waarna volgende week een besluit kan worden verwacht, zo bleek na het spoedberaad van de Noordatlantische Raad.

Tijdens dat beraad rapporteerde de KFOR-commandant generaal Reinhardt dat zijn vredesmacht de situatie in de etnisch verdeelde stad Mitrovica, waar de spanningen tussen Serviërs en Albanese de afgelopen weken escaleerden, onder controle heeft. „Er is geen paniek of gevoel van een crisis. Reinhardt heeft alleen wat extra mensen nodig”, aldus een hoge NAVO-diplomaat. Volgens een NAVO-functionaris kan de alliantie zich „niet veroorloven nu te verslappen in Kosovo”.

NAVO-secretaris-generaal Robertson zei na afloop in een ver-

klaring dat de situatie in Mitrovica „kalm” is: „Er was een uitbarsting, maar we hebben de onrust snel en resoluut aangepakt.” Volgens Robertson is de NAVO „vastbesloten” om KFOR op de juiste sterkte te houden om alle „veiligheidsstaken” uit te voeren. NAVO-opperbevelhebber generaal Clark heeft de lidstaten gevraagd om meer KFOR-soldaten en meer flexibiliteit bij troepenverplaatsingen binnen Kosovo.

„Er zijn enkele bataljons die onder hun sterkte zijn en er is een duidelijke noodzaak om ze terug te krijgen op volledige sterkte”, zei een NAVO-functionaris gisteren. Sommige bataljons zijn de afgelopen acht maanden „uitgehouden” door troepenterugtrekkingen van lidstaten. De NAVO-ambassadeurs onderkennen dat dit niet meer mag gebeuren, aldus een NAVO-functionaris.

Opperbevelhebber Clark heeft om drie extra bataljons gevraagd, ongeveer 2.000 man, waardoor het aantal NAVO-soldaten van KFOR binnen Kosovo zou oplopen naar 32.000, naast de 7.000

man van partnerlanden. Frankrijk heeft al 700 man extra toegezegd. De VS overwegen een even grote hoeveelheid mariniers extra te sturen.

Volgens een NAVO-functionaris presenteerde KFOR-commandant Reinhardt gisteren een stabiliseringsplan om van Mitrovica „een multi-etnische stad te maken”. Daarin gaat het om beveiliging van het Servische deel, opheffing van de scheidinglijn in de stad, isolering van het noordelijke Servische deel van manipulatie door de Joegoslavische regering en controle van de toegang vanuit het zuiden van Kosovo.

Een NAVO-diplomaat zei gisteren dat de NAVO de onrust in Mitrovica vooral beschouwt als een „lokaal incident”. „Er zijn nog wel een paar kleine getto's. Maar verder zijn er eigenlijk geen grote kookpunten in Kosovo”, aldus de NAVO-diplomaat. „Het hele probleem blijft dat de VN 3.000 politiemensen te weinig hebben voor hun politiemacht in Kosovo en dat KFOR die lacune nu moet opvullen.”

Mitrovica is strijdtonneel van 'post-oorlog krijgers'

2000
Met de lente is het geweld terug in Mitrovica. Albanese 'post-oorlog krijgers' proberen de laatste stelling van de Kosovo-Serviërs in te nemen. 'Het zijn net kinderen'.

Door onze correspondent

YAËL VINCKX

MITROVICA, 26 FEBR. De demonstratie van Serviërs moet om twaalf uur beginnen, maar de man met het pistool paradeert al een uur van tevoren door de straten. Hij heeft zijn jasje nonchalant opengeknoopt, het pistool hangt duidelijk zichtbaar aan de broekriem. De eerste strijkers knallen in de straten van Mitrovica.
Met de lente, zeiden medewerkers van de Verenigde Naties in januari, begint het geweld in de Kosovaarse stad opnieuw. Ze kregen gelijk. Sinds drie weken verkeert de stad in een spiraal van geweld. Bij een aanslag met een granaat in een café raken vijftien Serviërs gewond, tijdens wraakacties worden

negen Albanese gedood. Dagenlang prikkelt de lucht van traangas.

De stad Mitrovica, sinds het einde van de oorlog verdeeld in een Albanese en een Servisch deel, kende een hete herfst. Maar de rust leek eind vorig jaar te zijn teruggekeerd. In december verschenen de leiders van de Albanese, Servische en internationale gemeenschap Bajram Rexhepi, Olivier Ivanović en Bernard Kouchner, samen op de brug over de rivier Ibar. Die rivier verdeelt de stad. Ze stonden daar op oudejaarsavond, om acht uur, onder de 'millenniumboom' van de Verenigde Naties. „We konden de lichtjes in die VN-boom amper aankrijgen”, grinnikt een soldaat. „Dat was een voorteken.”

Sinds het oplaaen van het geweld is alles veranderd. De leiders van de Albanese en Servische gemeenschap spreken niet meer met elkaar. Burgemeester Bajram Rexhepi van het Albanese stadsdeel zegt: „Ivanović heeft tijdens de NAVO-bombardementen voor de Servische politie gewerkt. Die man is een oorlogsmisdadiger, zegt mijn volk, en jij drinkt koffie met hem.”

Voorzitter Olivier Ivanović van

de Servische Nationale Raad in het Servische stadsdeel zegt: „Na de aanslag op een bus met Servische passagiers kon ik niet langer met Rexhepi aan een tafel zitten. Onder sterke druk van de raad moest ik het contact verbreken. Ik kan niet met een terrorist praten, vinden mijn mensen.” Nergens in Kosovo is het geweld heftiger dan in Mitrovica. Daar zijn de extremisten verantwoordelijk voor meent Rexhepi. Sinds het einde van de oorlog is de stad volgelopen met mensen van buiten Mitrovica. Post-oorlog krijgers, noemt Rexhepi hen spottend. „Ze zijn tijdens de oorlog gevlucht en proberen nu de oorlog te helen door tegen de hun trauma te helen door tegen de Serviërs te demonstreren.” Zelf verzorgde Rexhepi, chirurg van beroep, tijdens de NAVO-bombardementen Albanese strijders in de bergen van Kosovo. De Serviërs noemen hem Doktor Terrorist.
Olivier Ivanović kampt met dezelfde problemen. Duizenden Kosovo-Serviërs zijn naar Mitrovica gevlucht. De stad, die niet ver van de Servische grens ligt, heeft een open verbinding met Servië. Dat geeft hun vertrouwen. [• Vervolg MITROVICA: pagina 6]

Pronk helpt bij onderzoek uranium

GENÈVE, DEN HAAG - Minister Pronk (milieu) heeft de leider van het VN-team dat in Joegoslavië de milieugevolgen van de Navo-bombardementen onderzoekt, beloofd zich in te zetten om de waarheid over het verarmd uranium in bommen boven tafel te krijgen.

2-2-2000
Dit zei de Finse voorman van het onderzoeksteam Balkan Task Force, Pekka Haavisto, gisteren in Genève. Pronks woordvoerder kon er nog niet op reageren.
„Den Haag heeft informatie over gebombardeerde Navo-doelen”, zegt Haavisto. Volgens hem deed Pronk de toezegging in december in Brussel bij het overleg van Europese milieuministers. „We krijgen geen respons van de Navo op ons verzoek om info over gebombardeerde doelen in Joegoslavië. Den Haag heeft deze gegevens, die worden gebruikt om Nederlandse VN'ers te waarschuwen voor besmetting met verarmd uranium”, aldus de Finse ex-milieuminister.

Het onderzoek naar de milieuschade verloopt zonder grote problemen, maar het onderzoek naar het uranium zit muurvast. Haavisto: „De informatie die het Nederlandse ministerie van defensie heeft, is enorm waardevol voor ons. Probleem is, dat Nederland een Navo-lid is en dat de Nederlandse gegevens formeel via Navo-kanalen naar de VN moeten komen. Ik ben bang dat het zo niet opschiet.”

De Fin vestigt zijn hoop behalve op Pronk op non-gouvernementele organisaties en wetenschappelijke instituten.

Massale huiszoekingen in Mitrovica

15-2-2000
PRISTINA - In een poging een eind te maken aan het aanhoudende geweld in Kosovska Mitrovica hebben militairen van Kfor gisteren in de hele stad huiszoekingen verricht.

Veertig mensen werden aangehouden, 39 Albanese Kosovaren en een Servische. Ze hadden illegaal wapens in bezit of worden ervan verdacht op de Franse troepen te hebben geschoten, die de orde moeten handhaven.

Het is al dagen onrustig in Mi-

'Bevrijdingsfront Albanese in zuiden Servië'

2-2-2000
PRISTINA - In het zuiden van Servië, tegen de grens met Kosovo, opereert een groep Albanese strijders. Hun doel is het 'bevrijden' van drie plaatsen in de regio, die voornamelijk door Albanese worden bewoond, van het gezag van Belgrado.

Het Kosovaarse weekblad Zeri beschrijft in de editie van deze week een ontmoeting met de commandant van het 'Bevrijdingsfront van Presevo-Medvedja-Bujanovac'. De man, wiens naam niet werd genoemd, vertelde dat er 'een complete militaire structuur' in de regio functioneert. Hij eiste de verantwoordelijkheid op voor de aanslag, vorige week, op een groep patrouillerende Servische politiemensen. Daarbij werd een agent gedood en raakten er drie gewond.

De manschappen van het Bevrijdingsfront zouden zich voornamelijk ophouden in de zone in het zuiden van Servië die na de Navo-bombardementen tot verboden gebied is verklaard voor het Joegoslavische leger.

Het westen heeft de laatste dagen herhaaldelijk gewaarschuwd voor oplopende spanningen in en rond Kosovo. Het stelde daarvoor echter in de eerste plaats het regime van de Joegoslavische president Milosevic verantwoordelijk.

In de regio waar het nieuwe 'Bevrijdingsfront' opereert werd dinsdag een Ierse VN-medewerker neergeschoten. In Kosovo zelf raakte een Russische Kfor-militair gewond.

trovica, dat is verdeeld in een Servisch en een Albanese deel. De onlusten begonnen anderhalve week geleden toen een bus met Serviërs werd beschoten.
De secretaris-generaal van de Navo, George Robertson, waarschuwde de inwoners van Mitrovica. Hij zei dat het optreden van de Kfor-militairen van gisteren niets is vergeleken bij waartoe ze in staat zijn als het erom gaat zich te verdedigen en de aansichters van geweld in Kosovo te stoppen.

Achter de brug van Mitrovica begint Servië al

5-2-2000

Het geweld in Mitrovica, een etnisch gedeelde stad in Kosovo, had gisteravond al aan zeven Albanen het leven gekost. Eerder waren twee Servische bejaarden omgekomen bij een aanslag op een door KFOR bewaakte VN-bus.

Van onze correspondent
Michel Maas

MITROVICA

Drie granaten ontploffen woensdagavond in Noord-Mitrovica, het Servische deel van de stad. Geweerschoten klinken. Franse militairen sluiten rennen vanaf de brug in de richting van de knallen. De brug wordt afgesloten, niemand komt er meer in of uit. Het blijft bij knallen - vermoedelijk bedoeld om de 1800 Albanen die nog altijd in de wijk wonen schrik aan te jagen.

Donderdagavond breekt de echte oorlog uit in Noord-Mitrovica. Om negen uur worden twee Albanese mannen doodgeschoten. In een Servisch café ontploft een granaat - drie mannen raken gewond - waarna op straat een derde Albanese wordt doodgeschoten. Een tweede granaat ontploft, in een ander café, en verwondt tien mensen.

Het oploeiende geweld in Mitrovica is woensdagmiddag ingeluid door een aanslag op een door KFOR bewaakte VN-bus met 49 Serviërs. Bij het dorp Cubrij heeft iemand vanuit de bosjes een anti-tankgranaat door een ruit van de bus geschoten. De granaat doodde twee bejaarden, en verwondde vier anderen.

De inzittenden waren van Mitrovica onderweg naar hun Servische dorpen in het noordoosten van Kosovo. De aanslag is de eerste in zijn soort. Nooit eerder is een bewaakte VN-konvooi met wapens aangevallen.

Gevechten na aanslag Kosovo

In Mitrovica is het geweld opgevlamd nadat woensdag in Cubrij een VN-bus met Serviërs werd beschoten.

Ook het geweld, donderdag, in Mitrovica kan door de aanwezigheid van KFOR-troepen niet worden verhinderd. De troepen kunnen niets anders doen dan de honderden woedende Albanen en Serviërs aan weerszijden van de brug uit elkaar houden. Noord-Mitrovica verandert opnieuw in een vesting, die alleen nog door de brug met Kosovo verbonden is.

Noord-Mitrovica is de belangrijkste wijkplaats geworden van de achtergebleven Serviërs in Kosovo. Minstens achtduizend Serviërs hebben hun toevlucht gezocht achter de zwaarbewaakte brug. In het noorden heeft het stadsdeel een open verbinding met Servië, een weg waarlangs Mitrovica wordt bevoorrad.

Veel komt er niet langs die weg. De markt van Noord-Mitrovica biedt een schamel assortiment van eerste levensbehoeften. Vrijwel niemand heeft werk, uitkeringen uit 'Belgrado' zijn klein.

Zeven VN-buslijnen verbinden de stad met de steeds kleiner wordende Servische enclaves in de rest van de provincie. De bussen rijden sinds oktober, onder KFOR-begeleiding, en brengen bijna dagelijks Serviërs die boodschappen komen doen, en men-

sen die besloten hebben het vijandige Kosovo voor goed te verlaten. Zij blijven hangen in Mitrovica, of reizen verder naar Servië. De bewaakte bussen zijn de enige verbinding met de buitenwereld, want op eigen gelegenheid reizen staat voor Serviërs in Kosovo gelijk aan zelfmoord.

Milomirka Tomasevic zat in de bus die woensdag is beschoten. Ze zit huilend op de grond naast de kachel in het dorps huis van Suvo Grlo. Ze wacht op de dokter, die een keer per week uit Mitrovica naar Suvo Grlo komt. Om haar heen zitten enkele van de 130 overgebleven inwoners van het dorp, voor een deel ook overlevenden van de bus.

De stemming is bitter. Waarom heeft KFOR geen enkel schot afgevuurd op de daders? Hoe kunnen ze nu nog het dorp uit? 'Er is geen kans dat ik ooit nog met die bus zal gaan. Als ik KFOR niet kan vertrouwen kan ik niet reizen.' 'Nog zo'n incident en we vertrekken allemaal.' 'Als dit zo doorgaat, zijn binnen een jaar de laatste Serviërs vertrokken.'

Albanen in de grotendeels verwoeste buurdorpen aan de weg naar Suvo Grlo hebben weinig medeleven met de slachtoffers in de bus. 'Hoe kunnen ze deze weg nemen als ze hier vlakbij een bloedbad hebben aangericht? In Vita, een kilometer verderop, hebben ze veertien mensen vermoord', zegt Artan Rustemi, een achttienjarige jongen uit Vita. 'Ze moesten weg uit Kosovo. Ik wil ze hier niet meer zien. Ze hebben andere plaatsen waar ze heen kunnen gaan.'

Noord-Mitrovica is zo'n plaats. Een plaats die in een halfjaar tijd Servisch is geworden dan ooit tevoren. De Albanen die er wonen leiden een spookbestaan: ze vertonen zich niet op straat, ze hebben geen eigen winkels, geen cafés.

Ook het ziekenhuis is Servisch - het laatste Servische ziekenhuis in het gealbaniseerde Kosovo.

Stroom is er niet. Een noodaggregaat levert net genoeg om de operatiekamer gaande te houden. Water is er hooguit enkele uren per dag. Het is er koud, de enige verwarming die de tweehonderd patiënten krijgen zijn de dekens die vijfhoog op de bedden worden gestapeld. Aan medicijnen en verband is ook gebrek. De internationale hulp aan het ziekenhuis is stopgezet toen de Servische staf de Albanese artsen en verpleegsters de deur uit werkte.

'Zo straft de internationale gemeenschap ons', zegt de arts Marko Jaksic. 'Maar zolang de ziekenhuizen in Pristina, in Pec, in Prizren, in Gnjilane geen Servische artsen aannemen, zullen wij geen Albanen meer toestaan. Met hulp vanuit Belgrado reddend we het wel. We hebben een sterke wil.

We hebben twee keuzes: vluchteling worden, of vechten voor ons ziekenhuis.'

Jaksic gelooft niet meer dat het ooit nog zal worden zoals het was. De opdeling van Mitrovica is volgens hem definitief. Hier bij de brug begint voortaan Servië, en de brug zelf wordt de nieuwe grens met Kosovo.

De aanslagen op de twee cafés in Noord-Mitrovica wijzen erop dat zelfs dat misschien nog optimistisch is gedacht. Zij zijn de eerste aanslagen in hun soort - doelgericht en in het hol van de leeuw - en zouden daarmee wel eens een voorbode kunnen zijn van een al langer voorspelde nieuwe golf 'incidenten'. Een golf die uiteindelijk ook de laatste Serviërs uit dit noordelijk deel van Kosovo zal kunnen verdrijven.

Killings on Kosovo border threaten new refugee crisis

4-3-2000

FROM ANTHONY LOYD IN DOBRASIN, SOUTHERN SERBIA

SERBIA'S southern border with Kosovo is being destabilised by a combination of killings and intimidation by Serb police and a renegade Kosovo Liberation Army unit. Their actions could create a new refugee crisis as well as confusing any potential reaction by Nato's Kfor units.

Already some 6,000 Albanians from the Presevo valley in Serbia have fled into Kosovo since the war ended last summer. They are part of an estimated 60,000 Albanians living in the region.

Dennis McNamara, the UN's special refugees envoy to Kosovo, said: "Coming on the heels of the recent disturbances in Mitrovica, it may be no accident that the Albanian minority in southern Serbia is now feeling under increasing pressure. Harassment and intimidation in one place can bring retaliation and instability in another, feeding into this continuing cycle of violence and revenge."

In response to Serbian police operations, groups of armed and uniformed Albanian guerrillas have in the past month set up bases along the border inside Serbia and hit back. Bearing all the hallmarks of the disbanded KLA, these fighters wear the insignia UCPMB, "Liberation Army for Presevo, Bujanovac and Medvedja", the zone's three principal population centres.

For Serbia's Presevo Albanians the winter months were marked by police raids, arrests and beatings. Then on January 26 two young Albanian men from the village of Dobrasin, a bare kilometre inside Serbia, were slain by Serb forces almost under the noses of American troops overlooking the border. Sadiq Sadiq, the boys' father, said: "I had been cutting wood with my two sons at the edge of the village."

"They left their

minutes later I heard gunfire, then saw seven Serb police walking away through the fields." Mr Sadiq found his two sons, Isa, 35, and Shaip, 31, in the afternoon. They lay face down in the snow and had been shot in their backs and heads.

Next, on February 29, the UCPMB ambushed a Serb police patrol, killing one officer and injuring at least two others. Last Tuesday a Belgrade-based Irish UN officer, Marcel Grogan, was shot twice in the leg outside Dobrasin while in an unmarked vehicle.

Under the terms of the military technical agreement, signed by Nato with Serbs as part of the Yugoslav army's withdrawal from Kosovo last June, only local Serb police, as opposed to military units or the MUP, are allowed to operate in a five-kilometre-wide buffer zone on the Serbian side of the Kosovo border. Equally though, Kfor is obliged to secure the border against use by Albanian guerrillas intent on infiltrating Serbia.

However, Albanian fighters wishing to use Kosovo as a safe area have at present only to store their weapons and uniforms within Serbia to cross freely back into the Nato-protected province.

It is also unclear exactly what Nato troops could do to respond to any large-scale Serbian assault on a village such as Dobrasin, in which UCPMB fighters are a frequent presence. Villagers insist that twice last December US troops did come to their aid as Serb police patrols closed on the village, in one instance entering Serbia and arresting three Serb policemen.

The claims are flatly denied by the Americans, though Nato officers admit to confusion over their reaction if they witnessed the killings of civil-

5 CREDIT

ed

IRE
NEW
ITA
To op
SV
INTERN
*12 per cent

55 M & S
Toucher when
you buy on line

SUITING
AND CA
AND CA

Mitrovica staat 'op rand van oorlog'

2000

KOSOVSKA MITROVICA - De internationale vredesmacht Kfor is er dit weekeinde in Mitrovica, Kosovo, slechts met zeer grote moeite in geslaagd Albanen en Serviërs uit elkaar te houden. Nadat eind vorige week ten minste acht doden vielen bij etnisch geweld, raakten zaterdag elf Franse Kfor-militairen gewond toen ze nieuw geweld probeerden te voorkomen.

De Fransen hielden bij een brug over de rivier de Ibar zo'n duizend Albanen tegen die hun woede wilden koelen op Serviërs. De vredesmacht vuurde traangas af en kreeg flessen en stenen terug. Een 15-jarige Albanese jongen raakte gewond door een gewerkogel, mogelijk van een Servische schietschutter. De Albanen geven de Fransen de schuld.

Ook gisteren trokken honderden Albanen naar de brug. Kort daarvoor hadden zij een 46-jarige vrouw begraven, die donderdag was gedood door Serviërs. Volgens haar echtgenoot was de voordeur van hun woning opgeblazen en waren granaten naar binnen gegooid. De vrouw stierf vrijwel onmiddellijk, drie kinderen raakten gewond. De man zei dat hij Kfor had gebeld om hulp, maar dat de vredesstichters pas uren later kwamen.

Nog minstens zes andere Albanen en twee etnische Turken stierven donderdag bij vergelijkbare incidenten in het noorden van de stad. In dat deel wonen 2.500 Albanen tussen tienduizend

zend Serviërs. Vanwege het oplopende geweld zijn echter dit weekeinde driehonderd Albanen overgebracht naar de zuidoever. Daar wonen ongeveer 90.000 Albanen, en volgens de VN nog precies zeven Serviërs. De Servische aanslagen op Albanen kwamen na een raketaanval op een bus, afgelopen woensdag. Twee Serviërs kwamen daarbij om. Donderdag werd bovendien een granaat in een Servisch café gegooid, waardoor 15 man gewond raakten.

Het Kfor-detachment in Noord-Kosovo, dat naast Fransen ook Denen omvat, heeft de avondklok ingesteld. Ook zijn Italiaanse vredesmilitairen uit West-Kosovo overgebracht. Maar de Albanese kritiek op Kfor is groot, met name op de Fransen. De Albanese 'burgemeester' van Mitrovica, die door de VN overtuigd niet als zodanig wordt erkend, vroeg om de komst van Britse militairen, die 'ervaring hebben met terrorisme'.

Het dagblad Koha Ditore liet een Albanen aan het woord die zei dat de Fransen niets deden tegen de moorden. „Als de Deense soldaten niet waren gekomen, waren we allemaal dood geweest.“ Volgens veel kranten treden de Fransen veel harder op tegen Albanen dan tegen Serviërs.

De Albanese krant Zeri omschreef Mitrovica als 'op de rand van oorlog'. Het geweld dreigt over te slaan naar omliggende plaatsen. In het dorpje Suvo Grlo waren Servische woningen doelwit van Albanese wraakacties.

Jeugd Servië vindt Westen stom en platvloers

Joegoslavië

Abe de Vries

BELGRADO - Toen in de Middel-eeuwen Iederen in West-Europa nog met de handen at, gebruikte elke Servische boer al mes en werk. Van puur goud nog wel. De 17-jarige scholiere Jovana Die weet dat ze het verhaal met een korrel zout moet nemen. Maar zou er geen kern van waarheid in zitten?

In Servië is na het einde van het oude Joegoslavië in 1991 een generatie opgegroeid, die worstelt met de vraag wat het betekent Servier te zijn in een tijd waarin de buitenwereld Servië uitsluitend associeert met oorlog en etnische zuiveringen.

De tiens en twintigers zetten zich sterk af tegen 'de westerse cultuur'. In een café in Belgrado geven vier jongeren, leden van de oppositionele studentenbewe-

ging Verzet, lucht aan hun frustratie Jovana: „Jullie beweren steeds dat wij zo agressief zijn. Maar hier gaat niemand op de verjaardag van Hitler een school binnen om iedereen dood te schieten. Clinton zei dat Amerikaanse jongeren moesten leren conflicten vreedzaam op te lossen. Dat was toen de Navo ons bombardeerde. Is dat hypocriet of niet?“

De Amerikaanse way of life kennen ze van de televisie. Of van vrienden en familieleden die zijn getuigen en Aleksandar Petrovic (16): „Werken, thuis voor de buis zitten, chips eten, vet zijn. De Amerikaanse maatschappij is ziek.“

In Servië zijn de mentaliteit en de levensstijl cruciaal anders', weet hij. „Het is de sfeer. Je voelt je hier dichterbij de mensen betrokken.“ Volgens Dusan Djordjevic ('bijna 17') zijn Serviërs 'natuurlijker en sociaal'. Ben je in

moelijken, dan kan je altijd op een bepaalde hand rekenen.

En, heel praktisch, moet het kleine beetje dat ze hebben, maar ken Servië veel meer plezier.

„Wij zijn de laatste mensen ter wereld die sminkt Jovana. Het

Wij zijn de laatste mensen ter wereld die sminkt Jovana. Het

natuurlijk

Amsterdam, dan kan je altijd op een bepaalde hand rekenen. En, heel praktisch, moet het kleine beetje dat ze hebben, maar ken Servië veel meer plezier. „Wij zijn de laatste mensen ter wereld die sminkt Jovana. Het

steld, maar niet veel. Amerikanen kunnen over de Balkan schrijven wat ze willen: hun lezers weten toch niks. Op Amerikaanse scholen leer je alleen maar optellen en aftrekken, en de leraar laat zien waar Amerika op de kaart ligt. Vraag een Amerikaanse scholier wie Plato en Dostojevski waren: hij zal je het antwoord schuldig blijven.

Ivan Marovic is een van de leiders van de studentenbeweging Verzet. Met zijn 26 jaar is hij van een andere generatie. Hij heeft het oude Joegoslavië nog bewaard meegemaakt. „Al die toestanden hier hebben veel jongeren in verwarring gebracht“, vindt hij. „Ze hebben zich nooit met Joegoslavië kunnen identificeren en hun Servische identiteit is nog niet uitgekristalliseerd.“

Ivan weet een goede grap. „Hoe praat een slimme Serviër met een domme Serviër? Door de telefoon, vanuit het buitenland.“

Wij zijn de laatste mensen ter wereld die sminkt Jovana. Het

Amsterdam, dan kan je altijd op een bepaalde hand rekenen. En, heel praktisch, moet het kleine beetje dat ze hebben, maar ken Servië veel meer plezier.

steld, maar niet veel. Amerikanen kunnen over de Balkan schrijven wat ze willen: hun lezers weten toch niks. Op Amerikaanse scholen leer je alleen maar optellen en aftrekken, en de leraar laat zien waar Amerika op de kaart ligt. Vraag een Amerikaanse scholier wie Plato en Dostojevski waren: hij zal je het antwoord schuldig blijven.

Ivan Marovic is een van de leiders van de studentenbeweging Verzet. Met zijn 26 jaar is hij van een andere generatie. Hij heeft het oude Joegoslavië nog bewaard meegemaakt. „Al die toestanden hier hebben veel jongeren in verwarring gebracht“, vindt hij. „Ze hebben zich nooit met Joegoslavië kunnen identificeren en hun Servische identiteit is nog niet uitgekristalliseerd.“

Ivan weet een goede grap. „Hoe praat een slimme Serviër met een domme Serviër? Door de telefoon, vanuit het buitenland.“

Albanezen in het Kosovaarse Mitrovica rennen weg nadat Franse KFOR-troepen traangasgranaten hebben afgeschoten. De ongeregeldeheden volgden op een aanslag van Serviërs, waarbij vijf Albanezen werden gedood. (Foto AP)

Buitenlanders één pot nat in Mitrovica

In de Kosovaarse stad Mitrovica, gescheiden in een Albanees en een Servisch deel, zijn opnieuw rellen uitgebroken. Deze keer moeten de internationale organisaties het ontgelden.

Door onze correspondent YAËL VINCKX
MITROVICA, 5 FEBR. Zo ziet het noordelijke, Servische deel van Mitrovica eruit: op de stoep staat de witte jeep van een Franse hulporganisatie na te smeulen, in de straten lopen zwaarbewapende soldaten tussen hun tanks, in de lucht hangt een helikopter. Daar warrelen honderden papertjes

uit. Tussen acht uur 's avonds en vijf 's ochtends mag niemand zich op straat vertonen, drie nachten lang niet, staat erop geschreven. De inwoners van Mitrovica krijgen een avondklok. Voor hun eigen veiligheid. En voor straf. Donderdagavond braken rellen uit in de stad in het noorden van Kosovo, die sinds het einde van de oorlog is verdeeld in een overwegend Servisch (noordelijk) deel en een Albanees (zuidelijk) deel. Om half tien ontplofte een granaat in het Servische café Bel Ami. Die granaat is door Albanezen naar binnen gegooid, zeiden de Serviërs direct tegen elkaar. Vlak daarna trokken groepen Serviërs over straat, met sjaals voor hun gezicht en honkbalknuppels in hun handen. Tot ver in de omtrek waren explosies en schoten te horen. Na

middernacht keerde de rust terug. KFOR, de multinationale vredesmacht in Kosovo, kon gisteren bij daglicht de balans opmaken. Ze trof in verschillende woningen in het Servische deel Albanese slachtoffers aan, in totaal zeven doden. Ze vond ook zeven auto's van internationale hulporganisaties. Uitgebrand of vernield. Het geweld was niet langer beperkt gebleven tot Serviërs en Albanezen, het had zich ook tegen de internationale gemeenschap gekeerd. Een koude wind blaast door de ramen van de auto van Romain Grandjean, medewerker van de hulporganisatie Action Humanitaire France. De ruiten zijn eruitgeslagen, we zitten nog op de glasplinters. Grandjean is 'wel verbaasd' over het plotselinge geweld tegen

de hulpverleners in het Servische deel van Mitrovica. „Wij proberen de mensen te helpen, maar de Serviërs associëren ons met de gehate Verenigde Naties en de vredesmacht KFOR. Ons werk is daardoor moeilijk.” Maar zo moeilijk had hij ook weer niet gedacht. Bij de Servische Nationale Raad, een vereniging van Serviërs, geven ze graag uitleg. „Onze mensen kunnen geen onderscheid maken tussen een medewerker van de VN of van een andere organisatie. Jullie lijken op elkaar. Buitenlanders zijn voor de Serviërs één pot nat”, zegt secretaris Nikola Kabasić. En waarom zouden ze welwillend tegenover buitenlanders staan? „De Verenigde Naties en KFOR zijn schuldig; zij hebben

ons in deze situatie gebracht. Nu leven wij in een getto en kunnen nergens heen. Toch blijft KFOR de Albanezen beschermen, al lopen wij gevaar.” De aanslag op een bus met Serviërs, afgelopen woensdag in Banja vlakbij Mitrovica, heeft hen in hun vooroordeel bevestigd. De bus reed onder de vlag van de vluchtelingenorganisatie van de Verenigde Naties, UNHCR, en werd bewaakt door Franse KFOR-soldaten, maar zij konden niet voorkomen dat de bus werd getroffen door een raket. Twee passagiers overleed, één raakte zwaargewond. De Serviërs waren al opgefokt door de aanslag op de autobus; de granaat in het café werd hun te veel. [• Vervolg MITROVICA: pagina 5]

KFOR-militairen proberen Kosovo-Albanezen in toom te houden die gisteren een mars hielden van Pristina naar Kosovska Mitrovica.

Protestmars verhoogt spanning Mitrovica

KOSOVO De spanningen in de gedeelde stad Kosovska Mitrovica in Kosovo zijn gisteren verder opgelopen. Dat gebeurde tijdens de aankomst van duizenden demonstranten die 's ochtends in de hoofdstad Pristina een mars waren begonnen. Bij de brug die de stad in tweeën deelt kwam het tot schermutselingen tussen Ko-

sovo-Albanezen en de troepenmacht KFOR. De KFOR-militairen schoten met traangas toen jonge Albanezen probeerden de brug over te steken naar het Servische deel van de stad. Ook vuurden zij waarschuwingsschoten af, waardoor een onbekend aantal Albanezen gewond raakte. KFOR had zich laten verrassen door de Albanese de-

monstranten, die afkomstig waren uit het nabijgelegen Srbica. In Kosovska Mitrovica doorbraken ze samen met andere Kosovo-Albanezen een kordon. Ze slaagden er niet in de brug over te steken, maar KFOR kon de groep alleen met dwang terugdringen.

Spanning te snijden in Mitrovica

Tienduizenden Albanezen in optocht naar verdeelde stad

21-2-2000

Kosovo

KOSOVSKA MITROVICA - De schermutselingen duurden alles bij elkaar maar een kwartier, maar de spanning in en rond de verdeelde stad Kosovska Mitrovica was gisteravond nog steeds te snijden.

Terwijl alle ogen waren gericht op een groep van 25 000 Kosovaarse Albanezen die vanuit Pristina op weg was naar de stad, wist een andere groep Albanese demonstranten de militairen van Kfor te verrassen. Inwoners van het plaatsje Srbica probeerden de brug over te steken die de stad verdeelt in een Albanese en een Servisch deel. Door traangas te gebruiken en waarschuwingschoten af te vuren wisten de Kfor-militairen dat met veel moeite te verhinderen. Na een kwartier werd het weer

rustig bij de brug over de Ibar, maar de spanning bleef enorm. De opstootjes vielen samen met de aankomst van naar schatting 25 000 mensen die vanuit het veertig kilometer verderop gelegen Pristina en andere plaatsen aan een protestmars waren begonnen. Onder hen waren veel

Serviërs zijn bang uit de stad te worden verdreven

vrouwen en kinderen. Getooid met spandoekem met leuzen als 'Mitrovica, wij zijn met jou', 'Zonder oplossing in Mitrovica geen verkiezingen in Kosovo' en 'Misdadigers weg' protesteerden ze tegen de verdeling van de stad.

De Albanezen willen weer toegang krijgen tot het noordelijke deel, waar de Serviërs zich hebben verschanst. Volgens de Serviërs heeft het toelaten van Alba-

nezen echter onvermijdelijk tot gevolg dat zij uit de stad worden verdreven.

Het geweld in de stad heeft deze maand al aan zeker negen mensen het leven gekost. Zondag kamden Kfor-soldaten uit diverse Navo-landen de stad uit om de onrust in te dammen. Zij doorzochten tot woede van vooral de Serviërs huizen, en namen in het Servische deel zeker tien kalasjnikov-mitrailleurs, enkele kneedbommen, munitie en een granaat in beslag.

De Serviërs zien in de huiszoeken een teken dat de internationale gemeenschap hen, ongewapend, uitlevert aan de Albanezen. Ze koelden hun woede vooral op de Amerikanen, die volgens de Serviërs alleen oog hebben voor het lot van de Albanezen.

In het Albanese deel vonden de Kfor-troepen niets, maar daar zijn eerder grote hoeveelheden wapens en munitie aangetroffen.

MITROVICA

Serviërs: Amerikanen provoceerden

21-2-2000

[• Vervolg van pagina 1] De leider van de plaatselijke Serviërs, Oliver Ivanović, verweet de Amerikaanse soldaten 'provocerend gedrag'. 'Zo is het niet makkelijk om mijn mensen onder controle te houden', zegt hij even buiten de doorzochte school. 'De Amerikanen hebben bijvoorbeeld alle deuren in de school ingetrapt.' Hij laat het gebouw zien: een aantal deuren is met een koevoet geforceerd, terwijl de sleutels even verderop in een sleutelkastje hangen. 'Hadden ze me maar gevraagd de deuren te openen', zegt een emotioneerde schooldirecteur.

De ongeregelde heden in Mitrovica begonnen met een aanslag met een anti-tankraket op een bus met Serviërs in een nabijgelegen dorp, drie weken geleden. De bus reed onder de vlag van de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR en

werd bewaakt door Franse soldaten van KFOR. Bij de aanslag kwamen twee bejaarden om het leven en raakten drie passagiers gewond. Sinds die aanslag zijn in Mitrovica bij aanslagen en schietpartijen ten minste negen Albanezen gedood en tientallen mensen, voornamelijk Serviërs, gewond.

Kfor hield gisteren een man aan. De zoektocht naar wapens werd 's middags in het Servische deel voortgezet door Franse soldaten. Uiteindelijk werden er zestien geweren, zeven plastic explosieven, een granaat en 'heel veel munitie' aangetroffen. In het zuidelijke, Albanese deel werd voornamelijk niets gevonden. Door de 'incidenten' in het noorden van Mitrovica kwam de operatie in het zuiden van de stad nauwelijks van de grond.

• DOSSIER: www.nrc.nl

Doden bij beschieting bus Servische Kosovaren

3-2-2000
PRISTINA - Een bus van de VN-Vluchtelingenorganisatie UNHCR die met 49 Servische burgers onderweg was in het noorden van Kosovo is gisteren getroffen door een antitankraket. Volgens de internationale vredesmacht Kfor zijn twee mensen om het leven gekomen en vijf anderen gewond geraakt. De bus was op weg van de stad Kosovska Mitrovica naar Durakovca. Kfor organiseert busvervoer voor Serviërs die van de ene enclave in Kosovo naar de andere willen reizen.

"Milosevic stuurt troepen naar Albanees gebied Servië"

22-2-2000

Het Joegoslavische leger is bezig met het samentrekken van extra militaire eenheden in etnisch Albanese gebieden in Zuid-Servië.

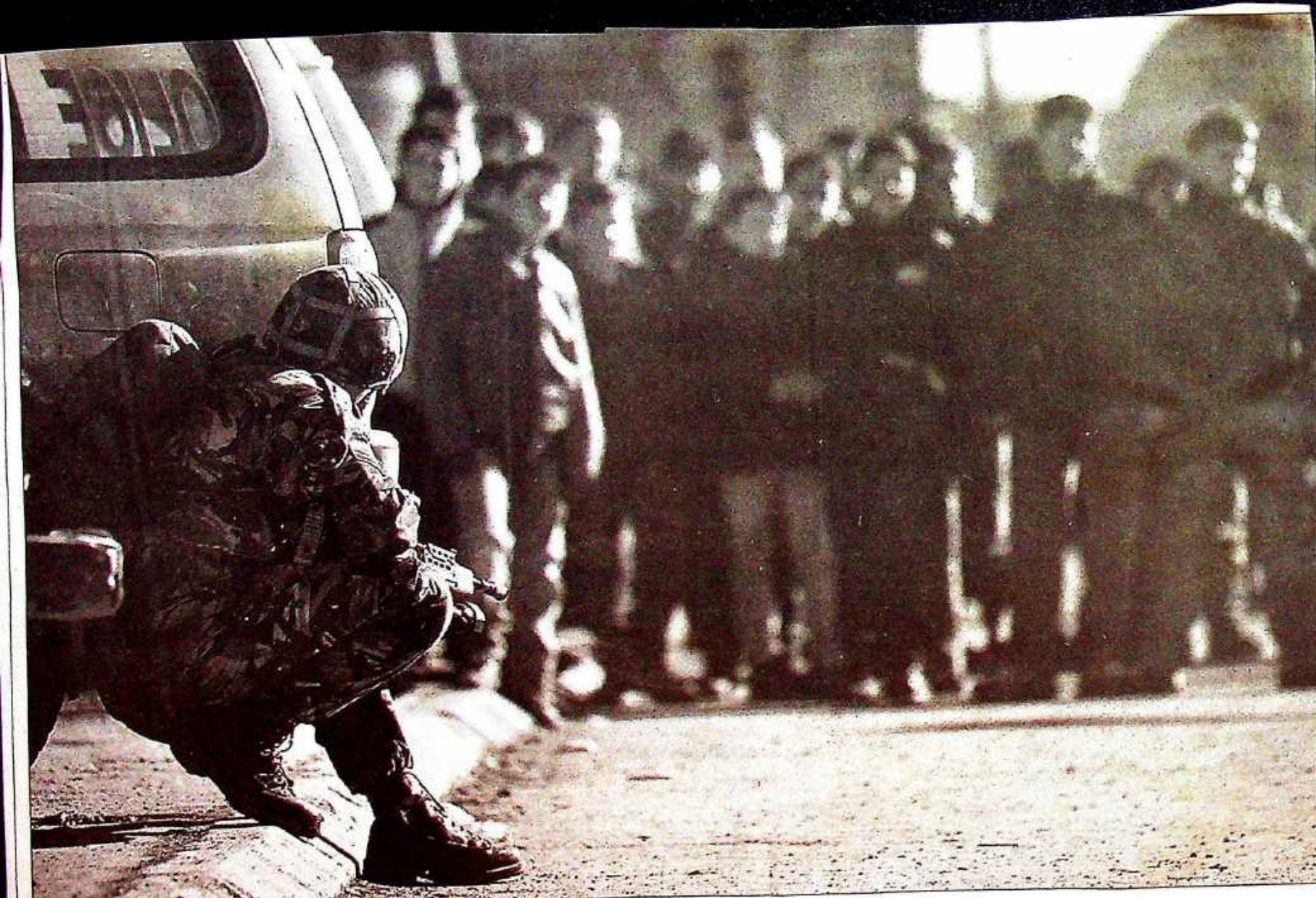
Secretaris-generaal Robertson van de militaire alliantie waarschuwde gisteren dat de NAVO geen nieuwe gewelddadigheden zal tolereren. "Het is duidelijk dat de spanning in het zuidelijk deel van Servië stijgt en dat een groot aantal extra legerstroepen naar het

gebied is verplaatst", verklaarde Robertson na een ontmoeting met de West Europese Unie in Brussel.

Lastercampagne

Hij verwees klaarblijkelijk naar een veiligheidszone binnen de deelrepubliek Servië, dat met het veel kleinere Montenegro de Federatieve Republiek Joegoslavië vormt. Vooral in het gebied Budjanovac-Presevo-Medveda, gren-

zend aan de zuidoostelijke rand van de provincie Kosovo, zwellen de berichten aan over het toenemende geweld. Etnische Albanezen verklaren dat zij uit het gebied worden verdreven. Zij melden de afgelopen drie weken bombardementen en een lastercampagne van de politie tegen Albanezen. In Albanese dorpen zouden mijnen worden gelegd om terugkeer van de bewoners te voorkomen. (RTR)

De brug van Mitrovica

17-2-2000

Een Britse Kfor-militair houdt een groep etnisch Albanese jongens in het oog op de brug over de rivier de Ibar, die de grens vormt tussen het noordelijke, Servische en zuidelijke, Albanese deel van Mitrovica. De afgelopen dagen zijn tientallen Kfor-militairen naar de stad in het noorden van Kosovo getrokken om nieuwe ongeregelde heden tussen Serviërs en Albanezen te voorkomen. Ook een Nederlands verkenningspeloton van 27 militairen

en vijf pantservoertuigen patrouilleert sinds gisteren in het zuiden van de stad. Het peloton valt onder een Duitse eenheid en was tot nu toe gestationeerd in Orahovac. De afgelopen twee weken zijn in Mitrovica negen doden en tientallen gewonden gevallen. Ook Kfor-troepen zijn het doelwit van aanvallen. Sinds dit weekeinde is een uitgaansverbod van kracht vanaf zes uur 's avonds.

FOTO AP

MITROVICA

'Ze komen, doe jets!'

6-2-2000
[• Vervolg van pagina 1] Buurman Nebojša Marković hoorde in zijn huis de explosie in het aanpalende Bel Ami. Hij zag de ravage enkele seconden later, hoorde mensen schreeuwen, ging het café binnen. Hij haalde een meisje naar buiten en legde haar in een auto. 'Ze had mijn leeftijd, vierentwintig jaar, en zei steeds zo'n pijn aan haar been te hebben. Pas bij aankomst in het ziekenhuis zag ik dat ze geen rechtervoet meer had.'

De Serviërs wilden wraak - dat werd al snel duidelijk. Romain Grandjean bleef binnen, in het enige hotel in noord-Mitrovica. In de hotelbar zaten jongens en meisjes bier te drinken, buiten vlogen lichtkogels door de lucht. Op het VN-kanaal van de walkie talkie konden Grandjean en de andere Fransen horen hoe verschillende collega's in nood raakten. 'Ze zaten in de badkamers van hun appartement en fluisterden: de Serviërs kloppen op de deur, ze komen zo meteen binnen. In godsnaam, doe iets. Nu!'

Kunnen de buitenlanders blijven in noord-Mitrovica? Het is de vraag die ieder van hen bezig houdt, de dag na de rellen. De walkie-talkie van Grandjean kraakt: de Verenigde Naties roepen al hun medewerkers op noord-Mitrovica voor het duister te verlaten. Niemand mag er vannacht blijven. Grandjean haalt zijn schouders op. 'Ik geloof dat mijn baas heeft besloten gewoon aan deze kant te overnachten.'

Vredesmacht vernederd in Mitrovica

Woedende Serviërs verjoegen gisteren Amerikaanse soldaten van de vredesmacht KFOR uit Mitrovica in Kosovo. De Amerikanen zochten er illegale wapens. KFOR zet die zoekoperatie ondanks de incidenten voort.

Door onze correspondent YAËL VINCKX

MITROVICA, 21 FEBR. De internationale vredesmacht KFOR zal ook na het geweld van gisteren tegen Amerikaanse soldaten in de Kosovaarse stad Mitrovica haar zoektochten naar wapens voortzetten. Inmiddels zijn vanuit Pristina tienduizend Albanese te voet op weg naar Mitrovica om te protesteren tegen het geweld.

KFOR trok gisteren de Amerikaanse soldaten terug uit het Servische deel van de stad nadat een groep van circa tweehonderd woedende Serviërs 's ochtends de Amerikanen met stenen, ijsballen en flessen had bekogeld. Ook Duitse soldaten kwamen gisteren in het gedrang; en ook zij moesten zich terugtrekken.

De Amerikanen maakten, met soldaten uit nog tien landen, deel van uit van een operatie bedoeld om „illegale wapens en extremisten” te vinden. De terugtrekking is een vernederende tegenslag voor de multinationale vredesmacht in Mitrovica. Vorige weekende lagen Franse soldaten onder vuur van scherpshutters. Daarbij werden twee van hen geraakt in arm en maag.

De grootscheepse zoekactie was ook bedoeld om te laten wie de baas is in Mitrovica. De stad is sinds het einde van de oorlog verdeeld in een zuidelijk, Albanese deel en een noordelijk, overwe-

gend Servisch deel. De afgelopen maanden leek het rustig, maar sinds drie weken heerst een spiraal van geweld in Mitrovica. Om de orde te herstellen kregen de Franse militairen in Mitrovica afgelopen week versterking van onder andere Britse, Canadese, Duitse en Amerikaanse soldaten. De bevelhebber van KFOR, generaal Reinhardt, was gisteren ook in de stad in het noorden van Kosovo.

KFOR verklaarde 's middags de Amerikanen terug te hebben gehaald „omdat we onze zoektocht naar wapens niet wilden staken”, aldus luitenant P. Chanliau. „De Serviërs hebben onze plannen niet in de war gestuurd.” Vanochtend keerden de Amerikanen terug in het noordelijke deel van de stad. Tot vanmiddag werden geen incidenten gemeld.

Gisterochtend gingen de soldaten direct na het einde van de avondklok (in de stad geldt een uitgaansverbod tussen zes uur 's avonds en zes uur 's ochtends) in tanks Mitrovica in. De Serviërs, die evenals de Albanese via walkie-talkies de kanalen van KFOR en het VN-bestuur af luisteren, verzamelden zich al snel rond de Amerikanen. Dezen doorzochten een basis- en een technische school op de aanwezigheid van wapens. De Serviërs scholden de Amerikanen uit. „De Amerikanen zijn partijdig. We moeten die Albanesevrienden niet”, aldus Ivo, barkeeper in het verderop gelegen café Galeria. „Yankees, go home!”

Bij de daarop volgende ruzies raakten twee Amerikaanse soldaten lichtgewond. Na drie uur vertrokken de Amerikanen weer naar het zuidelijke, Albanese deel van Mitrovica. 's Middags kregen ook hun Duitse collega's ijsballen naar hun hoofd met daarin stenen. [• Vervolg MITROVICA: pagina 5]

• DOSSIER: www.nrc.nl

KFOR mikpunt van Albanese aanvallen

VAN DE REDACTIE

MITROVICA - Franse KFOR-troepen waren in het weekeinde van 12 februari mikpunt van Albanese aanvallen in de stad Mitrovica. Twee Franse soldaten raakten gewond bij beschietingen door Albanese vanuit het Servisch deel. Eén Albanese sluipschutter werd door de Franse KFOR doodgeschoten, ruim vijftig Albanese zijn gearresteerd. De aanval bewijst dat de ontwapening van het UCK een farce is.

Ook de verhouding tussen de Amerikaanse KFOR-militairen en de Albanese staat op springen. Het Amerikaanse leger stelt volgens de Washington Post een onderzoek in naar talloze beschuldigingen van etnische Albanese. De aantijgingen lopen uiteen van mishandeling tot en met het lastig vallen van vrouwen. De spanningen kwamen aan het licht na de verkrachting en het om het leven brengen van een Albanese meisje in Vitina. De Amerikaanse sergeant Frank Ronghi werd gearresteerd en onmiddellijk naar Duitsland overgeplaatst. De Amerikaanse soldaten, die zichzelf consequent als redders van de etnische Albanese presenteren, geven nu openlijk toe dat hun relatie met de Albanese vanaf het begin van hun bezetting niet goed was.

Nachtmerrie

Met deze gebeurtenissen nemen de zaken voor de

NAVO, die verantwoordelijk is voor het optreden in Kosovo, een dramatische wending. Na ruim zeventig dagen bombardementen trokken zij onder de vlag van de VN in juni vorig jaar Kosovo binnen, met de belofte vrede en veiligheid te garanderen voor alle bevolkingsgroepen en het behoud van Kosovo als multi-etnische samenleving. Sinds de terugtrekking van het Joegoslavische leger en de binnenkomst van KFOR heerst er echter een toestand van totale rechteloosheid, waar het UCK vrijwel onbeperkte ruimte kreeg om te opereren. Het gevolg was dat er een etnische zuivering werd doorgevoerd waar alle niet-Albanese bevolkingsgroepen (meer dan 300 duizend mensen) het slachtoffer van zijn geworden. Ook werden de niet-gewenste religieuze groepen, zoals de joodse gemeenschap van Kosovo, en Albanese die het UCK niet steunen verdreven (meer dan

vijftigduizend mensen). De overgebleven niet-Albanese bevolkingsgroepen leven in getto's en zijn het doelwit van Albanese aanvallen.

Mitrovica

Mitrovica is de laatste multi-etnische stad in Kosovo. De Serviërs en andere niet-Albanese bevolkingsgroepen hebben zich niet laten verdrijven en de Franse troepen hebben weten te verhinderen dat de Albanese die het zuidelijk deel van de stad controleren, de in het noordelijke deel wonende niet-Albanese groepen heeft kunnen aanvallen. Dit verklaart waarom in Mitrovica een andere situatie bestaat dan in de rest van Kosovo. De Engelsen en Amerikanen bijvoorbeeld hebben niets gedaan om het weggagen van de niet-Albanese bevolking te verhinderen en in het door Duitsland en Nederland gecontroleerde Orahovac heeft het UCK alle ruimte gekregen om de niet-Albanese bevolkingsgroepen te terroriseren.

Vreemde vondst

Op 15 februari deden Franse KFOR-soldaten een opmerkelijke vondst. Bij een controlepost in het zuiden van Mitrovica, in het Albanese

deel dus, vonden zij een verlaten ambulance die vol met wapens bleek te zitten, waaronder 14 anti-tank raketten en ruim 3000 patronen voor geweren. De ambulance was een donatie van de Italiaanse hulporganisatie 'Cooperazione e Sviluppo'.

Tot ieders verrassing kwam niemand minder dan generaal Henry H. Shelton, voorzitter van Chefs van Staven van de Verenigde Staten onmiddellijk met een verklaring. Hij verklaarde dat het incident duidelijk maakt hoe moeilijk het voor de NAVO-troepen is om te verhinderen dat wapens illegaal over de grens worden gesmokkeld. Over de herkomst sprak hij geen woord. Het Franse persbureau AFP meldt daarentegen dat het gaat om wapens van Amerikaanse makelij, waaronder een zesschots granaatlauncher met 180 hoogst explosieve granaten die vooral geschikt zijn voor het bestoken van gebouwen en bruggen.

Groeiende onrust

De vondst en de opmerkelijke reactie van generaal Shelton hebben grote vragen opgeroepen. Waarom lokken de Albanese een militair conflict uit met de Franse troepen en

krijgen zij vrijwel gelijktijdig Amerikaanse wapens. Zowel UCK-leider Thaci als de Amerikaanse KFOR hebben de Fransen bekritiseerd voor hun 'zachte' aanpak van de Serviërs in Mitrovica. Een poging van het Amerikaanse leger om het gezag in Mitrovica over te nemen is in eerste instantie op een smadelijke aftocht uitgelopen. De gebeurtenissen tonen echter aan dat er een zeer explosieve situatie is ontstaan, waarin de Franse KFOR de Serviërs moet beschermen tegen UCK-aanvallen die door de Verenigde Staten worden gesteund.

Waarneemers wijzen op de groeiende onrust in Washington over het verloop van de operatie in Kosovo en de

vrees dat de relatie met de Albanese bevolking verder escaleert. Dat zou in een verkiezingsjaar heel slecht uitkomen. De Verenigde Staten willen weg, maar dan moet wel het laatste Servische bolwerk in Mitrovica worden weggenomen, anders bestaat de kans dat er in het noorden van Kosovo een permanent Servisch gebied ontstaat. De aanval van het UCK moet als alibi dienen voor direct militair ingrijpen van de Amerikanen in Mitrovica en verdoezelt gelijktijdig de ernstig verstoorde relatie met de Albanese bevolking in de eigen zone. Bovendien kunnen de Amerikanen zo de Europeanen verantwoordelijk maken voor een situatie die zij zelf hebben gecreëerd.

Bommen op Joegoslavië bestemd voor Europa?

Februari 00

VAN DE REDACTIE

Vanuit geopolitiek perspectief is Joegoslavië het centrale land op de Balkan. Daarnaast is het aantrekkelijk vanwege zijn productie- en consumptie-potentieel. In een artikel in Area, het blad van de conservatieve Italiaanse Nationale Alliantie van september vorig jaar, met als titel '(Non)-Stabiliteits-Pact voor de Balkan' wordt ingegaan op de verborgen agenda van Washington achter de bombardementen op Joegoslavië en het gegeven dat het land niet was uitgenodigd voor de bijeenkomst in Sarajevo waar dit Pact werd besproken.

De uitsluiting van Joegoslavië, net als de bombardementen van de NAVO, zijn in Washington georganiseerd, aldus Area. Zoals gebruikelijk werden de Europeanen tot ja-knikkers gedgegradeerd.

Corridor Tien

Hoe kan de wederopbouw van de Balkan worden gerealiseerd zonder Joegoslavië, vraagt Area zich af. Belangrijke land- en waterroutes lopen door Joegoslavië. Deze routes zijn van enorm belang voor de verbindingen tussen Europa en het Midden-Oosten, van de Noordzee tot de Kaukasus. Daar bevinden zich de grootste oliereserves van de wereld. Het niet toelaten van Joegoslavië tot het stabiliteitspact kan derhalve voor Europa veel grotere gevolgen hebben dan voor Joegoslavië.

Waarom hebben de strategen in Washington zo hun best gedaan om met geweld te bereiken wat met diplomatieke middelen niet was gelukt: de bezetting van Joegoslavië, zoals in het dictaat van Rambouillet werd geëist? Het gaat Washington om strategische doelen, gebaseerd op de geopolitieke, geo-economische en geo-strategische positie van Joegoslavië.

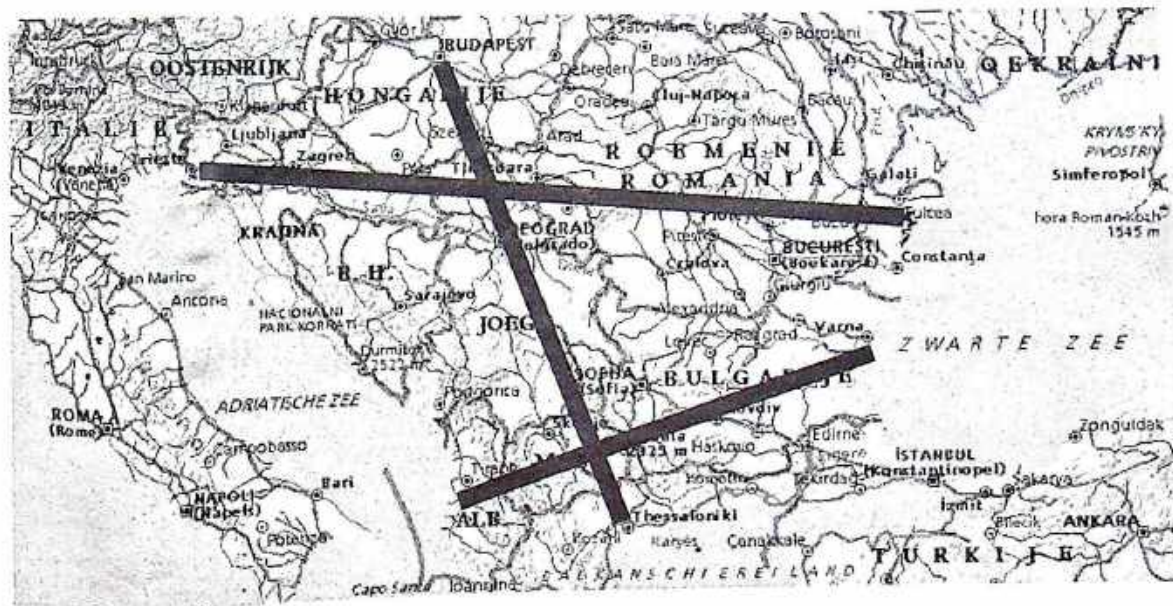
Een direct doel van de strategen in Washington was het vernietigen van de commerciële handelsroute, Corri-

dor Tien genaamd. Deze loopt van de Hongaarse hoofdstad Boedapest in het Noorden, over de Pannonische Vlakten via Belgrado naar Thessaloniki, de tweede stad in Griekenland met een belangrijke haven, in het Zuiden. Dit is de kortste, meest logische en meest economische verbinding tussen West-Europa en het Midden-Oosten, maar heeft voor Washington het nadeel dat het vrijwel geheel door Joegoslavië en Griekenland loopt.

Donau

De waterroute over de Donau is net zo belangrijk. Deze verbindt de Noordzee met de Zwarte Zee en de Kaukasisch-Kaspische regio. Deze vitale Europees-Aziatische route werd door sancties van de VS tegen Joegoslavië getroffen en daarna feitelijk afgesloten door de vernietiging van de bruggen bij Novi Sad. De buitengewoon intensieve bombardementen op vitale knooppunten van Corridor Tien hadden derhalve niet zo zeer een militair maar een economisch doel, waarmee niet alleen aan Joegoslavië grote schade werd toegebracht, maar ook aan alle landen die aan de Donau liggen. Tot in de Rotterdamse haven was dit te voelen.

De politiek van de Verenigde Staten is al langere tijd gericht tegen de

ontwikkeling van Corridor Tien. Een andere route die voor Washington ongewenst is, is de corridor van de Roemeense haven Constanza naar Triëst, aan de Adriatische kust in Italië. Voor het grootste deel gaat deze corridor over vlak terrein, wat het zeer geschikt voor transport maakt. Door de verbinding van Noord-Italië met de Zwarte Zee is deze corridor van groot belang voor Rusland en Oekraïne. De Verenigde Staten hebben zich vooral gekeerd tegen de aanleg van een pijpleiding van Constanza naar Triëst. Door deze leiding zou Europa direct olie uit Rusland kunnen betrekken, zonder Amerikaanse tussenkomst. Dit zou de enige doorgang op dit moment - de Bosporus - omzeilen. Een ander nadeel voor de Verenigde Staten is dat de corridor door Slovenië en Kroatië loopt. Dit zou Duitsland veel in-

vloed heeft.

Uitwaaieren

De enige corridor die Washington wenst, is Corridor Acht, die van de Bulgaarse haven Varna via Skopje in Macedonië naar Durres aan de kust van Albanië loopt. In dit deel hebben de Amerikanen veel meer invloed. In Parijs en Rome hebben de pro-Amerikaanse lobbyisten alleen de directe 'voordelen' van dit project naar voren gebracht.

Dit leidde tot een nauwelijks te verbergen anti-Amerikaanse stemming, omdat sluiting van Corridor Tien problemen voor de Duitsers veroorzaakt. Zij kunnen dan niet uitwaaieren naar het zuidoosten, richting Centraal-Azië en het Midden-Oosten, iets waar ze al een eeuw van dromen. De pro-Amerikaanse lobbyisten in Rome rekenden op de geo-

grafische onwetendheid van de mensen in de regering. Zij 'legden uit' dat Corridor Acht een realistischere optie is, omdat die dichterbij Italië ligt. Alsof Durres niet in Albanië, maar in Italië ligt.

Het verzet van de Joegoslavische regering en de bevolking tegen de toelating van de NAVO tot hun grondgebied is (voorlopig) een streep door de rekening van de Verenigde Staten. Klaarblijkelijk begint het in een aantal Europese hoofdsteden door te dringen dat Joegoslavië daarmee tegelijkertijd vitale Europese belangen heeft verdedigd, gegeven het feit dat de uiterst conservatieve Nationale Alliantie hier openlijk mee naar buiten is gekomen. Het is daarom ook niet verbazingwekkend dat het zogenaamde Balkan Stabiliteitspact niet van de grond is gekomen.

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2153 AA Den Haag

Directie Politieke Zaken
Bezuidenhoutseweg 67
Pcstbus 20061
2500 EB Den Haag

Datum 22 maart 2000
Kenmerk 108/00-DPZ
Blad 1/3
Bijlage(n) 1
Betreft Kosovo-evaluatie

Behandeld mw. drs. E. Schouten
Telefoon 070-348 5503
Fax 070-348 4638
E-mail e.schouten@dpz.minbuza.nl

Zeer geachte Voorzitter,

Bij de Algemene Beschouwingen is van de kant van de Kamer gevraagd om een beoordeling van de Nederlandse inzet bij de Kosovo-crisis op politiek, militair en humanitair terrein. Bijgaande evaluatie van de regering, die betrekking heeft op de periode voorafgaand aan en tijdens de NAVO-luchtacties, gaat in op de belangrijkste aspecten van deze crisis. Een militair-technische evaluatie van de bijdragen van de Nederlandse krijgsmacht wordt u separaat toegezonden door de Minister van Defensie.

Bijna een jaar geleden begonnen de NAVO-luchtacties. Deze hebben 78 dagen geduurd. Zij hebben geleid tot een 'containment' van het conflict. Zonder deze acties

kon immers geen einde worden gemaakt aan het tegen de Kosovo-Albanese bevolking gerichte geweld, was de terugkeer van vluchtelingen en ontheemden niet mogelijk geweest en zouden niet alle (para-)militaire en politie-eenheden van de FRJ uit Kosovo zijn teruggetrokken.

De luchtacties hebben niet het politieke Kosovo-conflict opgelost. Zij hebben wel de weg geopend voor het vinden van een politieke oplossing, die zonder die acties niet begaanbaar zou zijn geweest. De NAVO heeft noch de illusie, noch de pretentie gehad dat met militaire middelen alleen een politieke oplossing zou kunnen worden bereikt. Bij een discussie over wat de luchtacties wel en wat zij niet hebben bereikt, moet ook worden verdisconteerd dat deze acties er in politieke zin toe hebben geleid dat de Veiligheidsraad zijn verantwoordelijkheid voor Kosovo weer op zich heeft genomen.

Resolutie 1244 vormt thans het politieke kader waarbinnen het probleem tot een oplossing moet worden gebracht. Dat betekent niet dat een oplossing nu binnen handbereik ligt. De problemen in Kosovo hebben een lange voorgeschiedenis en zijn door het optreden van Milosevic sinds 1989 alleen maar op scherp gesteld. Met het gedwongen vertrek uit Kosovo van Milosevic' gewelddapparaat, nu negen maanden geleden, en het aantreden van UNMIK en KFOR worden – zij het bescheiden – resultaten geboekt, maar een echte oplossing is op korte termijn nog niet in zicht. Dat kan ook niet. Immers bij alle internationale inspanningen ten aanzien van Kosovo is het behoud van multi-etniciteit in Kosovo een grondbeginsel, zoals het dat ook is bij de inspanningen ten aanzien van andere delen van voormalig Joegoslavië. Wegens de gespannen verhoudingen tussen de verschillende bevolkingsgroepen moet hiermee van de grond af aan worden begonnen. De situatie rond Mitrovica illustreert dit treffend.

Een constructieve dialoog tussen de Kosovo-Albanen en het huidige regime in Belgrado is vooralsnog onmogelijk. Daarom is het EU-beleid gericht op het ondersteunen van de democratische krachten in Servië, waaronder de onafhankelijke media, die thans worden onderdrukt. Met dit beleid ondersteunt de EU de democratisering en de bevordering van de eerbiediging van mensenrechten. Democratische hervormingen zijn uiteraard niet alleen in het belang van het vinden van een duurzame oplossing voor Kosovo, maar ook voor de stabiliteit en welvaart in de regio, die immers in hoge mate afhankelijk is van de FRJ gezien de centrale ligging en het economische en politieke belang van dit land. Ook het Montenegrijnse leiderschap kan onder de huidige omstandigheden geen constructieve dialoog met Belgrado aangaan over aanpassing van de constitutionele verhoudingen.

Daarnaast blijven, zolang Milosevic aan de macht is, de handhaving van goed gerichte sancties en het isoleren van zijn regime een essentieel onderdeel van de strategie, zoals ook de Hoge Vertegenwoordiger Solana in zijn rapport over de Balkan opmerkt.

Voor de korte termijn is KFOR overgegaan tot een meer robuuste, evenwichtige aanpak van de veiligheidssituatie. Dat is ook nodig, omdat zich nog steeds overgebleven elementen van het UÇK op een zeer tegendraadse wijze manifesteren.

Voor de langere termijn zijn UNMIK en KFOR voornemens de problemen geïntegreerd aan te pakken met militaire, politieke, humanitaire, administratieve en economische maatregelen. Dit is een zaak van lange adem: verzoening kan immers niet worden opgelegd.

De tweede ondergetekende heeft in het debat met uw Kamer op 16 maart jl. reeds aangegeven dat een meer geconcentreerde aanpak van het beleid ten aanzien van de regio, inclusief het Stabiliteitspact, noodzakelijk is. De Hoge Vertegenwoordiger, de heer Solana, die dezelfde opvatting is toegedaan, zal hiertoe ook enkele voorstellen presenteren op de aanstaande Europese Raad in Lissabon. Bezien zal moeten worden hoe de Hoge Vertegenwoordiger en Commissaris Patten nauwer bij het proces kunnen worden betrokken om een efficiëntere werkwijze te verzekeren.

De Minister-President,
Minister van Algemene Zaken,
W. Kok

De Minister van Buitenlandse Zaken,
J.J. van Aartsen

De Minister van Defensie,
mr F.H.G. de Grave

Evaluatie Kosovo-crisis

"In Bosnia and in Kosovo the international community tried to reach a negotiated solution with an unscrupulous and murderous regime. In both instances it required the use of force to bring a halt to the planned and

systematic killing and expulsion of civilians."
(Kofi Annan, Secretaris-Generaal VN)

1. Inleiding

1.1. Algemeen

De Kosovo-crisis is in Nederland intensief beleefd. Dat geldt voor het humanitaire drama dat zich voor onze ogen afspeelde, maar evenzeer voor het militair optreden en de politieke besluitvorming van de NAVO. Het was immers voor het eerst dat de NAVO in het kader van haar nieuwe taken op een dergelijke schaal militair optrad. Nederland leverde aan dat optreden een belangrijke bijdrage. De publieke opinie, het parlement en de regering hebben in deze periode een grote mate van eensgezindheid getoond. Zonder deze eensgezindheid zou de Nederlandse inzet op humanitair, militair en politiek terrein niet mogelijk zijn geweest.

De regering heeft zich tijdens de crisis naar de mate van het mogelijke ingespannen om tegenover publieke opinie en parlement verantwoording af te leggen over de Nederlandse inzet op voornoemde terreinen. De ernst van de situatie en de ingrijpendheid van de te ondernemen actie vereisten immers een zo groot mogelijke openheid over de inzet van de regering.

Een terugblik op de Kosovo-crisis en het optreden van NAVO, Contactgroep, EU, de G-8 en de VN-Veiligheidsraad wordt onvermijdelijk beïnvloed door het tijdsverloop en de ontwikkelingen die zich sinds het beëindigen van de crisis hebben voorgedaan. De nu voorliggende evaluatie is evenwel in hoofdzaak beperkt tot een beoordeling van de behandeling van de crisis zelf, dat wil zeggen de periode van de luchtacties en de periode daaraan voorafgaand.

1.2. Afbakening

Onderhavige evaluatie bevat een algemene beoordeling van de Nederlandse inzet op politiek, humanitair en militair terrein. Voor een meer gedetailleerde en militair-technische beoordeling van de bijdragen van de Nederlandse krijgsmacht aan de verschillende operaties zij verwezen naar de militaire evaluatie van het Ministerie van Defensie, die tezamen met onderhavig rapport aan de Kamer wordt aangeboden.

1.3 Opzet

Het bijzondere karakter van een NAVO-ingrijpen in het kader van een

crisisbeheersingsoperatie, waarvoor geen blauwdrukken beschikbaar waren, en de grote Nederlandse betrokkenheid daar bij leiden terugkijkend vanuit Nederlands perspectief tot de volgende kernvragen:

1. was militair ingrijpen noodzakelijk?
2. wat was de strategie van de NAVO en waardoor werd die strategie bepaald?
3. wat waren de onvoorziene ontwikkelingen en onbedoelde neveneffecten?
4. hoe verliep de internationale besluitvorming en wat was de rol van Nederland?

Deze vragen worden in de hoofdstukken 2 tot en met 5 achtereenvolgens behandeld.

In het rapport is de weergave van de feitelijke gebeurtenissen beperkt tot wat voor het doel, een evaluatie van het militair optreden van de NAVO ter bereiking van politieke oogmerken, noodzakelijk is. Voor een meer volledig overzicht zij verwezen naar de informatie die de Kamer gedurende de crisis in zowel mondelinge als schriftelijke vorm is toegegaan (zie bijlage 1).

2. Was militair ingrijpen noodzakelijk?

De bemoeienis van de internationale gemeenschap met de crisis in Kosovo staat niet op zichzelf. Zij moet gezien worden tegen de achtergrond van een periode van ongeveer 10 jaar, waarin het voormalig Joegoslavië in snel tempo desintegreerde. Alhoewel de desintegratie eigenlijk al was begonnen na de dood van Tito in 1980, raakte het proces vanaf 1987 onder invloed van Milosevic in een stroomversnelling. Milosevic werd groot op de golven van het Servisch nationalisme, dat hij omwille van zijn eigen machtspolitieke doeleinden schaamteloos opzweeptte en uitbuitte.

De internationale gemeenschap raakte in de loop van de jaren '90 steeds nauwer bij de desintegratie van het voormalig Joegoslavië betrokken. Daarbij hanteerde zij twee uitgangspunten: behoud van multi-ethniciteit en behoud van bestaande grenzen. Het lukte evenwel niet de verdere uitbreiding van het desintegratieproces te voorkomen dan wel tot staan te brengen. Deels was dit te wijten aan het feit dat de conflicten in het voormalig Joegoslavië van een geheel andere orde waren dan de conflicten in de voorafgaande periode van de Koude Oorlog. De strijd speelde zich niet langer af tussen staten, waarbij beide partijen direct of indirect gesteund werden door één van beide machtsblokken, maar binnen een staat, waarbij etnische tegenstellingen al snel het voornaamste vehikel werden voor de mobilisatie en polarisatie van de strijdende partijen. Daarbij kwam dat de desintegratie van het voormalig Joegoslavië in toenemende mate gepaard ging met oorlog en etnische zuiveringen. Niet alleen gingen de hieruit voortvloeiende gruweldaden het westerse voorstellingsvermogen telkens weer te boven, bovendien werd het als extra confronterend ervaren dat dergelijke 'barbaarse' praktijken zich afspeelden aan de rand van West-Europa.

Een andere oorzaak was dat internationaal de neuzen niet in één richting wezen. De Amerikanen beschouwden de situatie op de Balkan in eerste instantie als een strikt Europese aangelegenheid en hielden zich afzijdig. De lidstaten van de Europese Unie hadden, vanwege uiteenlopende belangen en loyaliteitsgevoelens, moeite tot een gezamenlijk beleid te komen.

In eerste instantie was de betrokkenheid van de internationale gemeenschap relatief bescheiden en vooral politiek van aard (de stationering van EU-waarnemers (European Community Monitoring Mission) vanaf medio 1991 en erkenning van de onafhankelijkheid van Slovenië, Kroatië en Bosnië-Herzegovina in 1992 en van Macedonië in 1993). Echter, de geweldsescalatie in met name de Krajina en Oost- en West-Slavonië in Kroatië bracht de internationale gemeenschap ertoe over te gaan tot het zenden van militairen in

het kader van een VN-vredesoperatie onder de naam UNPROFOR (United Nations Protection Force). Toen in 1992 ook in Bosnië gewelddadigheden uitbraken, werd het mandaat van UNPROFOR tot deze aangrenzende republiek uitgebreid.

In de drie jaar durende oorlog in Bosnië heeft de internationale gemeenschap uiteindelijk vrijwel alle instrumenten ingezet waarover zij beschikte. Er werd politieke druk uitgeoefend, eerst via de Veiligheidsraad en vanaf 1994 vooral door de toen opgerichte Contactgroep. Er werden economische strafmaatregelen getroffen tegen de FRJ alsmede een wapenembargo voor de gehele regio. En tot slot werden militaire middelen ingezet. Het doel van de VN-operatie UNPROFOR was 'peace keeping', maar er was 'no peace to keep'.¹ Bovendien bleek de troepenmacht onvoldoende uitgerust om de lokale bevolking, maar ook zichzelf, te beschermen. Dit vormde aanleiding om in 1994 een Rapid Reaction Force in te stellen, die veel robuuster was uitgerust dan UNPROFOR oorspronkelijk. De VN riep daarnaast de hulp van de NAVO in voor beveiliging van het luchtruim, eventuele luchtsteun ('close air support') en zonodig luchtacties ('air strikes'). Die luchtacties kwamen er in 1995 als onderdeel van operatie "Deliberate Force". De combinatie van intensieve diplomatie, robuuster militair optreden en veranderende krachtsverhoudingen tussen de strijdende partijen resulteerde in 1995 in de vredesakkoorden van Dayton. De militaire implementatie daarvan werd toegewezen aan de NAVO (IFOR/SFOR), de civiele aan de Hoge Vertegenwoordiger die ressorteert onder de Peace Implementation Council.

Alhoewel met de vredesakkoorden van Dayton een einde kwam aan de oorlog in Bosnië, heeft deze oorlog bij de internationale gemeenschap een grote kater achtergelaten. De ervaringen van de Bosnië-oorlog - de omvangrijkste etnische zuiveringen in Europa sinds WO II, de kille berekening van president Milosevic en het onvermogen van de internationale troepenmacht om de plaatselijke bevolking alsmede zichzelf adequaat te beschermen - vormden de achtergrond voor de reactie van de internationale gemeenschap toen eind 1997/begin 1998 de situatie in Kosovo begon te escaleren.

De overwegend etnisch Albanese bevolking van Kosovo had zich, nadat Milosevic Kosovo in 1989 de status van autonoom gebied had ontnomen,

¹ SGVN verbond hieraan in zijn rapport over de val van Srebrenica de volgende conclusie: "Peacekeepers must never again be deployed into an environment in which there is no ceasefire or peace agreement" (uit: Report of the Secretary-General pursuant to General Assembly resolution 53/35 (1998), "Srebrenica report", d.d. 15 november 1997, pag. 146).

onder leiding van de gematigde leider Rugova aanvankelijk geweldloos verzet. Hieraan kwam echter in 1996 met de eerste guerilla-acties van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK een einde. De situatie escaleerde in het voorjaar van 1998, toen de acties van het UÇK in toenemende mate werden beantwoord door grootschalige gewapende acties van de Servische politie (MUP), in samenwerking met eenheden van het Joegoslavische leger (VJ). Daarbij werd buitensporig geweld gebruikt, ook tegen burgers. Als gevolg hiervan was in oktober 1998, d.w.z. binnen een half jaar tijd, het aantal doden (vooral Kosovo-Albanen) opgelopen tot 700 en het aantal ontheemden en vluchtelingen tot circa 300.000.

De internationale gemeenschap probeerde in eerste instantie door het uitoefenen van politieke druk het tij te keren. Daarbij speelden de Contactgroep en de VN-Veiligheidsraad de hoofdrol. Al in 1997 riep de Contactgroep de Serviërs en de Kosovo-Albanen op het geweld te staken en een politieke dialoog te beginnen, met als doel een substantiële mate van autonomie van Kosovo binnen het staatsverband van de FRJ. Daarnaast drong de Contactgroep aan op het staken van de acties tegen de burgerbevolking en terugtrekking uit Kosovo van de speciale politie-eenheden, alsmede het toelaten van internationale waarnemers en hulpverleners tot Kosovo. Met resolutie 1160 van 31 maart 1998 onderschreef de VN-Veiligheidsraad deze eisen en werd een wapenembargo tegen de FRJ ingesteld. In september 1998 aanvaardde de Veiligheidsraad resolutie 1199, waarin de eerdere eisen werden herhaald. Het belangrijkste verschil met de eerdere resolutie was dat resolutie 1199 was gebaseerd op Hoofdstuk VII van het Handvest, dat wil zeggen dat de Veiligheidsraad de situatie in Kosovo erkende als een bedreiging van de internationale vrede en veiligheid. Daarmee was echter tegelijkertijd de grens aan de consensus in de Veiligheidsraad bereikt; China en Rusland vreesden dat verdergaande uitspraken van de Veiligheidsraad een ongewenst precedent zouden scheppen voor inmenging in binnenlandse aangelegenheden, wat zij onder alle omstandigheden afwijzen.

De Contactgroep gaf nog niet op, zij het dat haar positie door de toenemende verwijdering van Rusland verzwakte. In oktober werd de Amerikaanse speciale afgezant Holbrooke voor een laatste bemiddelingspoging naar Belgrado gestuurd. Onder de dreiging van NAVO-luchtacties, waartoe de NAVO-Raad in oktober 1998 had besloten,² bereikte hij een akkoord met Milosevic, dat o.a.

² De NAVO-Raad besloot op 13 oktober 1998 de militaire autoriteiten te machtigen een Activation Order (ACTORD) voor luchtacties tegen de FRJ uit te vaardigen. De Tweede Kamer werd hierover op 13 oktober 1998 ingelicht (Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 22 181, nr. 215).

voorzag in verificatie van de naleving van resolutie 1199 op de grond (OVSE Kosovo Verificatie Missie, KVM) en vanuit de lucht (NAVO-verificatiemissie).

Het akkoord bleek evenwel al spoedig een dode letter. Onder de ogen van de KVM duurde het geweld voort, met als dieptepunt het bloedbad onder Kosovo-Albanezen in januari 1999 in Raçak. De Contactgroep ondernam daarop een allerlaatste poging om langs politieke weg een einde te maken aan het geweld. De twee partijen werden, wederom onder de dreiging van NAVO-luchtacties, te Rambouillet samengebracht en onder grote druk geplaatst om overeenstemming te bereiken over een interimregeling voor een periode van drie jaar, waarbij voorzien werd in vergaand zelfbestuur voor Kosovo onder erkenning van de territoriale integriteit van de FRJ, wat feitelijk neerkwam op herstel van de status quo ante 1989. De onderhandelingen leidden evenwel niet tot resultaat, ook niet nadat ze na een schorsing in Parijs waren hervat.

Eén van de voornaamste struikelblokken aan Servische zijde betrof de voorziene stationering van een NAVO-troepenmacht in Kosovo voor het toezicht op de naleving van het akkoord. De Serviërs wisten zich hierbij gesteund door de Russen, die steeds hadden gesteld dat voor een troepenmacht in Kosovo de instemming van Belgrado nodig zou zijn. Daarentegen wilden de westerse Contactgroep-leden, met de onfortuinlijke ervaringen met UNPROFOR nog vers in het geheugen alsmede de onmacht van de KVM, niet afdingen op een robuuste militaire presentie. De Kosovo-Albanezen insisterden op een verwijzing naar een referendum over de definitieve status van Kosovo na afloop van de interimregeling en verzetten zich tegen de voorziene ontwapening van het UÇK.

Terwijl de Kosovaren in Parijs onder zware internationale druk uiteindelijk toch instemden met het concept-akkoord, bleven de Serviërs volharden in hun weigering het akkoord te tekenen. In de tussentijd hielden de gevechten in Kosovo aan, bouwde het Joegoslavische leger zijn troepenmacht in Kosovo in strijd met de afspraken weer op en werd de KVM bij de uitvoering van haar werkzaamheden tegengewerkt. Onder deze omstandigheden achtte de Contactgroep het niet langer zinvol de besprekingen voort te zetten, waarna het overleg op 19 maart werd geschorst. Zo had na de VN-Veiligheidsraad ook de Contactgroep de grens van haar mogelijkheden bereikt.

Geconstateerd moet worden dat de EU in deze periode geen politieke rol van betekenis heeft kunnen spelen. Alhoewel de EU al in 1991 (Verdrag van Maastricht) had besloten tot de ontwikkeling van een Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid (GBVB), was de ontwikkeling daarvan eind jaren '90 nog niet ver voortgeschreden. De Unie was nog steeds een

economische reus op politiek leren voeten. Het ontbreken van een sterk GBVB in de Kosovo-crisis was, zoals ook al bij eerdere crises was gebleken, zowel oorzaak als gevolg van het feit dat een aantal grote lidstaten er de voorkeur aan gaf politieke zaken buiten de EU om te bespreken *en petit comité* (eerst in de Contactgroep, later in de G-8). Daarnaast werd effectief EU-optreden gehinderd door verschillen van inzicht tussen lidstaten over de mate van en de voortvarendheid waarmee Milosevic onder druk moest worden gezet. Zo waren vooral enkele zuidelijke lidstaten zeer terughoudend ten aanzien van het treffen van verdere maatregelen, waardoor - ondanks sterke druk van vooral Nederland en het VK - de EU pas na aanvang van de luchtacties overeenstemming kon bereiken over uitbreiding (olie-embargo) en aanscherping van de sancties tegen de FRJ.

Het belang van de Kosovo-crisis voor de NAVO was aanvankelijk vooral gelegen in de risico's voor de stabiliteit en veiligheid van de gehele Zuid-Europese regio, in het bijzonder Albanië en Macedonië. Gaandeweg werd de NAVO echter meer en meer bij de ontwikkelingen betrokken om, door het tonen van de bereidheid militaire middelen in te zetten (uitvaardiging van ACTORD voor de luchtacties in oktober 1998), het politieke proces onder druk te zetten. Milosevic meende die druk evenwel te kunnen weerstaan (schending van het akkoord met Holbrooke, weigering in Rambouillet serieus te onderhandelen). Veel belangrijker was echter nog dat het politieke proces niet tot resultaat leidde, waardoor het geweld doorging en de burgerbevolking daarvan meer en meer het slachtoffer werd. Zo was het aantal vluchtelingen en ontheemden sinds oktober 1998 gestegen van 300.000 tot 443.000 (waarvan 250.000 in Kosovo zelf). De Bondgenoten hadden reeds in oktober 1998, toen bleek dat resolutie 1199 het maximaal haalbare was, de conclusie getrokken dat zij zich bij een zo structurele grove schending van de mensenrechten niet door de patstelling in de Veiligheidsraad konden laten tegenhouden. Nederland was bovendien van mening dat resolutie 1199 weliswaar geen expliciet mandaat gaf, maar wel desondanks *voldoende* basis bood voor militair ingrijpen.³ Niettemin is na aanvaarding van resolutie 1199 nog uitgebreid de kans geboden aan diplomatieke initiatieven, totdat de onderhandelingen van Rambouillet definitief waren mislukt.

Geconcludeerd kan worden dat militair ingrijpen daarmee onvermijdelijk was geworden. Het politieke instrumentarium om de crisis in Kosovo te bezweren

³ Dat de Nederlandse regering in haar opvatting werd gesteund door vrijwel de gehele Tweede Kamer bleek tijdens het plenaire debat op 8 oktober (Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 22 181, nr. 221).

was immers ontoereikend gebleken. Milosevic bleek voor politieke druk ongevoelig. Daarbij kwam dat de politieke inspanningen werden gehinderd door verschil van inzicht en belangen, met name tussen Rusland enerzijds en de westerse landen anderzijds. Dit veroorzaakte in eerste instantie een patstelling in de VN-Veiligheidsraad en verzwakte op den duur ook de Contactgroep. Ook de EU kon politiek geen vuist maken als gevolg van een nog onvoldoende ontwikkeld GBVB. Daarbij komt dat het verder opvoeren van de druk door het inzetten van een breed pakket aan sanctiemaatregelen werd belemmerd door het onvermogen van de internationale gemeenschap, vooral de EU, daarover overeenstemming te bereiken. Wat er gebeurde was 'too little' en 'too late'.

In de tweede plaats kan gesteld worden dat de internationale gemeenschap bij haar bemoeienis met de opeenvolgende fasen van de desintegratie van voormalig Joegoslavië ernstig gehandicapt geweest door het ontbreken van een geïntegreerd Balkan-beleid. De Kosovo-crisis is voor de internationale gemeenschap aanleiding geweest in te zetten op een geïntegreerde regionale aanpak van de achterliggende problemen van de instabiliteit in Zuidoost-Europa, met name op het terrein van democratisering en respect voor mensenrechten, economische ontwikkeling en regionale veiligheid. Deze bewustwording ligt ten grondslag aan de huidige inspanningen van de NAVO en meer nog de EU om de betrekkingen met de landen in de regio aan te halen. Doel is stabiliteit naar deze instabiele regio te exporteren, en zodoende vrede en stabiliteit in Europa in het algemeen te bevorderen. Het aanhalen van de banden met landen uit Zuidoost-Europa om primair buitenlands-politieke motieven heeft een belangrijke impuls gegeven aan de ontwikkeling van het GBVB. Ook het Stabiliteitspact voor Zuidoost-Europa, dat onder andere tot doel heeft de intra-regionale samenwerking te versterken, levert een bijdrage aan de stabilisering van de regio.

In de derde plaats heeft de Kosovo-crisis duidelijk gemaakt dat er een spanning kan bestaan tussen het internationaal erkende en volkenrechtelijke vastgelegde principe van de niet-inmenging in binnenlandse aangelegenheden enerzijds, en het toenemende besef dat dit geen vrijbrief mag zijn voor structurele excessieve schendingen van de mensenrechten door een staat tegen de eigen burgers, zoals sinds het begin van de desintegratie in het voormalig Joegoslavië het geval was geweest, anderzijds. Een nadere analyse van de afweging die tussen beide moet worden gemaakt is in voorbereiding, waarbij ook deskundigen van buiten de overheid (o.a. de Adviesraad Internationale Vraagstukken en de Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken) zijn ingeschakeld. Een notitie daarover zal de Kamer medio dit jaar toegaan.

3. Wat was de strategie van de NAVO en waardoor werd die strategie bepaald?

In opdracht van de NAVO-Raad waren in het voorjaar en de vroege zomer van 1998 verkennende opties voor eventuele militaire actie in en rond Kosovo ontwikkeld. Uit deze opties koos de NAVO-Raad voor een luchtcampagne, bestaande uit vijf fases waarin de intensiteit en de geografische reikwijdte geleidelijk werd opgevoerd en uitgebreid:

- fase 0: toenemende militaire activiteit buiten luchtruim FRJ, inclusief afkondiging van een 'no-fly zone';
- fase 1: afdwingen van 'no-fly zone' en uitschakelen van de geïntegreerde luchtverdediging van de FRJ teneinde een luchtoverwicht te creëren;
- fase 2: isoleren en vernietigen van (para-)militaire en politie-eenheden van de FRJ in Kosovo en het tegengaan van de aanvoer van versterkingen door aanvallen op commandoposten, logistieke knooppunten, communicatielijnen, materieel en eenheden van VJ en MUP in Kosovo en aanvallen op aanvullende eenheden van leger en politie elders in de FRJ ten zuiden van de 44ste breedtegraad (Kosovo en een deel van Servië);
- fase 3: neutraliseren of vernietigen van de FRJ-capaciteit om effectieve militaire operaties uit te voeren, te controleren en voort te zetten door acties tegen geselecteerde tactische en strategische doelen in de gehele FRJ, zoals faciliteiten voor "command, control and communications", aanvoerlijnen en militaire eenheden zowel in het veld als in garnizoenen;
- fase 4: beëindiging aanvallen en hergroepering NAVO-eenheden.

Zowel de keuze voor de luchtcampagne op zich als de fasering ervan waren ingegeven door de politieke keuze alleen zoveel militair geweld te gebruiken als nodig was. De luchtacties hadden tot doel de druk op het diplomatieke proces op te voeren teneinde de weg vrij te maken voor een *politieke* oplossing van de Kosovo-crisis; zij waren uitdrukkelijk niet bedoeld als strafexpeditie tegen Milosevic. Er bestonden om die reden op voorhand dan ook geen afspraken over het tempo van de fasering en de totale duur van de campagne. De NAVO had Milosevic duidelijk gemaakt aan welke voorwaarden beëindiging van de luchtcampagne was gebonden; daarmee lag de bal in zijn kamp. De vijf NAVO-voorwaarden luiden:

- verifieerbare beëindiging van alle militaire operaties, geweld en onderdrukking;

- terugtrekking van alle politie-, militaire en paramilitaire eenheden uit Kosovo;
- instemming met de stationering van een internationale militaire presentie in Kosovo;
- instemming met de onvoorwaardelijke en veilige terugkeer van alle vluchtelingen en ontheemden en ongehinderde toegang van hulporganisaties;
- een geloofwaardige verzekering van de bereidheid om op basis van de Rambouillet-voorstellen, die voorzagen in internationaal interim-bestuur met een substantiële mate van zelfbestuur, te komen tot een politieke raamwerkovereenkomst voor Kosovo.

De door de NAVO geformuleerde eisen sloten nauw aan bij eerder door de Secretaris-Generaal van de VN, Kofi Annan, en de Contactgroep geformuleerde eisen. Zij vormden de basis voor de uitgangspunten die op 6 mei 1999 werden overeengekomen door de G-8. Deze uitgangspunten vormden op hun beurt weer de basis voor het akkoord tussen Tsjernomyrdin, Ahtisaari en Milosevic op 2 juni 1999 en resolutie 1244, die op 10 juni 1999 door de Veiligheidsraad werd aangenomen.

De voorrang die de NAVO gaf aan het bereiken van een politieke boven een militaire oplossing vond dus allereerst zijn vertaling in de keuze van de strategie. Er werd bewust niet gekozen voor een harde klap ineens, waar vanuit militair oogpunt veel voor te zeggen valt, maar voor een gefaseerde luchtcampagne, waarbij de geografische reikwijdte en de intensiteit van de luchtacties geleidelijk werden uitgebreid en opgevoerd. De voornaamste overweging, namelijk dat Milosevic op die manier de ruimte werd geboden op ieder moment het geweld te staken en terug te keren naar de onderhandelingstafel, was mede ingegeven door de ervaringen met Milosevic' reactie op de luchtaanvallen in Bosnië. Een tweede overweging die de strategiekeuze bepaalde was het behoud van een maximum aan politieke controle op de militaire operaties (op de politieke aansturing van de luchtacties wordt verder ingegaan in hoofdstuk 5).

Het belang dat werd gehecht aan een politieke oplossing blijkt voorts uit het feit dat ook tijdens de luchtcampagne voortdurend werd gezocht naar nieuwe diplomatieke initiatieven. Rusland speelde daarbij een steeds belangrijkere rol. Het eerste Russische initiatief, de missie van de toenmalige premier Primakov op 30 maart, leverde geen resultaat op en werd vanwege de afwijkende Russische opstelling door de NAVO niet erg gewaardeerd. Nederland nam in dezen overigens een afwijkend standpunt in: de regering was van mening dat ieder initiatief, hoe bescheiden ook, moest worden toegejuicht. De Minister van Buitenlandse Zaken heeft er bij zijn Russische collega dan ook sterk op

aangedrongen een nieuwe bemiddelingspoging te ondernemen zodra een dergelijke poging perspectief kon bieden op een aanvaardbaar resultaat.

Groeiende erkenning van de cruciale rol van Rusland leidde tot intensief diplomatiek overleg teneinde de meningsverschillen tussen Rusland en het Westen zoveel mogelijk te slechten. Duitsland, dat in de eerste helft van 1999 het voorzitterschap bekleedde van zowel de EU als de G-8, gebruikte dit laatste, voor Rusland zo belangrijke economische forum om Rusland weer met de andere leden van de Contactgroep op één lijn te krijgen. De omslag in de houding van Rusland werd duidelijk in april 1999 toen President Jeltsin de in het Westen gewaardeerde ex-premier Tsjernomyrdin benoemde tot zijn speciale gezant. De definitieve doorbraak kwam op 6 mei, toen de G-8 overeenstemming bereikte over de voorwaarden waaraan Milosevic moest voldoen teneinde tot een vergelijk te komen. Voor Milosevic betekende dit het gevoelige verlies van zijn belangrijkste internationale steunpilaar, voor de VN het overkomen van het belangrijkste obstakel voor de totstandkoming van een Veiligheidsraadresolutie.

In de loop van de luchtcampagne gingen stemmen op voor het inlassen van een pauze in de luchtcampagne. Nederland was in principe voorstander van een bombardementspauze, op voorwaarde dat deze ingebed zou zijn in een proces dat tot een politieke oplossing zou leiden. Zo had Nederland bij monde van de Minister van Buitenlandse Zaken al op 12 april in de Ministeriële NAVO-Raad gepleit voor een pauze in de bombardementen vóórdat de terugtrekking van alle troepen van de FRJ zou zijn voltooid, teneinde die troepen de kans te geven zich ook daadwerkelijk terug te trekken. Nederland heeft een eventuele bombardementspauze echter wel steeds gekoppeld aan spijkerharde garanties van Milosevic. De ervaring had immers geleerd dat hij niet op zijn woorden alleen moest worden geloofd. Daarbij kwam dat het zeer moeilijk zou zijn de bombardementen, wanneer ze eenmaal gestaakt waren, later weer te hervatten.

De offensieve inzet van grondtroepen was één van de militaire opties die door de NAVO medio 1998 in kaart waren gebracht in het licht van een steeds verder escalerende situatie in Kosovo. De Raad heeft hiervan kennis genomen, maar er geen gevolg aan gegeven. De reden was dat deze optie bij alle Bondgenoten op bezwaren stuitte. Deze bezwaren waren vooral politiek, maar daarnaast ook militair en logistiek van aard.

Politiek was het uitgangspunt dat alleen zoveel geweld gebruikt moest worden als nodig was. Een offensieve inzet van grondtroepen is daarmee om twee redenen niet te rijmen. In de eerste plaats moest bij een eventuele offensieve inzet van grondtroepen ernstig rekening worden gehouden met veel slachtoffers, zowel onder NAVO-militairen als onder de Kosovaren (menselijk

schild). Van begin af aan was duidelijk dat daarvoor geen draagvlak bestond, zeker niet in de Amerikaanse volksvertegenwoordiging. Zonder VS-participatie was deze optie sowieso onvoldoende geloofwaardig. In de tweede plaats bestond de vrees dat de offensieve inzet van grondtroepen een totale Balkanoorlog zou kunnen ontketenen en, meer nog, zou kunnen leiden tot een breuk in de relaties met Rusland, terwijl juist dat land een centrale rol speelde bij het oplossen van de crisis, evenals bij het behoud van stabiele betrekkingen in Europa en daarbuiten in de verdere toekomst. Dit laatste argument speelde onder andere voor Nederland een belangrijke rol. Daarnaast waren er andere bedenkingen: speculaties over de offensieve inzet van grondtroepen zou mogelijk het vertrouwen in de luchtacties ondermijnen. Bovendien zou de inzet van grondtroepen veel tijd vergen (tenminste drie maanden) en waren de fysieke omstandigheden (terrein-gesteldheid en slechte toegankelijkheid) zeer moeilijk.

Alleen het VK heeft in de aanloop naar de Washington-top van 23 en 24 april 1999 nog een krachtig pleidooi gehouden voor de planning van de inzet van grondtroepen. Tijdens de top zelf, zo had ook President Clinton de Minister-President desgevraagd vooraf verzekerd, is deze optie echter niet aan de orde geweest. Wel hebben de militaire autoriteiten van de NAVO, teneinde op alle eventualiteiten voorbereid te zijn, op verzoek van SGNAVO begin mei de uit juli 1998 daterende plannen voor een offensieve inzet van grondtroepen geactualiseerd. De NAVO-Raad heeft de geactualiseerde plannen echter nimmer goedgekeurd. In mei heeft nog een informele bijeenkomst plaatsgehad van een vijftal Bondgenoten over de mogelijke offensieve inzet van grondtroepen. Binnen het vijftal waren de meningen echter verdeeld, waardoor de contacten eenmalig en niet conclusief bleven.

Geconcludeerd kan worden dat de luchtacties van de NAVO een onmisbaar element zijn geweest voor het verkrijgen van instemming van Belgrado met de eisen van de internationale gemeenschap die tot doel hadden het geweld een halt toe te roepen en zo de weg vrij te maken voor een politieke oplossing van het Kosovo-vraagstuk. Vier van de vijf NAVO-doelstellingen zijn bereikt: de militaire operaties zijn beëindigd, alle Servische en Joegoslavische politie-, militaire en paramilitaire eenheden zijn uit Kosovo teruggetrokken, er is een einde gekomen aan het tegen de Kosovo-Albanese bevolking gerichte geweld en de vluchtelingen en ontheemden zijn naar huis teruggekeerd.

Het zijn naar alle waarschijnlijkheid echter niet de luchtacties *alleen* die tot het beoogde resultaat hebben geleid. Vermoedelijk heeft een combinatie van factoren de doorslag gegeven: de schade door de luchtacties, het behoud van

eenheid - ondanks verschillen van mening - binnen de NAVO en het feit dat Milosevic' belangrijkste steunpilaar Rusland uiteindelijk koos voor het belang van een strategisch partnerschap met het Westen. Dat ook de mogelijke offensieve inzet van grondtroepen, waarover op zeker moment berichten circuleerden, in Milosevic' afweging een belangrijke rol heeft gespeeld, acht de regering weinig waarschijnlijk. Hij kon immers weten dat daarover binnen het Bondgenootschap in het geheel geen overeenstemming bestond. Bovendien kon hij gevoeglijk aannemen dat tussen het moment van een eventueel besluit om grondtroepen in te zetten en de daadwerkelijke uitvoering ervan alleen al om praktische redenen enkele maanden zouden verstrijken.

Vastgesteld kan ook worden dat het verloop van de luchtcampagne vooraf niet te voorspellen viel, dat er fouten zijn gemaakt en dat de NAVO geconfronteerd werd met onvoorziene omstandigheden, waarop op ad hoc basis moest worden ingespeeld. Het verloop van de luchtcampagne is daardoor in belangrijke mate bepaald. Op deze omstandigheden wordt nader ingegaan in hoofdstuk 4.

Tevens kan worden geconstateerd dat daarmee nog geen duurzame politieke oplossing is bereikt. De oorzaak daarvan is niet zozeer het gevolg van de luchtacties zelf, als wel van het onderlinge geweld voorafgaand aan, tijdens en na de luchtcampagne. Terwijl Milosevic al in Rambouillet niet bereid was tot politieke concessies in de vorm van herstel van de politieke status quo ante 1989, lijkt sinds de omvangrijke etnische zuiveringen een meerderheid van de Kosovaren niet meer bereid met minder dan algehele onafhankelijkheid genoeg te willen nemen. Aan het slot van dit rapport komen wij hierop terug.

4. Onvoorziene ontwikkelingen/onbedoelde neveneffecten

4.1. Vluchtelingen

De Kosovo-crisis was in humanitair opzicht uniek, zowel wat betreft de omvang van de vluchtelingenstroom als de snelheid waarmee deze in maart 1999 op gang kwam.

Bij aanvang van de luchtacties bedroeg het totale aantal Kosovaarse vluchtelingen en ontheemden 443.000 (22 procent van de oorspronkelijke bevolking), van wie 250.000 (56 procent) in Kosovo zelf, 25.000 in Montenegro, 30.000 in Servië (niet-Kosovo), 18.500 in Albanië, 9.800 in Macedonië en circa 100.000 in derde landen. In de eerste week van de NAVO-luchtacties vluchtten 85.000 Kosovaren naar Albanië, 14.500 naar Macedonië en 25.000 naar Montenegro. Een week later werd het aantal uit Kosovo gevluchte Albanezen al geschat op bijna 400.000 (226.000 in Albanië, 120.000 in Macedonië, 37.500 in Montenegro, 7.900 in Bosnië). Begin juni was hun aantal opgelopen tot bijna 800.000 in de regio (van wie 445.000 in Albanië, 247.000 in Macedonië, 70.000 in Montenegro en 22.000 in Bosnië) en 91.000 in derde landen in het kader van het Humanitair Evacuatieplan. Daarnaast meldden zich 130.000 asielzoekers uit Kosovo in West-Europa, met name in Oostenrijk en Duitsland. In Nederland werden 4.091 Kosovaren opgevangen.⁴

In februari 1999, toen de dreiging van luchtacties steeds reëler werd, was UNHCR begonnen met de *contingency planning* voor de opvang van minimaal 70.000 tot maximaal 170.000 Kosovo-Albanezen in de buurlanden. Deze *contingency planning* was gebaseerd op de veronderstelling dat weliswaar het regime in Belgrado onder invloed van de luchtacties de repressie zou intensiveren, maar dat zulks zou gebeuren volgens de tot dan toe door Belgrado gevolgde tactiek. Die tactiek bestond uit de vernietiging van huizen en dorpen teneinde de Kosovo-Albanezen uit hun huizen de bergen in te jagen en daarmee het UÇK te isoleren. Direct na aanvang van de luchtacties bleken die veronderstellingen echter niet te worden bewaarheid; Milosevic begon systematische etnische zuiveringen, resulterend in een massale *exodus* van Albanezen uit Kosovo naar de buurlanden met als kennelijk doel de buurlanden te destabiliseren en de internationale gemeenschap voor voldongen feiten te plaatsen.

Een vluchtelingen crisis op deze schaal en met deze snelheid was door niemand voorzien. De NAVO was onvoldoende voorbereid op de mogelijkheid van

⁴ Bronnen: UNHCR en Ministerie van Justitie.

massale etnische zuiveringen en de *contingency planning* van UNHCR was in deze omstandigheden volstrekt ontoereikend. Ook had geen afstemming tussen de NAVO en UNHCR plaatsgevonden. De aanvankelijk afhoudende opstelling van UNHCR ten aanzien van samenwerking met de NAVO hield verband met het ook door Nederland onderschreven uitgangspunt van UNHCR dat zij onder alle omstandigheden onpartijdig dient te zijn teneinde als humanitaire hulporganisatie wereldwijd toegang te krijgen en te houden om zijn werk te doen. Het ontbreken van een mondiale consensus over het militaire ingrijpen van de NAVO in de Kosovo-crisis bracht UNHCR in een situatie die op gespannen voet leek te staan met dit beginsel.

Dat de internationale hulpverlening, ook toen de omvang en de snelheid van de vluchtelingenstroom duidelijk begonnen te worden, aanvankelijk traag op gang kwam, heeft een aantal oorzaken. In de eerste plaats moest UNHCR, *lead agency* in Kosovo, werken in bijzondere, zeer gepolitiseerde omstandigheden. Deze omstandigheden leidden er onder andere toe dat veel donorlanden mede om (binnenlands-)politieke en publicitaire redenen de voorkeur gaven aan het vergroten van de zichtbaarheid van hun bijdragen door middel van bilaterale hulpactiviteiten. Dit heeft de rol van UNHCR als *lead agency* in belangrijke mate ondermijnd. Alleen Nederland, Luxemburg, Noorwegen en Zweden gaven meer langs multi- dan langs bilaterale kanalen (in de periode 24 maart - 30 juni 1999 gaf Nederland ten behoeve van de opvang van vluchtelingen en ontheemden \$2,4 miljoen bilateraal en \$16,3 miljoen multilateraal, waarvan \$7,3 miljoen aan UNHCR).

Het streven van sommige donoren naar grotere zichtbaarheid leidde er ook toe dat met name in de eerste, zeer moeilijke weken op de toch al schaarse middelen van UNHCR en andere humanitaire hulporganisaties een beroep werd gedaan ten behoeve van bezoeken van buitenlandse politici en andere VIPs. De Nederlandse regering achtte dergelijke bezoeken ("ramptoerisme") onder die omstandigheden ongewenst en heeft daar om die reden vanaf gezien.

De gepolitiseerde omstandigheden vormen voorts de verklaring voor het feit dat soms meer van UNHCR werd verwacht dan de organisatie op grond van haar mandaat en capaciteit redelijkerwijs kan waarmaken, bijvoorbeeld ten aanzien van de wijze waarop vluchtelingen dienden te worden geregistreerd en hun fysieke bescherming in de opvangkampen gegarandeerd.

Naast genoemde externe factoren speelden ook interne factoren UNHCR parten. Mede omdat UNHCR bij aanvang onvoldoende heeft onderkend dat de Kosovo-crisis buitengewoon van aard was, zowel vanwege de omvang en de snelheid van de vluchtelingenstroom als de zeer gepolitiseerde omstandigheden

waarbinnen de vluchtelingen crisis plaatsvond, werd aanvankelijk onvoldoende staf en van onvoldoende kaliber ingezet.

Toen begin april overeenstemming was bereikt over de verdeling van taken en verantwoordelijkheden tussen NAVO en UNHCR, verliep de hulpverlening beter. De taakverdeling werd vastgelegd in een briefwisseling van 21 en 22 april 1999 tussen SGNAVO en de Hoge Commissaris. De NAVO onderschreef de leidende rol van UNHCR en zegde ondersteuning toe op het gebied van logistiek, het opzetten van kampen, het transport van vluchtelingen en herstel en onderhoud van wegen.

De steun van de NAVO was geconcentreerd op Macedonië, waar reeds veel NAVO-militairen eerst als Extraction Force voor KVM en later als 'enabling forces' gelegerd waren, en op Albanië, waarvoor de NAVO een aparte noodhulpoperatie opzette onder de naam "Allied Harbour". In Macedonië waren Nederlandse militairen betrokken bij de bouw van vluchtelingenkampen en het distribueren van hulpgoederen. Met een KDC-10 van de Koninklijke Luchtmacht werden vluchtelingen overgebracht naar Nederland. Daarnaast heeft het Ministerie van Defensie hulpgoederen (onder meer boogtenten, slaapzakken, dekens, matrassen en tentkachels) ter beschikking gesteld ter waarde van acht miljoen gulden. In Albanië droeg Nederland bij aan de NAVO-noodhulpoperatie "Allied Harbour". Ruim 600 Nederlandse militairen, verenigd in een taakgroep, waren belast met het vervoer, alsmede de beveiliging daarvan, van vluchtelingen en hulpgoederen. De Nederlandse taakgroep heeft tevens bijgedragen aan de bouw en de watervoorziening van vluchtelingenkampen.

Door de massale vluchtelingenstroom nam internationaal de politieke en publieke druk om snel een einde aan de Kosovo-crisis te maken toe. Voor de NAVO was dit reden om de militaire strategie aan te passen aan de omstandigheden. Besloten werd fase 1, gericht op uitschakeling van de luchtverdediging, niet eerst te voltooien, maar parallel daaraan reeds over te gaan naar fase 2, om directe aanvallen uit te kunnen voeren op de voor de etnische zuiveringen verantwoordelijke politie- en (para-)militaire eenheden in Kosovo. Het bleek echter bijzonder moeilijk de eenheden in Kosovo aan te pakken. Bovendien waren ook kleine groepjes en individuen actief. Daarom werd vervolgens versneld overgegaan tot intensivering in de vorm van fase "2-plus", gericht op het uitschakelen van objecten die deel uitmaken van de infrastructuur die Milosevic in staat stelde zijn militaire campagne in Kosovo voort te zetten. Het ging daarbij met name om het afsnijden van de aanvoerlijnen van eenheden van de VJ en de MUP in Kosovo en het buiten gebruik stellen van opslag-, distributie- en communicatiefaciliteiten. Ten behoeve van de intensivering werd ook het aantal deelnemende toestellen sterk

opgevoerd.

Geconcludeerd moet worden dat de omvang van alsmede de snelheid waarmee de vluchtelingen crisis zich heeft voltrokken door niemand was voorzien. De NAVO had de planmatigheid en de omvang van de acties niet voorzien en had er dus ook geen pasklaar antwoord op. De *contingency planning* van UNHCR was onvoldoende. Voorts was geen sprake geweest van gezamenlijke voorafgaande planning, gegeven het beginsel van onpartijdigheid waarop UNHCR's mandaat is gebaseerd.

In de tweede plaats kan worden vastgesteld dat de omstandigheden waaronder UNHCR moest opereren moeilijk waren. Door de opstelling van de donorlanden werd de coördinerende rol van UNHCR bemoeilijkt en ondergraven. Tegelijkertijd werd UNHCR belast met additionele taken die buiten zijn mandaat vallen. Daarbij werd UNHCR gehinderd door interne problemen, die er mede toe hebben geleid dat UNHCR het uitzonderlijke van de situatie niet tijdig heeft onderkend en daar onvoldoende op is ingesprongen. UNHCR is zelf reeds begonnen aan het versterken van zijn *emergency response* capaciteit. UNHCR zal daarnaast intern maatregelen moeten treffen om het vermogen effectief op te treden als *lead agency* aanmerkelijk te versterken. Hiertoe dienen donoren UNHCR dan wel in staat te stellen. Dit zal ook de Nederlandse inzet zijn ten aanzien van de follow-up van de aanbevelingen van de onafhankelijke UNHCR-evaluatie.⁵ Donoren zullen zich moeten realiseren dat het vermogen van UNHCR om effectief op te treden afhankelijk is van de integratie van bi- en multilaterale activiteiten. Indien bilaterale activiteiten worden ondernomen buiten UNHCR om, brokkelt de positie en daarmee het coördinerend vermogen van UNHCR af. Nederland zal deze visie in contacten met andere donoren uitdragen.

Om samenwerking tussen UNHCR en militairen te versoepelen is het van belang dat UNHCR een principe-besluit neemt over de situaties waarin samenwerking met militairen gerechtvaardigd en/of geboden is. Nederland deelt de mening van de onafhankelijke evaluatiemissie, die UNHCR adviseert in geval van internationale militaire operaties in principe met militairen samen te werken indien zij opereren op basis van een VN-mandaat of indien er geen enkele andere manier is om levens te redden. Voor dergelijke gevallen moet UNHCR intern richtsnoeren ontwikkelen, waarbij de afspraken zoals vastgelegd in de briefwisseling tussen SGNADO en de Hoge Commissaris als voorbeeld

⁵ "The Kosovo refugee crisis, an independent evaluation of UNHCR's emergency preparedness and response", February 2000, pre-publication edition, pag. VI.

kunnen dienen.

Wat de NAVO betreft luidt de conclusie dat de NAVO zal moeten onderzoeken op welke wijze de eigen organisatie aan de nieuwe taak crisisbeheersing moet worden aangepast om in de toekomst beter voorbereid te zijn op de mogelijke humanitaire aspecten van dergelijke operaties. Nederland zal zich daarvoor in NAVO-verband inzetten.

4.2. Onbedoelde nevenschade

Reeds bij de uitwerking van het bombardementsplan kreeg SACEUR de opdracht een aantal factoren in acht te nemen, namelijk maximale beperking van onbedoelde nevenschade ('collateral damage'), proportionaliteit en beperking van gevaar voor eigen personeel. Bij de overgang van fase 2 naar fase "2-plus" werd door de NAVO-Raad nog eens extra de noodzaak onderstreept om onbedoelde nevenschade te voorkomen.

Ondanks uitgebreide voorzorgsmaatregelen hebben de luchtacties toch geleid tot onbedoelde nevenschade. Bij de dagelijkse bespreking van de resultaten van de aanvallen in de NAVO-Raad zijn juist die gevallen uitgebreid aan de orde geweest. Interventies in de Raad, ook van Nederland, hebben geleid tot aanscherping van de procedures inzake doelherkenning. Ook in bilaterale contacten met SGNAVO heeft de Minister van Buitenlandse Zaken verschillende malen nadrukkelijk erop aangedrongen de risico's voor burgers maximaal te beperken. Daarnaast heeft de Minister van Defensie in mei 1999 besloten geen clusterwapens (CBU87) meer in te zetten in verband met mogelijk technisch falen van dit wapen bij een Amerikaanse aanval op het vliegveld van Nis en het door de VS begonnen onderzoek daarnaar. Het is en blijft evenwel onmogelijk onbedoelde nevenschade helemaal te voorkomen, omdat de aanwezigheid van burgers in de nabijheid van een doel nooit helemaal kan worden uitgesloten.

Naast onvermijdelijke gevallen van onbedoelde nevenschade is echter ook een aantal fouten gemaakt. Eén daarvan betrof het bombardement op een brug in Servië op 12 april, waarbij een trein werd geraakt. Een andere fout was het bombardement bij Djakovica op 14 april op wat later een vluchtelingenkonvooi bleek te zijn.

5. Internationale besluitvorming en de rol van Nederland

5.1. Het politieke proces

De mate waarin Nederland direct betrokken was bij de politieke pogingen om de Kosovo-crisis op te lossen was afhankelijk van het gremium dat op een bepaald moment in de crisis de leiding had. In de periode voorafgaand aan de luchtacties was het vooral de Contactgroep die de hoofdrol speelde. Nederlandse betrokkenheid verliep toen indirect via het EU-voorzitterschap en de Europese Commissie, die bij de Contactgroep aanzaten en de overige lidstaten van de ontwikkelingen op de hoogte hielden. De Veiligheidsraad, waarvan Nederland op dat moment lid was, speelde al snel geen rol van betekenis meer, terwijl directe betrokkenheid via de EU niet mogelijk was omdat de EU als geheel gehandicapt werd door het ontbreken van een sterk GBVB. Toen bij aanvang van de luchtacties het primaat kwam te liggen bij de NAVO, kreeg Nederland wel directe invloed op de ontwikkelingen. In NAVO-verband werden de vijf voorwaarden geformuleerd, die de latere basis vormden voor het akkoord van de G-8, dat in de laatste fase van de luchtcampagne een prominentere rol geen spelen, omdat het een platform bood om weer met Rusland op één lijn te komen.

Nederland kon op momenten dat het politieke proces gedomineerd werd door gremia waarin uitsluitend grote landen vertegenwoordigd waren alleen op indirecte wijze invloed uitoefenen. Daartoe heeft Nederland actief bilaterale contacten aangewend. Dergelijke contacten waren er vooral met de Ministers van Buitenlandse Zaken van het VK, de VS en Duitsland, dat in de eerste helft van eerste helft voorzitter was van zowel de EU als de G-8.

5.2. De dilemma's van 'coalition warfare'

In de Kosovo-crisis is gezocht naar een juist evenwicht tussen politieke aansturing van het militair optreden enerzijds en delegatie omwille van de efficiëntie en de effectiviteit anderzijds. In de eerste plaats zijn de luchtacties gefaseerd naar ingrijpendheid, militair en politiek. De NAVO-Raad besliste, op instructie van de hoofdsteden, over de overgang naar een volgende fase. Dit gebeurde op 27 maart 1999 toen op voorstel van SACEUR, gesteund door SGNADO, de Raad besloot over te gaan tot fase 2, zulks mede in het licht van de verslechterende humanitaire situatie op de grond in Kosovo door het optreden van politie- en (para-)militaire eenheden.⁶ Op 30 maart 1999 besloot

⁶ De Kamer werd dienaangaande op 29 maart 1999

de Raad niet over te gaan tot fase 3, maar fase 2 uit te breiden tot fase "2-plus".⁷ Overgaan tot fase 3 *als zodanig* zou immers hebben betekend dat de uitvoering geheel in handen van de militaire autoriteiten zou zijn gelegd. Het besluit fase 2 uit te breiden tot fase "2-plus" in plaats van over te gaan tot fase 3 werd ingegeven door de politieke wens om dit automatisme te doorbreken teneinde meer controle te behouden; in fase "2-plus" werd de uitvoering niet rechtstreeks in handen gelegd van de militaire autoriteiten, maar werd het besluit om bepaalde doelen uit fase 3 aan te vallen gedelegeerd aan SGNADO.

Als gevolg van dit besluit konden ook doelen boven de 44ste breedtegraad worden aangevallen, alsmede objecten die deel uitmaakten van de infrastructuur die Milosevic in staat stelde zijn militaire onderdrukingscampagne in Kosovo voort te zetten. De doelen waren in die zin niet beperkt tot objecten die een exclusieve militaire functie hebben, maar omvatten ook het buiten gebruik stellen van opslag-, distributie- en communicatiefaciliteiten in de gehele FRJ, zoals bijvoorbeeld electriciteitscentrales en olie-opslagplaatsen. Dergelijke objecten vormden als zodanig een legitiem militair doel vanwege hun belang voor het militair vermogen van in casu de FRJ, zij het dat het aanvallen vraagt om een duidelijke politieke afweging, met name gericht op vragen van proportionaliteit, omdat deze objecten daarnaast een civiele betekenis hebben en het buiten gebruik stellen ervan daardoor ook gevolgen kon hebben voor de burgerbevolking. Al in oktober 1998 heeft de Minister van Defensie in de Kamer uiteengezet dat er een moment kon aanbreken waarop de betekenis van "militair-strategisch" zou worden verruimd en ook doelen als electriciteitscentrales en olieopslagplaatsen zouden worden gekozen.⁸

Nederland heeft ervoor gekozen de aan SGNADO gedelegeerde verantwoordelijkheid te respecteren. Wel heeft de Minister van Buitenlandse Zaken in zijn contacten met SGNADO verschillende malen nadrukkelijk erop aangedrongen de risico's voor burgers maximaal te beperken. Nederland heeft zich voor het overige beperkt tot een beoordeling of door Nederlandse vliegtuigen aan te vallen doelen binnen de door de NAVO-Raad goedgekeurde kaders vielen. De beoordeling van de doeleninformatie had ook betrekking op de keuze van inzetmiddelen en wapensystemen, alsmede de kans op onbedoelde

geïnformeerd (Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 22 181, nr. 243).

⁷ De Kamer werd dienaangaande geïnformeerd bij brief van 6 april 1999 (Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 22 181, nr. 245) en werd vertrouwelijk nader geïnformeerd tijdens een overleg op 13 april 1999.

⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 22 181, nr. 221.

nevenschade en de risico's voor de vliegers.

Sommige Bondgenoten hebben zich echter vergaand, ook op politiek niveau, met de uitvoering van de luchtacties in fase "2-plus" bemoeid. Dat gold in elk geval de VS, die op grond van zijn doorslaggevende bijdrage in militaire middelen ook een doorslaggevende rol in de uitvoering speelde, maar ook voor Europese Bondgenoten als het VK en Frankrijk. Wat betreft de VS vormde uiteraard ook de dubbelfunctie van SACEUR en de inzet van "nationale middelen" daarbij een belangrijke factor; voor Frankrijk was dat met name zijn aparte positie ten opzichte van de geïntegreerde militaire structuur van de NAVO.

Deze keuze van bedoelde Bondgenoten heeft duidelijke bezwaren uit een oogpunt van transparantie en - tot op zekere hoogte - van solidariteit naar de mate waar het ruimte laat voor een politieke afweging van individuele Bondgenoten die niet collectief besproken en getoetst wordt.

'Coalition warfare' stelt ook extra eisen aan de woordvoering waarmee de militaire operatie wordt begeleid. De stijl en toonzetting van de NAVO-woordvoering, werd wellicht in sommige landen gewaardeerd, maar contrasteerde sterk met de sobere en zakelijke aanpak waarvoor in Nederland was gekozen. Ook zijn vooral in de eerste fase van de luchtacties bij de dagelijkse briefings fouten gemaakt, onder andere ten aanzien van incidenten waarbij de NAVO was betrokken. Informatie over de daadwerkelijke toedracht kwam te laat beschikbaar, mede omdat de NAVO niet beschikte over waarnemers in Kosovo zelf. Voor enkele grote lidstaten was dit aanleiding zich rechtstreeks met de woordvoering te gaan bemoeien. Hierdoor werd afbreuk gedaan aan het beginsel dat voorlichtingsactiviteiten van de NAVO aangestuurd worden door SGNAVO onder verantwoordelijkheid van de Raad. Nederland heeft SGNAVO hier enkele malen rechtstreeks op aangesproken.

Voor een beoordeling van de besluitvorming in het Bondgenootschap, politiek en militair, is het van belang te realiseren dat het optreden van de NAVO in deze vorm zonder precedent was; met de voor zo'n optreden noodzakelijke besluitvorming bestond derhalve geen ervaring waarop kon worden teruggevallen. 'Coalition warfare' stelt op zichzelf al hoge eisen aan het besluitvormingsproces. Enerzijds is, zoals in de Kosovo-crisis duidelijk is gebleken, het behoud van eenheid binnen het Bondgenootschap een *conditio sine qua non* voor het bereiken van succes. Anderzijds mag dit niet ten koste gaan van de effectiviteit, wat betekent dat een zekere mate van delegatie is vereist.

In de Kosovo-crisis kwam daar nog een factor bij. Het optreden van de NAVO in de Kosovo-crisis viel onder de nieuwe taak van het Bondgenootschap, zoals neergelegd in het Strategisch Concept, namelijk crisisbeheersing buiten het eigen verdragsgebied. Meer nog dan in het geval van zelfverdediging op basis van de bijstandsverplichting van artikel V van het Noord-Atlantisch Verdrag, de kern waaromheen de NAVO is opgebouwd en vormgegeven, stelt de inzet van militaire middelen in een dergelijke situatie zware eisen aan het proces van politieke consensusvorming. Dat geldt niet alleen voor de fase waarin tot optreden wordt besloten, maar ook, en misschien wel in versterkte mate, voor de fase van het optreden zelf. De 19 aan deze acties deelnemende landen moeten immers voortdurend rekening houden met een thuisfront, parlement en publiek, dat de acties welhaast "live" kan volgen. De gemaakte keuzes moeten a.h.w. voortdurend worden getoetst.

De eisen die een crisisbeheersingsoperatie stelt aan de politieke besluitvorming raakt ook direct aan de vormgeving van de politieke aansturing van het militaire optreden. Uitgangspunt blijft dat het beleid door de politiek bepaald wordt. Het zwaartepunt ligt binnen de NAVO derhalve bij de NAVO-Raad, waarin alle lidstaten vertegenwoordigd zijn. De militaire uitvoering ligt bij de militaire autoriteiten van de NAVO. Bij een crisisbeheersingsoperatie, waar de noodzaak overweegt om de militaire middelen te doseren aan de hand van de politieke doelstellingen van een operatie, vraagt dit model om speciale voorzieningen. Die politieke aansturing mag er uiteraard niet toe leiden dat ieder individueel doel zou moeten worden voorgelegd aan de NAVO-Raad.

In de Kosovo-crisis bepaalde derhalve de Raad het kader waarbinnen doelen konden worden aangevallen. De uitvoering - dat wil zeggen waar, wanneer en op welke wijze doelen werden aangevallen - werd gedelegeerd aan de militaire autoriteiten. Het besluit om niet over te gaan tot fase 3, maar in de formule fase "2-plus" doelen vrij te geven via autorisatie door SGNAVO, vormde een verdere verfijning van dit uitgangspunt. Daarmee is naar de mening van de regering een juiste balans gevonden tussen enerzijds de operationele onmogelijkheid individuele doelen ter goedkeuring aan de Raad voor te leggen en anderzijds de politieke onwenselijkheid om de uitvoering van een crisisbeheersingsoperatie uitsluitend in handen van militairen te leggen.

Deze balans werd evenwel verstoord door de bemoeienis van individuele Bondgenoten, dat wil zeggen buiten het Raadskader, met de doelenkeuze in de uitvoeringsfase. Nederland acht een dergelijke bemoeienis ongewenst. De NAVO zal zich daarom volgens Nederland moeten beraden hoe zij in het kader van de nieuwe taak van crisisbeheersing, zonder zich in Raadsverband te willen

uitspreken over individuele doelenkeuzes, als politiek collectief vastlegt op de reikwijdte van het militair optreden.

5.3. Europese en Amerikaanse 'capabilities'

Operatie "Allied Force" onderstreepte het belang van technologisch hoogwaardige wapensystemen en ondersteuningsmiddelen. Moderne elektronische hulpmiddelen om vijandelijke luchtverdediging te kunnen onderdrukken, moderne en beveiligde communicatie-apparatuur, "all weather"-verkenningcapaciteit, precisiewapens en intelligence waren doorslaggevend voor het welslagen van de operatie. Ook de beschikbaarheid van voldoende tankvliegtuigen en transportcapaciteit speelden een belangrijke rol. Zonder de Amerikaanse inbreng waren voornoemde capaciteiten volstrekt onvoldoende beschikbaar geweest. De Europese inbreng in dezen was zeer beperkt. Nederland vormde daarop een gunstige uitzondering met de gemoderniseerde F-16's en de KDC-10 tankvliegtuigen, waarover Nederland als een van de weinige Europese NAVO-landen beschikte (zie ook militaire evaluatie).

"Allied Force" heeft daarmee eens te meer duidelijk gemaakt dat er binnen het Bondgenootschap sprake is van een aanzienlijke onevenwichtigheid tussen Europa en de VS als het gaat om beschikbaarheid van militaire middelen. Dat voor het uitvoeren van luchtacties, waartoe collectief besloten is, Europese landen slechts 30 procent van de benodigde capaciteit kunnen leveren, wijst op scheve verhoudingen, temeer waar het probleem Kosovo er één is dat vooral de Europese NAVO-landen direct raakt. Deze scheve verhoudingen op het militaire vlak raken uiteindelijk ook de politieke verhoudingen binnen het Bondgenootschap.

Naast de disproportionele bijdrage van de VS aan operatie "Allied Force" heeft de Kosovo-crisis duidelijk gemaakt wat het in de praktijk betekent dat Amerikaanse middelen niet onder NAVO-, maar onder Amerikaans gezag staan. Een goed voorbeeld hiervan zijn de Apache-helikopters, die ondanks aandringen van onder andere Nederland uiteindelijk niet zijn ingezet.

Een geloofwaardige collectieve inspanning vereist het meer in evenwicht brengen van de bijdragen van de Europese Bondgenoten met die van de VS. Dit is een belangrijke impuls voor de versterking van de Europese militaire vermogens binnen de NAVO in het kader van het *Defense Capabilities Initiative*.

Een geloofwaardige collectieve inspanning vereist in de tweede plaats dat beschikbare middelen in dienst worden gesteld van het collectief. Dit is onder andere van belang wat betreft de Amerikaanse 'intelligence'-capaciteit, die de Europese partners ontberen. In de Amerikaanse evaluatie betoont het Pentagon zich kritisch over de ontoereikende interoperabiliteit van datasystemen, waardoor 'intelligence' moeilijk gedeeld kon worden. Het Pentagon steekt daarbij echter ook de hand in eigen boezem: het delen van informatie wordt tevens bemoeilijkt door de VS zelf, die dergelijke informatie te hoog classificeren, waardoor zij niet meer toegankelijk is voor derden. Ook belooft de VS beterschap wat betreft de eisen waaraan Europese Bondgenoten moeten voldoen om de beschikking te krijgen over moderne Amerikaanse technologie op het terrein van data- en communicatiesystemen.

Een geloofwaardige collectieve inspanning betekent ook dat de besluitvorming over de inzet van alle militaire middelen transparant moet zijn. Om die reden zal Nederland zich in de NAVO inzetten voor de ontwikkeling van een overkoepelend command-and-control beleid.

De tijdens de Kosovo-crisis gebleken afhankelijkheid van de Europese Bondgenoten van de VS heeft duidelijk gemaakt dat Europa zonder de VS en buiten de NAVO niet in staat is tot een grootschalige zelfstandige crisisbeheersingsoperatie. Dat klemt des te meer indien Europese belangen op het spel staan. Deze ervaring heeft een impuls gegeven aan de ontwikkeling van een Europees Veiligheids- en Defensiebeleid. Regering en Kamer hebben hierover reeds van gedachten gewisseld op basis van de notitie van de regering over een Gemeenschappelijk Europees Veiligheids- en Defensiebeleid,⁹ de conclusies van de Europese Raad van Helsinki¹⁰ en de Defensienota.¹¹

5.4. Nationale coördinatie en besluitvorming

Politiek lag het zwaartepunt tijdens de Kosovo-crisis in Nederland bij de Minister-President, de Minister van Buitenlandse Zaken en de Minister van Defensie. Zij stonden, zeker gedurende de periode van de luchtacties, voortdurend met elkaar in contact. Kosovo vormde een vast punt op de agenda van de Ministerraad.

⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 24 128, nr. 4.

¹⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 1999-2000, 21 501-20, nr.

106. ¹¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1999-2000, 26 900, nr. 1-
2.

Vrij snel na het begin van de luchtacties is de bestaande interdepartementale coördinatie versterkt door de instelling van een gestructureerd overleg (Interdepartementale Werkgroep Kosovo (IWK)), bestaande uit hoge ambtenaren van de Ministeries van Buitenlandse Zaken, Algemene Zaken en Defensie, onder wie de Chef Defensiestaf. Het mandaat van de IWK omvatte alle politieke, militaire en humanitaire aspecten van de Kosovo-crisis.

In 5.2. is reeds ingegaan op de politieke aansturing van het militaire optreden. Het zwaartepunt ligt binnen de NAVO bij de NAVO-Raad, waarin alle lidstaten vertegenwoordigd zijn. De Nederlandse vertegenwoordiger bij de NAVO-Raad opereert op basis van instructies uit Den Haag. Het bevel over de Nederlandse eenheden die deelnamen aan de door de NAVO geleide operaties was overgedragen aan de NAVO-commandanten. De Nederlandse bijdragen aan de NAVO-operaties zijn aangestuurd door de Chef Defensiestaf. De aansturing was gericht op niet-overgedragen bevoegdheden (nationale aspecten) en de waarborging dat de activiteiten pasten in het door de regering onderschreven mandaat. De Chef Defensiestaf werd via de liaison-officier bij het NAVO-gevechtsleidingscentrum in Vicenza op de hoogte gehouden van de inzet van de Nederlandse F-16's. De informatieverstrekking over het verloop van de militaire operaties en de Nederlandse deelname daaraan aan de meest betrokken bewindslieden verliep onder meer via de dagelijkse briefings van het Defensie Crisis Beheersing Centrum (DCBC).¹²

De regering heeft het parlement gedurende alle fasen van de Kosovo-crisis zeer regelmatig en uitvoerig geïnformeerd. Ten tijde van de luchtacties overlegde de Tweede Kamer vrijwel wekelijks met de betrokken bewindslieden op basis van één of meerdere brieven met informatie over recente ontwikkelingen op politiek, militair en humanitair terrein. Bijzondere overleggen waren die waarbij de kabinetsbesluiten over de uitzending van Nederlandse militairen aan de orde kwamen. Dit betrof Nederlandse deelname aan de luchtacties,¹³ aan de Extraction Force¹⁴ en aan KFOR.¹⁵ Informatie die om strategische en/of tactische redenen niet openbaar gemaakt kon worden, werd verstrekt tijdens de wekelijkse vertrouwelijke briefings van het Ministerie van Defensie. Daarnaast heeft de regering de Kamer over gevoelige kwesties als de inzet van grondtroepen en politieke besluitvorming met betrekking tot de luchtacties twee vertrouwelijke notities gestuurd, die in een besloten overleg zijn besproken.

¹² Voor een uitvoeriger uiteenzetting zij verwezen naar de militaire evaluatie.

¹³ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 22 181, nr. 221.

¹⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 22 181, nr. 232.

¹⁵ Handelingen, 11 juni 1999, Tweede Kamer, nr. 87.

Geconcludeerd kan worden dat tussen de direct betrokken bewindslieden, de Minister-President, de Minister van Buitenlandse Zaken en de Minister van Defensie intensief contact heeft bestaan. Datzelfde geldt voor het ondersteunend ambtelijke en militair niveau. Formalisering van het ondersteunend interdepartementaal overleg blijkt in een situatie als deze een zeer nuttig instrument en zal ook in toekomstige gevallen worden toegepast.

Bijlage 1

Overzicht Kamerbrieven, AO's en plenaire debatten over de situatie in Kosovo in de periode september 1998 - juni 1999

datum	Kamerstuk	brief	verslag AO	plenair debat
04/09/98	1997-1998, 22181, nr. 207	x		
09/09/98	1998-1999, 22181, nr. 212		x	
17/09/98	1998-1999, 22181, nr. 209	x		
24/09/98	1998-1999, 22181, nr. 210	x		
30/09/98	1998-1999, 22181, nr. 211	x		
01/10/98	1998-1999, 22181, nr. 227		x	
07/10/98	1998-1999, 22181, nr. 214	x		
08/10/98	1998-1999, 22181, nr. 213	x		
08/10/98	1998-1999, 22181, nr. 221		x	
14/10/98	1998-1999, 22181, nr. 216	x		
20/10/98	1998-1999, 22181, nr. 217	x		
02/11/98	1998-1999, 22181, nr. 218	x		
05/11/98	1998-1999, 22181, nr. 219	x		
10/11/98	1998-1999, 22181, nr. 220	x		
12/11/98	1998-1999, 22181, nr. 228		x	

18/11/98	Handelingen, 18/11/99, TK 26			x
20/11/98	1998-1999, 22181, nr. 224	x		
04/12/98	1998-1999, 22181, nr. 225	x		
16/12/98	1998-1999, 22181, nr. 232		x	
18/01/99	1998-1999, 22181, nr. 229	x		
20/01/99	1998-1999, 22181, nr. 230	x		
21/01/99	1998-1999, 22181, nr. 234		x	
02/02/99	1998-1999, 22181, nr. 233	x		
24/02/99	1998-1999, 22181, nr. 235	x		
09/03/99	1998-1999, 22181, nr. 236	x		
10/03/99	1998-1999, 22181, nr. 240		x	
18/03/99	1998-1999, 22181, nr. ...		x	
19/03/99	1998-1999, 22181, nr. 239	x		
24/03/99	1998-1999, 22181, nr. 241	x		
24/03/99	1998-1999, 22181, nr. 275		x	
25/03/99	1998-1999, 22181, nr. 242	x		
25/03/99	Handelingen, 25/03/99, TK 61			x
29/03/99	1998-1999, 22181, nr. 243	x		
30/03/99	Handelingen, 30/03/99, TK 63			x
03/04/99	1998-1999, 22181, nr. 244	x		
06/04/99	1998-1999, 22181, nr. 245	x		
07/04/99	Handelingen, 07/04/99, TK 66			x
09/04/99	1998-1999, 23490, nr. 123	x		
09/04/99	1998-1999, 21501-02, nr. 291	x		

12/04/99	1998-1999, 22181, nr. 251	x		
13/04/99	1998-1999, 22181, nr. 253	x		
13/04/99	1998-1999, 22181, nr. 275		x	
14/04/99	1998-1999, 22181, nr. 254	x		
14/04/99	Handelingen, 14/04/99, TK 69			x
15/04/99	Handelingen, 15/04/99, TK 70			x
15/04/99	1998-1999, 22181, nr. 257	x		
15/04/99	1998-1999, 21501-20, nr. 82	x		
16/04/99	1998-1999, 22181, nr. 255	x		
19/04/99	1998-1999, 22181, nr. 256	x		
21/04/99	1998-1999, 22181, nr. 273		x	
26/04/99	1998-1999, 26200 V, nr. 75	x		
27/04/99	1998-1999, 22181, nr. 266	x		
28/04/99	Handelingen, 28/04/99, TK 75			x
05/05/99	1998-1999, 26234, nr. 5	x		
07/05/99	1998-1999, 22181, nr. 270	x		
07/05/99	1998-1999, 22181, nr. 271	x		
11/05/99	1998-1999, 22181, nr. 280		x	
12/05/99	1998-1999, 22181, nr. 272	x		
18/05/99	1998-1999, 22181, nr. 274	x		
20/05/99	1998-1999, 22181, nr. 278		x	
26/05/99	1998-1999, 22181, nr. 276	x		
27/05/99	1998-1999, 22181, nr. 285		x	
27/05/99	Handelingen, 27/05/99, TK 81			x

04/06/99	1998-1999, 22181, nr. 279	x		
08/06/99	1998-1999, 22181, nr. 281	x		
08/06/99	1998-1999, 22181, nr. 282	x		
08/06/99	1998-1999, 22181, nr. 289		x	
10/06/99	1998-1999, 22181, nr. 284	x		
10/06/99	1998-1999, 22181, nr. 283	x		
11/06/99	Handelingen, 11/06/99, TK 87			x
16/06/99	1998-1999, 26200 III, nr. 11	x		

The largest opposition party, the Serbian Renewal Movement, said in a statement that congress delegates can applaud only "the ruined country that has been turned into a concentration camp isolated in Europe."

Thousands of Socialist supporters -- waving flags and chanting "Slobo, Slobo" -- were bused in from rural Serbia, Milosevic's stronghold, for a rally in front of the congress hall. Most were given the day off from work.

Inside, more than 2,000 delegates and as many guests attended the conference, the fourth since Milosevic's Socialists split from the former Communist party in 1990.

Milosevic, the only candidate, was reelected party chief. No major policy change or reshuffle in the ranks resulted from the one-day meeting.

In a rare public appearance, Milosevic used harsh language to signal a possible crackdown on the opposition, denouncing its leaders as pro-Western "colonizers, toadies, and cowards."

"In fact, Serbia doesn't have a real opposition," Milosevic said in his closing speech. "We have a group of paid weaklings, speculators, and thieves who, using money from abroad and the fact that the population lives poorly, manipulate the people, especially the young." *Тешко је: вероватно је лагање*

The opposition charges that Milosevic and his party have turned Serbia, the dominant republic in Yugoslavia, into a pariah state because of four wars he has started in the Balkans. The *Јуби.* opposition has demanded Milosevic's resignation.

Serbia has nearly lost control over its southern province of Kosovo after a 78-day NATO bombing campaign to stop Milosevic's crackdown against ethnic Albanians there. The economy is ruined and living standards have dropped to among Europe's lowest.

Copyright <<http://www.bergen.com/copyriah.html>> © 2000 Bergen Record Corp.

Classified Ads <<http://www.bergen.com/ads/class/index.html>>

Despotovic, Ruza

Van: Despotovic Ruza [despot@wishmail.net]
Verzonden: maandag 14 februari 2000 1:34
Aan: Ruza Despotovic; Globalreflexion
Onderwerp: 2 (http://news.suc.org/bydate/Feb_13/2.html)

Токвољны:
WALKER
RBCAN

<http://news.suc.org/>

Search suc.org:

<http://news.suc.org/images/black1px.gif> Choose S.U.C. Page About S.U.C. S.U.C.
Activities News from Serbia Kosovo Crisis Bosnia, Croatia Help children BLAGO Fund Serbian
History Serbian Art Book Library Become a member
<http://news.suc.org/images/black1px.gif> http://news.suc.org/images/suc_grb.gif

<http://news.suc.org/images/1px.gif>

Meet Mr. Massacre, Emperors-clothes, Feb 10

by Mark Ames and Matt Taibbi (2-10-00)
(Excerpts)

There is a widespread belief not only in Russia, but in other countries, that Walker's role in Racak was to assist the KLA [Kosovo Liberation Army] in fabricating a Serb massacre that could be used as an excuse for military action. Already, two major mainstream French newspapers--Le Monde and Le Figaro--as well as French national television have run exposes on the Racak incident. These stories cited a number of inconsistencies in Walker's version of events, including an absence of shell casings and blood in the trench where the bodies were found, and the absence of eyewitnesses despite the presence of journalists and observers in the town during the KLA-Serb fighting. [From "Meet Mr. Massacre"]

Years from now, when the war in Serbia is over and the dust has settled, historians will point to January 15, 1999 as the day the American Death Star became fully operational.

That was the date on which an American diplomat named William Walker brought his OSCE war crimes verification team to a tiny Kosovar village called Racak to investigate an alleged Serb massacre of ethnic Albanian peasants. ...

"From what I saw, I do not hesitate to describe the crime as a massacre, a crime against humanity," he said. "Nor do I hesitate to accuse the government security forces of responsibility."

We all know how Washington responded to Walker's verdict; it quickly set its military machine in motion, and started sending out menacing invitations to its NATO friends to join the upcoming war party.

How Russia responded is less well-known. One would assume that it began preparations for a diplomatic strategy in the event of war, which it probably realized was inevitable ...

"The people in the Russian military believe sincerely that they need to try to stop the U.S. now, before it goes on a real rampage around the world," said military/defense analyst Pavel Felgenhauer. "That the U.S. is striving for world domination, no one has any doubt."

Most Americans laugh off the idea of themselves as burgeoning world dictators, and would dismiss Russian fears as paranoia. But what most Americans don't realize is that the United States, through its prosecution of the NATO bombing and in its foreign policy in general, has given foreigners plenty of reasons to see conspiracy and military ambition behind everything we do.

One good example is the role of the mysterious William Walker in starting the war. As it turns out, even the most cursory review of the background of our chief "verifier" would inspire almost any foreign government to regard the entire Yugoslavia campaign as a cynical, unabashed act of imperialist aggression. For if William Walker is not a CIA agent, he's done a very bad job of not looking like one. Judge for yourself:

Walker's Background

According to various newspaper reports, Walker began his diplomatic career in 1961 in Peru. He then reportedly spent most of his long career in the foreign service in Central and South America, including a highly controversial posting as Deputy Chief of Mission in Honduras in the early 1980s, exactly the time and place where the Contra rebel force was formed. The Contra force was the cornerstone of then-CIA Director William Casey's hardline anti-Communist directive, and Honduras was considered, along with El Salvador, the front line in the war with the Soviet Union. From there, Walker was promoted, in 1985, to the post of Deputy Assistant Secretary of State for Central America. This promotion made him a special assistant to Assistant Secretary of State Elliot Abrams, a figure whose name would soon be making its way into the headlines on a daily basis in connection with a new scandal the press was calling the "Iran-Contra" affair.

Walker would soon briefly join his boss under the public microscope. According to information contained in Independent Counsel Lawrence Walsh's lengthy indictment of Abrams and Oliver North, Walker was responsible for setting up a phony humanitarian operation at an airbase in Ilopango, El Salvador. This shell organization was used to funnel guns, ammunition and supplies to the Contra rebels in Nicaragua.

Despite having been named in Walsh's indictment (although he was never charged himself) and outed in the international press as a gunrunner, Walker's diplomatic career did not, as one might have expected, take a turn for the worse. Oddly enough, it kept on advancing. In 1988, he was named ambassador to El Salvador, a state which at the time was still in the grip of U.S.-sponsored state terror....

In late 1989, when Salvadoran soldiers executed six Jesuit priests, their housekeeper, and her 15 year-old daughter, blowing their heads off with shotguns, Walker scarcely batted an eyelid. When asked at a press conference about evidence linking the killings to the Salvadoran High Command, he went out of his way to apologize for chief of staff Rene Emilio Ponce, dismissing the murders as a sort of forgivable corporate glitch, like running out of Xerox toner. "Management control problems can exist in these kinds of these kinds of situations," he said.

In discussing the wider problem of state violence and repression.. Walker was remarkably circumspect. "I'm not condoning it, but in times like this of great emotion and great anger, things like this happen," he said, apparently having not yet decided to audition for the OSCE job.

...Shrugging off news of eyewitness reports that the Jesuit murders had been committed by men in Salvadoran army uniforms, Walker told Massachusetts congressman Joe Moakley that "anyone can get uniforms. The fact that they were dressed in military uniforms was not proof that they were military."

Later, Walker would recommend to Secretary of State James Baker that the United States "not

... "pardize" its relationship with El Salvador by investigating "past deaths, however heinous."
This is certainly an ironic comment, coming from a man who would later recommend that the United States go to war over... heinous deaths.

One final intriguing biographical note: Walker in 1996 hosted a ceremony in Washington held in honor of 5,000 American soldiers who fought secretly in El Salvador. While Walker was Ambassador of El Salvador, the U.S. government's official story was that there were only 50 military advisors in the country (Washington Post, May 6, 1996).

A Spooky Choice ... The Iran-Contra incident isn't the only thing in Walker's background which gives reason for pause. Another is his curious ability to remain in Central and South America throughout virtually his entire diplomatic career.

... After the Chinese Revolution, the State Department enacted what has come to be known as the Wriston reform, which dictated that Department employees be rotated out of their posts every few years. With this reform, the government was hoping to put an end to a problem which they termed "quiet-itis"--the development of "excessive" sympathies towards the culture of one's host countries.

With the Wriston act, the U.S. government eventually got exactly what it wanted--a State Department characterized by fortress-like embassy compounds, in or around which Americans live amongst themselves in monolingual, isolationist bliss, counting the hours until they're rotated out to their next job in Liberia, or Peru, or wherever. As a result, most State employees see three or four different posts in different corners of the world every ten years. It is well-known among career foreign service people, though, that one of the few exceptions to this rule are the CIA agents in the embassies. Our intelligence people take longer to develop their contacts, and in order to preserve these "personal relationships" (bribe-takers don't like to change bagmen), they tend to hang around longer.

Walker was in Latin America virtually throughout his entire career, until he arrived in Kosovo. He had no experience in the region which qualified him to head the verification team in Yugoslavia. Furthermore, he spent the entire 1980s occupying high-level State positions in Central America, under the Reagan and Bush White Houses, when the region was the source of more East-West tension than in any other place in the world, and Central American embassies were the most notoriously CIA-penetrated embassies we had. You can draw your own conclusions.

... "Ambassador Walker's record in El Salvador does not a priori invalidate his testimony on the massacres in Kosovo, but it certainly does compromise his reliability as an objective witness," said James Morrell, research director for the Washington-based Center for International Policy.

"No question about it, they should have chosen someone else," said Felgenhauer. "If this guy was working for Ollie North, then that's all anyone in Russia is going to need to know, anyway."

There is a widespread belief not only in Russia, but in other countries, that Walker's role in Racak was to assist the KLA in fabricating a Serb massacre that could be used as an excuse for military action. Already, two major mainstream French newspapers--Le Monde and Le Figaro--as well as French national television have run exposes on the Racak incident. These stories cited a number of inconsistencies in Walker's version of events, including an absence of shell casings and blood in the trench where the bodies were found, and the absence of eyewitnesses despite the presence of journalists and observers in the town during the KLA-Serb fighting.

Eventually, even the Los Angeles Times joined in, running a story entitled "Racak Massacre Questions: Were Atrocities Faked?" The theory behind all these exposes was that the KLA had gathered their own dead after the battle, removed their uniforms, put them in civilian clothes, and

called in the observers. Walker, significantly, did not see the bodies until 12 hours after Serb
ice had left the town. As Walker knows, not only can "anybody have uniforms", but anyone can
have them taken off, too.

The story of William Walker's involvement in the war is just one of a rapidly-growing family of
tales cataloguing the incompetence and arrogance of the United States and its allies throughout
the Kosovo conflict. Even if it isn't proof of some as-yet-unreleased sinister plan to secure a
permanent military presence in the Balkans, the fact that the United States didn't even care to
avoid the appearance of impropriety in its search for Serb atrocities says a lot about our
approach to international relations. It says, "Go ahead and think the worst about us. We don't
care. We've got more bombs than you do..."

home <<http://news.suc.org/>> | suc home <<http://www.suc.org/>> | suc info
<<http://www.suc.org/sucinfo/>> | site map <<http://www.suc.org/sitemap.html>> | membership
<<http://www.suc.org/membership.html>> | contact <<http://news.suc.org/comments.html>>
© 1996-99 Serbian Unity Congress.

Despotovic, Ruza

Van: Despotovic Ruza [despot@wishmail.net]
Verzonden: zondag 5 maart 2000 22:52
Aan: Ruza Despotovic
Onderwerp: TFF Meeting Point - Articles (<http://www.transnational.org/forum/meet/2000/nato>)

TFF logo <<http://www.transnational.org/sitemap.html>> FORUMS Meeting Point
<<http://www.transnational.org/forum/meet/meeting.html>>
NEW <<http://www.transnational.org/new/index.html>> PRESSINFO
<<http://www.transnational.org/pressinf/index.html>> TFF
<<http://www.transnational.org/tff/index.html>> FORUMS
<<http://www.transnational.org/forum/index.html>> FEATURES
<<http://www.transnational.org/features/index.html>> PUBLICATIONS
<<http://www.transnational.org/publica/index.html>> KALEJDOSKOP
<<http://www.transnational.org/kalejdo/index.html>> LINKS
<<http://www.transnational.org/links/index.html>>

<<http://www.transnational.org/bilder/cleardot.gif>>

Nato's Claim of Ethnic Cleansing Challenged

By Michel Chossudovsky <http://www.transnational.org/tff/people/m_chossudovsky.html>
TFF adviser

Professor of Economics at the University of Ottawa and author of The Globalization of Poverty, Impacts of IMF and World Bank Reforms, Third World Network, Penang and Zed Books, London, 1997. Member of the Canadian anti-war movement.

Copyright Michel Chossudovsky, Ottawa, February 2000

NATO's two main justifications for bombing Yugoslavia on humanitarian grounds have been refuted by the Western alliance's own official figures and documentary evidence. These justifications rest on two central premises:

- 1) the alleged indiscriminate mass killings of Albanian civilians (premise number one);**
- 2) the implementation of a deliberate policy of mass deportations or "ethnic cleansing" (premise number two).**

"Premise number one" has been invalidated by the FBI and European forensic teams working under the auspices of the Hague Tribunal (ICTY). The forensic and police investigators have uncovered several hundred bodies in grave sites in Kosovo as opposed to the 10,000 to 100,000 civilian massacres claimed by NATO and Western governments as a pretext for waging the War. British Prime Minister Tony Blair had announced that President Milosevic was "set on a Hitler style genocide equivalent to the extermination of the Jews during World war II".¹ "We've now seen about 100,000 military-aged men missing... They may have been murdered", echoed US

Defense Secretary William Cohen. 2 "Genocide is starting," stated German Defense Minister Rudolf Scharping.3...

The Hague Tribunal (ICTY) (while upholding the war crimes indictment against members of the Yugoslav government), has acknowledged the exhumation of 2,108 bodies in Kosovo from grave sites in Kosovo.4 This figure includes the deaths of ethnic Albanians, Serbs, Romani and other ethnic groups who died during the war (23 March -9 June 1999) from all known causes (including politically motivated executions and massacres of civilians, NATO air strikes, the ground-war between the KLA and the Yugoslav Armed Forces and natural causes).

NO REMAINING LEG TO STAND ON

"The allegations of indiscriminate mass murder, rape camps, crematoriums have not been borne out" by the police investigations and forensic evidence. 5 In the absence of "premise number one", the policy of mass deportations directed against ethnic Albanians (premise number two) is being upheld by NATO and the Western media as "a sufficient justification" for launching the war. In the words of Madeleine Albright "opposing ethnic cleansing is central to our values... We are reaffirming NATO's core purpose as a defender of democracy, stability and human decency on European soil."6

Yet the recently released Report entitled "As Seen, As Told: Analysis of the Human Rights Findings of the OSCE Kosovo Verification Mission" suggests that the allegation of mass deportations is also a fabrication. 7 Although heavily slanted in its main conclusions, OSCE figures suggest that there were proportionately more Serbs (as a percentage of population) fleeing Kosovo than ethnic Albanians which puts an obvious question mark on NATO's assertion that organized mass expulsions of ethnic Albanians were taking place.

According to OSCE numbers and Kosovar Albanian sources on population size and distribution, an estimated 45.7 percent of the Albanian population and 59.5 percent of the Serb population had fled Kosovo during the bombings (i.e. from 23 March to 9 June 1999).8

The OSCE report summarises the balance-sheet of ethnic Albanian refugees as numbering 862,979. In a secluded footnote at the bottom of the main table, the report nonetheless acknowledges that: "In addition [to the 862,979 ethnic Albanian refugees], more than 100,000 Serb IDPs [Internally displaced persons] are estimated to have left Kosovo and to have been registered in Serbia and Montenegro". 9 Whereas ethnic Albanians (including those who fled to Montenegro) are categorized as "refugees", Serbs who fled Kosovo during the same period are casually identified as "Internally Displaced Persons". The figures for ethnic Albanians are very precise in contrast to those indicated for the Serbs in the footnote. The number of refugees belonging to other ethnic groups who fled the province during the bombings is not even acknowledged.

According to Kosovo Albanian sources, the Province had a total population of 2.1 million of which 90 percent are ethnic Albanians, 8 percent Serbs and 2 percent are other ethnic groups.10 Based on these figures (which are accepted both by NATO and the post-conflict KLA provisional government) there were an estimated 1.89 million ethnic Albanians and 168,000 Serbs in Kosovo.10

In accordance with the above population breakdown, the exodus of Serbs (as a percentage of population) was larger than that of the ethnic Albanian population. According to OSCE numbers (from UNHCR sources), it is estimated 45.7 percent of the Albanian population and more than 59.5 percent of the Serb population fled Kosovo during the bombings (i.e. from 23 March to 9 June 1999).

In other words, Serbs --who ostensibly were not the target of "ethnic cleansing perpetrated by the Serbs"-- had also fled the theatre of the war in Kosovo. If there had been a deliberate and cohesive policy of ethnic cleansing and massacres directed against ethnic Albanians, the percentages would have been markedly different and this is something which NATO was cautious not to reveal to public opinion while the bombings were ongoing.

The above estimates depend on the veracity of the OSCE-UNHCR refugee figures as well as on the reliability of the data on population size and distribution. In estimating these percentages, we have accepted official OSCE-UNHCR refugee numbers at face value, namely that the OSCE Report had not artificially "inflated" the number of ethnic Albanian refugees nor had it "deflated" the number of Serbs who fled Kosovo during the bombings with a view to vindicating NATO's claim of ethnic cleansing. We have also taken Kosovar Albanian assumptions pertaining to population size and distribution. In other words, the percentages are derived from their numbers! Moreover, it should be emphasised that the percentage of Serbs who left Kosovo estimated at 59.5 percent is based on the 100,000 figure given by the OSCE. Yet the OSCE report states that the number of Serbs who fled Kosovo during the same period is "more than 100,000".

Accounting for biases in the OSCE-UNHCR figures and margins of error in the data on population, the estimates do not support NATO's allegation of a policy of mass deportation directed against ethnic Albanians.

Ironically, the OSCE (also in a discrete footnote) acknowledges the assumptions of Belgrade's 1991 Census data which indicates the ethnic Albanian population at 82 percent of total population. Yet the Census was boycotted by ethnic Albanians and the figures were never recognised by the parallel provisional government of Kosovo. Why does the OSCE acknowledge Belgrade's 1991 Census when NATO and KLA statements repeatedly indicate that the ethnic Albanian population is at 90 percent? Based on the 1991 Census figures, the estimated percentage of each population group which fled Kosovo would be 53.7 percent for the ethnic Albanians and more than 51.5 percent for the Serbs.¹¹ Yet even when applying the assumptions of the 1991 Census, NATO's claim of mass deportations is not borne out.

The refugee crisis, we were told repeatedly during the War was limited to ethnic Albanians. According to the Western media, Serb civilians had been protected by the Serb police and Armed forces. The large scale exodus of Serbs from Kosovo prior to June 9, 1999 (acknowledged by the figures contained in the OSCE Report) was simply not mentioned. To reveal the numbers would have discredited NATO's main justification for launching its "humanitarian war".

FROM THE HORSE'S MOUTH

Other documentary evidence including an official report of the German foreign ministry published prior to the War, confirms that there was no evidence of "ethnic cleansing" in Kosovo in the months immediately preceding the bombings. Who is lying? German Foreign Minister Joschka Fischer had justified NATO's intervention pointing to a "humanitarian catastrophe", yet the internal documents of his own ministry stated exactly the opposite:

"Even in Kosovo an explicit political persecution linked to Albanian ethnicity is not verifiable. The East of Kosovo is still not involved in armed conflict. Public life in cities like Pristina, Urosevac, Gnjilan, etc. has, in the entire conflict period, continued on a relatively normal basis. The actions of the security forces [were] not directed against the Kosovo-Albanians as an ethnically defined group, but against the military opponent [KLA] and its actual or alleged supporters."...¹²

Moreover, a report of the United States Committee on Refugees (USCR) confirms a significant reduction in the number of refugees and internally displaced persons in the period following the signing of the October 13 agreement between U.S. Special Envoy Richard Holbrooke and

Federal Republic of Yugoslavia (FRY) President Slobodan Milosevic. According to USCR, the overall refugee situation had improved with the entry of the OSCE Kosovo Verification Mission (KVM). The USCR report also confirms that "KLA ethnic cleansing of ethnic Serb civilian population pockets intensified in December [1999]" substantiating the results of the German Foreign Office intelligence report. But we were told time and again that the Serbs rather than the KLA had been responsible for ethnic cleansing in the months leading up to the War... 13

The OSCE-UNHCR figures on the number of refugees rather than supporting NATO's main justification for waging the war, suggest that more than half the Serb population had also fled Kosovo during the war. This tendency could be explained by the fact that the KLA had been responsible for relaying intelligence to NATO pertaining to potential targets in the bombing operation. Moreover, a history of the war also suggests that the massacres and atrocities directed against the Serbs by the KLA Military Command (amply documented for the period after June 9) had already commenced prior to the arrival of KFOR forces in Kosovo.

NATO's two central postulates for waging the war --respectively "indiscriminate mass killings" and "ethnic cleansing"-- are not borne out by the relevant data. What then was the justification for the humanitarian bombings? What was the hidden agenda? Ultimately the truth must prevail, public opinion must be informed and those who are responsible for waging this criminal war must be brought to trial.

NOTES

1. Quoted in Peter Gowan, Kosovo; the war and its aftermath, Labour Focus on Eastern Europe, no. 64, 1999, p. 26.
2. CBS Face the Nation, 16 May 1999 quoted by Joyce Howard Price in The Washington Times, May 17, 1999.
3. Quoted in Peter Gowan, op. cit.
4. Reuters, 10 November 1999.
5. Wall Street Journal, 31 December 1999.
6. Quoted in Time Magazine, May 17, 1999, p. 25-26.
7. OSCE, Kosovo/ Kosova, As Seen, As Told, An analysis of the human rights findings of the OSCE Kosovo Verification Mission, October 1998 to June 1999, Warsaw, 1999.
8. Ibid
9. Ibid.
10. Figures for 1993. See Albania Worldwide Web, <http://www.albanian.com/main/>. See also Musa Limani, The Geographic Position, Natural Riches, Demographic Characteristics, and the Economical Development of Kosova, Pristina, The Association of Lawyers of Kosova, 1992. Kosovar Albanian estimates place the population of Kosovo at 2.3 million for 2000.
11. The Government of Yugoslavia 1991 Census data for Kosovo identified a total population of 1,956,196 of which 82.2 % are Albanians, 9.9 % Serbs and 7.9 % other ethnic groups. The Census was boycotted by the ethnic Albanian population. During the 1990s, the evidence suggests that Kosovar Serbs left the Province in large numbers.
1607993
12. Intelligence Report from the German Foreign Office, January 12, 1999 to the Administrative Court of Trier.
13. See USCR <<http://www.refugees.org/world/countryrpt/europe/yugoslavia.htm>>

© Copyright by Michel Chossudovsky, Ottawa, February 2000. All rights reserved. Permission is granted to post this text on non-commercial community internet sites, provided the essay remains intact and the copyright note is displayed. The text can also be photocopied for non-commercial

distribution. To publish this text in printed and/or other forms contact the author at chossudovsky@videotron.ca or fax: 1-514-4256224.

mail <<http://www.transnational.org/bilder/mailbox.gif>>

Tell a friend about this article

Send to:

From:

Message and your name

Home <<http://www.transnational.org/sitemap.html>>

New <<http://www.transnational.org/new/index.html>>

PressInfo <<http://www.transnational.org/pressinf/index.html>>

TFF <<http://www.transnational.org/tff/index.html>>

Forums <<http://www.transnational.org/forum/index.html>>

Features <<http://www.transnational.org/features/index.html>>

Publications <<http://www.transnational.org/publica/index.html>>

Kalejdoskop <<http://www.transnational.org/kalejdo/index.html>>

Links <<http://www.transnational.org/links/index.html>>

<<http://www.transnational.org/bilder/endlogo.gif>>

The Transnational Foundation for Peace and Future Research

Vegagatan 25, S - 224 57 Lund, Sweden

Phone + 46 - 46 - 145909 Fax + 46 - 46 - 144512

<http://www.transnational.org> E-mail: tff@transnational.org

Contact the Webmaster <<mailto:comments@transnational.org>> at: comments@transnational.org
Created by Maria Näslund <<http://hem2.passagen.se/elund/Maria>> © 1997, 1998, 1999, 2000

TFF

Despotovic, Ruza

ICTY

Van: Despotovic Ruza [despot@wishmail.net]
Verzonden: dinsdag 7 maart 2000 1:04
Aan: Ruza Despotovic
Onderwerp: War crime tables turned on NATO (http://news.beograd.com/english/articles_and_o)

The Irish Times
Thursday, January 6, 2000

War crime tables turned on NATO

By Chris Stephen

YUGOSLAVIA: Most of the staff of Yugoslavia's state television in downtown Belgrade had gone home for the night when the missiles struck. In the early hours of the morning, at the height of NATO's spring bombing campaign, the missiles smashed into the roof and sliced through half a dozen floors before exploding deep in the bowels of the building. Twelve people died, including a make-up artist working late. "War crime!" say the Serbs, pointing out that NATO justified the attack because it wanted to silence the TV station for putting out propaganda. The Geneva conventions, they say, are clear that in war, life can only be taken when there is a military necessity.

This incident is thought to be one of many which the head of the UN War Crimes Tribunal in The Hague, Ms Carla Del Ponte, says she is studying to see if they warrant investigations against NATO members.

The issue has been thrown open this week as Yugoslavia launches a parallel action in another tribunal, the International Court of Justice, charging that eight NATO nations broke UN rules about interfering with the sovereignty of another member. Critics of the United States say its veto of plans in 1998 for a full-time international war crimes court was because it did not want to see its own troops on trial.

It is hard to see how the legitimacy of the war crimes court - which has indicted more than 100 people, mostly Serbs, from the wars in Bosnia and Kosovo, including Yugoslav president Slobodan Milosevic - can survive unless all sides are subject to scrutiny for human rights abuses.

The UN War Crimes Tribunal spokesman, Mr Paul Riskey, insisted NATO was not immune to prosecution. "We're very sensitive to the allegation that any party would be exempt to our investigation," he told The Irish Times. "It's important to the tribunal that any party to the conflict falls within our scrutiny." The basis of the Geneva Conventions is almost paradoxical: to bring law into war by stopping killing which has no military objective. NATO's bombing campaign was controversial because many of its targets were chosen not for their military capacity, but because bombing them would put pressure on the Milosevic regime to agree peace terms. These included power stations, oil plants and bridges far from the battle zone.

Some diplomats say the tribunal must be more public about its investigations - given the

suspicion that NATO will not be prosecuted because NATO nations pay most of the court's bills. "Western democracies can only maintain the moral high ground if they are ready to open themselves up to examination after the event," said Mr Duncan Bullivant, author of a forthcoming report on Kosovo for London's Centre for European Reform.

"There were aspects of the NATO campaign against Yugoslavia that were in breach of accepted norms of warfare, the greatest example being the bombing of the TV station. NATO deliberately targeted unarmed civilian non-combatants, that's the bottom line," he said.

[More Articles and Opinion <http://news.beograd.com/english/articles_and_opinion.html>]

Copyright ©2000 beograd.com. All Rights Reserved. <<http://www.beograd.com/copyright.html>>

Despotovic, Ruza

Van: Despotovic Ruza [despot@wishmail.net]
Verzonden: dinsdag 7 maart 2000 1:02
Aan: Ruza Despotovic
Onderwerp: UN War Crimes Tribunal Delivers a Travesty of Justice (<http://news.beograd.com/>)

Woodrow Wilson International Center for Scholars Commentary and Analysis

UN War Crimes Tribunal Delivers a Travesty of Justice

By Robert M. Hayden

Justice is the right to do whatever we think must be done, and therefore justice can be anything.
—*Mesa Selimovic, Death and the Dervish*

http://news.beograd.com/english/articles_and_opinion/u/spacer_b.gif Many American lawyers, commentators, and politicians view the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia <http://www.un.org/icty/> (hereafter, ICTY or the Tribunal) as a manifestation of the triumph of law and justice in international affairs, since those who violated international humanitarian law and the laws of war were not shielded by state sovereignty.

The ICTY, however, delivers a justice that is biased, with prosecutorial decisions based on the personal and national characteristics of the accused rather than on what available evidence indicates the person has done. This bias is seen in the failure to prosecute NATO personnel for acts that are comparable to those of people already indicted, and in the failure to prosecute NATO personnel for *prima facie* war crimes. This pattern of politically driven prosecution is accompanied by the use of the Tribunal as a tool for Western countries, especially the United States, to pursue political goals in the Balkans. Further, the Tribunal's rules — some of which resemble those of the Spanish Inquisition — and procedural decisions make it difficult for defendants to receive a fair trial.

The politicization of the Tribunal is itself an important topic, but there is a larger issue. The facts of the situation are well known. Yet my arguments are certainly not accepted by most of those who claim to be human rights advocates. Why not? The answer lies in the transformation taking place in concepts of human rights: instead of protesting the application of state violence on non-violent dissidents, activists are demanding the application of massive violence on states deemed to be inferior. I see this transformation as being from human rights to *humanrights-ism*, and by adding the "ism," I seek to show how far the human rights movement has repudiated the principles it professes to embody. The ICTY is a particularly striking manifestation of humanrights-ism because of the high principles that are routinely invoked to justify it.

One glaring example of politicized justice is the failure of the ICTY Prosecutor to indict NATO leaders for the use of cluster bombs. This prosecutorial standard was set in July 1995, when Milan Martić, president of the self-proclaimed Serb Republic in Croatia, was indicted for violations of the laws and customs of war on the grounds that he had ordered the May 1995 missile attack

Bewijs cluster bommen 167

on Zagreb. According to the indictment, what made the bombardment a war crime was that the missiles had been fitted with cluster warheads. Seven civilians were killed and many more wounded, and damage was done to a home for the aged and to a children's hospital.

Why, then, have there been no indictments of NATO's May 7 attack on the city of Nis, where cluster bombs fell on the market, killing fifteen people, and hitting also the city's main hospital? It is not acceptable to say that NATO was only aiming at military targets and missed; after all, Martić maintained that he was aiming at military targets in Zagreb. The ICTY Prosecutor, Carla Del Ponte, has taken the official position that cluster bombs are suitable not for use against military targets but only to kill people. While the Prosecutor says that Martić targeted cities intentionally, this is also true of NATO generals, especially the American ones, who were even complaining that French politicians did not permit them to attack more sites in Yugoslav cities.

In late December 1999, the ICTY Prosecutor did state that she was investigating NATO's conduct during the Kosovo war, including the question of the use of cluster bombs. However, within days, tribunal officials declared the investigation a preliminary document that was highly unlikely to lead to indictments or even to be published. The Prosecutor had said that if the report indicated that NATO broke the Geneva conventions she would indict those responsible; however, four days later she issued a press release stating that NATO is "not under investigation by the Office of the Prosecutor. . . . There is no formal inquiry into the actions of NATO during the conflict."

This quick about-face may have been unrelated to U.S. government denunciations of the reported inquiry into NATO's actions. But another possibility is suggested when one examines the responses of official NATO spokesperson, Jamie Shea, to questions about the possibility of NATO liability for war crimes before the ICTY. According to Shea, "NATO is the friend of the Tribunal. NATO countries are those that have provided the finances to set up the Tribunal, we are among the majority financiers" (May 16); "NATO countries have established these tribunals [and] fund these tribunals" (May 17). No wonder Shea was "certain" that the Prosecutor would only indict "people of Yugoslav nationality."

When the Prosecutor fails to act, human rights organizations might be expected to try to shame them into doing so. Human Rights Watch (HRW), however, has done the opposite, seeming to assist in efforts to shield NATO personnel from possible liability before the ICTY.

To its credit, HRW has recognized that NATO's actions in its war against Yugoslavia signaled "a disturbing disregard for the principles of humanitarianism that should guide any such action" (HRW's *World Report 2000*) and particularly criticized NATO's use of cluster bombs. The report also demonstrated that some of NATO's attacks on Yugoslav infrastructure were clearly in violation of the Geneva Conventions. Yet, while acknowledging that "NATO violated international humanitarian law," HRW has proclaimed that it found "no evidence of war crimes" by NATO (*Civilian Deaths in the NATO Air Campaign*, HRW report, February 2000). Apart from her public denial of any implication that violations of international humanitarian law are less serious than war crimes (genocide, after all, is the former, not the latter), judging from her Martić indictment, the ICTY Prosecutor would seem to disagree with HRW's assessment of the use of cluster bombs. At the same time, HRW gives no explanation for its deviation from the standards set by the Prosecutor.

Even more curiously, HRW does not call for prosecution by the ICTY of its acknowledged violations of international humanitarian law, but rather only for "an impartial and independent investigation" of them by NATO governments! This is in striking contrast to HRW's demand in December 1999 that the UN Security Council establish an international commission of inquiry into Russian actions in Chechnya with the aim of facilitating prosecution of those who have committed human rights violations.

A more fundamental problem, however, is HRW's assertion that war can be seen as

humanitarian. HRW introduced its *World Report 2000* by trumpeting the trumping of state sovereignty by human rights. The report reveals that courts are now willing to indict political leaders, while organizations such as NATO are willing to intervene militarily against regimes that commit crimes against humanity by citing specifically the ICTY and the NATO military actions against Yugoslavia. It concludes that all of this "foretells an era in which the defense of human rights can move from a paradigm of pressure based on international human rights law to one of law enforcement."

This assertion is either naive or cynical. Attacks against civilians are inevitable in any supposedly humanitarian intervention. Every nation has the right to defend itself, and at the level of practical politics, a nation that is attacked will try to resist the attacker. Winning the war thus requires defeating not only the army but the nation -- i.e., the civilian population. Therefore, the decision to attack a sovereign state is, logically, a decision to attack the civilian population of that state, not just the military. In this sense, the constant repetition during the Kosovo war that "NATO never targets civilians" was hypocritical, presumably meant to obscure the uncomfortable fact that humanitarian intervention requires the committing of humanitarian war crimes. What the *New York Times* has approvingly described as the "elevation" of human rights to a "military priority" (see its editorial of 13 June 1999) is thus actually a striking inversion of the principles that have guided the growth of human rights organizations.

For example, Amnesty International long required that its "prisoners of conscience" not be advocates or practitioners of violence. "Humanitarian intervention," however, transforms what had been a moral critique of violence into a moral crusade for violence on a mass scale.

The question remains: Why have human rights advocates ignored the actions by NATO and by the ICTY that they would condemn were they performed by, say, China, Russia, or India?

This question is addressed directly in a brilliant and brave article in the *East European Constitutional Review* (#97, 1999) by Dimitrina Petrovna, executive director of the European Roma Rights Center in Budapest. Petrovna acknowledges that she herself was in favor of NATO intervention in Kosovo until she realized, soon after the bombing began, that it was escalating the human rights catastrophe for everyone in the Federal Republic of Yugoslavia, inside Kosovo and in Serbia. She correctly observed that "from a campaign to defend the lives and rights of Kosovo Albanians, [the war] metamorphosed into something else: the monster of an escalated war."

While Petrovna herself then called for an immediate end to the bombing and a negotiated peace, few others in the human rights community have done the same. She notes that for East European human rights workers, their very status and funding could have been jeopardized by criticism of NATO and especially of the United States. NATO countries are, after all, the major financiers of most humanitarian entities in Eastern Europe. In Western countries in particular, however, the reasons are more troubling. There, she notes, "human rights are becoming indistinguishable from official political ideology," producing "a gradual usurpation of the human-rights culture by the dominant powers, and the very argument for human rights is turning into an apologia for the global status quo, all in the interests of these very powers."

From the evidence of NATO's actions in Kosovo and the ICTY's treatment of defendants, this new concept of human rights, no longer premised on the protection of people from the violence of states, seeks to justify the application of massive violence by the world's most powerful states against weaker ones. With this transformation, human rights betrays its own premises and thus becomes its own travesty: humanrights-ism.

Robert Hayden <<http://www.pitt.edu/~pittanth/fac.html#g>> is an associate professor of anthropology and law at the University of Pittsburgh and director of their Center for Russian and East European Studies <<http://www.ucis.pitt.edu/crees/>>.

This commentary is a revised and updated version of comments made by Robert Hayden at a discussion held at the Center on December 8, 1999, entitled "The Hague War Crimes Tribunal: Problems and Inequities."

[More Articles and Opinion <http://news.beograd.com/english/articles_and_opinion.html>]

Copyright ©2000 beograd.com. All Rights Reserved. <<http://www.beograd.com/copyright.html>>

Despotovic, Ruza

Van: Despotovic Ruza [despot@wishmail.net]
Verzonden: vrijdag 7 april 2000 0:44
Aan: Ruza Despotovic; Ksenija Sigulinski
Onderwerp: The Balkans Without Serbia (http://news.beograd.com/english/articles_and_opini)

www.stratfor.com <<http://www.stratfor.com>>30.march, 2000

Europe's Goal: The Balkans Without Serbia

Summary

After years of bickering over the details, Romania and Bulgaria have agreed on the location for a new bridge across the Danube. Now the European Union (EU) can fully implement Corridor IV: a large infrastructure project linking the core EU with Greece. This will be the first road-and-rail link between Greece and Western Europe that does not go through Serbia, passing instead through Hungary, Romania and Bulgaria. More importantly, Corridor IV is part of a wider EU strategy aimed at cutting Serbia out of Europe altogether.

Analysis

Romania and Bulgaria agreed on March 27 to construct a new bridge across the Danube, 20 kilometers east of the Serbian border. The project, to be partially funded by the European Union (EU), is one of a series of regional infrastructure projects designed to help knit Eastern Europe into a common economic space. International donors are currently meeting in Brussels at a Regional Funding Conference to hammer out details of the Balkan Stability Pact, an EU-sponsored initiative to promote economic development in the Balkans. If the meetings proceed as expected, donors will provide approximately \$1.1 billion for a variety of projects, mostly in infrastructure development. However, there are no plans for including Serbia in these development schemes as long as Yugoslav President Slobodan Milosevic remains in power.

The bridge in question will link Vidin, Bulgaria to Calafat, Romania. When completed, it will be one of only two bridges linking Bulgaria to Romania. Locally, this should have an immediate positive impact on trade between the two countries.

Regionally, the Vidin-Calafat bridge is part of the EU's Corridor IV infrastructure project. The Corridor projects are part of the EU's ongoing efforts to develop an integrated transportation system in the countries of Eastern Europe in order to stimulate economic growth and prepare them for EU membership. Corridor IV will link Western Europe to Greece through EU-applicant states Hungary, Romania and Bulgaria. In addition to the project's primary goal of strengthening economic ties among the EU member and applicant states, the development of this Corridor will permanently open the EU to immigration from these three countries. This marks a significant reversal on the part of the EU; in the past the EU has been at best luke-warm toward Bulgarian and Romanian accession <<http://www.stratfor.com/CIS/specialreports/special7.htm>>.

But the new bridge has a much deeper significance than expanded trade or immigration. Before the Kosovo war, the only land links between Western Europe and the southern Balkans crossed Serbia. NATO's 78-day bombing of Serbia last year destroyed all of them, severing Greece from the rest of the EU. Corridor IV seeks to re-establish land links to Greece while bypassing Serbia, effectively cutting Serbia out of a growing network of cross-border development.

http://news.beograd.com/english/articles_and_opinion/stratfor/EasternEurope_serbia.gif

Corridor IV is not the only EU infrastructure initiative that isolates Serbia. Corridor VIII, an infrastructure zone connecting Albania, Bulgaria and Macedonia, works toward the same end. Other projects under consideration at the Regional Funding Conference criss-cross the region. One seeks to clear the Danube of debris from bridges in Serbia that NATO destroyed. Doing so would free up Europe's longest river to commerce in 11 European countries. The conference will even consider funding minor projects in Kosovo and Montenegro – areas still ostensibly ruled from Belgrade.

But the EU insists that as long as Milosevic holds the reins in Belgrade, Serbia will not see one cent of reconstruction funds. Milosevic's tenacity has resigned most European governments to writing off the integration of Serbia into the European "family" for the foreseeable future.

While this may be useful politically for governments engaged in damage control over their collective failure in Kosovo <http://www.stratfor.com/CIS/specialreports/special26.htm>, it ignores some basic facts on the ground. Yugoslavia borders seven countries involved in the Balkan Stability Pact. Aside from Romania, it has a larger population than any other country in the Balkans, as well as nine of the 15 EU member states. Any attempt to "stabilize" the Balkans without including the country at the region's core is doomed to failure. The EU plan envisions a prosperous, tolerant and vibrant Balkan Peninsula – with a black hole in the center. The EU will build its roads and get its new link to Greece, but any talk of a bright future in the Balkans will remain merely words on paper in Brussels.

[More Articles and Opinion http://news.beograd.com/english/articles_and_opinion.html]

Copyright ©2000 beograd.com. All Rights Reserved. <http://www.beograd.com/copyright.html>

DE STRIJD OM DE OLIE IN DE KASPISCHE ZEE

VS verliezen eerste slag

VAN DE REDACTIE

Op 14 maart jl. maakte Iran bekend dat een Chinees-Zwitserse consortium kapitaal van Franse banken had weten te bemachtigen voor de aanleg van een pijpleiding van de Iraanse havenstad Neka aan de Kaspische Zee naar Rey, een voorstad van Teheran. Ook zullen binnen het project de oliecratennedertijen in Tabriz en Teheran worden opgeknapt. Wanneer de pijpleiding gereed is, zal het overgrote deel van de olie uit de regio via Rusland en Iran worden geëxporteerd, waarmee beide landen tegelijkertijd een grote invloed krijgen over de economieën van de landen in de Kaspische regio, met name Azerbeidzjan en Kazachstan. De nieuwe Iraanse pijpleiding betekent een grote nederlaag voor de Amerikaanse oliecratens ter wereld. Kaspische gebied, een regio met de op twee na grootste oliecratens ter wereld.

kunnen omzeilen.

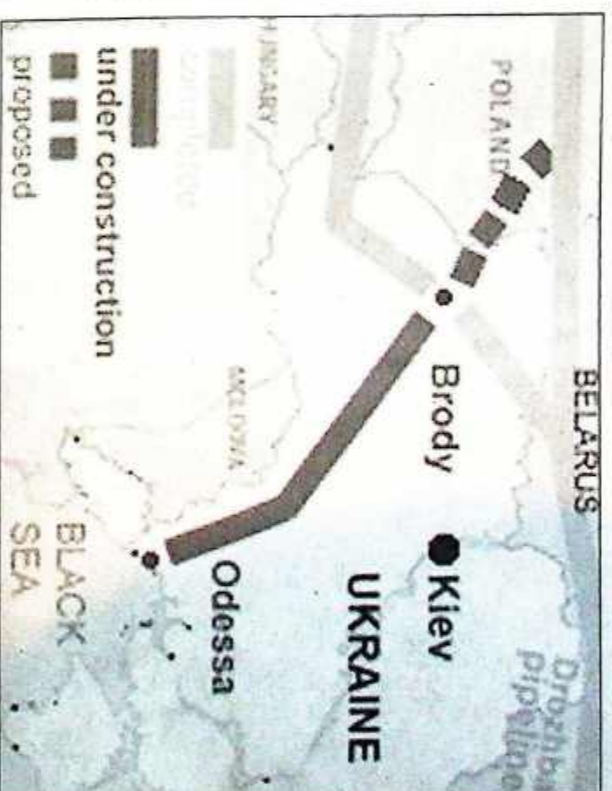
De Iraanse route is verreweg de goedkoopste. De Neka-Rey pijpleiding die Iran gelanceerd heeft weten te krijgen, vraagt een investering van 400 miljoen dollar waarmee een capaciteit gehaald kan worden van 370.000 vaten per dag.

De Verenigde Staten optreeden aanvankelijk voor een directe verbinding van de Zwarte Zee naar de Middellandse Zee, een pijpleiding van Bakoe in Azerbeidzjan naar de Turkse havenstad Ceyhan, waarschijnlijk verbonden met de pijplijn van Bakoe naar het in Georgië gelegen Supsa. Voor de Amerikanen had dit het voordeel dat de leiding over

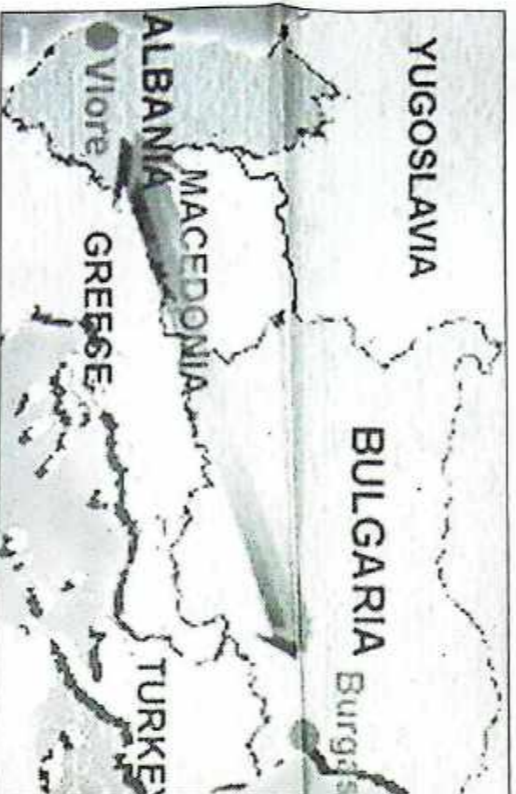
Iran en Rusland hebben beiden geprobeerd de exportpijpleidingen te beheersen, ten voordele van zichzelf, terwijl de pogingen van de Verenigde Staten vooral gericht waren op pro-

plaats, omdat het project niet alleen

olieverwinning en transport inhoudt, maar ook het raffineren, waardoor een vital element in de Iraanse economie wordt opgepoetst. Ten derde, omdat Iran een geschied is nieuwe spelers aan zijn zijde te krijgen. Franse banken, waaronder mogelijk de aan de Franse overheid verbonden Credit Lyonnais, zijn betrokken bij de financiering. De twee deelnemende Chinese oliemaatschappijen, China Petrochemical Corporation en China National Petroleum Corporation, hebben sterke banden met de Chinese regering. De toenemende invloed van Frankrijk en China in het Kaspische gebied tast de Amerikaanse invloed verder aan.

De Odessa-Brody pijplijn

De Amerikaanse optie: Burgas-Vlore

jecten die buiten Rusland en Iran om gingen. De producerende Kaspische staten, Azerbeidzjan en Kazachstan, zochten naar mogelijkheden om hun exportopties te vergroten om zo een grotere onafhankelijkheid te krijgen, waarbij Azerbeidzjan meer richting Verenigde Staten leunde en Kazachstan meer richting Rusland.

Olieroutes

Rusland heeft geïnvesteerd in de pijpleiding van Tenzg naar Novorossiysk aan de Zwarte Zee. Met een investering van 2,3 miljard dollar kan een verwerking van 1,3 miljoen vaten per dag gehaald worden. Verder geeft het aansluiting op bestaande pijpleidingen. De bestaande verbinding Bakoe-Novorossiysk verwerkt nu 100.000 vaten per dag, wat voldoende kan worden. Nadelen is wel dat er vanwege het conflict in Tsjetsjenie kostbare omwegen moeten worden gemaakt.

Een andere exportverbinding vanuit het Kaspische gebied loopt via Iran. Iran had al eerder een olieuitakkoord met Turkmenistan en Kazachstan. Het akkoord bepaalt dat Iran dezelfde hoeveelheid olie vanuit de Perzische Golf exporteert als het van de landen in het noorden importeert. De geïnporteerde olie is bestemd voor binnenlands gebruik en de export vindt plaats in naam van die landen. Iran heeft de kosten voor het transport op 1 januari van dit jaar met 30 procent vermindert, waarmee het een interessant distributiekanaal is geworden en het op een effectievere wijze het Amerikaans embargo heeft

plaatst, omdat het project niet alleen

olieverwinning en transport inhoudt, maar ook het raffineren, waardoor een vital element in de Iraanse economie wordt opgepoetst. Ten derde, omdat Iran een geschied is nieuwe spelers aan zijn zijde te krijgen. Franse banken, waaronder mogelijk de aan de Franse overheid verbonden Credit Lyonnais, zijn betrokken bij de financiering. De twee deelnemende Chinese oliemaatschappijen, China Petrochemical Corporation en China National Petroleum Corporation, hebben sterke banden met de Chinese regering. De toenemende invloed van Frankrijk en China in het Kaspische gebied tast de Amerikaanse invloed verder aan.

Exportgrenzen

Uitendelijk hebben de Verenigde Staten slechts één van de vijf belangrijke exportrouten naar hun zin weten te behalen: de Bakoe-Supsa pijpleiding. Rusland en Iran domineren de overige lijnen en daarmee de olievoorraden. De vijf lijnen hebben gezamenlijk een capaciteit van 3,1 tot 3,6 miljoen vaten per dag, een hoeveelheid die de regio naar schatting van het Amerikaanse Energie Informatie Bureau (EIA) zal kunnen exporteren tegen het jaar 2010. Meer exportlijnen wordt niet als rendabel beschouwd.

Er leeft zelfs ongerustheid bij regeringen en maatschappijen in de regio dat de vijf lijnen wel eens teveel zouden kunnen zijn. De langste schatting van de olievoorraden van het EIA is zo'n 16 miljard vaten. Wanneer de vijf leidingen op volle capaciteit opereren, worden er 1,3 miljard vaten per

Het pokerspel om de bodemschatten is nog niet voorbij

jaar doorgepompt. Daarnaast zouden de voorraden in twaalf jaar zijn uitgeput. De regeringen in de regio hopen dat de voorraden eerder bij het maximumcijfer van 163 miljard vaten van het EIA uitkomen. Vooral Iran en Turkmenistan die nu pas beginnen hun eigen steun in de Kaspische Zee te exploiteren.

Internationale markten

Rusland is als belangrijkste winnaar uit het pokerspel om de olie in het Kaspische gebied naar voren gekomen. In de komende jaren zal langs de Russische exportroutes tweederde van de Kaspische olie vloeien. Rusland domineert ook de olie uit Kazachstan, behalve een klein deel dat via Iran loopt. Het gebruik van de petroleum-exportroutes als politiek wapen zal voor een toecometende Russische dominantie in het Kaspische gebied zorgen, iets wat verder maatschappij in de Russische dominantie in Centraal-Azië.

Er is echter een probleem: het overgrote deel van de olie moet vanuit de Zwarte Zee naar de internationale markten - met name de Europese - worden vervoerd. De nieuwe

doorgang van de Bosporus hat geen omvangrijk tanktransport toe. Er moeten dus nieuwe pijpleidingen aangelegd worden.

Er zijn twee mogelijkheden voorhanden, via de Balkan en de Oekraïne. De Amerikanen opteren vooral voor een pijpleiding van Burgas in Bulgarije via Macedonië naar Vlore in Albanië. Het is een belangrijke kwestie die op de achtergrond van het conflict om Kosovo speelt, vooral al tussen de westerse machten onderling. De investeringen worden geschat op 826 miljoen dollar en de capaciteit die men verwacht te halen bedraagt 750.000 tot een miljoen vaten per dag.

Een andere verbinding is van Odessa naar Brody in de Oekraïne met een mogelijke verbinding via de Druzba pijplijn naar Slowakije en de Poolse havenstad Gdanek. Deze verbinding, met een geplande capaciteit van 800.000 vaten per dag, zou een belangrijke leverancier voor de Centraal-Europese landen kunnen worden en hun afhankelijkheid van de Russische leveranciers kunnen verminderen. De bouw van de pijpleiding wordt zeer langzaam vanwege onvoldoende investeringskapitaal. De investering bedraagt 400 miljoen dollar. De Centraal-Europese markten hebben onvoldoende vraag. De rijkdommen in Centraal-Europa verwerven gezamenlijk slechts 1 miljoen vaten per dag, reden waarom olie-maatschappijen tot nu toe weinig interesse hebben getoond.

Het Druzba netwerk is in Russische handen. Het was aangelegd om de toernumme sociale Oost-Europese landen van energie te voorzien. Het ligt niet in de lijn der verwachtingen dat Rusland lichtzaam zal roefikken hoe zij door de Oekraïne van haar leveranciers zal worden beroofd. Het land staat zwaar in het krijt bij Moskou en mocht Kiev zaken willen doen die niet passen in

de Russische energiepoot, dan zullen ongeveer vijfde de duimschroeven worden aangebracht.

Toch kan op termijn een verbinding van de Zwarte Zee naar de Baltische Zee, via de Druzba lijn, ook voor de Russen voordelig zijn. Door de val van het socialisme in Oost-Europa en de instorting van de economieën is de vraag sterk afgenomen en werkt de Druzba pijpleiding niet op haar volle capaciteit van 1,25 miljoen vaten per dag. Grote afname van de handen aan de Baltische Zee, zoals Duitsland en de Scandinavische landen, betekent ook inkomsten uit de distributie.

Niettemin betekent de Odessa-Brody verbinding een grote uitdaging voor de Russen. Wanneer de olie uit Azerbeidzjan en Centraal-Azië via de Zwarte Zee naar Centraal-Europa wordt gepompt, zonder dat de Russen daar tussen kunnen komen, dan betekent dat een ernstig verlies en een verminderde afhankelijkheid van de Centraal-Europese landen van Moskou. Bereikt de pijpleiding de Baltische Zee, dan worden daarmee ook de exportmogelijkheden van de Kaspische landen groter en krijgt Rusland daarmee een zware concurrent als distributeur. De Oekraïne hoopt de pijpleiding in 2001 in gebruik te nemen. Dan zal de energietoekomst een belangrijke wijziging ondergaan. De schatting is dat Rusland hierdoor een verlies lijdt van mogelijk negen miljard dollar. In dit licht valt te begrijpen dat de Oekraïne hoog op het lijstje van landen staat, waar de Verenigde Staten zich op gaan concentreren. Nu de Amerikanen de eerste slag om de oliecratisten hebben verloren, kan verwacht worden dat het gerecht nu in volle hevigheid zal uitbreken over de transportcontrole vanuit de Zwarte Zee. Daar komt bij dat de verschillende partijen zich ook opmaken voor de strijd om de controle over de gasvoorraden, die nog veel groter worden geschat dan olievoorraden. Het pokerspel om de bodemschatten van het Kaspische gebied is nog niet geëindigd. (Bouw Straatjens)

Albright in Kiev

VAN DE REDACTIE

Op 14 april bracht de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Madeleine Albright, een tweedaags bezoek aan Oekraïne. Aanvankelijk was het bezoek gepland voor 20 en 21 april, maar werd, volgens een verklaring van de Amerikaanse ambassade in Kiev, vervroegd 'vanwege veranderingen in Albright's agenda in Washington'. Het bezoek valt nu vlak voor de komst van de nieuwe Russische president, Vladimir Poetin, op 16 april. De kort op elkaar vallende bezoeken betekenen volgens plaatselijke waarnemers een grote uitdaging voor de Oekraïense leiding, die koerst op het onderhouden van goede banden met zowel Rusland als de Verenigde Staten.

Een woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken verklaarde eerder dat het bezoek van Albright - de tweede maal aan Oekraïne - bedoeld was om de Amerikaanse steun te benadrukken voor het 'ambitieuzere hervormingsprogramma' van de Oekraïense president Leonid Koetsjma en premier Viktor Joesjtsjenko. Albright zal verder overleg hebben met hoge regeringsfunctionarissen over een reeks van bilaterale samenwerkingsprogramma's en internationale kwesties.

Albright had eerder dit jaar Oekraïne, met Colombia, Nigeria en Indonesië, genoemd als land dat dit jaar bijzondere aandacht en meer hulp van de Verenigde Staten zal krijgen. In een speech op 18 januari in Washington, waarin de prioriteiten in de buitenlandse politiek voor het jaar 2000 werden bekend gemaakt, zei ze dat 'Oekraïne

wordt bedreigd door economische achteruitgang, corruptie en misdaad'. 'Onze hoop is dat dit jaar gedenkwaardig zal zijn om positieve redenen, waarvan de belangrijkste is om de lange tijd uitgestelde zeer noodzakelijke structurele hervormingen door te voeren', aldus Albright.

Haar bezoek is de laatste in een reeks van Amerikaanse topfunctionarissen die Kiev de afgelopen maanden hebben aangedaan. Deze bezoeken weerspiegelen de groeiende aandacht van de Verenigde Staten voor de ontwikkelingen in Oekraïne, vanaf het moment dat Koetsjma in het najaar van 1999 herkozen werd en de hervormingsgezinde Viktor Joesjtsjenko aan het hoofd van de regering benoemde. Tegelijkertijd hebben de Amerikanen in de achterliggende periode hun groeiende ongeduld over het uitblijven van concrete en

zichtbare economische vooruitgang niet onder stoelen of banken gestoken. Met de bevestiging van continuerende Amerikaanse steun aan Oekraïne hebben de Amerikaanse functionarissen in krachtige termen versnelde doorvoering van hervormingen en het uitroeien van de corruptie geëist.

Terwijl Oekraïne enerzijds de druk van de westerse landen voelt en zich in een afhankelijke positie bevindt voor wat betreft westerse leningen, kan zij Rusland niet voor het hoofd stoten omdat zij daarvan vrijwel volledig afhankelijk is voor wat betreft haar energiebehoeften. Bovendien staat zij onder grote Russische druk om de torenhoge energieschuld in te lossen.

Het invloedrijke weekblad 'Zerkalo Nedeli' schreef op 8 april dat de Oekraïense leiders Madeleine Albright moeten weten te overtuigen van hun steun voor de hervormingen

naar een pro-westerse markt systeem, maar tegelijkertijd voorzichtig moeten zijn met Poetin. 'Oekraïne voelt de druk van haar twee voornaamste strategische partners. Washington verlangt onvoorwaardelijke steun voor Joesjtsjenko, terwijl Moskou zich voorbereidt om haar volledige ongenoege met Joesjtsjenko's team uit te spreken. De Amerikanen willen hervormingen, de Russen willen dat de schulden worden afbetaald en dat de nationale politiek wordt herzien', aldus Zerkalo Nedeli.

Een woordvoerder van het Oekraïense ministerie van Buitenlandse Zaken verklaarde op 11 april dat de wijziging van het bezoek van Albright niet in verband stond met het bezoek van Poetin. Poetin, die z'n eerste buitenlandse reis als gekozen president zal afleggen, vliegt na Kiev naar Londen voor een topontmoeting met de Britse premier Blair.

Albright bezocht Oekraïne eerder twee jaar geleden. Toen wist zij de Oekraïense regering ervan te overtuigen om een miljoenencontract voor de levering van uitrustingen voor een nucleaire centrale aan Iran op te zeggen. (Bron Kiev Post)

DE KAUKASUS 4-3-2000 WEG NAAR

Het klinkt onwaarschijnlijk, maar toch maken de landen van de Zuidelijke Kaukasus zich op voor de aansluiting bij 'Europa'. Mient Jan Faber bezocht de regio en zag lichtpuntjes.

Met welke autoriteit ik de afgelopen weken ook sprak, steeds kwam het onderwerp terug: de Kaukasus, Azerbeidzjan en Georgië in het bijzonder, is voornemens lid te worden van de Europese instellingen, om te beginnen van de Raad van Europa, waar Georgië reeds is toegelaten en Azerbeidzjan de status van gastlid heeft, en om te eindigen bij de Europese Unie. Het zal ongetwijfeld nog jaren duren, maar de weg richting Europa is ingeslagen en zal, zo werd me verzekerd, tot het eindstation worden afgelegd. Een illusie, ben je geneigd te denken. Hoe kunnen landen vol armoede, corruptie, bloedige conflicten en afscheidingsbewegingen nu lid worden van 'Europa'? Dit zijn landen waar alleen een al dan niet verlichte dictatuur nog enige orde op zaken kan stellen. Maar voor de democratie zijn ze ongeschikt. De presidenten van Georgië en Azerbeidzjan, Shevardnadze en Alijev, zijn inderdaad op z'n best verlichte despoten, omgeven door goed georganiseerde clans, die ervoor zorgen dat de inkomsten van de staat vooral in hun eigen zakken verdwijnen en dat hun grootste tegenstanders bijtijds worden uitgeschakeld. Hoezo, op weg naar Europa?

Maar bij nader inzien is de wens om bij Europa te willen horen toch niet geheel en al ongegrond. Buurland Turkije is immers ook op weg naar Europa en wordt sinds enige tijd door de EU niet meer als een outcast beschouwd. En die andere kleine, voormalige lidstaten van de Sovjet-Unie in het noorden, Estland, Letland en Litouwen, zijn de weg naar Europa zelfs met groot succes ingeslagen. Hun lidmaatschap van de EU ligt nu letterlijk voor het oprapen. Waarom Georgië en Azerbeidzjan dan niet? Bovendien, wat is het alternatief? In de invloedssfeer van Rusland blijven, is allerminst een aantrekkelijk perspectief. Alleen het buurland Armenië schijnt, overigens tegen wil en dank van de bevolking, vooralsnog voor die optie te hebben gekozen. De economische levensaderen van de Zuidelijke Kaukasus lopen bovendien niet langer

naar het noorden, maar naar het zuiden, naar Turkije en Iran. Voor een serieuze toenadering tot het islamitische Iran voelt het christelijke Georgië echter weinig, terwijl ook het toch vooral seculiere Azerbeidzjan niet echt gecharmeerd is van de ayatollahs, ook al zijn die door de recente verkiezingen in het nauw gedreven. Nee, Turkije is de meest voor de hand liggende weg naar de welvaart, naar Europa en naar het Westen. Om die weg ongestoord te kunnen vervolgen, moeten de relaties met Rusland en Iran niet onder al te grote druk komen te staan. Dat Azerbeidzjan en Georgië daar veel aan gelegen is, werd me duidelijk toen ik me wat nader liet betrekken bij de situatie van de Tsjetsjeense vluchtelingen. Die mogen namelijk geen stoorzender worden in de verhouding tot Rusland. In Georgië zijn de ruim 5000 vluchtelingen uit Tsjetsjenië mede daarom weggestopt in een geïsoleerde enclave, Pankisi genaamd, aan de grens met Tsjetsjenië. In die enclave wonen zo'n 11.000 mensen, voornamelijk Kists, een broedervolk van de Tsjetsjenen. Ze leiden hun eigen leven en worden nauwelijks lastiggevallen door de Georgische autoriteiten, die het allang goed vinden dat ze verder geen last ondervinden van de Kists. Op weg naar Pankisi werden we tegengehouden bij een stevige wegversperring. Georgische soldaten, het machinegeweer in de aanslag en sommigen met bedekt gelaat, probeerden ons ervan te overtuigen dat het beter was de reis hier te beëindigen. In Pankisi is het gevaarlijk, de Tsjetsjenen doen aan kidnapping en handel in narcotica. Uit de buurt blijven dus. 'U verlaat hier Georgië.' We lieten ons niet afschrikken en mochten na enig aandringen onze reis vervolgen.

In een dorpje een aantal kilometers verder krijg je inderdaad het gevoel in een andere wereld te zijn aangekomen. Het wemelt er van de Tsjetsjeense vluchtelingen. Vrijwel allemaal zijn ze ondergebracht bij lokale families. Soms heeft één Kist-familie 20 tot 30 vluchtelingen in huis - met slechts twee of drie kamers - opgenomen. Uit solida-

riteit. Maar ook uit eigenbelang. Want inkomen hebben de meeste Kists nauwelijks. Van de wind, de schaarse oogst en zelfs de narcotica kun je niet rondkomen in Pankisi. Maar de vluchtelingen uit Tsjetsjenië vergoeden veel. In hun kielzog zijn namelijk talrijke humanitaire hulporganisaties meegekomen, uit Europa, de Arabische wereld tot en met Afghanistan, en natuurlijk de VN. Er is eindelijk genoeg te eten in de enclave. En er zijn medicijnen. Als ik enkele vluchtelingen vraag wat ze doen als de humanitaire organisaties weer wegtrekken, zeggen de meesten: dan gaan we terug naar Tsjetsjenië. Het zal de Georgische autoriteiten goed uitkomen. Hoe minder last van de Tsjetsjenen, hoe beter de relaties met Rusland.

In Azerbeidzjan zijn er officieel geen vluchtelingen uit Tsjetsjenië. Zelfs internationale organisaties als de UNHCR houden Tsjetsjenen het liefst buiten de deur. We hebben geen opvangprogramma voor jullie, wordt hun meegedeeld. Daarvoor moet je in Georgië zijn. Ik ontmoette diverse Tsjetsjeense families in het kantoor van de Helsinki Citizens Assembly (hCa). Of beter, halve families. Want de verhalen die je te horen krijgt zijn hartverscheurend. Families zijn compleet uit elkaar gerukt. De overlevenden zijn alle kanten op gevlucht. Een vrouw klampt me aan met: 'Hebt u iets van mijn twee zoons gehoord? Iemand vertelde me dat ze naar Nederland gevlucht zijn.' Een andere vrouw zegt: 'Mijn zus is gisteren teruggegaan naar Grozny om te zien wie er nog in leven is van de familie.' De hCa zorgt voor tijdelijk onderdak en wat geld voor eten. Maar ze blijven ongewenste bezoekers in Azerbeidzjan. Illegalen, zonder papieren.

Op weg naar 'Europa'. Dat betekent respect tonen, in woord en daad, voor de normen en waarden die in 'Europa' gelden. De Raad van Europa heeft aan Azerbeidzjan te kennen gegeven dat onder andere het gevangenisregime moet veranderen. Ook gevangenen hebben recht op een menswaardige behandeling. Het komt mij goed uit. Ik krijg namelijk zonder veel

R P R E U R O P A

moeite toestemming om in de gevangenis Aliakram Gumbatov te bezoeken. Hij heeft levenslang gekregen, beschuldigd van hoogverraad en separatisme, en zit al vijf jaar in de cel. Zijn proces is volgens vele ingewijden een schertsvertoning geweest, voorafgegaan door ernstige martelingen. In de gevangenis heeft hij tbc op-

gelopen, maar de dokter die hem behandelt, is geen specialist. Bovendien mag hij niet naar een speciale gevangenskliniek voor tbc-patiënten, omdat hij levenslang heeft gekregen en daarom en daarbovenop kennelijk nog eens extra gestraft moet worden. Zijn vrouw en kinderen wonen in Den Haag, op uitnodiging van de Ne-

Tsjetsjeens vluchtelingetje

Foto EPA

Hoor Haar

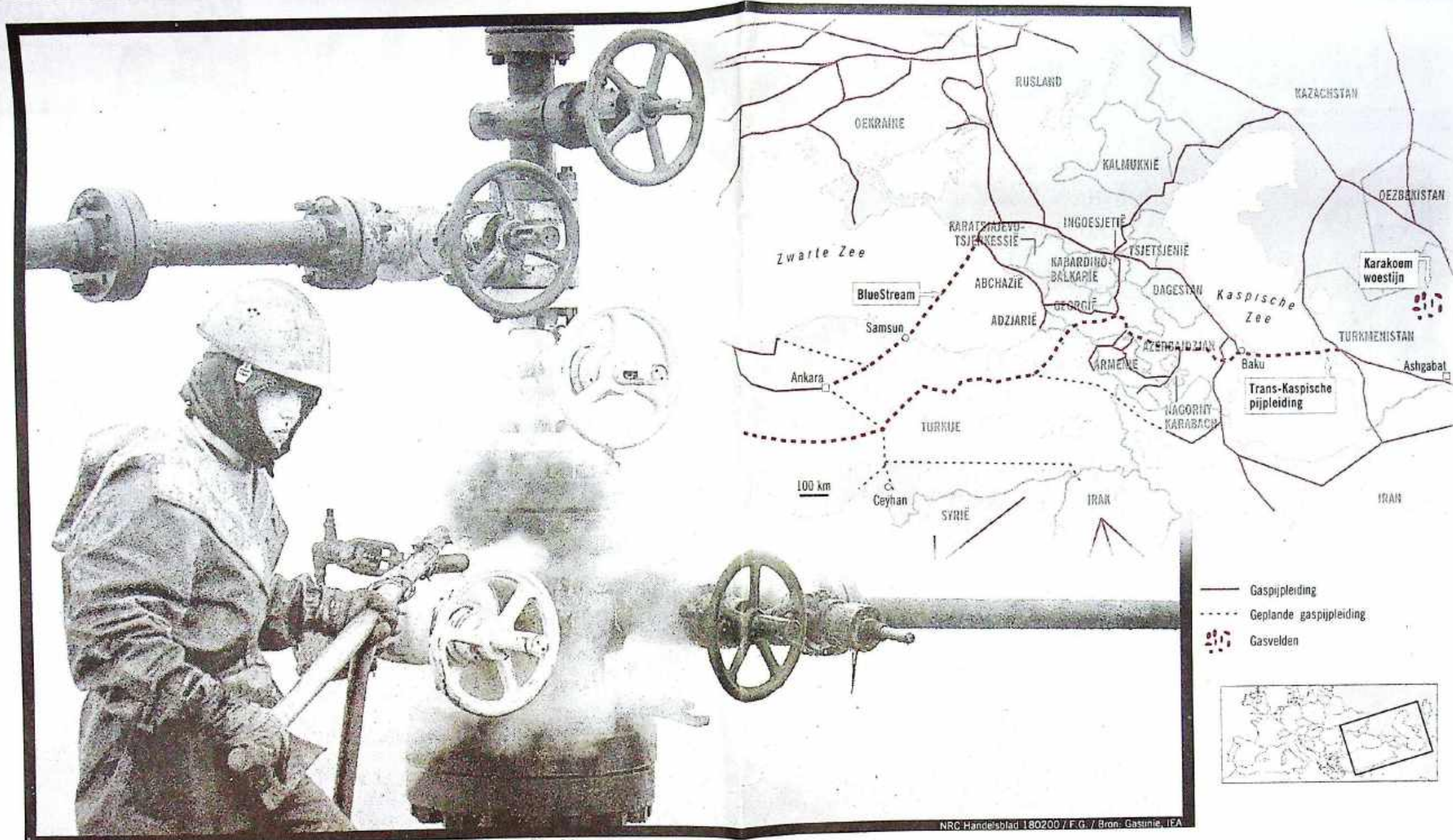
Pure zeikerd

Financiele, opgeest, beëindigt, coördinatie, 5000 a 6000, Groot-Brittannië. Op Teletekst worden alle accenttekens en trema's weggelaten. Ze kunnen het wel, want namen als ÖVP en Schüssel staan correct gespeld. Maar als het getal één moet worden geschreven, staat er e e n. Het was me al eerder opgevallen in memo's, ondertitels en e-mails. Omdat mensen blijkbaar niet weten welke toetscombinatie de å, à, é, è of ï oplevert, schrijven ze de letter maar kaal. Waarschijnlijk omdat ze te veel haast hebben om het even op te zoeken. Zo slijt de taal aan haast en techniek. Niet alleen de taal trouwens. Het valt me op bij de vele goedkope jazz-cd's die op de markt worden gedumpt: afgezien van de titel van het nummer en de naam van de leider van de groep ontbreken plaats en datum van de opname, en de bezetting van het kwartet of trio dat de muziek speelde. Ik vind dat een vervlakking van de geschiedenis. Je gaat toch ook geen boeken in de winkel zetten zonder vermelding van jaar en plaats van uitgave, welke druk het betreft, enzovoort? Hoe minder de consument gehinderd wordt door het besef van taal of geschiedenis, des te beter kun je hem misleiden. 'Pura' noemt Shell de benzine die eind deze maand uit de pompen gaat stromen. Pura - dat dwingt tot de associatie met puur, rein en zuiver. Door een taaltruc krijgt de automobilist de indruk dat hij geheel schone benzine in zijn kar gooit, zo puur als de natuur. En ten behoeve van het zuivere geweten wordt ook de voorgeschiedenis van dat product weggelaten: met ruwe olie vervuilde zeeën, stranden en dieren in Alaska, Bretagne en noem maar op, en een vervuilend raffinageproces. Niks Pura!

Puur. Op taalgebied ben ik geen purist in de zin dat ik vind dat je geen 'vreemde' woorden mag gebruiken. Want wat is 'vreemd' in een wereld die een *melting pot* is van volkeren en culturen?! Ik ben purist in de zin dat ik vind dat je de bestaande taalregels goed en consequent moet toepassen; dat je geen halve informatie aan mensen moet verstrekken; én alleen een naam voor een product mag gebruiken wanneer die de lading ook werkelijk dekt.

'Je bent een pure zeikerd', zegt mijn dochter nadat ik haar deze column heb laten lezen. Ik denk direct aan een *contradictio in terminis*, een innerlijke tegenstrijdigheid - puur en zeikerig - in een uitdrukking. Maar ik koester haar kwalificatie eerder als een geuzennaam. Innerlijk tegenstrijdig, zeker. Want burger van twee werelden.

Paul van der Haar

Een werknemer bezig op een gasveld in Turkmenistan (Foto Oleg Klimov/FotoLoods)

18-2-2000

Olieconcern spil in geopolitiek spel om Kaspische energievoorraden

Shell-agent 007 in Asgabat

Het pijplijnteam van Shell bevindt zich in Nirwana. Letterlijk - in een Turkmeense disco met die naam - maar ook figuurlijk: senior en junior, kaal en krullend, pak en pullover.

Maar: net als in de jongste James-Bondfilm - over rivaliserende pijplijnbouwers die de Kaspische olie- en gasreserves willen ontsluiten - zijn er kapers op de kust. In dit geval: de Russen. Hoewel de regio vooral bekend is om de olie, is gas de inzet van

Olieconcern Shell probeert zich na eerdere vergeefse pogingen alsnog, via de 'achterdeur' Turkmenistan, toegang te verschaffen tot de fossiele rijkdom van het Kaspische-Zeebekken. Het gaat om de aanleg van een gaspijpleiding naar Turkije en de exploitatie van gasvelden. De Trans-Kaspische pijpleiding maakt

de scenario-schrijvers van Hollywood een nieuwe rol zagen voor Pierce Brosnan.

„Te midden van dit alles stelt Shell zich zo neutraal mogelijk op”, zo vervolgt de Shell-vertegenwoordiger in Asgabat zijn verhaal. Door het raam

lucie Engels Marx) Viachirev slechts een van de aanvallen op de Trans-Kaspische gasleiding. Moskou is niet alleen in een race verwickeld om Turkije eerder te bedienen via de Blue Stream-leiding over de bodem van de Zwarte Zee, het betwist tegelijk de rechtigheid van de Trans-Kaspische

der geval kostbaar tijdverlies.

Op termijn lijkt het gevaar voor Shell niet uit Rusland te komen, maar uit het kritische Westen. Door samen te werken met Turkmenbasi haalt Shell namelijk een in potentie explosief pr-probleem in huis. „Zeker, dat is een risico”, geeft de Shell-vertegen-

Essent Energiecon met het Bri energie en g verwachten ccess Energy, oplevert van den. De nieu een belang va joint venture, start gaat.

MI • Pa, proc leen die k voor dest Bru: Ned vor ng en na

de k voor dest Bru: Ned vor ng en na

de k voor dest Bru: Ned vor ng en na

grenzeloze vergeetelheid over de dansvloer. Ze hebben hun secretaresses overladen met rozen en bonbons - en ook de bij het meubilair horende hoortjes beseffen dat er aan tafel acht-tien wat te vieren valt.

„Dit is mijn nieuwe vriendin”, zegt een van de projectmanagers, terwijl hij een geblondeerde Turkmeense in een blote jurk als een buikspreekpopp voor zich uitduwt.

„Wat wij hier proberen te doen ligt supergevoelig. Een fout woord en de deal ketst af,” zegt de Shell-gezagde volgende dag op zijn kantoor in het vijfsterrenhotel Ak-Altin. En dat zou jammer zijn, aangezien we praten over een investering van vier tot zes miljard gulden, waarvan Shell de helft voor zijn rekening wil nemen. Maar dat is slechts het prijskaartje. De inzet is hoger: een duurzame overeenkomst met het obscure woestijnlandje Turkmenistan zou de Koninklijke op slag terugbrengen in de race om de legendarische Kaspische energievoorziening.

Dat wordt hoog tijd. Want aan deze zijde van deze kaviaarrijke wateren, in de vervuilde, op olie drijvende stad Bakoe, viste Shell in de jaren negentig lelijk achter het net. De concessies waren al vergeven aan tal van concurrenten, verenigd in machtige consortia. De poging van Shell om zich alsnog (via de achterdeur Turkmenistan) toegang te verschaffen tot de fossiele rijkdom van het Kaspische-Zeebekken, wordt dan ook door vriend en vijand gezien als een meesterzet.

„Maar we mogen niet te vroeg juichen”, waarschuwt de Shell-vertegenwoordiger, vechtend tegen zijn kater van de vorige nacht. „Niets is nog zeker. We hebben stapels intentieverklaringen getekend en strategische allianties gesloten met de Turkmeense leider. Maar een contract hebben we nog altijd niet.”

Technisch en zakelijk gezien is de deal zo simpel als wat: Shell is gevraagd de nog onontgonnen gasvelden onder de Karakoem-woestijn aan te boren, en een pijpleiding aan te leggen voor het transport van 30 miljard kub per jaar over de bodem van de Kaspische Zee, dwars door de Kaukasuslanden Azerbajdzjan en Georgië, naar Turkije. Lengte: 1.700 kilometer. „Onder normale omstandigheden zou het een paar weken kosten om de details uit te werken en een overeenkomst te bereiken”, zegt de Shell-vertegenwoordiger. „Maar de omstandigheden zijn niet normaal.”

Shell bevindt zich volgens hem in het oog van de orkaan. „Er raast een geopolitieke storm in de regio. De Amerikanen zetten alles op alles om een zogeheten „energicorridor” van oost naar west uit te sparen, in een poging Rusland en Iran buiten te sluiten. De Trans-Kaspische pijpleiding is daarin het koppelstuk.”

Westen (met Shell als uithangbord) de pas af te snijden door de enorme gasbehoefte van Turkije te dekken via een slimme bypass, uiteraard over Russisch territorium.

Heel concreet: in antwoord op de Amerikaanse blauwdruk voor oost-westtransport over de bodem van de Kaspische Zee, biedt het Kremlin een concurrerende noord-zuidpijp over de bodem van de Zwarte Zee. Drijvende kracht achter deze ondernemingsoperatie („Blue Stream” geheten) is Gazprom, het Russische mammoetconcern waarmee Shell nog in 1997 met veel fanfare een „strategische alliantie” aanging, die evenwel al gauw verzuurde. In de nieuwe wedloop heeft Gazprom een lichte voorsprong genomen: eind januari kondigde het Franse constructiebedrijf Bouygues in Davos aan dat de financiering van de Blue Stream-gasleiding (2,5 miljard dollar) rond is en dat de bouw in februari kan beginnen.

Het is kortom geen wonder dat Shell-pion te midden van dit pijpleidinggeweld enige verwantschap met agent 007 voelt. „Bijna dagelijks doemen er nieuwe obstakels op”, zegt hij. „We merken dat het Kremlin een offensief is begonnen om onze samenwerking met Turkmenistan op alle mogelijke punten te torpederen.”

Tien jaar geleden was datzelfde Kremlin het epicentrum van de aardbeving die het aantal landen dat aan de Kaspische Zee grensde van twee (Iran en de USSR) tot vijf deed toenemen (Iran, Rusland, Kazachstan, Azerbajdzjan en Turkmenistan). Als ex-Sovjetstaatje lijkt Turkmenistan van deze nieuwkomers het onbeduidendste.

Decennialang is deze woestijnrepubliek met zijn vier miljoen inwoners letterlijk leeggezogen door Moskou: via een uitgebreid netwerk van pijpleidingen leverde dit wingewest gas aan de rest van de Sovjet-Unie. In 1991 kwam de onafhankelijkheid dan ook als een schok: van de ene op de andere dag waren de Turkmenen op zichzelf aangewezen. Partijleider Sapparmoeat Nijazov wist zijn greep op de macht te behouden, al heerste er de eerste jaren vooral verwarring.

Avonturiers als een Zweedse onroerend goed-magnaat en een autohandelaar uit Dubai kochten nog in 1991 voor honderdduizend dollar lucratieve concessies op in de Karakoem-woestijn. Aan die uitverkoop van de nationale rijkdom kwam echter een einde vanaf het moment dat president Nijazov de oppositie mond-dood wist te maken en zijn alleenheerschappij vestigde.

Een van de eersten die begreep op wat voor een gasbel deze woestijnvorst zetelde, was de Amerikaanse ex-minister van Buitenlandse Zaken (en vroegere NAVO-commandant) Alexander Haig. Immers, nog in Sovjet-verband produceerde Turkmenis-

„energicorridor” van oost naar west te realiseren. Moskou probeert het Westen de pas af te snijden.

Door Frank Westerman

tan jaarlijks 90 miljard kub gas, waarmee het (na Rusland, de Verenigde Staten en Canada) nummer vier op de wereldranglijst stond. Haig won het vertrouwen van de Turkmeense dictator voor de bouw van een pijpleiding (over land, via Iran) naar Turkije, en zorgde ervoor dat Nijazov in 1993 een bezoek aan Washington kon brengen. Bill Clinton, die toen juist zijn intrek in het Witte Huis had genomen, weigerde hem echter audiëntie te verlenen: daarvoor had Nijazov een veel te besmeurd imago als mensenrechtenschender. De plannen van Haig werden bovendien gedwarsboemd door het Amerikaanse veto op samenwerking met de al even verguisde ayatollahs van Iran.

Het jaar daarop, in 1994, probeerde de „red neck” John Imle van het Californische bedrijf Unocal het opnieuw, met een zo mogelijk nog spectaculairder voorstel. Hij overtuigde de Turkmeense leider ervan dat de dichtstbijzijnde markt voor Turkmeens gas in Pakistan lag, en dat hij dus met een kortere pijpleiding kon volstaan. Door Afghanistan weliswaar, maar toch. Met hulp van niemand minder dan Unocal-adviseur Henry Kissinger kwam er inderdaad een deal tot stand.

In het Turkmeense ministerie van Buitenlandse Zaken in Asgabat hangt nog altijd de kaart met dit onwaarschijnlijke pijpleijntracé. Lengte: 1.165 kilometer. Kosten: 1,9 miljard dollar. De overeenkomst was echter nog niet beklonken, in 1996, of de bebaarde Talibaan rukte op om Afghanistan met geweld terug te duwen richting Middeleeuwen.

Al die tijd dreef het ijzeren bewind van Nijazov op de exportinkomsten van het Turkmeense gas dat via de oude Sovjet-leidingen naar Rusland en verder werd getransporteerd. In augustus 1997 kwam het echter tot een breuk met Moskou. Rem Viachirev, de almachtige baas van Gazprom, eiste namelijk de Westerse markten voor zichzelf op. Turkmenistan mocht wat hem betreft via het buizenstelsel van zijn gasmonopolie best leveren aan landen als de Oekraïne, een notoire wantbetaler, terwijl Rusland voortaan betrouwbaarder afnemers als Duitsland zou bedienen.

Nijazov voelde zich bekocht. Het straatarme Kiev betaalde de achter-

stellige rekeningen uitsluitend in natura; op een gegeven moment met een partij Volvo's. Bij aflevering in Asgabat, waar het 's zomers geregeld vijftig graden Celsius is, bleek het te gaan om modellen met stoelverwarming. Na een mislukte poging om van Gazprom betere voorwaarden te krijgen, liep de Turkmeense despoot rood aan van woede. „Ik ruik hier oude, koloniale Sovjet-ambities”, snoof hij, en beval in een opwelling om de gaskraan naar Rusland helemaal dicht te draaien.

De baas van Gazprom, Rem Viachirev, op zijn beurt deed uiterst laatdunkend: „Ach die Turkmenen, ik voorspel dat ze kruipend door de woestijn naar ons zullen terugkeren.”

De gevolgen van deze ruzie waren ongekend. Want al beroofde Nijazov zich in één klap van een (mogelijke) inkomstenbron, op slag was hij een spijfiguur in het geopolitieke steekspel om invloedssferen in Centraal-Azië. Door het warme bad van aandacht van de wereldleiders sloegen bij hem alle stoppen door. In Asgabat liet hij de meest wanstaltige paleizen en standbeelden van zichzelf verrijzen, terwijl hij de aansprektitel Turkmenbasi (Hoofd der Turkmenen) aannam.

's Lands gas kon hij alleen nog te gelde maken via een bestaande, korte pijpleiding naar het buurland Iran, maar dat was - zo begreep iedereen - wegens de beperkte capaciteit slechts een lapmiddel. Om te overleven moest er een grote, duurzame, kapitaalcrachtige afnemer worden gevonden. Shell kreeg daarop de opdracht om de haalbaarheid te bestuderen van het verlengen van de Iraanse gasleiding naar Turkije.

Rond diezelfde tijd kwam er echter in Washington een sterke lobby op gang die er bij Clinton op aandrong zich actiever en vooral stelselmatiger te bemoeien met de race om de Kaspische energievoorziening. De voormalige energieminister Federico Pen heeft geenergie othoud dat daaruit het inmiddels concept van de „euraziatische energicorridor” is gerold, met het expliciete doel om Iran en Rusland naar de zijlijn te werken. Voor deze missie benoemde het Witte Huis een speciale gezant met de status van ambassadeur: John Wolf, terwijl

twee c.a.u.rijders op de motorkap van een afgejakkerde Kamaz-vrachtwagen een spelletje triptrak spelen. „Wat ons vooral interesseert zijn de exploratie en exploitatie van de Turkmeense gasvelden. Die pijpleiding doen we erbij omdat het ons gevraagd is.”

Volgens de Shell-vertegenwoordiger is het goed verklaarbaar waarom Turkmenbasi uitgerekend Shell aan boord heeft gehaald: als niet-Amerikaans bedrijf dat ook in Iran werkt was dit de ideale partner voor het Amerikaanse consortium PSG (van General Electric en Bechtel) dat uiteindelijk de hoofdaannemer zal worden. „Dit hele idee van een Trans-Kaspische pijpleiding komt uit Washington, dus is het logisch dat een Amerikaans concern de kar trekt. Door ook Shell uit te nodigen laat Turkmenbasi zien dat hij zich niet met huid en haar heeft overgeleverd aan de Amerikanen.”

Vorige zomer op 6 augustus zijn alle plechtige intentieverklaringen in Asgabat ondertekend. Echt schot in de zaak kwam er in november toen Bill Clinton in de marge van de OVSE-top in Istanbul een champagne-dronk uitbracht op de presidenten van Turkmenistan, Azerbajdzjan, Georgië en Turkije, nadat zij gevestigd hun steun voor de bouw van de door Rusland en Iran gewraakte energicorridor hadden bevestigd. Er zou in januari 2000 met de aanleg kunnen worden begonnen.

Maar nog voor het jaar voorbij was kwamen de Russen in actie. „Waarom willen de Turkmenen in godsnaam die pijp?” vroeg de Russische minister van Energiezaken Viktor Kaljoezjni zich af. „Hoe denken ze die te bouwen? Daar hebben ze toch helemaal het geld niet voor?”

Rem Viachirev van Gazprom ging diep door het stof en bood Turkmenbasi zijn excuses aan voor zijn botte opmerkingen van twee jaar eerder. „Asgabat verdient het om zijn gas naar West-Europa te kunnen exporteren”, zei hij in december. „Alle benodigde infrastructuur ligt er al. De pijpleidingen zijn al gebouwd. Waarom zou iemand een nieuwe willen aanleggen?” Deze retorische vraag ging gepaard met een genereus aanbod: Gazprom, oftewel Rusland, bood Turkmenbasi uitstekende tarieven, en na enig handjevat ging de gaskraan naar het noorden weer open.

„Daar ligt Shell niet echt wakker van”, zegt de Shell-vertegenwoordiger dapper. „Pas wanneer de Russen een langlopend contract voor grote hoeveelheden gas zouden hebben gesloten, ja dan zou er weinig voor ons overblijven. Maar Turkmenbasi is inmiddels door de wol geverfd: hij laat zich door niemand helemaal inpakken.”

Toch zijn de avances van Rem (zijn voornaam is een afkorting van Revo-

route: zolang er geen akkoord is over de verdeling van de olierijke zee onder de vijf grensstaten, zegt het Kremlin, hebben Turkmenistan en Azerbajdzjan het recht niet om met z'n tweeën te beslissen over die pijp.

Maar door dat juridische getouwtrek laat Shell zich niet afschrikken. „Er zijn wel meer van die absurde claims”, zegt de Shell-vertegenwoordiger. De meest spectaculaire is de bezorgdheid van Rusland dat de ecologie van het leefgebied van de steur naar de knoppen gaat, waardoor de kaviaarindustrie in gevaar zou komen. Een bittere grap, vinden ze bij Shell, eentje waar je eigenlijk om zou moeten huilen. Want als er iemand een smeerboel van de Kaspische Zee heeft gemaakt, dan zijn dat de Russen (die bovendien hard op weg zijn door overbevissing en stroperij de steur uit te roeien).

Er zijn lastiger hobbels te nemen. Was er in november een politiek beginselakkoord, in januari ging Azerbajdzjan onverwachts dwarsliggen. Dat land heeft onlangs zelf gasvoorziening ontdekt en claimt nu ook toegang tot de aan te leggen pijp naar Turkije. Ambassadeur Wolf („Wij streven naar coöperatie, niet naar competitie”) vloog van Bakoe naar Asgabat, maar kon niet verhinderen dat het hele project aan een zijden draadje hangt. Het weekblad Moskovski Novosti kopte eind januari „Trans-Kaspische Pijpleiding flopt!” In euforische stemming brengen de Russen „het goede nieuws” dat Washington „de zelfbenoemde patroon van alle eigenaars van de Kaspische energiebronnen”, over zijn eigen pijpleidingen is gestruikeld. Hoewel deze oneffenheid ook wel weer zal worden gladgestreken, betekent het in ie-

woordiger toe. Hij kent de rapporten van Human Rights Watch en andere mensenrechtenorganisaties die de Turkmeense heerser tot de absolute wereldtop van onderdrukkers rekenen. De laatste dissident is begin januari opgepakt, terwijl de voorlaatste enkele maanden geleden in een politieel is gestorven. Turkmenistan zou onder leiding van Nijazov solliciteren naar de status van „internationale paria”.

Na Zuid-Afrika (apartheid), Nigeria (executie van milieuactivisten) en de aanvaring met Greenpeace (over het olieplatform Brentspar) dreigt Shell in Turkmenistan regelrecht af te sterven op een zoveelste veroordeling van het publiek. De Shell-vertegenwoordiger is zich daar terdege van bewust. „Voordat ik aan dit project begon, ben ik daar door onze prafdeling ook nadrukkelijk op gewezen.”

Maar de Shell-vertegenwoordiger is er tegelijkertijd van overtuigd dat boycotts averechts werken en dat Shell de enig juiste beslissing neemt. Hij wijst op de nieuw ontwikkelde bedrijfsethiek („de tien geboden van Shell”) die als appendix aan de intentieverklaring is gehecht. „We hebben onze principes over onder andere democratie en mensenrechten aan Turkmenbasi voorgelegd. We hebben hem gewaarschuwd dat wij, indien daarnaar gevraagd, zijn regime niet zullen verdedigen. Dat weet hij en hij is ermee akkoord gegaan.”

Dat alles neemt niet weg dat Shell-voorlichting in Den Haag het Turkmeense avontuur nog te pril vindt om toe te lichten. „Voorlopig geven we geen officieel commentaar”, zegt een woordvoerder. „Daarvoor is deze zaak te delicaat.”

Ingezonden mededeling

„Kijk alleen al hoe vaak u ons logo tegen komt tussen de Haagse Hoftoren en de Westerschelde tunnel.”

Heijmans, 'n geheid aandeel.

HEIJMANS

Despotovic, Ruza

Afzender: despot@wishmail.net
Aan: Despotovic, Ruza
Onderwerp: Fw: Yugoslavia/NATO info 44; 4/4
Datum: vrijdag 9 juli 1999 0:46

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: Foundation Global Reflexion <office@globalreflexion.org>
Aan: office@globalreflexion.org <office@globalreflexion.org>
Datum: donderdag 08, juli 1999 18:24
Onderwerp: Yugoslavia/NATO info 44; 4/4

- >The dismantling of the USSR has created a power vacuum in Eastern
- > Europe, Russia and Central Asia. The principle significance of
- > Yugoslavia at this critical juncture is that it lies on the Western
- > periphery of a massive swathe of territory into which the major world
- > powers aim to expand. This process expresses the most profound
- > requirements of the profit system. Today's trans-national companies,
- > as we know, measure their success in global terms. No market in the
- > world can be ignored by General Motors, Toyota, Airbus, or Coca-
- > Cola. These immense operations compete across continents to achieve
- > dominance. For them, the penetration of one-sixth of the globe newly
- > opened to capitalistic exploitation is a life and death question. The
- > greatest untapped oil reserves in the world are located in the former
- > Soviet Republics bordering the Caspian Sea (Azerbaijan, Kazaksthan
- > and Tuzmentistahn). These resources are now being divided between
- > the major capitalist countries. This is the fuel that is feeding
- > militarism and which threatens to lead to new wars of conquest by
- > imperialist
- > powers against local powers. Brezinski, the former national security
- > chief under Carter stated in 1997: "America's status as the world
- > premier power is unlikely to be contested by any single challenger for
- > more than a generation. No state is likely to match the United States in
- > the four key positions of power -- military, economic, technological
- > and cultural -- that confer global political clout."
- >
- > Having consolidated its power in its base in the Western Hemisphere,
- > the US, Brezinski argues, must make sustained efforts to penetrate the
- > two continents of Europe and Asia. "America's emergence as the sole
- > global superpower" he continues, "now makes an integrated and
- > comprehensive strategy for Eurasia imperative. A power that
- > dominated Eurasia would exercise decisive influence over two of the
- > world's most economically productive regions, Western Europe and
- > East Asia.
- >
- > A glance at the map also suggests that the country dominant in Eurasia
- > would almost automatically control the Middle East and Africa. In
- > Eurasia the immediate task is to ensure that no state or combination of
- > states gains the ability to expel the United States or even diminish its
- > decisive role. An enlarged NATO will serve the short term and long
- > term interests of US policy."
- >
- > The US House Committee on International Relations has begun
- > holding hearings on the strategic importance of the Caspian region.
- > Doug Bereutter, the committee chairman spoke as follows: "Stated US
- > policy goals regarding energy resources in this region include

- > fostering the independence of the new states and their ties to the West,
- > breaking Russia's monopoly over oil and gas transport routes,
- > encouraging the construction of East/West pipelines that do not transit
- > Iran and denying Iran dangerous leverage over the central Asian
- > economies." Mortimer Zuckerman, the editor of US News and World
- > Report said last month that the "Central Asian resources may revert
- > back to the control of Russia or to a Russian led alliance. This would
- > be a nightmare situation. We had better wake up to the dangers or one
- > day the certainties on which we base our prosperity will be certainties
- > no more. The potential prize in oil and gas riches in the Caspian sea,
- > valued up to 4 trillion dollars, would give Russia both wealth and
- > strategic dominance. The potential economic rewards of Caspian
- > energy will draw in their train Western military forces to protect our
- > investment if necessary." It could be argued that the significance of
- > the military action against Yugoslavia rests in the fact that Kosovo
- > was a testing ground for wars that might follow in the former Soviet
- > region -- to protect the interests of the United States.

- >
- > The nuclear "balance" in the world, if there is such a thing, has been
- > severely disturbed by recent events. The Ukrainian parliament has
- > voted unanimously to return the country to its former nuclear status.
- > The Russian National Security Council recently approved the
- > modernisation of all strategic and tactical nuclear warheads. It decided
- > to develop strategic low-yield nuclear missiles capable of pinpoint
- > strikes anywhere in the world. In Beijing the bombing of the Chinese
- > Embassy in Belgrade has resulted in a shift away from the no-first-
- > strike principle. I believe it is not fanciful to conclude that the
- > United States is on course to bring about a Third World War which will be
- > the end of us all, with the possible exception of Bill Clinton,
- > Madeleine Albright, Tony Blair and all the generals and all the
- >
- > presidents of multi-national companies eating baked beans and
- > hamburgers in their McDonalds nuclear bunker deep down in Arizona.

> Harold Pinter

> *****

> FAILURE OF DIPLOMACY

> [Returning OSCE human rights monitor offers a view from the ground in
> Kosovo]

> by Rollie Keith

→ LIEGERS

- >
- > Canada is currently participating in the NATO coalition air
- > bombardment of the Federal Republic of Yugoslavia, ostensibly to force
- > compliance with the terms of the Rambouillet and subsequent Paris
- > "Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo". The
- > justification for this aggressive action was to force Yugoslavian
- > compliance and acceptance to the so-called "agreement" and to end the
- > alleged humanitarian and human rights abuses being perpetrated on the
- > ethnic majority Kosovar Albanian residents of the Serbi an province of
- > Kosovo. The bombardment then is rationalized on the basis of the UN
- > Declaration of Human Rights taking precedence over the UN Charter that
- > states the inviolability of national sovereignty. While I am concerned
- > with human rights abuse, I also believe many nations, if not all,
- > would clearly be vulnerable to this criticism; therefore, we require a
- > better mechanism to counter national human rights violations than
- > bombing.

>What, however, was the situation within Kosovo before March 20, and
>are we now being misled with biased media information? Is this
>aggressive war really justified to counter alleged humanitarian
>violations, or are there problematical premises being applied to
>justify the hostilities? Either way, diplomacy has failed and the
>ongoing air bombardment has greatly exacerbated an internal
>humanitarian problem into a disaster. There were no international
>refugees over the last five months of the Organization for Security
>and Co-operation in Europe's (OSCE) presence within Kosovo and
>Internal Displaced Persons only numbered a few thousand in the weeks
>before the air bombardment commenced.

>
>As an OSCE Kosovo Verification Mission (KVM) monitor during February
>and March of this year, I was assigned as the Director of the Kosovo
>Polje Field Office, just west of the provincial capital of Pristina.
>The role of the 1380 monitors of the KVM, from some 38 of the OSCE's
>55 nations, including 64 Canadians, was authorized under UN Security
>Council Resolution 1199 to monitor and verify cease-fire compliance,
>or non-compliance, investigate cease-fire violations and unwarranted
>road blocks, assist humanitarian agencies in facilitating the
>resettlement of displaced persons and assist in democratization
>measures eventually leading to elections. The agreement which was the
>basis of the KVM (I refer to it as the "Holbrooke-Milosevic
>agreement") was signed on October 16, 1998, ending the previous eight
>months of internal conflict. Given its international composition, the
>KVM was organized and deployed quite slowly and was not fully
>operational on a partial basis until early in 1999. By the time I
>arrived, vehicles and other resources along with the majority of
>international monitors were arriving, but the cease-fire situation was
>deteriorating with an increasing incidence of Kosovo Liberation Army
>(KLA) provocative attacks on the Yugoslavian security forces. In
>response the security forces of the Ministry of Internal Security
>police supported by the army were establishing random roadblocks that
>resulted in some harassment of movement of the majority Albanian
>Kosovars. The general situation was, though, that the bulk of the
>population had settled down after the previous year's hostilities, but
>the KLA was building its strength and was attempting to reorganize in
>preparation for a military solution, hopeful of NATO or western
>military support. Consequently the October Holbrooke-Milosevic
>agreement restraining the Internal Security police and army was not
>strictly adhered to, as unauthorized forces were deployed to maintain
>security within the major communities and internal lines of
>communication. In my estimation, however, the KLA was left in control
>of much of the hinterland unchallenged, comprising at least some fifty
>per cent of the province. In addition the parallel Albanian government
>of the Kosovo Democratic League (KDL) continued to provide some
>leadership to the majority of the Albanian Kosovars.

>
>This low intensity war since the end of 1998 had resulted in a series
>of incidents against the security forces, which in turn led to some
>heavy-handed security operations, one being the alleged "massacre" at
>Racak of some 45 Albanian Kosovars in mid-January. [NOTE; the "Racak
>massacre" was so identified by William Walker, an American diplomat
>leading an OSCE war crimes verification team. Walker's sordid career,
>described in the APPENDIX to the present article, throws considerable
>doubt on the veracity of his account of this event, which Javier
>Solana himself identifies as a turning point in the development of the
>Kosovo crisis.]

>
>Upon my arrival the war increasingly evolved into a mid intensity
>conflict as ambushes, the encroachment of critical lines of

>communication and the kidnapping of security forces resulted in a
>significant increase in government casualties which in turn led to
>major Yugoslavian reprisal security operations that included armour,
>mechanized forces and artillery to secure these same lines of
>communication. By the beginning of March these terror and
>counter-terror operations led to the inhabitants of numerous villages
>fleeing, or being dispersed to either other villages, cities or the
>hills to seek refuge. As monitors we attempted to follow and report on
>these cease-fire violations, but I and my fellow monitors also
>continued to work with both Kosovo factions and the
>internally-displaced population to promote the other aspects of our
>mission. In particular within our field office area of responsibility,
>we were making progress to facilitate the resettlement of an
>unoccupied village from the previous summer, while six other villages
>were about to be abandoned due to the increasing hostilities. As an
>example of this humanitarian work, we had conducted some dozen
>negotiating sessions with both belligerents as well as displaced
>villagers. Our objective was to create conditions of confidence and
>stability and commence the resettlement of the village of Donje
>Grabovac. This village of some 700 former inhabitants sits next to a
>major coal mine guarded by security forces, which fuels an adjacent
>thermal generating plant. On the other side of the village, less than
>a kilometre away, the KLA also occupied another village. Donje
>Grabovac was the scene of daily shooting incidents and in this case
>most were probably initiated by the mine guards. Regardless, tensions
>were high and fatal casualties and kidnapping of mine and security
>forces by the KLA had occurred prior to our arrival. After our lengthy
>series of negotiations, all participants agreed not to provoke their
>opponents and we were about to escort former village delegations back
>to commence resettlement. If this kind of program could have been
>expanded and built upon throughout Kosovo, perhaps supported by an
>enlarged international monitoring mission to better reduce the
>cease-fire violations, I believe both the international air
>bombardment and intensified civil war would have been avoided. But
>western diplomacy would have to be more flexible for this to occur.

>
>The situation was clearly that KLA provocations, as personally
>witnessed in ambushes of security patrols which inflicted fatal and
>other casualties, were clear violations of the previous October's
>agreement. The security forces responded and the consequent security
>harassment and counter-operations led to an intensified
>insurrectionary war, but as I have stated elsewhere, I did not
>witness, nor did I have knowledge of any incidents of so-called
>"ethnic cleansing" and there certainly were no occurrences of
>"genocidal policies" while I was with the KVM in Kosovo. What has
>transpired since the OSCE monitors were evacuated on March 20, in
>order to deliver the penultimate warning to force Yugoslavian
>compliance with the Rambouillet and subsequent Paris documents and the
>commencement of the NATO air bombardment of March 24, obviously has
>resulted in human rights abuses and a very significant humanitarian
>disaster as some 600,000 Albanian Kosovars have fled or been expelled
>from the province. This did not occur, though, before March 20, so I
>would attribute the humanitarian disaster directly or indirectly to
>the NATO air bombardment and resulting anti-terrorist campaign.

>
>So what led to this breakdown of the peace process and the air
>bombardment? The Rambouillet and subsequent amended Paris ultimatum
>"Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo" was
>divided into both political and military implementation accords. The
>political accord called for a return of political, cultural and
>judicial autonomy for Kosovo Province as previously provided in the

>1974 constitution and was generally acceptable to both factions. The
>stumbling block was that the Serbian delegation insisted on the
>long-term territorial integrity of Yugoslavia and the supremacy of
>federal law. With the KLA desiring total independence, however, and
>American compliance, the Albanian Kosovars were given the incentive of
>a referendum in three years time to determine the ultimate political
>future of Yugoslavia. On the military accord, the Contact Group, less
>Russia, and the Ambassador Chris Hill's demand that a NATO force be
>employed to secure the Kosovo Implementation Mission of the proposed
>plan was also completely unacceptable to Yugoslavia, since it
>constituted foreign occupation of their sovereign territory by the
>western alliance. In turn, the acceptance by the KLA of their
>supervised disarmament was only accepted after American political
>inducements of obvious independence were offered. The result then is
>that proposed agreements were in fact ultimatums, unacceptable to
>Russia as well as Yugoslavia, as they left that nation with the clear
>alternative of surrender or bombardment.

>
>Was there a diplomatic alternative? I believe there always has to be
>political alternatives to war, although I am not a pacifist and I do
>believe that defensive hostilities may be justifiable for the right
>cause. The western members of the Contact Group, the European Union
>and the United States and the Russian Federation could have worked
>within the United Nations and kept the Russians on side. As an
>inducement to an enhanced OSCE or UN monitoring presence within
>Kosovo, Yugoslavia could have had its 1991 economic sanctions
>cancelled and economic restructuring funds offered to promote its
>integration within the new Europe, with a guarantee, in return, to
>eliminate human rights concerns within Kosovo. This proposed enhanced
>OSCE presence, perhaps supported by a limited armed UN presence, may
>well have been acceptable to the western power, in order to monitor a
>fair and genuine Kosovo agreement.

>
>However, the NATO bombardment has been counterproductive, as it has
>created a significant European humanitarian problem of more than
>600,000 external refugees that threaten to destabilize the surrounding
>vulnerable nations, exacerbating regional security. Another estimated
>600,000 plus internally-displaced Kosovars are also being subjected to
>the deprivations of the full-scale civil war. Then in the end the
>international community will also have to rebuild not only Kosovo, but
>the rest of Yugoslavian to ensure their future participation in the
>new Europe of the 21st century, This is what the failure of diplomacy
>with its consequent ill-prepared and ill-conceived air bombardment has
>accomplished.

>
>What is crucial to have happen then, is that the unjustified moral
>certitude that that has resulted in the demonization and vilification
>of Yugoslavia and its nationalist President Milosevic cease, and be
>replaced by a rational discourse to enable a fair and just solution to
>be agreed to.

>
>NATO has gone to war to prevent the humanitarian expulsion of an
>ethnic minority and has caused the catastrophic Kosovo population
>displacement to occur. The western government, led by inept diplomats
>and politicians, have failed to provide a rational and diplomatic
>alternative, and instead have incited an irresponsible public opinion,
>whose conscience has led it to demand actions to solve problems that
>it does not comprehend. NATO is now in a war that it cannot win. Its
>objective of liberating the Kosovo Albanians from Serbian misrule has
>been counterproductive, and has resulted in their expulsion. The war
>has broken international law, disregarded the UN Charter, and violated

>the NATO mandate. This has arguably irrevocably damaged the dreams and
>aspirations for rational diplomacy and the rule of law, meant to
>establish an international system with limits on great power
>ambitions.

>
>There were political alternatives to this war, but we also should have
>known what would happen. And it did happen. The pointless and
>degrading bombing must stop and rational international negotiations
>must commence. The alternative is incomprehensible. THE END

>
>From "The Democrat", May 1999

>
>ROLAND KEITH is a 32-year career military officer in the Canadian
>military. He s a former director of the Kosovo Polje Field Office of
>the Kosovo Verification Mission, from which position he returned in
>April. He has spoken out against the war from the very beginning, and
>has been part of the press conferences and public meetings organized
>by the Ad Hoc Committee to Stop Canada's Participation in the War on
>Yugoslavia.

>[Rollie Keith lives in Chilliwack, British Columbia, Canada.

>
>
>

UITGEVERIJ VOOR
BOEK

"DE PAPIEREN TIGER"

Sagittarius

Van: "Ian Johnson" <i-johnson@lineone.net>
Aan: <Undisclosed-Recipient:>
Verzonden: zondag 13 juni 2004 20:27
Onderwerp: CDSM: Rethinking the Dissolution of Yugoslavia - Conference, 18-19 June

Subject: FW: Rethinking the Dissolution of Yugoslavia - Conference, 18-19 June 2004

Message from Mr Misha Gavrilovic - British Serbian Alliance.

- >
- > Conference Programme: 18-19 June 2004
- > <http://www.ssees.ac.uk/yugoconf.htm> <<http://www.ssees.ac.uk/yugoconf.htm>>
- >
- >
- > The Scholars' Initiative:
- > Resolving the Yugoslav Controversies - Project
- >
- > [http://www.sla.purdue.edu/academic/history/facstaff/Ingrao/si/scholarsprospe](http://www.sla.purdue.edu/academic/history/facstaff/Ingrao/si/scholarsprospectus.htm)
- > ctus.htm
- >
- > <[http://www.sla.purdue.edu/academic/history/facstaff/Ingrao/si/scholarsprosp](http://www.sla.purdue.edu/academic/history/facstaff/Ingrao/si/scholarsprospectus.htm)
- > ectus.htm>
- >
- >
- >
- > How many of you know about this SSEES International event in London?
- > I definitely plan to be there on both days of the conference.
- >
- > The event is supported by the UK Govt (FCO). At one time "Rethinking the
- > Dissolution of Yugoslavia" was one of the 11 projects of the George Soros
- > supported "Scholars' Initiative". The latter has the unashamedly stated
- > purpose of rewriting Yugoslav and especially Serbian history - using
- > "scholarly" methods of course! Have a look at the relevant attachment and
- > judge for yourself.
- >
- > Re the SSEES event next week, I notice that 14 of the 17 papers will be by
- > presenters from institutions representing 3 Nato countries: USA (8), UK
- (4),
- > Canada (2). I.e. the very same states that, for the first time since 1945,
- > went to war against a country in Europe in March 1999 to dispatch some
- > 23.000 tons of bombs on precisely that portion of Yugoslavia that up to
- that
- > time had refused to "dissolve" itself, secede from itself, etc. It should
- be
- > most interesting to see how academics deal with this one since the claim
- is
- > that Yugoslavia had already "dissolved itself" in 1991. I also assume that
- a
- > number of presenters may not follow the party line.
- >
- > Please let me know if you plan to attend and on which day. I would welcome
- > some support.

- >
- >
- > Regards
- >
- > Misha Gavrilovic
- >
- >
- > NB:
- >
- > US official position as stated on CIA's "Worldfact Book" CD (1994 edition,
- > but 1993 data). It took some 10 years to effect a name change from the
- > "Federal Republic of Yugoslavia".
- >
- > Serbia and Montenegro have asserted the formation of a joint independent
- > state, but this entity has not been formally recognized as a state by the
- > US; the US view is that the Socialist Federal Republic of Yugoslavia
- (SFRY)
- > has dissolved and that none of the successor republics represents its
- > continuation.
- >
- >

Deze e-mail is door E-mail Virus Scan van Het Net gecontroleerd op virussen. Zie voor meer informatie: <http://www.hetnet.nl/evs/>

1-8-2007 *Gjensidering af Lov*

Despite the lofty rhetoric proffered at the time, it is now clear that Rambouillet was not a genuine attempt to achieve a settlement. In April 2000, Madeline Albright's personal secretary James Rubin admitted, "Our internal goal was not to get a peace agreement at Rambouillet." The real internal U.S. goal was "to get a war started with the Europeans locked in," by orchestrating a situation whereby the Yugoslav delegation would be made to appear intransigent and beyond diplomatic reason. This was achieved through the dismissal of repeated compromises suggested by the Yugoslavs and the determined courting, by U.S. officials, of the Kosovar Albanian delegation and, in particular, KLA leader, Hashim Thaçi.

According to Pleurat Sejdiu, a Kosovar press spokesperson at Rambouillet, "It was an open secret that while sequestered with Hashim Thaçi, Albright was telling him that his delegation had to sign because otherwise NATO could not carry out its threat." In a press statement on April 21, Rubin admitted, "All of the officials who have worked on this have made very clear that in order to move towards military action, it has to be clear that the Serbs were responsible." On April 23, Albright declared, "It's now up to the Kosovar Albanians to create this black or white situation."

During the two-week break in negotiations, increased U.S. pressure was exerted on the Kosovar Albanians and the KLA in particular. Nightly broadcasts of "Agreement for Peace," comprising interviews with senior U.S. officials urging the Kosovars to sign, produced by the United States Information Agency, were aired on Albanian television. No similar effort was made in Serbia. When the talks resumed Albright assured the Kosovar Albanians, "You'll get NATO to protect your people. Don't mind the small print because you will be running the show and many of the problems in the text will be irrelevant." The U.S.-led propaganda campaign worked and as LeBor writes, "The Albanians signed in much the same spirit that the Bosnian government had agreed to various peace plans—knowing that as the Serbs would reject them, they might as well take the diplomatic credit." The Yugoslavs refused, largely on the basis of the provisions of Annex B, which sanctioned the deployment of an implementation force comprised exclusively of NATO troops. In addition to immunity from prosecution, the annex stipulated, "NATO personnel shall enjoy, together with their vehicles, vessels, aircraft, and equipment, free and unrestricted passage and unimpeded access throughout the Federal Republic of Yugoslavia, including associated airspace and territorial waters." This was tantamount to asking Yugoslavia to surrender its sovereignty as there was no logical reason why any implementation force deployed to oversee political transitions in Kosovo should have had the right to travel throughout Vojvodina and Montenegro.

In 2000, Lord Gilbert, minister of state in the British Ministry of Defense from 1997-1999, outlined the West's motives at the negotiations when he stated to the Defense Select Committee of the House of Commons, "I think certain people were spoiling for a fight in NATO at that time.... If you ask my personal view, I think the terms put to Milošević at Rambouillet were absolutely intolerable; how could he possibly accept them; it was quite deliberate. That does not excuse an awful lot of other things, but we were at a point when some people felt that something had to be done, so you just provoked a fight." The Yugoslav delegation had consistently stated they were willing to "discuss the scope and character of the international presence in Kosovo," but would not agree to an exclusively NATO force. The proposed security provisions afforded to NATO were more expansive than even the Kosovar Albanians had sought. The Independent International Commission on Kosovo concluded that compromising on this aspect of the deal was "an obvious negotiating opening that might have broken the impasse." NATO, however, insisted the provisions were non-negotiable, thereby deliberately choosing war over diplomacy. Significantly, the deal brokered by the EU and Russia that ended the air strikes omitted the contentious provisions rejected at Rambouillet.

i-5-2004
On Jan. 15, 1999, following a military operation by Yugoslav armed forces against a KLA stronghold at Racak, KLA leaders led OSCE observers to a gully where 45 bodies were piled on top of each other. Without waiting for any investigation, the United States, through Ambassador William Walker, immediately announced that the Serbs had carried out a massacre of unarmed Kosovo Albanian civilians. As we learn more about Racak, the story of the massacre is becoming increasingly hard to sustain. On March 17, 1999, a week before its onslaught on Yugoslavia, NATO organized a press conference at which Helena Ranta, the leader of the Finnish forensic team hired by the OSCE to investigate Racak, announced her findings. Though the Finnish team's report was never published, the U.S. government, with the New York Times in tow, touted her inconclusive findings as confirmation of William Walker's initial statement that a massacre had taken place at Racak.

Recently, Ranta revealed the pressure she was under to make her findings conform with NATO requirements. In an interview with Berliner Zeitung, she declared that she knew at the time of her investigation that there were:

"KLA-fighters buried around Racak... At that time I received information that proved that several Serb soldiers had been killed as well. Unfortunately, we will never know the exact number of Serb soldiers that died that night... When Ambassador Walker said that there was a massacre at Racak, this statement had no legal value. I declared at that time that the OSCE-observers forgot to take all steps necessary to secure a crime scene: isolating the area, refusing admission to all unauthorized persons and collecting all material evidence... [It was clear] that a bunch of governments were interested in a version of Racak that blamed only the Serb side. But I could not provide this version."

That step was taken in the Rambouillet Accords, which were to be "negotiated" between the Kosovo Liberation Army (KLA) and the Yugoslav and Serb leadership in Rambouillet near Paris in early 1999. In reality, there was no room for negotiation and in fact the two parties never even met. Predictably, the Serb leadership turned down the US-drafted document. The failure of the process has been largely attributed to the existence of Annex B of the Accords, which would have given NATO forces the right to patrol over the whole territory of Yugoslavia. As General Nebojsa Pavkovic told reporter Allan Little in the BBC documentary *Moral Combat: NATO at War*: "They would have unlimited rights of movement and deployment, little short of occupation. Nobody could accept it."³

In fact, the failure of the negotiations was part of the group's plans all along. The former US Assistant Secretary of State for Public Affairs James Rubin told Little: "Obviously, publicly, we had to make clear we were seeking an agreement, but privately we knew the chances of the Serbs agreeing were quite small." Madeline Albright agreed: "If the Serbs would not agree, and the Albanians would agree, then there was a very clear cause for using force."⁴ Incidentally, the fourth objective of the New American Century explicitly stated that "the administration should cease attempting to strike diplomatic bargains with Milosevic".

In light of the later developments, the fifth objective is particularly illuminating. It was already maintained at that point that "the U.S. should vigorously support The Hague

³ Allan Little. *Moral Combat: NATO at War*, transmitted on Sunday 12 March, 2000 on BBC2 . Transcript available at URL <http://ben.aubg.bg/Courses/spring2002/pos222/BBC%20transcript.htm>

⁴ *Idem*

working as spies for the Atlantic Alliance

⁵ *The Report of the EU Forensic Expert Team on the Raçak Incident* (March 17, 1999) can be viewed at URL <http://www.ess.uwe.ac.uk/Kosovo/Kosovo-Massacres2.htm>

⁶ BBC News. *Serbs snub massacre probe*. Tuesday, January 19, 1999.

⁷ Sarah d'Adda, *Giornale del Popolo*, repris par La Liberté, 22 avril 1999, available at URL <http://www.icdsm.org/more/liberte.htm>

Tribunal's investigation of Milosevic as a war criminal". That was months before the Raçak massacre on January 15, 1999, which was the pretext to start the heavy-handed peace process at Rambouillet. The results of the Finnish forensic team that was sent to investigate the crime were seriously misrepresented in the American press even before there was any report to misrepresent. It is noteworthy that the report said: "The involvement of the Team began after 16 autopsies had already been performed by local pathologists. With respect to these corpses, the EU experts were in the position only to verify that the work had been done properly."⁵

The plan to prosecute Milosevic for war crimes also precedes the OSCE-controlled ceasefire agreement between the Serbs and the Albanians which Richard Holbrooke concluded with Yugoslavia in October 1998. It was the alleged violation of that ceasefire agreement that led to the depiction of the Serbs as the guilty party in the conflict.

The Raçak massacre was then supposedly the last straw. Yugoslavia declared the American head of the Kosovo Verification Mission of the OSCE, William Walker, a *persona non grata* after he had made statements to the effect that the Serbs were to blame for the massacre. The declaration drew an angry protest, not from the OSCE but from NATO spokesman Jamie Shea, among others.⁶

Just because the Yugoslav government accused the KVM of spying does not mean that they were *not* spying. Some OSCE verifiers have admitted that they were gathering information for NATO: "We understood from the beginning that the information collected by the OSCE patrols during our mission was intended to supplement the information NATO collected by satellite. We had a very strong feeling that we were working as spies for the Atlantic Alliance."⁷

⁵ *The Report of the EU Forensic Expert Team on the Raçak Incident* (March 17, 1999) can be viewed at URL <http://www.ess.uwe.ac.uk/Kosovo/Kosovo-Massacres2.htm>

⁶ BBC News, *Serbs snub massacre probe*, Tuesday, January 19, 1999.

⁷ Sarah d'Adda, *Giornale del Popolo*, repris par *La Liberté*, 22 avril 1999, available at URL <http://www.icdsm.org/more/liberte.htm>

As for the

1-8-2004

State Department official who boasted later: "We intentionally set the bar too high for the Serbs to comply. They need some bombing, and that's what they are going to get." If the Serbs rejected a deal, they would get bombed; if the KLA rejected a deal, the U.S. would simply shrug its shoulders. Thus, the United States insisted on including Appendix B in any accord knowing full well that Serbia, like any other sovereign state, would reject a proposal to allow NATO forces to enjoy unrestricted movement throughout the country as well as complete criminal and civil immunity.

Except for Appendix B, Slobodan Milosevic is on record as having supported every single peace plan the so-called international community proposed. Yet Stacy Sullivan worries that he might escape a conviction for genocide. That all the evidence points to the opposite conclusion, that his government, unlike that of the United States, sought peace even if it entailed the loss of the historic achievement of the state of Yugoslavia, does not matter in the slightest. The U.S. got its bombing of Yugoslavia that was not justified by any Security Council resolution, any imminent threat of attack on a NATO power, any threat to any of Yugoslavia's neighbors or indeed any humanitarian crisis since the refugee flow out of Kosovo began after the bombing.

Journalisten kunnen niet tellen

18-8-2004

Journalisten en persvoorlichters overdrijven, maar van eenzijdige oplichting is geen sprake, menen Betteke van Ruler en Joan Smithuis.

Voorlichting en oplichting' kopte de Volkskrant vorige week zaterdag in het mediakatern. Een smeuïg verhaal over de overmacht van 55 duizend voorlichters over 14 duizend Nederlandse journalisten. De bron: een onderzoek van prof. Frank van Vree, in opdracht van de Nederlandse Vereniging voor Journalisten (NVJ).

Voorlichterbashing is onder journalisten een favoriete gezelschapsspel, veelal tot het moment waarop de journalist zelf voorlichter wordt. Of beter nog: directeur Voorlichting. Dan overheerst de gedeelde betrokkenheid bij de publieke zaak.

Is het zo erg, 55 duizend communicatiedeskundigen die de integriteit van de pers bedreigen? Ja, als het waar zou zijn. Maar het uitgangspunt is onjuist: er zijn in Nederland geen 55 duizend persvoorlichters. Een betere schatting blijft steken op maximaal tweeduizend. Die daar soms maar een deel van de dag mee bezig zijn. Het getal van 55 duizend komt uit een inventariserend onderzoek uit 1999, het *Tendrapport Communicatieberoepspraktijk*. Zij delen het woord 'communicatie' in hun functiebeschrijving.

Van deze 55 duizend zijn er 25 duizend werkzaam in de reclame-industrie: op bureaus als ontwerper, tekstschrijver, fotograaf,

filmer, werkvoorbereider et cetera. Zij produceren van alles: van tv-commercials tot ballonvaarttochten en van advertenties tot weggevertjes op straat. De overige dertigduizend werken in allerlei organisaties. De helft, vijftienduizend mensen, heeft een hoofdtaak in sales, marketing of officemanagement. Communicatie doen ze erbij. Voor de andere vijftienduizend is het een hoofdtaak. De overgrote meerderheid hiervan werkt in ondernemingen met als werkgebied reclame en marketing. Circa vijfduizend werken voor overheden: rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en ZBO's. Staan zij allemaal de media te manipuleren? Wij dachten van niet.

Een lange ervaring en enkele steekproeven leert dat bij de overheid ruim genomen 20 procent van de vijfduizend communicatiedeskundigen betrokken is bij persvoorlichting. Dat zijn dan duizend persvoorlichters. De anderen houden zich bezig met advisering over beleid en uitvoering (informatiebijeenkomsten, inspraak, productie van tentoonstellingen, folders, nieuwsbrieven), met interne communicatie en met het produceren van eigen media (intranet, internet, een blad).

Het bedrijfsleven kent aanzienlijk minder persvoorlichters, zowel per onderneming als in totaliteit. Wel cirkelt hier een klein groepje 'mannetjesmakers' omheen, die hun vaardigheden in de omgang met media graag luidruchtig uitventen. Ruim genomen kom je hier met moeite op duizend, van wie een groot deel perse se niet de hele dag met media bezig is.

Zijn die tweeduizend persvoorlichters voortdurend aan het *spindocteren*? Ach wel nee. Een belangrijk deel van de tijd gaat heen met het beantwoorden van vragen. Media willen - terecht - alles weten en graag direct. Dat is bel-

len, mensen uit vergaderingen halen, informatie verzamelen en doorgeven. En dan leidt het antwoord vaak tot een vervolgvraag. Veel vragen betreffen eerdere persberichten, want journalisten hebben nogal eens de neiging de persvoorlichter voor het eigen archief aan te zien: hoe zat dit, hoe zat dat.

Daarnaast lezen persvoorlichters veel kranten, ook om onjuistheden in de berichtgeving te corrigeren. Ze schrijven persberichten en produceren besluitenlijsten. Een minderheid - vooral de ervaren woordvoerders op de departementen - heeft rechtstreeks con-

Persvoorlichters en journalisten spelen zelfde spel

tact met journalisten over primeurs en achtergrond informatie. Dat gaat vaak om gevoelige beleidsproblemen; daarover wordt vergaderd en nagedacht. Zijn tweeduizend persvoorlichters nou teveel?

Nee. De overheid moet beleidsvoornemens openbaar maken. De samenleving eist transparantie en verantwoording, zowel bij bedrijfsleven als overheid. Daar zijn professionals voor nodig. In dit proces vervullen de media een belangrijke - maar niet onpartijdige - schakel.

Spindoctering geeft een draai aan informatie die de zender goed uitkomt. Anders gezegd: het gaat om overdrijven en manipuleren. In die betekenis *spindocteren* journalisten ook regelmatig: hypes en spektakel vieren hoogtij in de media. Zij selecteren steeds meer wat en hoe zij willen doorgeven. Journalisten zijn spelers geworden op het politieke veld.

Nieuwsmanagement is daarmee een essentiële taak geworden van journalisten én persvoorlichters.

Persvoorlichters zijn per definitie geen haar beter en proberen gebruik van te maken van de journalistieke gewoonten. Door ook te selecteren en in te spelen op de vraag. Door media te verleiden en primeurs weg te geven. Maar het getuigt van weinig inzicht om de onderlinge verhouding af te schilderen als eenzijdige oplichting.

Media zijn een spiegel van de samenleving en zullen de weg van steeds meer spektakel niet gemakkelijk verlaten. Persvoorlichters zullen proberen daarop in te spelen of een apart platform te scheppen voor hun informatie. Op zich is dat proces niet goed voor de democratische meningsvorming.

Het kan dus beter. Door een zakelijker en professioneler houding, aan beide kanten. Voorlichters moeten de wereld minder bestoken met campagnes om haar te veranderen. Minder spektakel aanrichten om de aandacht te trekken. Journalisten zouden minder met zijn allen achter dezelfde bal aan kunnen hollen. Meer onderzoek verrichten. Beter feiten en meningen scheiden en niet direct op de stoel willen zitten van de deskundige. De lezer kan zich nog wel een eigen mening vormen.

Tenslotte: het bericht over de 55 duizend voorlichters is kenmerkend voor de werkwijze van de media. Het wordt omarmd en herhaald. Niemand heeft de bron van het onderzoek geraadpleegd (één van beide onderstaande auteurs). Daarmee is het een klassiek geval van *spindoctering*: het manipuleren van de waarheid.

Betteke van Ruler is hoogleraar communicatiewetenschap aan de Universiteit van Amsterdam en Joan Smithuis is oud-voorzitter van de Vereniging voor Overheidscommunicatie en zelfstandig communicatieadviseur.

PKK-kopstuk mag uitgeleverd

DEN HAAG - Nederland mag PKK-kopstuk Nuriye Kesbir uitleveren aan Turkije. Dat heeft de Hoge Raad vrijdag bepaald. Of dat ook daadwerkelijk gebeurt, hangt af van minister Donner van Justitie. Die zal binnen enkele weken een definitief besluit nemen, aldus een woordvoerder van het ministerie. Kesbir vocht haar uitlevering aan omdat ze bang is dat ze in Turkije geen eerlijk proces krijgt, voor de rest van haar leven wordt opgesloten en te maken krijgt met

martelingen. Volgens de Hoge Raad is haar vrees enigszins terecht, maar staat dit uitlevering niet in de weg. De raad adviseert Donner Turkije om garanties te vragen dat ze niet wordt gefolterd. Ook moet hij erop toezien dat Kesbir een eerlijk proces krijgt. Turkije wil uitlevering, omdat ze tussen 1993 en 1995 betrokken zou zijn geweest bij zeker 25 aanslagen op vooral militaire doelen. Kesbir ontkent daarmee iets te maken te hebben gehad. (ANP)

Peiling | De media aan banden?

5-5-2004

De pers zou meer verantwoording moeten afleggen, vindt minister Donner. Heeft hij gelijk?

Voormalig premier Ruud Lubbers op 4 november 1993: 'Er is een spelverruwing, niet zozeer in het spel, maar in de belichting van het spel. Ik vind het iets om je zorgen over te maken: de voortdurende negatieve interpretatie over de inzet van mensen. Men probeert tegenstellingen te scheppen en vast te stellen dat het niet deugt. Ik heb de laatste jaren gezien hoe de journalistiek zelf aan het schuiven is gegaan, dat gevoel heb ik althans. Er is de behoefte om met een stevig pakkend iets te komen, om *on the top of the list* te komen. Dan publiceert men vermeende indrukken, roddel en tegenstellingen.'

Xandra Schutte, hoofdredacteur Vrij Nederland: 'Donners toespraak past helemaal in de tendens "de media hebben het ge-

daan". Geen beroepsgroep krijgt het er zo van langs als de journalistiek. En ik heb begrepen dat Donner van diezelfde beroepsgroep nog een stevig applaus toe kreeg. Dat de pers zijn werk slechter is gaan doen, geloof ik gewoon niet. Het verleden wordt ten onrechte geromantiseerd. Ook toen was er slordigheid, en door de verzuiling waren veel journalisten bevooroordeeld. Donner stelt dat de fouten die media maken in een andere bedrijfstak allang tot overheidsingrijpen hadden geleid. Nou, dat wil ik nog weleens zien.'

Hans Verploeg, secretaris van de Nederlandse Vereniging van Journalisten: 'Je hoeft het niet met Donner eens te zijn om te beseffen dat de zelfregulering in de media nog niet helemaal volwassen is. Van de media werkt 30 procent niet mee aan de Raad voor de Journalistiek. Volgens mij moeten we Donners waarschuwing serieus nemen.'

Mr. J.B. Fleers, voorzitter van de

Raad voor de Journalistiek: 'Ik heb de speech van Donner niet gehoord of gelezen, maar ik kan me niet voorstellen dat iemand overtuigend kan aantonen dat de kwaliteit van de pers nu minder is dan voorheen. Soms lijkt het zo, maar dat is vooral beeldvorming. Begin dit jaar was sprake van een opmerkelijke toename van het aantal klachten bij de raad. Maar dat zegt nog niets over de grondigheid van die klachten, hooguit iets over een kritischer opstelling van de nieuwsconsument.'

'Als ik kritiek zou uiten op de media, zou ik graag concrete gevallen leveren. Een van de kwesties die me dante binnen schieten, is die rond Mabel Wisse Smit. Daar baseerden de media zich op slechts één bron, en elke journalist weet dat dat een hachelijke zaak is.'

Jacques Wallage, burgemeester van Groningen: 'Vroeger zag je in de media terug wat er in de politiek gebeurde. Tegenwoordig is het vaak andersom. Dat brengt

een grote verantwoordelijkheid met zich mee. Behalve de waarheid aan het licht brengen, moeten de media voorkomen dat de werkelijkheid ernstig vertekend raakt. Mijn advies aan de media? Wees niet te defensief. De roep om betutteling van overheidswege neemt aanzienlijk toe. Als ik hoofdredacteur zou zijn, wist ik het wel. Ik zou samen met andere media een gezamenlijke ombudsman instellen die bindende sancties kan opleggen.'

Hans Verploeg: 'Gedragscodes per medium opstellen helpt niet. Als de media strengere regelgeving willen voorkomen, ontkomen ze er niet aan de Raad voor de Journalistiek serieuzer te nemen. Ook debatten in den lande over incidenten als Mabel of Oudkerk helpen. Het kweekt begrip en dat kunnen we goed gebruiken. Er bereiken ons veel mailtjes van mensen die zeggen dat ze de rol van de media niet meer kunnen vatten.'

Xandra Schutte: 'Dat sommige

media de Raad voor de Journalistiek links laten liggen, kan ik me wel voorstellen. De beoordeling is in handen van collega-journalisten. Dat kan lastig zijn. Ik denk dat zelfregulering veel verder gaat dan dat.'

'Media moeten hun afnemers zo serieus mogelijk nemen. Alle fouten ruiterlijk toegeven. Steeds meer kwaliteitskranten doen dit dagelijks.'

Huib Wijfjes, mediahistoricus, in zijn recent verschenen boek *Journalistiek in Nederland 1850 - 2000*: 'De journalistiek is net als de samenleving die ze weerspiegelt, in transitie. (...) In die dynamische, postmoderne cultuur staan betrouwbaarheid, geloofwaardigheid en verantwoordelijkheid weliswaar onder druk, maar het is toch niet te verwachten dat ze als kernwaarden snel en volledig opgegeven zullen worden.'

Rachida Azough
Jean-Pierre Geelen

Persvrijheid in

de verdrukking

11-5-2004

Het gaat slechter met de persvrijheid in de wereld.

Verontrustend is vooral dat ook democratiën meer in opspraak raken. Italië, bijvoorbeeld, maar ook Israël en de Verenigde Staten.

Door Rachida Azough

Op 5 mei de Dag van de Persvrijheid, hebben de media niets te vieren. Het gaat de laatste twee jaar slechter en slechter en niet alleen in Birma, Cuba, Libië, Noord-Korea en Turkmenistan, landen die al jaren onderaan staan op de persvrijheidsindex van de oudste journalistieke mensenrechtenorganisatie. *Freedom House*.

Ook de EU heeft nu een rol te spelen. Italië is uit het rijtje landen met een onafhankelijke en vrije pers geknikkerd.

Het rapport *Freedom of the Press 2004, Wereldwijd Onderzoek naar de Onafhankelijkheid van de Media* dat deze week is uitgekomen, laat zien dat de situatie in tien landen ernstig is verslechterd. Behalve Italië zijn dit Bolivia, Bulgarije, Kaap-Verdië, Gabon, Guatemala, Guinee-Bissau, Moldavië, Marokko en de Filipijnen. Alleen in Kenia en Sierra Leone heeft de persvrijheid een flinke stap vooruitgezet.

Freedom House toest jaartijks de persvrijheid in alle 193 landen ter wereld aan drie criteria: wet- en regelgeving, politieke en economische invloeden op de media. De afgelopen twee jaar constateert de organisatie een neerwaartse spiraal.

Verontrustend, noemt *Freedom House* vooral het feit dat een deel van deze verslechtering voor rekening van democratiën komt. Een vrije pers wordt algemeen erkend als een noodzakelijke component voor elke democratie. Waar de pers in de verdrukking komt, loopt de democratie gevaar.

Ook de internationale journalistenorganisatie *Reporters sans Frontières* (RSF), die vorig jaar voor de tweede keer haar eigen persvrijheidsindex samenstelde, waarschuwt rijk democratiën dat zij zich niet op de borst mogen slaan als het gaat om persvrijheid. Zo doen de VS het slechter dan Costa Rica en Slovenië en blijft Italië achter bij Benin en Namiibië. De VS en Israël krijgen speciale aandacht. Zij komen twee keer in de ranglijst voor: ze staan respectievelijk op de 31ste en de 41ste plaats wat betreft hun eigen grondgebied, maar horen volgens RSF op de 155ste en 146ste plaats als gekeken wordt naar hun houding tegens de pers buiten hun landsgrenzen.

Het Israëlische leger vergrijpt zich volgens RSF aan journalisten in de bezette gebieden en het Amerikaanse leger wordt verantwoordelijk gehouden voor de dood van journalisten in Irak. De Iraakse media, die tijdens het dictatoriale bewind van Saddam Hussein werden ongevormd tot propagandamachines, hebben een metamorfose ondergaan. Honderden nieuwe titels brengen tegenwoordig een verscheidenheid aan meningen. Toch maakt het voortdurende gebrek aan vrijheid, de moord op ten minste dertien journalisten en de gebrekkige mediaregelgeving dat Irak volgens *Freedom House* nog altijd luushoort in het rijtje landen met onvrije media.

Dat Paul Bremer in maart troepen stuurde om de populaire anti-Amerikaanse krant *Al-Hazri* te sluiten, is dan ook niet echt buitenzaam bij het prediken van Amerikaanse vrijheden in Irak. Ook in Afghanistan lieten de

Amerikanen steken vallen als het gaat om persvrijheid. Zo kreeg de plaatselijke correspondent van *The Washington Post* een pistool op zich gericht toen hij Zwahar bezoekt, waar de Amerikanen onschuldige dorpingen hadden gedood. De Amerikaanse soldaten dreigden op hen te schieten als hij verder hep, stelt hij.

Binnenslands staat in de VS de persvrijheid eveneens onder druk. Zo bestaat er censuur op slecht nieuws uit Irak. Een jaar lang wist het Amerikaanse ministerie van Defensie een verbod te handhaven op foto's van lijkstaven uit Irak. De aanscherping van de Freedom of Information Act bemoeilijkt bovendien het verkrijgen van overheidsinformatie.

Minder subtiel was het nieuwe dat het Pentagon plannen had voor een afdeling Strategische Beïnvloeding. Deze zou nepperhalen de wereld in moeten sturen om de oorlog soepeler te laten verlopen.

De nasleep van 11 september heeft ook elders gevolgen voor de persvrijheid. De anti-terrorisme-wetgeving die in Marokko werd ingevoerd, heeft er mede toe geleid dat dit land van 'deels vrij', nu door *Freedom House* wordt bestempeld als 'onvrij'.

Noord-Afrika en het Midden-Oosten vormen gebieden met het hoogste percentage onvrije landen. De immense populariteit van de nieuwszender Al-Jazeera is tekenend voor het gebrek aan onafhankelijke media in de Arabische wereld. Al-Jazeera - de naam betekent ook eiland - is een eiland in een pool van staatszenders die Arabische dictators niet voor het hoofd durven stoten.

Al-Jazeera is veel Arabische meningen en gedachten al jaren een doorn in het oog. Maar nu blijken ook de VS de zender als ketispin te kunnen missen. De kantoren van Al-Jazeera in Bagdad en Kabul werden door de Amerikanen gebombardeed, journalisten werden gearresteerd, gevangens gezet of zelfs gedood door Amerikaanse troepen.

On democratisch te worden, is een vrije pers noodzakelijk. Daarom hebben de VN 5 mei in 1995 uitgeroepen tot Dag van de Persvrijheid. In dat licht is het vreemd dat Al-Jazeera in het Westen stelselmatig verdacht wordt gemaakt.

Om het goede voorbeeld te blijven geven, moeten westerse landen hun persvrijheid blijven beschermen en onderhouden. Ook in Nederland. Dat bewijst de journalistenverbond NVJ, die momenteel de zaak van een Nederlandse omroepmedewerster onderzoekt. Zij zou door justitie worden afgeclusierd.

Frank van Vree, hoogleraar Journalistiek en Cultuur aan de UvA, deed in het kader van de Dag van de Persvrijheid onderzoek naar de persvrijheid in Nederland. Hij concentreerde zich op overheidsvoorlichters. Mandaag worden de resultaten gepresenteerd. Dat de invloed van het voorlichterskorps op de berichtgeving van Nederlandse media schromelijk wordt onderschat, mag vast verklaapt worden.

Persvrijheid bestaat (niet). Maandag 3 mei, 12:30 uur, de Rode Hoed, Amsterdam.

Landschap

Het edele journalistenvak begint toch bedenkelijk dicht de grens van de prostitutie te naderen

15-5-2004

Schuivende Grenzen, het boekje van Mirjam Prenger en Frank van Vree over persvrijheid in Nederland, heeft laatst al enige aandacht getrokken, maar toen ik het zelf las, ben ik toch van een paar dingen nog behoorlijk geschrokken. Kiest u zelf wat u het ergst vindt:

De wekelijkse bijlage *Reizen van de GPD* (waarbij de meeste regionale kranten zijn aangesloten) bestaat helemaal uit artikelen over reizen die de journalisten van reisorganisaties aangeboden kregen. 'We betalen vrijwel niets zelf', geeft de chef van de GPD-consumentenredactie toe.

Alle artikelen die het ooit toonaangevende blad *Voetbal International* publiceert over het Nederlands elftal staan gevat in een groen kader dat wordt opgeleverd door het logo van Oranje-sponsor Heineken - zo staat het voorgeschreven in een contract tussen Heineken en *VI*.

Nederlandse bedrijven en instellingen tellen 15 duizend persvoorlichters, en evenveel overige communicatiemedewerkers. Bovendien werken er ook nog eens 25 duizend mensen bij zelfstandige communicatiebureaus - de hele branche heeft 55 duizend werknemers: we communiceren ons nog eens te pletter.

Een voorlichter kan goed van pas komen. Als bijvoorbeeld een ploeg van de landelijke televisie in de regio een reportage komt maken, dan voorkomen ze parkeerbonnen, betalen overvloedige lunches, sleuren wethouders uit vergaderingen om voor de camera te verschijnen en laten desgewenst halve woonwijken afsluiten. Maar ze kunnen soms ook redeloos lastig zijn. Willen overal bij zijn, bij interviews, zelfs bij voorgesprekken met ambtenaren die daar bloednervus van worden, en daarna eisen ze ook nog inzage in de montage van

een onderwerp, kennelijk om manipulatie te voorkomen.

Opmerkelijk is ook het sterk gegroeide zelfbewustzijn bij veel voorlichtingsdiensten. Ze wanen zich soms de enige speler op het veld. Zo kreeg ik anderhalf jaar geleden een formulier ter tekening voorgelegd, dat de Dienst Domeinen (van het ministerie van Financiën) gebruikt als er een ambtenaar voor de televisie wordt geïnterviewd. Het betrof een bepaald niet wereldschokkend onderwerp uit het verleden, onderdeel van een reportage van *Andere Tijden*. 'De dienst Domeinen bepaalt wat en wanneer er door de NPS gefilmd mag worden', zo luidde artikel 3, lid 1 van dit papier. 'De dienst Domeinen heeft gedurende de gehele opnamen de regie in handen', zo beet artikel 3, lid 3 mij schriftelijk toe. 'De dienst Domeinen behoudt zich het recht voor onjuiste interpretaties van de

verslaggever te corrigeren', zo dreigde artikel 4 lid 2 bovendien. Later, toen deze voorwaarden werden afgewezen, bleek dit natuurlijk allemaal op een misverstand te berusten.

En het Openbaar Ministerie te Rotterdam hanteerde jaren geleden een standaardformulier voor cameraploegen die politieteams wilden volgen. Daarin stond doodleuk dat het beslissingsrecht over de uit te zenden opnamen bij het OM berustte, alsof er helemaal geen Verdrag van Rome over vrijheid van meningsuiting bestaat. Toen ik, destijds bij *NOVA*, daartegen bezwaar maakte, reageerde de plaatsvervangend hoofdofficier hoogst verbaasd: dit was echt heel gebruikelijk, alle omroepen en productie-maatschappijen hadden tot dan toe vlot getekend.

De toegeeflijkheid van journalisten tegenover voorlichters is misschien wel

het grootste probleem, zo blijkt ook uit het onderzoek van Prenger en Van Vree. Veel journalisten onderhouden goede contacten met voorlichters, en dat willen ze zo houden. En daarom plegen ze zelfcensuur: ze houden, op verzoek van de voorlichter, informatie achter. En soms, schrijven de UvA-onderzoekers, komen er berichten in de krant of op de televisie, niet omdat het nieuws betreft, maar... uit oogpunt van relatiebeheer. Om voorlichters te vriend te houden dus, en daardoor later beloofd te worden met nieuwe primeurs. Relatiebeheer - dat is toch een begrip dat we tot onze dood buiten de journalistieke leerboeken hadden willen houden.

Prenger en Van Vree trekken nog een deprimerende conclusie: 'Hoe beter een journalist zich schikt in de rol die de voorlichter hem toebedacht heeft, des te meer het hem oplevert.' Als de onderzo-

kers gelijk hebben, begint het edele journalistenvak toch bedenkelijk dicht de grens van de prostitutie te naderen. Dat is niet alleen maar aan de lamtheid van de journalisten te wijten. Het probleem is vooral dat de productiedwang op redacties de laatste jaren zo is opgevoerd, dat de tijd ontbreekt voor eigen onderzoek, voor het raadplegen van andere bronnen dan de officiële woordvoerders. 'Wat dat betreft ziet de situatie er bij de Nederlandse media niet gunstig uit', schrijven Prenger en Van Vree, alsof ze de beroepsgroep nog dieper in een depressie willen storten, 'met name in de dagbladsector wordt er flink gesneden. En zijn de laatste paar jaar honderden banen geschrap't'.

De voorlichtingsindustrie daarentegen groeit alleen maar. Nu al vijftienduizend persvoorlichters. En dan is Job Frieszo nog niet eens meegeteld.

Balkenende > Bevolking krijgt premier-zonder-visie die het verdient! > www.volkskrant.nl/forum

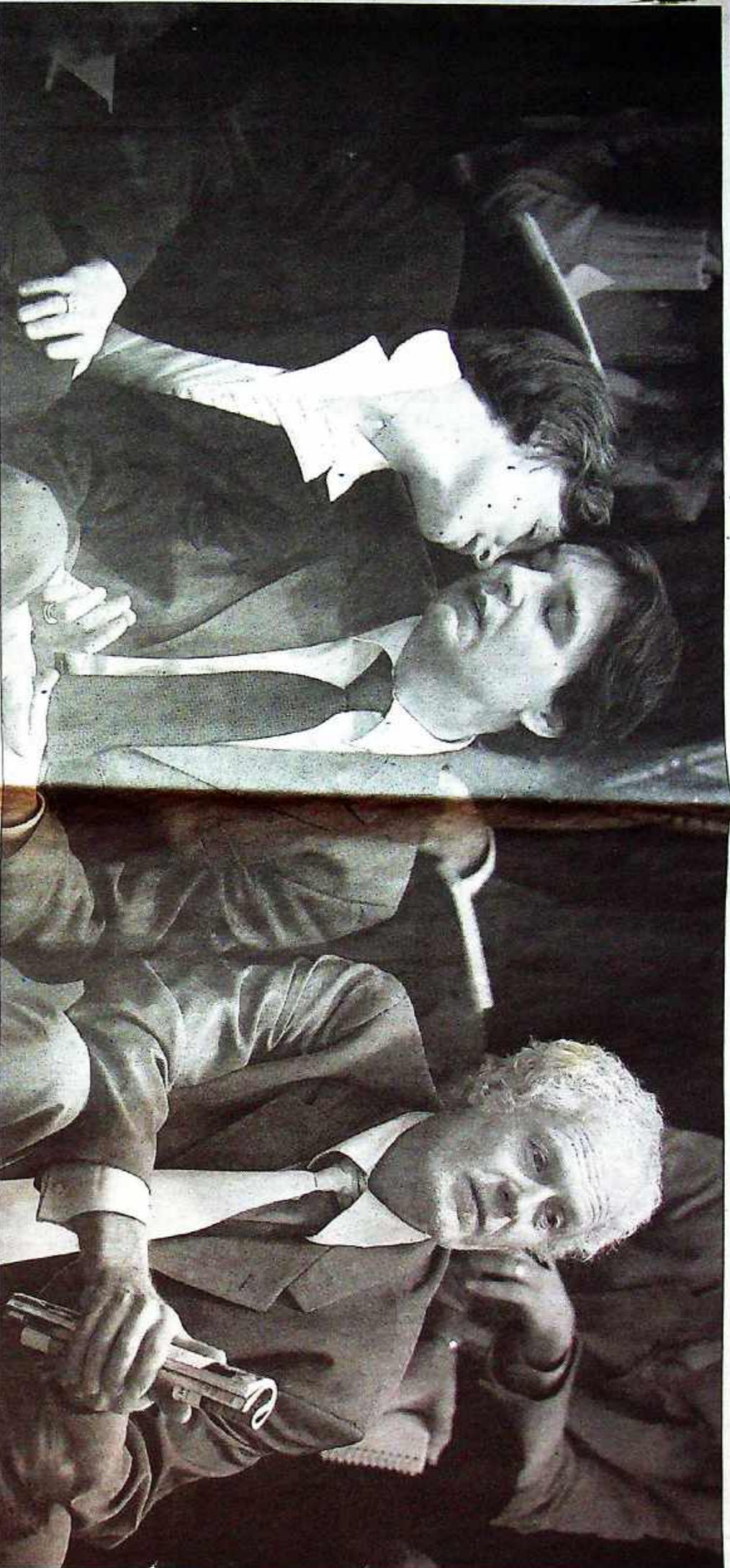

FOTO MARTIJN BEEKMAN - DE VOLKSKRANT

Pers, zorg dat nieuws geen parodie wordt!

Kamerdebat over de affaire prinses Margarita, maart 2003.

Een correcte weergave van feiten spreekt in de media niet vanzelf, zei minister Donner (Justitie) dinsdag. Volgens hem bezwijkt persvrijheid niet onder externe dreiging, maar door gebrek aan interne weerstand. Hij reageerde op de studie *Schivende Grenzen, over de vrijheid van de journalist*.

Persvrijheid is een groot goed dat het waard is om verdedigd te worden. Gislaren herdaachten we velen die er hun leven voor lieten. Maar we gedanken ze – vandaag en iedere dag – door die vrijheid in ere te houden en nieuwe bedreigingen daarvan onder ogen zien. Terecht gaat de studie *Schivende Grenzen* van Mirjam Prenger en Frank van Vree er vanuit dat persvrijheid afhangt van verschillende factoren en niet alleen van de overheid en beperkingen in wet- en regelgeving. De onderzoekers zien ook bedreigingen in de wijze waarop informatie wordt gestuurd door voorlichters; waarop berichtgeving kan worden gecompromitteerd door de invloed van advertenciers; of waarop de publieke functie van de pers in het gedrang komt door de inrichting van de redacties.

In de steer van de overheid noemen de onderzoekers de bescherming van privacy en beperkte openbaarheid van bestuur als potentiële bedreigingen van de persvrijheid. De onderzoekers menen

uit het feit 'dat WOB-zaken toch met steeds grotere regelmaat tot voor de rechter worden uitgevocht', af te kunnen leiden dat veel overheidsorganen onvoldoende beantwoorden aan het beginsel van openbaarheid. Ik weet niet of ik dat ook helemaal zo zie.

Zouden we er ook niet uit kunnen afleiden dat veel redacties nog onvoldoende beseffen dat er grenzen zijn aan de openbaarheid van bestuur? De afspraken van de rechters lijken in die richting te wijzen. Persvrijheid is niet absoluut. Het is niet zo dat de rechten van burgers, het functioneren van de overheid en het algemeen belang, ondergeschikt zijn aan en moeten wijken voor het belang van de pers bij toegang tot bronnen, en bij vrijheid om te zeggen of te schrijven wat men meent. Integendeel; we koesteren een vrije pers omdat deze bijdraagt aan de vrijheid van burgers, aan een doeltreffend en democratisch functioneren van de overheid en aan het algemeen belang. Vandaar ook dat de erkende vaststelling dat er spanning is tussen persvrijheid en andere rechten, op zich zelf rent aan het bestaan van beperkingen op de vrijheid. Interessant is pas hoe met spanning wordt omgegaan, en dat haal zich slechts zinvol beoordeelen in het licht van de betekenis en functie van de persvrijheid in de samenleving. Die zijn niet absoluut maar veranderen met de tijd en de behoeften van de samenleving.

Zo hangt de opkomst van de geschreven pers in de 17e eeuw samen met de groeiende behoefte aan informatie en nieuws over wat buiten het eigen gezichtsveld lag maar wel op de eigen leefwereld van invloed kon zijn. In de zich ontwikkelende nationale samenlevingen zijn daaruit in de loop van de tijd andere functies ontstaan; zoals waakhond van de democratie, medium van maat-

schappelijke communicatie, platform om samenhang en perspectief te brengen in een steeds ingewikkelder werkelijkheid.

In de voorliggende studie wordt de persvrijheid gerelateerd aan 'de vrijheid van burgers om zonder inmenging opvattingen te koesteren en om door middel van elke willekeurige medium, over alle grenzen heen, informatie en denkbeelden op te sporen, te ontvangen en door te geven'. Ik meen dat de vrije pers een zelfstandiger betekenis heeft, maar die relatie onderschreep wel de betekenis van de pers als element van de democratie en meningvorming in de samenleving. Element, want de media hebben daarbij nooit een exclusieve functie.

Vaak worden, niet feiten maar wat daarover wordt bericht, als werkelijkheid worden gezien. Harde feiten achterhalen de gedrukte onwaarheden op den duur nog wel, hoewel het te laat kan zijn. Bij zachte feiten – reputaties, meningen, beelden – de toezichting van feiten – is dat minder het geval. Dan schiept berichtgeving een eigen wereld die de echte kan verdringen en zo reputaties kan maken of breken, levens kapot of ten val brengen, de maatschappelijke ontwikkeling kan bepalen en bron kan zijn van onrust en oorlog. Dat wordt in de huidige tijd versterkt door het verschijnsel van media die elkaar 'naprater' en elkaar als voldoende bron voor betrouwbare berichtgeving gaan beschouwen. Wat de een vandaag suggereert, is door de herhaling door anderen morgen een feit van algemene bekendheid waarbij niemand meer verantwoordelijk is voor de waarheid; iedereen zegt het immers.

Gegeven die 'macht' is het enige wat de bijzondere plaats van de pers en van de persvrijheid rechtvaardigt, de betrouwbaarheid en integriteit van de pers. Betrouw-

baarheid niet alleen van de feiten, maar ook van de echtheid van de beschreven werkelijkheid. Integriteit, niet alleen ten aanzien verborgen belangen maar ook met betrekking tot het referentiekader waarin oordelen en analyses geplaatst moeten worden. Die betrouwbaarheid en integriteit kunnen in het geding komen door verschuiven zoals die in de studie genoemd worden. Maar houding, inzet en ontwikkelingen van de pers vormen in dat opzicht een niet mindere bedreiging, dan wat van buiten komt. Natuurlijk; een verzwaagen belang van adverteerders is een aantasting van de inte-

Mijn mening zal me vast veel kritiek in pers opleveren

gritien. Maar schrijven wat mensen willen horen, wat de aandacht trekt, wat verkoopt, in plaats van wat er werkelijk aan de hand is, is dat nog veel meer. De tendens die in het eerste hoofdstuk van de studie wordt aangeduid als de 'commodificering' van journalistieke producten. Natuurlijk, journalisten kunnen informatie benutten. Maar waarom dacht u dat instanties ondanks de kosten er heel in zien die voorlichting ter hand te nemen en de weergave van de feiten niet aan de pers over te laten?

Omdat een correcte en adequate presentatie in de media anders niet vanzelfsprekend is. Het minimum is nog de verbazing waarmee ik vaak het rehas lees van feiten waar ikzelf bij was. Symptomatisch is dat mijn betogen in de Rafter, als zij worden afgedrukt, op de ophitpagina staan, terwijl wat de verslaggever ervan vindt als nieuws op de voorpagina staat.

Begrip me goed. Ik ben niet verongelukkig, ik vind de ophitpagina een groot goed. Maar het roept de vraag op wat het nieuws is en wat mening.

Een toenemend deel van het werk van de overheid bestaat in het rechtzetten van wat verslaggevers eerder uit hun verband hebben gerukt. In het uitleggen waar de klopel hangt bij krantenberichten die de klok hebben horen luiden; of in het weerspreken van berichten waarvan de schrijver werd gewaarschuwd dat zij op onwaarheid berusten, maar die te mooi waren om niet te drukken. Niet alleen Kamerleden, maar ook anderen zijn veelal op die berichten afgegaan. Als zij vervolgens handelen op basis van verkeerde berichten in de pers, kan dat tot maatschappelijke schade leiden. Daarbij gaat het niet alleen om schade in geld, maar vooral ook om schade door achterdocht, door onnodige geschillen en door loemende tegenstellingen in de samenleving, waardoor de solidarisatie verzwakt, angst en onzekerheid groeien, en sluring door de overheid steeds moeilijker wordt.

Ik besef, emotie, ruzie, schrille verhalen over de gevaren van criminaliteit en terrorisme, en het voortdurend aan de kaak stellen van het onvemogen van overheden, het gaat erin als koeke. Maar kunnen we het ons nog permitteren? Er is sprake van toenemende veronrusting en bange reacties onder de bevolking over betrouwen. En er is het besef dat waar angst en achterdocht zich vastzetten in de samenleving en het beleid gaan beheersen, de vrijheden de eerste slachtoffers zijn. Dan is er geen wal die het schip nog keert, want angst en behoefte aan veiligheid zijn onverzaaijbaar: zij gaan voeden op zichzelf.

Ik besef, Ik bezondig mij nu aan generalisatie, wat niet juist is. Er zijn kranten en media die zich trachten te onttrekken aan de be-

doelde tendensen en die kwaliteit hoog willen houden. Maar bij een moordende concurrentie wordt dat al gauw een achterhoedegevecht. Gevoel is echter dat de basis voor de persvrijheid steeds verder erodeert. De pers mag een waakhond van de democratie zijn, maar een waakhond die te vaak loos alarm geeft heeft geen functie. Een informatiekanaal dat de informatie vertekent en vervormt, heeft geen nut.

Bij iedere andere tak van bedrijvigheid waar de producten zo belangrijk zijn voor de samenleving en het gevaar van verlies van kwaliteit zo groot, had de wetgever alang ingegrepen. Persvrijheid verzelt zich daartegen. Maar daarmee valt die taak toe aan de pers zelf, gegeven de potentiële gevaren en maatschappelijke schade van media die zich als politieke factor gedragen zonder navonante verantwoording af te leggen.

Ik besef dat deze opmerkingen mij vermoedelijk weer op veel vermaningen komen te staan in de columns. Pers en media zullen de eigen verantwoordelijkheid echter onder ogen moeten zien. De vorige keer dat ik de pers op de eigen verantwoordelijkheid wies, werd dat in alle kranten vertaald met het bericht dat ik tegen parodie zou zijn. Kennelijk ziet u het zelf zo, maar het nieuws in Nederland is nog geen parodie; voorzomen moet worden dat het dat wordt. Dat is een gezamenlijke verantwoordelijkheid, maar primaire die van de pers. Alleen dan behouden we een maatschappelijk fundament voor persvrijheid. Die gaat niet verloren onder druk van externe bedreiging, maar door gebrek aan interne kracht en weerstand; niet door gebrek aan vrijheid, maar door teveel.

J.P.H. Donner is minister van Justitie. Dit is de bekende versie van zijn zelf geschreven speegje ter gelegenheid van de Internationale Dag van de Persvrijheid.

Ook journalist verdwaalt in machtsnevel

Journalisten vertellen de waarheid niet meer, luidt van minister Donner tot Wouter Bos de kritiek. Maar in ons 'politiek-bestuurlijke struikgewas' laat de waarheid zich niet zo eenduidig strikken, meent **Martin Sommer**.

Gisteren was het 'mediadag'. De *Journalist*, periodiek van de mediavakbond NVJ, riep kranten, bladen en omroepen op tot meer verantwoording voor de manier waarop de berichtgeving tot stand komt. De poging tot 'transparantie' moet het antwoord zijn op de aanloeiende kritiek op de vaderlandse verslaggeving. Bij een handvol kritische rapporten van deftige adviesraden en commissies voegde zich onlangs onderkoning Tjeenk Willink in zijn jaarlijkse donderpreek namens de Raad van State. Op de dag van de persvrijheid, 3 mei, verhieven ook minister Donner en burgemeester Cohen hun stem. Tussendoor moet Wouter Bos hebben gepleit voor 'meer regulering van de ongebreidelde en ongecontroleerde macht van de media'.

Uiteraard zijn wij journalisten zondig en geneigd tot alle kwaad. Maar hier en daar begint het geklaag toch zonderlinge trekken te vertonen. Neem Donner, die zei dat in de verslaggeving van tegenwoordig 'vaak' niet de feiten maar de eigen berichtgeving als werkelijkheid worden gezien'. 'Symptomatisch is dat mijn betogen in de Kamer, als zij worden afgedrukt, op de opiniepagina staan, terwijl

wat de verslaggever ervan vindt als nieuws op de voorpagina staat.' Dat moet een misverstand zijn, ben je geneigd te denken. Met landen waar de betogen van de minister onverkort op de voorpagina staan, loopt het immers meestal niet goed af.

Toch raakte Donner onbedoeld aan een serieuze kwestie. Want wat als de 'feiten' niet zo feitelijk zijn als de minister denkt? Wat als de 'echtheid' van de beschreven werkelijkheid niet zo eendimensionaal is als hij veronderstelt? Lees mee met Tjeenk Willink, die op zijn beurt schampert over een 'povere analyse' van de macht, verwijzend naar een gezamenlijk project van het blad *Binnenlands Bestuur* en het KRO-programma *Reporter* van eind 2003.

Onder de noemer 'De regenten van nu' gingen ze op zoek naar de macht in Nederland en kwamen tot een beargumenteerd lijstje waarop Balkenende op één eindigde en bankier Rijkman Groenink op 25. Tjeenk Willink daarover: 'Beeldvorming wint het van analyse, Nederland wordt beperkt tot Den Haag, personen in plaats van instituties, de horizontalisering van de machtsverhoudingen verdwijnt uit het beeld; de vervaging van verantwoordelijkheden

De parlementaire pers in touw.

FOTO MARTIJN BEEKMAN - DE VOLKSKRANT

komt niet aan de orde.' Ikzelf vond het een aardige productie, temeer omdat ik ook wel eens een - mislukte - poging deed om 'de macht' in kaart te brengen. Ik herinner me een vergeefs bezoek aan Paul Schnabel van het SCP die het klassieke antwoord gaf van de mandarijn 'zonder macht': hij zat wel eens aan bij de ministerraad, maar macht, nee. Hoogleraar Frissen vertelde dat de macht in Nederland in een netwerknevel is verdampt.

Daar sta je dan met je journalistieke fatsoen, op zoek naar de echte werkelijkheid. Tjeenk Willink klaagt over de hemelstergende bureaucratisering van de overheid, over de 'tussenstructuren' als gevolg van privatisering en zelfstandiging. 'Zo raakten overheid en markt, ambtenaren en deskundigen, private en semi-pu-

blicke functionarissen oncontroleerbaar met elkaar verstrengeld.' Des te merkwaardiger dat tot nu toe niemand het verband heeft gelegd tussen het politiek-bestuurlijke struikgewas en het journalistieke tekort. Als het bestuur zelf niet weet waar de macht gebleven is, waar moet de journalistiek hem dan zoeken?

Nederland is een land van schikkers en plooiers, vergaderzaars, pondspondsgewijze gevers en nemers - een helder centrum ontbreekt meer dan ooit. Geen wonder dat de journalistieke verleiding groot is om zich te beperken tot wat wél zichtbaar is: de gruwelijke 'poppetjes' of 'Haagse ruzies'. Elke samenleving krijgt de journalistiek die ze verdient. Daarbij moet zo langzamerhand in herinnering worden gebracht dat de Nederlandse pers door de

bank genomen zeer fatsoenlijk is.

Bij de jammerklachten over de pers hoort ook de verzuchting dat ouderwetse deugden als check en double check, hoor en wederhoor teloor gaan. Dat is een interessant bezwaar in een bestuurlijke omgeving die ook Tjeenk Willink omschrijft als 'virtueel'. Probeer maar eens te achterhalen, wat precies de geluidsoverlast is die Schiphol produceert. Ik zou niet graag pleiten voor een postmoderne journalistiek volgens het recept 'anything goes'. Tegelijk kan het geen kwaad de vraag op te werpen welke journalistieke antwoord past bij de 'ongekende samenleving' (Van Gunsteren). Ook staat vast dat de ouderwetse journalistiek van onthullingen, van ontmaskerde schurken en ministers met onkostenvergoedingen op privérekeningen, te weinig soelaas biedt. Een

ding moet de journalistiek zeke niet doen: onder het luidruchtig roepen van *mea culpa* met de pootjes omhoog gaan liggen. Een tegengeluid is op zijn plaats, zeke van de oude Walter Lippmann. Deze *godfather* van de Amerikaanse journalistiek omschreef dit tien geboden als de plicht 'to find out what is going on under the surface and beyond the horizon, to infer, to deduce, to imagine and to guess what is going on inside what it meant yesterday, and what it could mean tomorrow. This is our job. It is no mean calling. We have a right to be proud of it and to be glad it is our work.' Transparantie is mooi, verantwoording, nog mooier, journalistiek gezag is waar het op aan komt.

Martin Sommer is redacteur van de *Volkskrant*.

2.2. Gen. Michael Rose

1-5-2004

One does not even need a vetted version of the report. Enough evidence is available from the UN personnel who actually were there. The following excerpts from Gen. Michael Rose's book *Fighting for Peace* (1998) explains that the Markale market place shelling, which was blamed on the Serbs to provide a sufficient justification for the subsequent NATO intervention, originated from the Bosnian side and thus constituted self-inflicted injuries to conjure NATO to get involved in the Bosnian war:

Although the Serbs had now agreed virtually everything the Bosnians had asked for, Divjak was reluctant to sign up to a ceasefire, once again on the grounds that the UN proposal was not linked to any long-term political settlement. I told him that the people of Sarajevo would at that moment certainly settle for something short of this, just to be able to live in peace. He still would not agree. At this point I sprang a nasty surprise on him. I told him that the first UN examination of the bomb crater in the Markale market place indicated that the bomb had been fired from the Bosnian side of the battle lines. The room went deadly silent and Hajrulahovic looked anxious. He coldly asked me to explain. I told him that the angle of the trajectory of the mortar bomb suggested that it had been fired at extremely short range from their side of the lines or perhaps detonated *in situ*. It was difficult, I said, to be precise when only one bomb had been fired and also because the Bosnian Army had removed some of the important forensic evidence before the UN arrived. (P. 48)¹⁷

More evidence of the self-inflicted injuries is available further in Rose's book:

More serious were reports we started to receive from the French in the city that the Bosnian forces were sometimes firing on their own citizens. In one such incident a tram had been fired on from a building on the Bosnian side of the conflict line normally occupied by paramilitary police. In another incident, following a mortar attack near the Residency that killed two children, two more shells had been fired at the same location while a French Army team was investigating the first incident. These secondary shots could only have come from

¹⁵ <http://www.ci-cc-ct.com/article/showquestion.asp?faq=3&fldAuto=1357>

¹⁶ See generally <http://www.globalresearch.ca/articles/DCH109A.html>

¹⁷ http://www.karadzic.org/rat/svedok_rouz_e.html#Anchor3

Madeleine Albright. She confirmed that the US Administration knew what was happening but could do little about it! (...) Obviously the first task would be to tell President Izetbegovic that this grim strategy of inflicting such horrors on his own

the Bosnian side of the firing line. On the other side of the city, on several occasions, UN and NATO aircraft at Sarajevo airport had been fired at from the Muslim-held suburb of Butmir.

The Bosnian Government always denied that their forces had ever fired on their own people or on the UN. Nor, in the circumstances of civil war in Bosnia, was it always possible for the UN to prove conclusively who had fired any particular shot, though it was sometimes possible to identify the firing point. It is also possible that the Bosnian Government never gave orders for such attacks. Nonetheless, in my view the moral distinction between Bosnian forces firing at the Serbs with the intention of provoking retaliation against civilians and the Bosnians themselves firing on their own people is a fine one. (pages 197-198).

Michael Rose appeared as a witness in the Milosevic trial on Friday December 6, 2002, so he appears to be a trustworthy source even in the eyes of the Hague tribunal. However, if his testimony is reliable, then it manages to lay the blame much wider. In his book, Gen. Rose explains that the questionable Muslim tactics were well-known to the highest proponents of the Clinton administration, like Madelaine Albright:

As we crossed the conflict line on to the Bosnian side a detachment of 120mm mortars opened fire close by the road to our left. Bosnian forces were shelling Serb positions on the hills above the city. I asked rather nervously what was happening and Viktor Andreev, the Russian UN civil adviser in Sarajevo, who had come to meet me and who was to become my inseparable friend and colleague, told me there was nothing to worry about. There was no such thing in the eyes of the Bosnian Government, he explained, as a purely military action. There was only political action. They always greeted new arrivals to Sarajevo in this way, and the Serbs always responded in kind with artillery fire on the city. Visitors were thus given a practical demonstration of the aggression being committed against the State of Bosnia. *In this way, the Bosnian Government hoped to persuade the West to become involved in the war on their side.* When I asked about the civilian casualties that this tactic resulted in, Viktor merely shrugged and replied that civilians mattered less to the Bosnian Government than images of suffering and war.

In New York, I had mentioned this tactic of the Bosnian Government to Madeleine Albright. She confirmed that the US Administration knew what was happening but could do little about it! (...) Obviously the first task would be to tell President Izetbegovic that this grim strategy of inflicting such horrors on his own

people would never succeed and that I would do all in my power to prevent the UN from becoming engaged in a war in Bosnia as a combatant. (page 18)

The preceding excerpts are available on the Internet on the website of the International Committee for the Truth about Radovan Karadzic, and just consulting it makes one feel like a war criminal.¹⁸ Karadzic is of course an indicted war criminal, and that seems to imply that his word is worthless.

Gen. Michael Rose would seem to be another story. However, as if to show that there is a pattern as to who should be trusted to tell the truth and who should not, it is worth mentioning that Professor Francis Boyle, professor at the University of Illinois and a citizen of Bosnia and Herzegovina, addressed a letter to UN chief prosecutor Del Ponte, dated February 4, 2000, requesting that Michael Rose be indicted for war crimes. Others on his list were Boutros Boutros-Ghali, Kofi Annan, Yasushi Akashi, Bernard Janvier, Rupert Smith, Herve Gobilliard, Joris Voorhoeve, Cees Nicolai, Thomas Karremans, Robert Franken, Thorvald Stoltenberg, Carl Bildt, David Owen, Michael Rose, and their subordinates.¹⁹ This should provide an idea what determines the prosecutorial policy of the Office of the Prosecutor at the ICTY, even if the letter was not followed as to the Western names.

3. Bosnia: the Frankenstein Monster?

Very telling is also the accusation that the Republican Party report drew protest from the Muslims. This is a standard response whenever the link is made between terrorism and Islam. However, nowadays the link is too obvious to dismiss. The Center for Peace in the Balkans has been something of a pioneer in this field, drawing from articles that have appeared in the Western media.

¹⁸ http://www.karadzic.org/rat/svedok_rouz_e.html#Anchor3

¹⁹ <http://www.srebrenica.net/indexa.en.php?link=clanci&p=3>

The short article "Bin Laden's Balkan Connections" written and published by the Toronto-based Centre for the Peace in the Balkans has become a sort of classic.²⁰ The paragraph titled Bosnia begins with the following passage:

Bosnian Muslim weekly "Dani" reported on September 24, 1999, that Osama Bin Laden, the most wanted terrorist in the world, was issued a Bosnia-Herzegovina passport. Bin Laden was issued the Bosnian passport by the Bosnian embassy in Vienna in 1993. However, Bin Laden was not the only one. A number of suspected terrorists have traveled the globe utilizing "legally issued" Bosnia-Herzegovina documents.²¹

The section on Albania/Kosovo Albanians has this to say of Bin Laden's alleged activities amongst the Kosovo Albanians:

Bin Laden's organization was one of several fundamentalist groups that had sent units to fight in Kosovo, the neighboring province of Serbia. Apparent confirmation of Bin Laden's activities came when Claude Kader, 27, a French national and self-confessed member of Bin Laden's Albanian network, was jailed for the murder of a local translator. He claimed during his trial that he had visited Albania to recruit and arm fighters for Kosovo, and that four of his associates were still at large.²²

An article in Montreal's own *The Gazette* drew the link between the radical Muslim Abu Walid and Bosnia in its article "Radical Muslim emerges as leader of Chechnya's terrorists" on February 11, 2004:

An expert in explosives, Abu Walid trained in camps in Afghanistan and fought alongside Muslims in Bosnia before arriving in Chechnya in 1995, according to Russia's Federal Security Service. Like Khattabe, he is a money man for the rebels - receiving and distributing funds smuggled in from abroad to support the Chechens' fight.²³

There is practically no end to reports that link the modern terrorism threat to Bosnian mujahedin one way or another. In the ISSA Special Reports of March 12, 2004, Gregory R. Copley wrote as follows:

²⁰ <http://www.balkanpeace.org/our/our09.shtml>

²¹ *Idem*

²² *Idem*

²³ Judith Ingram, *Radical Muslim emerges as leader of Chechnya's terrorists*, *The Gazette*, Montreal, Wednesday, February 11, 2004 at A19.

4. Violation of the Principle of Non-Intervention

4.2. Indirect Intervention

The use of the Muslim terrorists to advance the American interests worldwide thus seems to have turned against itself. There is something morally appalling and at the same appealing in that equation. Of course, support to terrorism was never legally acceptable. It was an effrontery to another State's sovereignty and thus a violation of the principle of non-intervention to begin with.

In the eighth consideration of the *United Nations General Assembly Resolution 2131(XX). Declaration on the Inadmissibility of Intervention in the Domestic Affairs of States and the Protection of Their Independence and Sovereignty* of 21 December 1965

²⁴ <http://128.121.186.47/ISSA/reports/Balkan/Mar1204.htm>

²⁵ <http://www.slobodan-milosevic.org/news/os031704.htm>

incident a train
conflict line normally occupied by paramilitary police. In
following a mortar attack near the Residency that killed two children, two more
shells had been fired at the same location while a French Army team was
investigating the first incident. These secondary shots could only have come from

¹⁵ <http://www.ci-ce-ct.com/article/showquestion.asp?faq=3&fldAuto=1357>

¹⁶ See generally <http://www.globalresearch.ca/articles/DCH109A.html>

¹⁷ http://www.karadzic.org/rat/svedok_rouz_e.html#Anchor3

Madeleine Albright. She confirmed that the US Administration knew what was
happening but could do little about it! (...) Obviously the first task would be to tell
President Izetbegovic that this grim strategy of inflicting such horrors on his own

1-5-2004 Y. Haradinaj

To show how precarious the career of a terrorist can be, let us dwell on Ramush Haradinaj. On December 14, 1998, Ramush Haradinaj, together with his KLA troops, opened fire on the Panda Café in the city of Pec and killed six youths. Ramush Haradinaj was indicted by the UNMIK on August 13, 2001 for this and many other acts.²⁸ To show the Western readiness to make a “pact with the devil”, to quote New American Century’s expression, we may quote the following passage.

According to Britain’s *Observer* newspaper, September 19, 2000, Haradinaj was “the key US military and intelligence asset in Kosovo during the civil war and NATO bombing campaign that followed.” British officials characterised him as a psychopath who is said to be responsible for killing six teenagers at the Panda Café in Pec/Peje and murdering and disposing of 40 civilians in the Radonjic Lake canal in 1999. Nevertheless he was valued as “one of the few former commanders who can deliver”: a reference to his crucial role in the smooth transformation of the KLA into the Kosova Protection Force, ostensibly a civil defence organisation of 3,000 active troops and 2,000 reservists.

An article by Tom Walker in *Sunday Times* on September 3, 2000, in which he said that “the public relations pendulum may begin to swing the Serbs’ way”, indicated that the acts committed by Haradinaj were by no means isolated incidents by an individual psychopath:

Glodjane, further west in the Decane area bordering Albania, was fiercely contested by the Serbs and Albanians. In September 1998 the Serbian media centre in Pristina claimed that the bodies of 34 people had been found in a canal there. They were a mixture of Serbian farmers, some gypsies and Albanians suspected of being collaborators. The local commander at the time was Haradinaj, now head of the Alliance for the Future of Kosovo.

²⁸ <http://www.kosovo.com/news12.html>

In Orahovac, an ancient Balkan maze of cobbled streets and mixed ethnicities, at least 50 Serbs were abducted by the KLA in July 1998, never to be seen again. In the autumn hundreds of angry Serbs marched six miles through the hills to Dragobilj, the local KLA headquarters and one of the few places where Islamic mujaheddin fighters were seen. The protest failed to persuade the KLA to give any details of the missing Serbs.²⁹

Walter also pointed out that much of the reluctance to open an investigation into the activities of the KLA was motivated by security concerns.

The investigations by the International War Crimes Tribunal for the former Yugoslavia are among its most secretive, with officials fearing retaliation by the Albanians. "The operations of the KLA clearly involved many activities we should scrutinise," said one Hague official.³⁰

Be that as it may, it should be clear even based on this sketchy evidence that Milosevic did not start the Kosovo conflict, as the New American Century maintained.

psychopath:

Glodjane, further west in the Decane area bordering Albania, was fiercely contested by the Serbs and Albanians. In September 1998 the Serbian media centre in Pristina claimed that the bodies of 34 people had been found in a canal there. They were a mixture of Serbian farmers, some gypsies and Albanians suspected of being collaborators. The local commander at the time was Haradinaj, now head of the Alliance for the Future of Kosovo.

²⁸ <http://www.kosovo.com/news12.html>

van holst en steijnen

From: Paul Davidson <p.davidson@btinternet.com>
To: <Undisclosed-Recipient:;>
Sent: woensdag 4 september 2002 01:29
Subject: U.S. Must Face the Truth : Know Who is The Terrorist

U.S. Must Face the Truth : Know Who is The Terrorist

25 Classic Quotes on Western Hegemony
 by TruthTeller

1. "It's really not a number I'm terribly interested in."
 -General Colin Powell [When asked about the number of Iraqi people who were slaughtered by Americans in the 1991 "Desert Storm" terror campaign (200,000 people)]
2. "I will never apologize for the United States of America - I don't care what the facts are."
 -President George Bush 1988 [Bush was demonstrating his patriotism by excusing an act of cold-blooded mass-murder by the U.S. Navy. On July 3, 1988 the U.S. Navy warship Vincennes shot down an Iranian commercial airliner. All 290 civilian people in the aircraft were killed. The plane was on a routine flight in a commercial corridor in Iranian airspace. The targeting of it by the U.S. Navy was blatantly illegal. That it was grossly immoral is also obvious. Except to a patriot.]
3. "To maintain this position of disparity (U.S. economic-military supremacy)... we will have to dispense with all sentimentality and day-dreaming.... We should cease to talk about vague and... unreal objectives such as human rights, the raising of the living standard and democratization. The day is not far off when we are going to have to deal in straight power concepts.... The less we are then hampered by idealistic slogans, the better."
 -George Kennan [Director of Policy Planning U.S. State Department 1948]
4. "If they turn on the radars we're going to blow up their goddamn SAMs (surface-to-air missiles). They know we own their country. We own their airspace... We dictate the way they live and talk. And that's what's great about America right now. It's a good thing, especially when there's a lot of oil out there we need."
 -U.S. Brig. General William Looney (Interview Washington Post, August 30, 1999) [Referring, in reality, to the brutal mass-murder of hundreds of civilian Iraqi men, women and children during 10,000 sorties by American/British war criminals in the first eight months of 1999]
5. "The greatest crime since World War II has been U.S. foreign policy."
 -Ramsey Clark [Former U.S. Attorney General under President Lyndon Johnson]
6. "I believe that if we had and would keep our dirty, bloody, dollar soaked fingers out of the business of these [Third World] nations so full of depressed, exploited people, they will arrive at a solution of their own. And if unfortunately their revolution must be of the violent type because the 'haves' refuse to share with the 'have-nots' by any peaceful method, at least what they get will be their own, and not the American style, which they don't want and above all don't want crammed down their throats by Americans."
 -General David Sharp [Former United States Marine Commandant 1966]
7. "We have no honorable intentions in Vietnam. Our minimal expectation is to occupy it as an American colony and maintain social stability for our investments. This tells why American helicopters are being used against guerrillas in Colombia and Peru. Increasingly the role our nation has taken is the role of those who refuse to give up the privileges and pleasures that come from the immense profits of overseas investment."
 -Martin Luther King, Jr. ["A Time to Break the Silence" speech given at Riverside Church New York City April 4, 1967]
8. "Death squads have been created and used by the CIA around the world - particularly the Third World - since the late 1940s, a fact ignored by the elite-owned media."
 -Ralph McGehee [Former CIA analyst & Author] CIABASE; The Crisis of Democracy Deadly Deceits: My 25 years in the CIA
9. "The U.S.A. has supplied arms, security equipment and training to governments and armed groups that have committed torture, political killings

and other human rights abuses in countries around the world."
 -Amnesty International ["United States of America - Rights for All" October 1998]

10. "We have come to be one of the worst ruled, one of the most completely controlled and dominated Governments in the world - no longer a Government of free opinion, no longer a Government by conviction and vote of the majority, but a Government by the opinion and duress of small groups of dominant men."

-Woodrow Wilson [U.S. President during World War I]

11. "We must become the owners, or at any rate the controllers at the source, of at least a proportion of the oil which we require."
 - British Royal Commission, agreeing with Winston Churchill's policy towards Iraq, 1913

12. "What we want to have in existence, what we ought to have been creating in this time is some administration with Arab institutions which we can safely leave while pulling the strings ourselves; something that won't cost very much, which the Labour government can swallow consistent with its principles, but under which our economic and political interests will be secure. [...] If the French remain in Syria we shall have to avoid giving them the excuse of setting up a protectorate. If they go, or if we appear to be reactionary in Mesopotamia, there is always the risk that [King] Faisal will encourage the Americans to take over both, and it should be borne in mind that the Standard Oil company is very anxious to take over Iraq."
 - Sir Arthur Hirtzel, Head of the British government's 'India Office Political Department.' 1919

13. "If war aims are stated which seem to be solely concerned with Anglo-American imperialism, they will offer little to people in the rest of the world. The interests of other peoples should be stressed. This would have a better propaganda effect."
 - Private memo from The Council of Foreign Relations to the U.S. State Department, 1941

14. "Our strategic and security interests throughout the world will be best safeguarded by the establishment in suitable spots of 'Police Stations', fully equipped to deal with emergencies within a large radius. Kuwait is one such spot from which Iraq, South Persia, Saudi Arabia and the Persian Gulf could be controlled. It will be worthwhile to go to considerable trouble and expense to establish and man a 'Police Station' there."
 - British Foreign Office, policy memo, 1947

15. "We have about 80% of the world's wealth but only 6.3% of its population. In this situation we cannot fail to be the object of envy and resentment. Our real task in the coming period is to devise a pattern of relationships which will permit us to maintain this position of disparity. We need not deceive ourselves that we can afford today the luxury of altruism and world benefaction. We should cease to talk about such vague and unreal objectives as human rights, the raising of living standards and democratisation. The day is not far off when we are going to have to deal in straight power concepts. The less we are then hampered by idealistic slogans, the better."
 - George Kennan, former Head of the U.S. State Department Policy Planning Staff, Document PPS23, 24th February 1948

16. "I came to America because of the great, great freedom which I heard existed in this country. I made a mistake in selecting America as a land of freedom, a mistake I cannot repair in the balance of my lifetime."
 -Albert Einstein, 1947

17. "The target suffered a terminal illness before a firing squad in Baghdad."
 - CIA officer testifying to U.S. Senate hearing, after bloody CIA aided Ba'ath Party coup overthrew Iraqi Prime Minister Abdel Kassem, 1963

18. "Strikes at population targets (per se) are likely not only to create a counterproductive wave of revulsion abroad and at home, but greatly to increase the risk of enlarging the war with China and the Soviet Union. Destruction of locks and dams, however - if handled right - might offer promise. It should be studied. Such destruction does not kill or drown people. By shallow-flooding the rice, it leads after time to widespread starvation (more than a million) unless food is provided - which we could offer to do 'at the conference table.'
 - John McNaughton, U.S. State Department Vietnam policy, as quoted in 'The Mentality of the Backroom Boys.' Article by Noam Chomsky, 1973

19. "The U.S. must carry out some act somewhere in the world which shows its determination to continue to be a world power."

- Henry Kissinger, post-Vietnam blues, as quoted in The Washington Post, April 1975

20. "It would not have been possible for a political party to be more committed to a national home for the Jews in Palestine than was Labour."
- Harold Wilson, former British Labour Party Prime Minister, 1981

21. "One hundred nations in the UN have not agreed with us on just about everything that's come before them, where we're involved, and it didn't upset my breakfast at all."
- Ronald Reagan, former U.S. President, basking in the triumph that was the U.S. invasion of Grenada, 1983

22. Q. "Mr. President, have you approved of covert activity to destabilise the present government of Nicaragua?"
A. "Well, no, we're supporting them, the - oh, wait a minute, wait a minute, I'm sorry, I was thinking of El Salvador, because of the previous, when you said Nicaragua. Here again, this is something upon which the national security interests, I just - I will not comment."
- Ronald Reagan, former U.S. President, Washington press conference, February 13th, 1983, as quoted by John Pilger in 'Heroes'

23. "After seeing 'RAMBO' last night, I know what to do the next time this happens."
- Ronald Reagan, former U.S. President, as reported by Daily Express, July 2nd, 1985

airliner. All 290 civilian people in the aircraft were killed. The plane was on a routine flight in a commercial corridor in Iranian airspace. The targeting of it by the U.S. Navy was blatantly illegal. That it was grossly immoral is also obvious. Except to a patriot.]

3. "To maintain this position of disparity (U.S. economic-military supremacy)... we will have to dispense with all sentimentality and day-dreaming.... We should cease to talk about vague and... unreal objectives such as human rights, the raising of the living standard and democratization. The day is not far off when we are going to have to deal in straight power concepts.... The less we are then hampered by idealistic slogans, the better."
-George Kennan [Director of Policy Planning U.S. State Department 1948]

4. "If they turn on the radars we're going to blow up their goddamn SAMs (surface-to-air missiles). They know we own their country. We own their airspace... We dictate the way they live and talk. And that's what's great about America right now. It's a good thing, especially when there's a lot of oil out there we need."
-U.S. Brig. General William Looney (Interview Washington Post, August 30, 1999) [Referring, in reality, to the brutal mass-murder of hundreds of civilian Iraqi men, women and children during 10,000 sorties by American/British war criminals in the first eight months of 1999]

5. "The greatest crime since World War II has been U.S. foreign policy."

25. "We do not have any defense treaties with Kuwait, and there are no special defense or security commitments to Kuwait."
- Margaret Tutweiler, U.S. State Department spokeswoman, 24th July 1990, nine days before Iraq's invasion of Kuwait References

www.wakefieldcam.freemove.co.uk/classicquotes.htm
<<http://www.wakefieldcam.freemove.co.uk/classicquotes.htm>>
free.freespeech.org/americanstateterrorism/
www.geocities.com/americanterrorism/
<<http://www.geocities.com/americanterrorism/>>
www.geocities.com/americanstateterrorism/
<<http://www.geocities.com/americanstateterrorism/>>
americanterrorism.tripod.com/

At the time that these freezer trucks are supposed to have been leaving Kosovo for Serbia, NATO was unleashing a storm of bombs over Kosovo and the rest of Serbia. Among other civilian targets, NATO was bombing roads, bridges, and vehicles. And when it comes to vehicles, NATO was hitting everything. Consider for example that, bombing from 15,000 feet, NATO was either unable or unwilling to distinguish between an open tractor full of refugees and a truck, let alone between a civilian truck and a military vehicle (see APPENDIX). A freezer truck would have looked like a target.

Try to imagine yourself as one of the drivers. You are navigating the mountainous Kosovo territory, with a very heavy load, so you are...sluggish. As you chug painfully along you become a ripe ambush target for the KLA—which has men crawling all over the hills—and for the NATO bombs that are falling all around you. Even if the KLA or the NATO bombs don't get you, you are bound to find parts of roads bombed out and more than one bridge destroyed. What are the chances that you can go cross-country through forests, deep canyons, and rivers in a freezer truck? These are large trailers, already heavy when empty, and one of them is alleged to have contained 86 bodies! And they are not exactly maneuverable (even when empty). How can you make it out of Kosovo? And if you are hit, which is really very likely, then at best the 'masterminds' of this operation will have a new mess to clean up, and at worst they will have handed a priceless propaganda victory to the enemy. Now consider that you are just one of several dozen, or many dozen, drivers, all of whom must succeed in accomplishing this impossible feat in order for the massacres to escape discovery.

Are you laughing? To attempt this feat would have been to guarantee discovery of the alleged massacres—but avoiding discovery is supposed to be the point of attempting this ridiculous operation! Crazy and incomprehensible. Yes.

But it gets better...

Contrary to NATO's original propaganda immediately prior to the bombing, the Yugoslav army was not attacking civilians. Former Canadian ambassador to Yugoslavia, James Bissett, an ardent critic of NATO's attack on Yugoslavia, has said:[9]

"...a number of credible OSCE observers have publicly stated that in the weeks leading up to the bombing they witnessed no murders, no deportations and nothing that could be described as systematic persecution."

We don't have to accept Bissett's claims that his chosen observers were really 'credible.' This is the sort of thing a propagandist would do, and we have no way of checking his cheaply made claim that his sources are trustworthy. However, it is now public knowledge that the American OSCE mission was composed mostly of CIA operatives who colluded with the KLA in setting up the hoax that the Yugoslav army had massacred Albanian civilians at Racak.[10] If a hoax was necessary to accuse the Yugoslav army of war crimes in order to justify the bombing of Yugoslavia, then James Bissett must be telling the truth.

And, as noted earlier, the freezer truck stories in the press are in fact consistent with this, accusing that the massacres were going on during the NATO bombing. Thus, we are asked to believe that the considerable resources needed to massacre thousands of civilians and take them out of Kosovo in freezer trucks were not expended when it was relatively comfortable to do so. No. These genocidal masterminds waited until they were also fighting the KLA and NATO simultaneously because this way they could do everything at the same time. And they must also have decided that they would give the enemy the propaganda gift of turning their false accusations into a prophecy!

But it gets better...

Remember that, according to the Independent (see above) these geniuses first buried the bodies in, of all things, individual graves (and in cemeteries), and only then unearthed them and put them in trucks. They were making this as expensive as possible! And while they were unearthing the victims—which they had

In addition, notice that NATO admits above that some of the vehicles targeted were moving and others were not. So it cannot be true that the "steady spacing and pace" of these vehicles marked them off as a target.

What can this mean?

NATO is hitting anything that moves (or doesn't move).

The obvious question, for us, is: If refugees had trouble making it out of Kosovo without getting attacked, how would a large freezer truck do?

[1] The Independent (London), June 29, 2001, Friday, NEWS; Pg. 3, 615 words, MILOSEVIC FACES JUDGEMENT: THE MISSING BODIES OF WOMEN AND CHILDREN THAT CAME BACK TO HAUNT HIM, Justin Huggler In Skopje

[2]The Toronto Sun, April 1, 2001 Sunday, Final Edition, Comment,, Pg. C6,, 1382 words, The Hoax That Started A War; How The U.S., Nato And The Western Media Were Conned In Kosovo, PETER WORTHINGTON, TORONTO SUN. see also Racak, The Impossible Massacre, by Diana Johnstone, at <http://www.tenc.net/analysis/racak.htm>.

[3]The Krasniqi clan has lived in Vranoc for centuries. It has its own mosque, school, livestock and grazing lands. Although some Krasniqis have taken jobs outside the village, in nearby factories or overseas, they remain intensely loyal to their families and land." Excerpted from: FROM BROOKLYN TO KOSOVO, WITH LOVE AND AK 47'S: Cousin Florin raises the money; Uncle Besnik buys the guns; Shefqet does the fighting; the Krasniqi family helped found the Kosovo Liberation Army in 1995, and they aren't about to let a silly peace plan ruin their dreams of independence. Stacy Sullivan. The New York Times Magazine Nov 22, 1998 p50 col 1 (88 col in)

[4]Chicago Sun-Times, June 16, 1999, WEDNESDAY, Late Sports Final Edition, NEWS; Pg. 25, 503 words, Empty Kosovo graves fuel questions, BY PAUL WATSON, IZBICA, Yugoslavia;

[5] In 1998 US special envoy to the Balkans Robert Gelbard "condemned the actions of an ethnic Albanian underground group Kosovo Liberation Army (UCK) which has claimed responsibility for a series of attacks on Serb targets. 'We condemn very strongly terrorist actions in Kosovo. The UCK is, without any questions, a terrorist group [my emphasis],' Gelbard said." From: Agence France Presse, February 23, 1998 22:24 GMT, SECTION: International news, LENGTH: 631 words. HEADLINE: Washington ready to reward Belgrade for "good will": envoy

[6] <http://emperors-clothes.com/news/binl.htm>

[7] The Gazette (Montreal), November 27, 1999, FINAL, 4850 words, The Kosovo connection: The shooting has stopped, but the Kosovo Liberation Army isn't resting. It is still a major player in the international heroin trade, ALEX ROSLIN.

[8] The New York Times, July 31, 2001, Tuesday, Late Edition - Final, Section A; Page 3; Column 1; Foreign Desk, 1347 words, Serbia Finds Where Bodies Are Buried, and Investigates, By CARLOTTA GALL, BELGRADE, Serbia, July 25

[9] The Globe and Mail, January 10th, 2000.

Leidschendam, 3.5.00

Zeer geachte Heer Steijnen

Hierby zend ik U op Uw verzoek

van blz 88, 89	de bijbehorende noten op blz 155	(8 en 9)
van blz 164-169	" " " " " "	181 (10 t/m 18)
van blz 183-185	" " noot " " "	229 (1) *)
van blz 193	" " noten " " "	230 (7 en 8)

De noten staan steeds aan het eind van ieder hoofdstuk
het was dus even zoeken

*) Interessant is het, dat de door het Tribunaal gezocht
Generaal Kladié geen wraak wilde nemen op zijn
buurman.

Met w. groeten
J.F.E. Wallin.

NOTES ET RÉFÉRENCES

¹ Selon la description laissée par l'empereur byzantin Constantin VII Porphyrogénète dans son écrit *De administrando imperio*, les Serbes peuplaient un espace allant de l'embouchure de la Cetina au nord jusqu'à celle de la Bojana au sud, avec un arrière-pays comprenant la Bosnie; les Croates se répartissant au nord de la Cetina et les Slovènes tout au nord du bassin adriatique.

² La Serbie et la Bosnie fusionnèrent en 1459 à Smederevo, lorsque le prince bosniaque Stefan Tomašević fut proclamé despote serbe. L'Herzégovine avait eu un autre destin, tour à tour intégrée à la Serbie, plus rarement à la Bosnie, voire gouvernée par ses souverains. Dès 1448, elle s'appelle duché de St Sava, origine du nom Herzog, qui signifie « duc » en allemand. Ses souverains furent tous Serbes orthodoxes jusqu'en 1482.

³ « Bosnie-Herzégovine : anatomie d'une poudrière ». *Hérodote*, 4e trimestre 1992, pp. 84-147.

⁴ Cf. Radovan Samardžić, Mehmed Sokolović, *L'Age d'Homme*, 1994.

⁵ *Qantara*. Janvier, février, mars 1993, no 6, p. 25.

⁶ *Al Aalem*. Londres, no du 8 août 1992.

⁷ Du 20 novembre 1992.

⁸ Falastin Al Mouslima, de novembre 1992. Cité par la revue *Qantara*, *op. cit.*

⁹ « Le président [Izetbegović] lui-même est un islamiste convaincu. Sa *Déclaration islamique*, qu'il a écrite en 1970, et qui ne sera publiée qu'en 1990 à Sarajevo, est celle d'un homme profondément religieux persuadé des bienfaits d'un pouvoir islamique et des méfaits de l'Occident... elle ressemble aux manifestes qui ont circulé dans tout le monde arabe des années soixante-dix, textes qui ont préparé le terrain aux groupes fondamentalistes d'aujourd'hui. » (Daniel Vernet, Jean-Marc Gonin, *Le Rêve sacrifié, Chronique des guerres yougoslaves*. Paris, Editions Odile Jacob, 1994, p. 179.) Une traduction française de la *Déclaration* est parue dans le n°2/3 (septembre 1992) de la revue *Dialogue* (17, ch. du Pont-d'Herville, 78520 Guernes).

¹⁰ « Une guerre dans laquelle personne n'a raison ». Communication au colloque sur la Yougoslavie. Faculté de Droit de Madrid, 16 mars 1993.

¹¹ Fin novembre 1915, battant en retraite devant les envahisseurs autrichiens et bulgares, les restes de l'armée serbe atteignirent le patriarcat d'Ipek, où se trouvaient les reliques du roi Stéphane, le « Premier Couronné ». Elles provenaient du monastère de Stoudenitza, apportées en hâte par quelques popes, « ...les sentiers neigeux du Tchakor verront les soldats porter à tour de rôle la lourde chaise, suivis par des popes... tenant d'une main un cierge allumé et se soutenant de l'autre sur un long bâton, chantant tristement les prières de l'église serbe. Avec son armée, son peuple, avec son roi, le « Premier Couronné » marchera sur la route de l'exode... ». (Récit d'un diplomate français, A. Pope, dépêché auprès du gouvernement serbe de M. Pačitch : « A la suite du gouvernement serbe de Nich à Saint Jean de Medua ». *Revue des Deux Mondes*, décembre 1916, pp. 757-787).

¹² Dans son épopée romanesque *Le Temps de la Mort*, consacrée à la Première Guerre mondiale, le grand romancier Dobritsa Tchossitch allie ainsi le souffle épique de la tradition serbe aux procédés de narration du roman moderne, s'inspirant tout à la fois de Dostoïevski, Balzac et Faulkner.

¹³ Oustachis : insurgés.

¹⁴ Le général Edmund Glaise von Horstenau assurait l'administration du pays au nom des puissances de l'Axe.

¹⁵ « Le génocide dans l'Etat indépendant croate ». *Hérodote*, *op. cit.*, pp. 70-77.

¹⁶ Au seul camp de concentration de Gradina, relevant du fameux centre d'extermination de Jasenovac, quelque 20 000 enfants au-dessous de quatorze ans furent assassinés sur ordre des

ingieux détruits en
orthodoxes ont été
cathédrale de Mostar
l'un d'entre eux, celui
bibliothèque de Pakrac et
faits, ce fut le silence.

ment les fabricants d'ar-
seillers-instructeurs. Depuis
nce et son pouvoir de persua-
de « désinformation » — s'y
mbats — pas trop près cepen-
des autres à condition que les
rage dont ils font preuve et les
de leur engagement. Ils mon-
compte.

ience acquise durant la guerre
éviter ce genre d'exploitation
Yougoslavie : le nombre relati-
a duré du siège de Sarajevo,
par les Croates d'abord, les
ntraire, au vedettariat militant,
mique quasi générale, les bou-
années 80 auraient fait oublier
tuels s'ils ne s'étaient assuré
regards convergeaient. Et les
s, donneurs de leçons, assurés
nes, faute de briller suffisam-

ina de les voir aux côtés des
milliers, massacrèrent leurs
ent fait que « soutenir des cou-
d'eux, Bernard-Henry Lévy,
désinformation ». Démontrant
que l'embargo n'était efficace
et sur le commerce des armes,
mée bosniaque, « remportant
courageusement au combat, mais
s soldats bosniaques « défens-
s héritiers des Gaullistes » de
de la division musulmane SS
et, par conséquent, M. Alija

le mérite de ridiculiser le per-
pi derrière un muret, le visage

crispé tandis qu'un journaliste à ses côtés lui tend un micro. Le premier de ces deux clichés laisse croire que derrière le muret, c'est la fusillade, le domaine des « tireurs infiltrés ». Mais le second rétablit la vérité : « deux joyeux soldats canadiens de la FORPRONU, à peu près au même moment et d'une foulée tranquille, passaient derrière ce même muret ». Et le rédacteur du *Canard enchaîné* poursuit : « Des gêneurs ces deux-là qui, pour un peu, par leur allure désinvolte, nous auraient fait croire que ce jour-là, à cet endroit-là de Sarajevo, aucun danger ne menaçait le décolleté de notre ami... pour prendre une photo probatoire de la situation, il aurait fallu attendre qu'ils s'éloignent ».

Cette parodie d'ingérence intellectuelle dans le drame des Balkans, cette première photographie volontairement trompeuse témoignent — fort petite-ment il est vrai — des pratiques des spécialistes — voire des guignols — de la désinformation.

NOTES ET RÉFÉRENCES

¹ *Les vérités yougoslaves ne sont pas toutes bonnes à dire*. Albin Michel, 1993, pp. 125-132.

² « Ex-Yougoslavie : vérités et mensonges au-dessus d'un champ de mines ». *L'Événement du Jeudi*, 4-10 mars 1993, pp. 117-125.

³ Cité par le représentant à Varsovie de l'agence Tanjug.

⁴ Le titre exact serait : « Les terres désolées de la réalité historique. Traité sur l'histoire et la philosophie du mal et de la brutalité ». La réalité croate est malheureusement empreinte d'une scandaleuse brutalité.

⁵ Cité par David Faber, Membre du Parlement, à la 4e Rencontre anglo-allemande des parlementaires au lac de Côme (15 mai 1993).

⁶ Remarque sur une étude de Nora Beloff parue dans *Géopolitique* n° 35, automne 1991.

⁷ *Le Figaro* du 5 août 1992 citait... 4 000 prisonniers... enregistrés par le CICR, répartis dans neuf camps, six contrôlés par les forces croates, deux par les Serbes et un par les Musulmans...

⁸ Du 22 août 1992.

⁹ La grand-mère, la maman et le prêtre orthodoxe qui officiait, tous serbes, furent blessés.

¹⁰ « Le Conflit balkanique : les aspects de la guerre psychologique », 31 décembre 1992.

¹¹ *Requiem pour l'Europe*. L'Age d'Homme, 1993, pp. 17-18.

¹² Entre le 8 août et le 19 septembre 1942, à Vukovar déjà, quelque 10 000 Serbes avaient été tués et des milliers torturés par les Oustachis.

¹³ « Alors qu'à l'intérieur de la Serbie orthodoxe, aucune institution croate, ni église catholique n'ont été attaquées ».

¹⁴ *Time*, 21 juin 1993.

¹⁵ Christophe Urbanowicz. « Les Croates, à leur tour, se déchaînent ». *Le Quotidien*, 22 avril 1993, p. 4.

¹⁶ « Mais Croates et Musulmans ne désarment pas ». *Le Quotidien*, 10 mai 1993, p. 14.

¹⁷ « It is time to bomb the Serbs ». *International Herald Tribune*, 19 mai 1993, p. 8.

¹⁸ Pierre Hazan. « Les Nations Unies dénoncent la purification ethnique croate ». *Libération*, 25 mai 1993, p. 11.

¹⁹ *The Times*, 25 août 1993.

²⁰ Didier François, « La purification ethnique à la mode croate », *Libération*, 11 septembre 1993, p. 18, a décrit les effroyables conditions dans lesquelles étaient détenus au camp de Dretelj

ouvertes par le bruit
ssine les armes à la
temporairement, furent les
conciliation, voire les conces-
de la nouvelle République
ouest-européenne apparurent
ts comme autant de signes de
es Républiques sœurs de Bosnie
repoussant les Croates et occu-
même lorsqu'après s'être retour-
ravnik et de Kakanj, les Musul-
victoires (les Casques bleus
ommises à Travnik), Alija Izet-
ccepter les clauses de la Résolu-
es d'Indiens » absolument inac-
ande fut leur déception et bien
Sarajevo, couraient des rumeurs
e bosniaque que remplaceraient
es formulées contre Izetbegović
ndées qu'avait été plus sévère la
exactions pratiquées par les Mu-
etirés, les uns vers Vares où ils
s autres atteignant Donji Vakuf
nis serbes. A Genève, conciliant,
e Serbes et Croates, Karadžić an-
cation des deux Républiques de
devait légitimer cette union, Za-
aient l'offensive afin d'en empê-
s conjointes de Paris, Londres et
der. De justesse, un nouveau bain
ates s'étaient entendus (rencontre
zégovine. Elle serait organisé en
és qui y vivent. Serbes et Croates
mais, en raison de la position géo-
it à gérer deux territoires séparés,
hać. En revanche, selon les Serbes
Adriatique, au port de Ploče — en
la Confédération. A Strasbourg,
ons juridiques, l'Assemblée euro-
le d'imposer une solution quelcon-
le réalisme des deux médiateurs.
el Robin⁵⁰, c'est un fait... que les

Serbes de Bosnie n'acceptent pas de vivre dans l'Etat unitaire gouverné par M. Izetbegović, et les Croates pas davantage. Il importe peu de savoir qui a tort ou qui a raison. Aucun peuple n'est tenu de s'assigner pour seule mission de donner corps aux utopies des intellectuels parisiens... Une nation (aux yeux des Français) se définit par le « vouloir vivre ensemble » : il suffit que celui-ci soit absent pour que la Bosnie ne soit pas une vraie nation. Qu'on lui en ait reconnu les attributs relève d'une aberration dont on n'a pas fini de payer le prix... » Pourquoi fallait-il, en effet, officialiser internationalement une disposition arrêtée par le maréchal Tito à des fins purement personnelles ? En revanche, l'on reste confondu devant l'incohérence du raisonnement de MM. Heisbourg et Lellouche publiant dans *Le Monde*⁵¹ les phrases suivantes : « ...Si les Européens paraissent si peu aptes à défendre les principes qu'ils ont si hautement proclamés, quand, en même temps, des populations musulmanes se trouvent du mauvais côté de la baïonnette, pourquoi des groupes islamistes ou des Etats extrémistes hésiteraient-ils à lancer des défis contre (sic) les Etats et les Sociétés d'Europe occidentale... » En d'autres termes, ces deux « experts » souhaitent que les « Etats et la société d'Europe occidentale » installent dans les Balkans un nouvel Etat musulman, au credo extrémiste, comme s'il n'était pas suffisant qu'il s'en érige sur la rive méridionale de la Méditerranée.

Même aux Etats-Unis, le nouveau projet pour la Bosnie fut approuvé, « ...si la paix est à cette condition et si les parties s'accordent sincèrement sur cette solution... » précisa le président Clinton, tandis que son Secrétaire d'Etat adressait à Bonn un reproche inattendu venant d'outre-Atlantique : « ...Les Allemands portent une responsabilité particulière pour avoir persuadé la Communauté européenne de reconnaître l'indépendance de la Slovénie, de la Croatie, puis de la Bosnie sans tenir compte des menaces serbes... », c'est-à-dire du droit des Serbes de Croatie et de Bosnie de disposer d'eux-mêmes.

Le nouveau Plan consacrait la défaite militaire des Musulmans bien que « dans les guerres civiles, disait Lord Owen, il n'y a jamais ni vainqueurs, ni vaincus, les guerres continuent, tout simplement ». Les événements allaient, malheureusement, justifier cette définition du conflit yougoslave.

NOTES ET RÉFÉRENCES

¹ La maison familiale de Mladić a été détruite par les musulmans et sa mère n'a dû la vie qu'à une fuite précipitée. Un voisin, musulman, avait alerté les soldats pour qu'ils incendient cette maison. Le sort des armes lui ayant permis de libérer sa terre, le général Mladić refusa de molester le dénonciateur et de détruire sa demeure.

² 20 000 manifestants exigèrent pour le Kosovo le statut de République — impliquant le droit à la sécession selon la Constitution de 1974 — l'état de siège fut décrété, la répression sévère. Quelque 10 000 Serbes quittèrent le Kosovo, redoutant les représailles des Albanais.

³ Avant les élections en Croatie, la police comptait plus de 50 % de Serbes, la police politique 50 %. L'« épuration » permit de nationaliser la police, mais déclencha la révolte des Serbes.

⁴ Dušan T. Bataković, *Kosovo, la Spirale de la Haine*. L'Age d'Homme, 1993, p. 77.

⁵ Les désertions furent nombreuses : celles des Slovènes membres de l'Armée fédérale, mais également d'autres nationalités admettant difficilement de mener un combat alors considéré comme fratricide.

⁶ Une centaine de chars d'assaut, des pièces d'artillerie lourde. M. Milan Vego, Londres : *Jane's Intelligence Review*. Mai 1993, p. 203.

⁷ En Serbie, on parle d'un IVe Reich et le *International Herald Tribune* du 9 juillet 1991 écrit qu'on y croit que l'Allemagne et les Etats-Unis préparent le génocide des Serbes dans un Centre d'opération spécial situé à Vienne.

⁸ Henry Wynaendts, *L'Engrenage*. Paris : Denoël, 1993.

⁹ Ce sont les articles 316 et 317 de la Constitution yougoslave qui furent utilisés le 30 octobre 1991 pour transférer les prérogatives du Parlement, le « danger de guerre imminent » étant manifeste et ce « danger de guerre imminent » d'après les articles 316 et 317 permettant à la présidence de la République socialiste fédérative yougoslave de gouverner par décrets-lois.

¹⁰ Il devait s'en confier à Lord Carrington : « Alija Izetbegović m'avait alerté : « Je dois demander l'indépendance de la Bosnie, disait-il. Si je ne le fais pas, j'aurai la gorge tranchée. Mais je dois vous dire qu'une telle démarche aboutira à la guerre civile. » » (*Le Figaro*, 13 juillet 1993.)

¹¹ *Jane's Intelligence Review*. Juin 1993, p. 243.

¹² Chacune avec 60 observateurs, la France et l'Italie étaient représentées en Yougoslavie aux côtés d'environ 350 autres envoyés des Nations Unies : Hollandais, Britanniques, Canadiens, Irlandais, Portugais, Polonais, Tchèques.

¹³ Entretien avec M. Jovanović. *Le Monde*, 15 janvier 1992, p. 5.

¹⁴ Le 21 février, à l'unanimité de ses membres, le Conseil de Sécurité décida l'envoi en Croatie de 14 000 Casques bleus (maintien de la paix, interposition, protection des missions humanitaires).

¹⁵ Divisions musulmanes SS « Kama » et « Handschar » et division de montagne albanaise « Skanderbeg ».

¹⁶ « Bosnia Urges Bush to Send Air Strikes Against Serbs ». *IHT*, p. 1.

¹⁷ La croisade arabe. *Le Point*, 15 août 1992, p. 22 et 15 septembre 1992, p. 19.

¹⁸ Si la presse américaine faisait souvent allusion au « bourbier » vietnamien, les militaires français comparaient l'aérodrome de Sarajevo à la « cuvette de Dien Bien Phu » et la guerre de Bosnie à celle du Liban.

¹⁹ Eric Laurent : « Chez Milošević ». *Le Figaro*, 20 juillet 1992, p. 4.

²⁰ En effet, l'auteur de ces lignes détient des cassettes vidéo dont les images sont terriblement accusatrices et dont aucune télévision n'accepta de diffuser seulement quelques fragments.

²¹ *L'Express* du 28 janvier 1993 recensait 21 camps contrôlés par les Serbes, 6 par les Croates et 6 par les Musulmans, mais reconnaissait que les Serbes avaient démantelé trois de leurs camps : Omarska, Manjača et Trnopolje. (Les chiffres fournis par la Croix-Rouge et les enquêteurs de la CSCE diffèrent très peu de ceux fournis par *L'Express*).

²² « Nous accusons ». Birmingham : Lazarica. Mars 1992, p. 26.

²³ « Nous sommes horrifiés par l'épuration ethnique ». *Gazette de Lausanne, Journal de Genève*, 30 octobre 1992, p. 2.

²⁴ Anne Warburton ajoutait : « ...il y a eu une rumeur selon laquelle les Serbes violaient des enfants... nous n'avons pas plus de preuves que certaines femmes aient été gardées prisonnières jusqu'à ce qu'elles ne puissent plus se faire avorter ».

²⁵ *Le Figaro*, 14 août 1992, p. 5.

²⁶ « La Bosnie, le plus grand scandale du Mitterrandisme ». *Le Quotidien*, 20 novembre 1992.

²⁷ Entretien avec le général MacKenzie. *Times*, 17 août 1992, p. 21.

²⁸ « General Sees Need for 400 000 Troops in Bosnia ». *International Herald Tribune*, 12 août 1993, p. 6. En France, incurables bellicistes, les Socialistes réclamèrent un engagement plus ferme de la France (M. Emmanuelli). Le président de la Commission de la Défense nationale à l'Assemblée nationale se prononça pour une intervention aérienne active chargée pour frapper

en direction de Belgrade, lieu où se trouvait part à une action contre l'aviation serbe » était à la remorque des Etats-Unis. Le Par- vien militairement.

²⁹ *Le Monde*, 22 novembre 1992, p. 5.

³⁰ Entretien du président de la Républi-

³¹ M. Roland Dumas réclamait qu'on rencontre du Forum mondial de l'Economie demandait que l'Occident appuie les néo-Paris, M. Fabius traitait d'« ordures » les

³² Claude-Marie Vadrot. « Izetbegović

p. 4.

³³ Londres et Paris réagirent : l'Ark- escorte de ravitailleurs et de bâtiments de- dre les navires américains Kennedy et G-

³⁴ 25 morts et 94 blessés dans la seu-

³⁵ « Contorsions européennes ». *Le P-*

³⁶ La nuit suivante, c'est Žepa qui fut- parachutés fut trouvée par les habitants

³⁷ Les Bosniaques ayant lancé une o- gées, les milices serbes changèrent d'att- vié-Polje.

³⁸ « In a Muslim Town, Serbs Pay a- ne, 10 mars 1993, p. 2.

³⁹ En échange, les familles serbes de- de l'ONU et se rendront aussi, en toute- à Zvornik. Cette évacuation sera différée- Résultat : les Serbes bloquèrent un sec-

⁴⁰ « Bosnie : l'Armée serbe campe-

⁴¹ Toutefois, le général Mladić pré- leurs armes aux représentants de l'ONU- Mais le gouvernement de la Républi- des formations musulmanes armées.

⁴² Près de 30 % des équipages qui- allemands.

⁴³ Ne confiait-il pas à un journalis- Serbie par la communauté internationale-

⁴⁴ Les Bosniaques fixaient à 2 500- alentours, à 11 000, en comptant les cit- eux très gravement.

⁴⁵ Le président bosniaque Alija I- évacuée par toute la population musul- un camp de concentration pour 50 000-

⁴⁶ B. Naudet, « La Peur de Moun-

⁴⁷ Entrée en application le 26 avril- chandise (sauf médicaments et produits- routiers, le gel des avoirs à l'étranger- matériels yougoslaves se trouvant à l'é-

⁴⁸ « The Serbs, Too, Have Securiti-

p. 4.

⁴⁹ « Nous ne tenons pas ce référe- marché de la volonté populaire lorsqu-

⁵⁰ Ambassadeur de France. « La p-

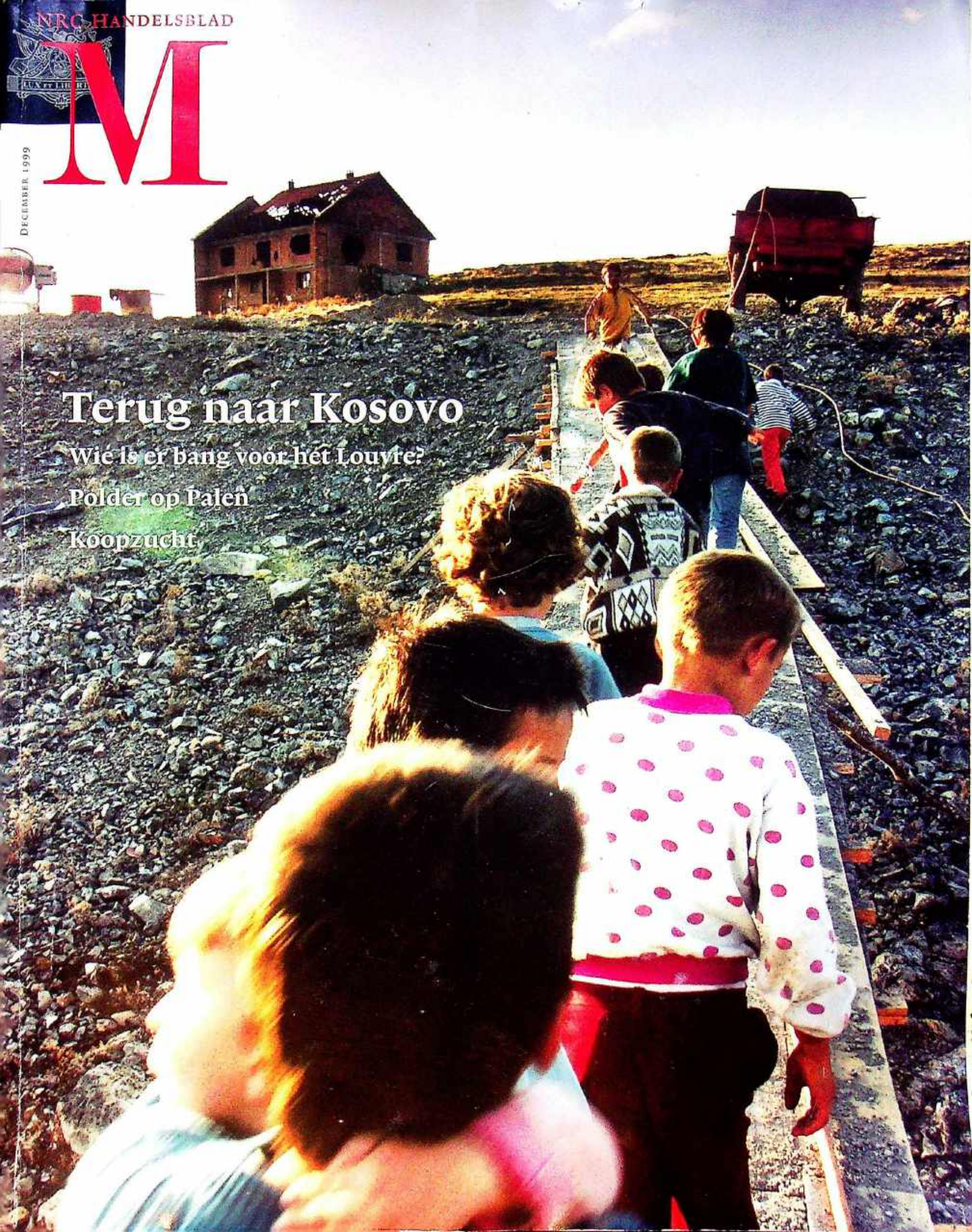
⁵¹ « Maastricht ou Sarajevo ? » *L-*

Terug naar Kosovo

Wie is er bang voor het Louvre?

Polder op Palen

Koopzucht

Lente in Kosovo

M

De olieraffinaderij van Novi Sad staat in brand na de NAVO-aanval op 24 mei 1999. De NAVO concentreerde de aanvallen op grote elektriciteitscentrales en verdeelstations over heel Servië, waardoor grote delen van het land in duisternis werden gehuld. Fotografie/Jaroslav Pap/AP

Op 24 maart van dit jaar gaf de secretaris-generaal van de NAVO, Javier Solana, het sein voor de aanval op Joegoslavië. Voor het eerst in zijn geschiedenis was het bondgenootschap in oorlog. Pas na 78 dagen bombarderen gaf Milošević toe. Hoe kon het Westen zich zo verkijken op het verloop van de militaire confrontatie? Waarom was niemand voorbereid op de honderdduizenden vluchtelingen? Stuurde de NAVO tijdens het vredesoverleg in Rambouillet al aan op een militaire confrontatie? Was de oorlog eerder beslecht als meteen met grondtroepen was bedreigd? En waardoor bond Milošević uiteindelijk in? M brengt een reconstructie van de humanitaire interventie die een echte oorlog werd, waardoor de NAVO bijna uiteenviel.

NRC Handelsblad sprak met hoofd- en bijrolspelers in het conflict, met onderhandelaars, daders en slachtoffers, en reconstrueert in *Lente in Kosovo* (blz. 10) het politiek-diplomatieke steekspel rond de oorlog.

In *De rechter, de slager en de griffier* (blz. 34) beschrijft PETRA DE KONING tot in de kleinste details de gebeurtenissen in de stad Peć, die het meest onder de oorlog te lijden heeft gehad. JANINE SCHRIJVER reisde dit najaar door Kosovo en fotografeerde de wederopbouw. De Servische politiek commentator Stojan Cerović en de Albanese hoofdredacteur Veton Surroi geven hun totaal verschillende visie op de oorlog. (blz. 32 en 33).

Servische politieagenten slaan in op etnische Albanezen tijdens ongeregelde heden in Pristina op 2 maart 1998. Vier politieagenten en twintig Albanezen, vonden daar de dood. Fotografie/Srdjan Ilic/AP

Hoe werkt oorlog? ■ Toen de NAVO de oorlog om Kosovo begon, wist ze niet waar ze zich in stortte. Na afloop heerste opluchting dat de NAVO had gewonnen en bijeen was gebleven. Maar Kosovo en Joegoslavië dragen nog lang de littekens van deze 'humanitaire interventie'.

Het Franse kasteel van Rambouillet, verscholen in een lommerrijk park, is in februari van dit jaar het toneel van de meest bizarre bijeenkomst uit zijn geschiedenis. In een laatste poging een oorlog om Kosovo te voorkomen, brengt de internationale gemeenschap hier op 6 februari twee delegaties bijeen die geen van beide vrede willen.

De derde etage van het slor wordt toegewezen aan het gesloten Servische front onder leiding van de jurist Ratko Marković. Op de tweede etage vechten de verdeelde Kosovaarse Albanezen hun onderlinge vetes uit. In een bijgebouw zetelt de trojka van de Verenigde Staten, de Europese Unie en Rusland, die verwoed probeert de handteke-

ningen van de kemphanen onder een akkoord te krijgen dat de status van de provincie Kosovo naar ieders tevredenheid moet regelen. Westerse onmacht, Servische onbuigzaamheid, Albanese onervarenheid. Een hopeloze opdracht.

Na 27 dagen getreiter, getraineer, geheime pendeldiplomatie en druk mobiel telefoonverkeer trekt de trojka de Kosovaren over de streep met de plechtige belofte dat de NAVO zal bombarderen als Servië niet tekent. De NAVO houdt woord, maar de Kosovaren ontdekken al snel dat er niks te vieren valt.

Op 24 maart struikelt de NAVO operatie *Allied Force* binnen, de eerste oorlog in haar vijftigjarige bestaan. Het heet een 'humani-

Aan deze reconstructie werkten mee:

Cees Banning, Harm van den Berg, Marc Chavannes, Juurd Eijssvoogel, Petra de Koning, Marc Leijendekker, Peter Michielsen, René Postma, Robert van de Roer, Hans Steketeck, Yaël Vinckx, Frank Westerman en Michèle de Waard.

Door Coen van Zwol

taire interventie', al valt het velen moeilijk dat woord na 78 dagen bombarderen nog zonder ironie uit te spreken.

Toch vormen moordpartijen de motor van het conflict. De 26 leden van de familie Jashari, die op 28 februari 1998 door Servische ordetroepen worden omgebracht in het opstandige Drenica, zetten Kosovo op de politieke agenda. Dan komt de provincie onder leiding van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK massaal in opstand. Als na een half jaar vechten in oktober honderdduizenden Albanezen zich onder plastic in de bergen verschuilen, stelt de NAVO Belgrado voor het eerst een ultimatum. Kosovo is een internationaal probleem geworden.

De Amerikaanse diplomaat Richard Hol-

Serviërs lopen over een door de NAVO gebombardeerde brug in Krusevac, 150 kilometer ten zuiden van Belgrado. 24 april 1999. Fotografie/Bozidar Petrovic/AP

brooke koopt tijd door de Joegoslavische president, Slobodan Milošević, het 'akkoord van Belgrado' te ontzetselen. Ongewapende OVSE-waarnemers in oranje jeeps moeten een niet-bestaande vrede handhaven. Maar door met luchtaanvallen te dreigen, is de NAVO de Rubicon overgestoken. Nu moet het Westen het probleem ook oplossen.

In de zachte winter zwellen de gevechten weer aan. Het UÇK herovert verloren posities. Het vliegwiel van wraak en vergelding blijft draaien, vooralsnog op lage snelheid. 'One village a day keeps NATO away', zo omschrijft secretaris-generaal Javier Solana van de NAVO de Servische tactiek.

OVSE-waarnemers onderhandelen, waar-schuwen, veroordelen. Maar als op 15 januari Servische ordetroepen in Raçak 45 Albanese dorpingen vermoorden, is dat één dorp te veel. De NAVO stelt een harde eis: Joegoslavië moet een gewapende vredesmacht in Kosovo toelaten. Goedschiks of kwaadschiks, met of zonder een mandaat van de Veiligheidsraad. Als Joegoslavië niet toegeeft, volgen luchtaanvallen.

Haute cuisine

Met die dreiging achter de hand krijgen de diplomaten in Rambouillet een laatste kans. Hier kan men de lessen van de Bosnische dwangdiplomatie in praktijk brengen. In

1995 hebben luchtaanvallen een eind gemaakt aan de oorlog in Bosnië; de Serviërs bleken daarna op de Amerikaanse luchtmachtbasis in Dayton op eens zeer inschikkelijk. Rambouillet moet een 'Europees Dayton' worden. Hermetisch van de buitenwereld afgesloten moeten de partijen in deze diplomatieke snelkookpan binnen twee weken een vredesplan tekenen. Een trojka voert de onderhandelingen: Christopher Hill namens de vs, Wolfgang Petritsch namens het Oostenrijkse voorzitterschap van de EU en Boris Majorski namens Rusland. De grote lijnen van het akkoord liggen vast. Kosovo krijgt zelfbestuur, maar blijft binnen Joegoslavië. Om die overgang vreedzaam te laten verlopen, wordt Kosovo tijdelijk een protectoraat, waar een vredesmacht de lakens uitdeelt.

Maar het elegante jachtslot Rambouillet mist de Spartaanse, dreigende sfeer van de luchtmachtbasis in Dayton. Een traiteur brengt dagelijks *haute cuisine* uit Parijs. De eerste vijf dagen consumeert men 300 flessen rode en 76 flessen witte wijn en acht flessen cognac. De Serviërs vragen om een piano. Dankzij de mobiele telefoon is van een isolement nooit sprake. 'Iedereen zat steeds mensen van buiten te bellen en om advies te vragen', zegt een hoge Amerikaanse functionaris. 'Tijdens Dayton was de

tiranie van de mobiele telefoon nog niet zo wijdverspreid.' Pas op de laatste dag weet Hill de Albanezen zover te krijgen dat ze hun telefoons tor zwijgen brengen. 'Niemand kan jullie op dit moment iets belangrijkers vertellen dan ik', foertert hij.

Op de openingsdag van Rambouillet spreekt de Franse president Chirac de delegaties apart toe: de Serviërs willen niet in één zaal met 'de terroristen' van het UÇK. Men dineert gescheiden. En zo blijft het: de trojka snel met stapels documenten trappen op en af. Shuttle-diplomatie met korte reistijden. Slechts één keer zitten de partijen samen in één vertrek, als de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Madeleine Albright, langskomt. Een half uur lang lezen ze elkaar harde verklaringen voor. Amerikaanse *spin doctors* presenteren het als een doorbraak. Wel zijn er onderlinge pesterijen. De eerste week houden de Serviërs de Albanezen 's nachts met gezang uit hun slaap. Een correspondent van de Servische krant *Politika* bedreigt UÇK-leider Thaçi als die door de tuin wandelt. Thaçi wil hem te lijf, wordt gekalmeerd en houdt het bij een woedende persconferentie.

De Serviërs zijn niet van plan te onderhandelen. Milošević is in Belgrado gebleven; echte besluiten worden dus niet in Rambouillet genomen. Tegenover zijn

inner circle staan in Rambouillet de verdeelde Albanesez. De gematigde Kosovaarse schaduw-president Ibrahim Rugova is in een machtsstrijd verwickeld met het uCK van de 29-jarige Hashim Thaci. Maar het uCK heeft ook interne problemen. Grote afwezige is Adem Demaci, de 'Nelson Mandela van Kosovo'. Hij heeft 28 jaar in de cel gezeten wegens separatisme. Omdat het uCK uit jongemannen bestaat die vrezden niet voor vol te worden aangezien, hebben ze ouderen als Demaci naar voren geschoven. Hij zal zich ontpoppen als een ongeleid projectiel.

De uCK'ers komen direct uit de heuvels. Ze zijn onervaren en wantrouwend. Uit angst voor Servische aanslagen weigeren ze ongewapend naar Rambouillet te komen. Dat mag, als ze hun munitie op het vliegveld van Pristina inleveren. In de auto van Thaci telt een medereiziger vier pistolen en een automatisch geweer. De Fransen blijken niet op de hoogte. Als de uCK'er Krasniqi door de metaaldetector loopt, gaat het alarm af. 'Sorry, het zal uw horloge zijn', zegt het personeel. Krasniqi trekt een pistool uit zijn schouderholster. Na enige paniek geven de uCK'ers hun wapens af bij de receptie.

Op de eerste dag stellen de Albanesez hun onderlinge verhoudingen vast. 'De Amerikanen hielden ons voor: verdeeldheid naar buiten toe verzwaakt jullie positie', vertelt de schrijver Rexhep Qosja. Er wordt een presidium gevormd, bestaande uit Rugova, Thaci en Qosja. Thaci is de leider. Een aanwezig schets de sfeer als 'uiterst vijandig'.

Onaangenaam

Het probleem van Rambouillet is simpel. De Albanesez willen beslist een NAVO-troepenmacht, maar geen politieke regeling die onafhankelijkheid uitsluit. De Serviërs willen een politieke regeling - papier is immers geduldig - maar zeker geen buitenlandse troepenmacht om die ook uit te voeren.

De Servische delegatie probeert de trojka uit elkaar te spelen. Op 14 februari doet de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Albright een poging het ijs te breken door de Serviërs in hun eigen taal toe te zingen. Daarna dreigt ze met luchtaanvallen. Een Servisch delegatielid noemt de ontmoeting 'zeer onaangenaam'. Het eerste schriftelijke commentaar van de Serviërs komt op 16 februari. Het is een compromisloos woud van doorstrepingen en aanvullingen. Die avond erkent de trojka dat het niet naar wens gaat.

De volgende dag reist Christopher Hill af naar Belgrado. De Albanesez protesteren: de afspraak is dat er buiten Rambouillet niet wordt onderhandeld. Hill bezweert de Albanesez dat hij slechts een 'unilaterale boodschap' voor Milošević heeft. In werkelijkheid doet hij zijn uiterste best om de onderhandelingen op gang te krijgen. Hij legt Milošević het hele concept-vredesplan voor. In Rambouillet wordt dat pas een dag later gepresenteerd.

Het vredesplan bevat een onderdeel waarover later grote ophef ontstaat: appendix B van hoofdstuk 7. Hierin staat dat KFOR in heel Joegoslavië gebruik mag maken van havens, vliegvelden, wegen en het elektromagnetisch spectrum. KFOR-personeel mag niet worden aangehouden of berecht door de Joegoslavische autoriteiten. KFOR mag Joegoslaven arresteren en overdragen aan 'geëigende autoriteiten'. De Serviërs zien dat als een bezettingsplan. 'Geen enkele regering had zoiets geaccepteerd', zegt de Servische diplomaat Milisav Paic later.

Appendix B duikt inmiddels regelmatig op als de 'verborgen clause van Rambouillet'. Wilde de NAVO Joegoslavië bezetten? Of was het een bewuste poging de lat te hoog te leggen voor Joegoslavië, zodat er gebombardeerd kon worden?

Het is veel simpeler, denkt de Amerikaanse analist Ivo Daalder. Die Appendix B is overgenomen van een verdrag dat in 1995 met Kroatië is gesloten om troepen van de vredesmacht IFOR ongehinderde doorgang naar Bosnië te verlenen.

Daalder: 'De militairen wilden hun troepen liever naar Kosovo aanvoeren via Hongarije dan via Albanië.' Had Milošević onderhandeld, dan had de NAVO dit deel zonder moeite weggegeven, zegt een hoge Amerikaanse diplomaat. 'Onze positie was flexibel. Denkt u werkelijk dat we zo graag wilden bombarderen?'

Milošević valt onmiddellijk over appendix B. 'Dit is onacceptabel, onmogelijk', zegt hij. Hill houdt Milošević zijn pen voor. 'Streep dan aan wat wel acceptabel is.' Een medewerker fluistert: 'Hill wil onderhandelen'. Maar Milošević laat Hills pen in de lucht hangen.

Als de deelnemers aan Rambouillet de volgende dag het volledige vredesplan te zien krijgen, weigert de Servische delegatie het in ontvangst te nemen. Op 19 februari vertrekt Hill opnieuw naar Belgrado. Milošević heeft geen tijd voor hem.

Garanties

Inmiddels komen ook uit de andere hoek problemen. uCK-leider Thaci vermoedt dat Hill in Belgrado verregaande concessies heeft gedaan. Bovendien stookt Demaci de uCK-commandanten in Kosovo tegen hem op. Thaci verkwaanselt onze onafhankelijkheid, zegt de oude nationalist. Het lukt Thaci niet zijn obstinate 'politieke leider' tijdens een geheim gesprek in Slovenië in het gareel te krijgen.

Hill zet Thaci onder druk. 'Als u niet tekent, zal er nooit meer een NAVO zijn om u te helpen', dreigt hij. Thaci eist garanties dat de NAVO echt bombardeert als de Serviërs niet tekenen en hij wil een gesprek met de opperbevelhebber van de NAVO, Wesley Clark. Thaci en Clark ontmoeten elkaar op een militair vliegveld tussen Parijs en Rambouillet. Clark bevestigt dat de NAVO zal ingrijpen, maar Thaci blijft twijfelen.

Voor de NAVO is dat een groot probleem.

De deadline nadert en de Servische delegatie geeft niet toe. De NAVO-leiders dreigen bijna dagelijks met luchtaanvallen. Maar Milošević speculeert erop dat dit slechts bluf is zolang de Albanesez niet tekenen.

Op zondag 20 februari wordt de deadline drie dagen opgeschoven. Albright probeert Thaci op andere gedachten te brengen en belt Demaci, die botweg de hoorn op de haak gooit. Binnen de Albanese delegatie staat Thaci nu vrijwel alleen: ook andere uCK'ers willen tekenen. De Albanese schrijver Ismail Kadare probeert hen op 22 februari met een brief over de streep te trekken. Binnen de Albanese delegatie lopen de emoties hoog op. 'Ik was razend', vertelt delegatielid Edita Tahiri achteraf. 'Dit was het maximaal haalbare. De grootmachten hielden zich dag en nacht met ons bezig. Wilde Thaci soms wachten tot Clinton zelf kwam smeken of hij tekende?'

De onderhandelaars weten Thaci zover te krijgen dat hij toezegt het akkoord in principe te steunen. Hij krijgt twee weken de tijd om zijn achterban in Kosovo te overtuigen. Daar stelt hij orde op zaken en ontslaat Demaci. De Serviërs schrijven van hun kant royaal dat 'belangrijke vooruitgang' is geboekt. Zo lijkt Rambouillet niet totaal mislukt. Maar kostbare tijd gaat verloren.

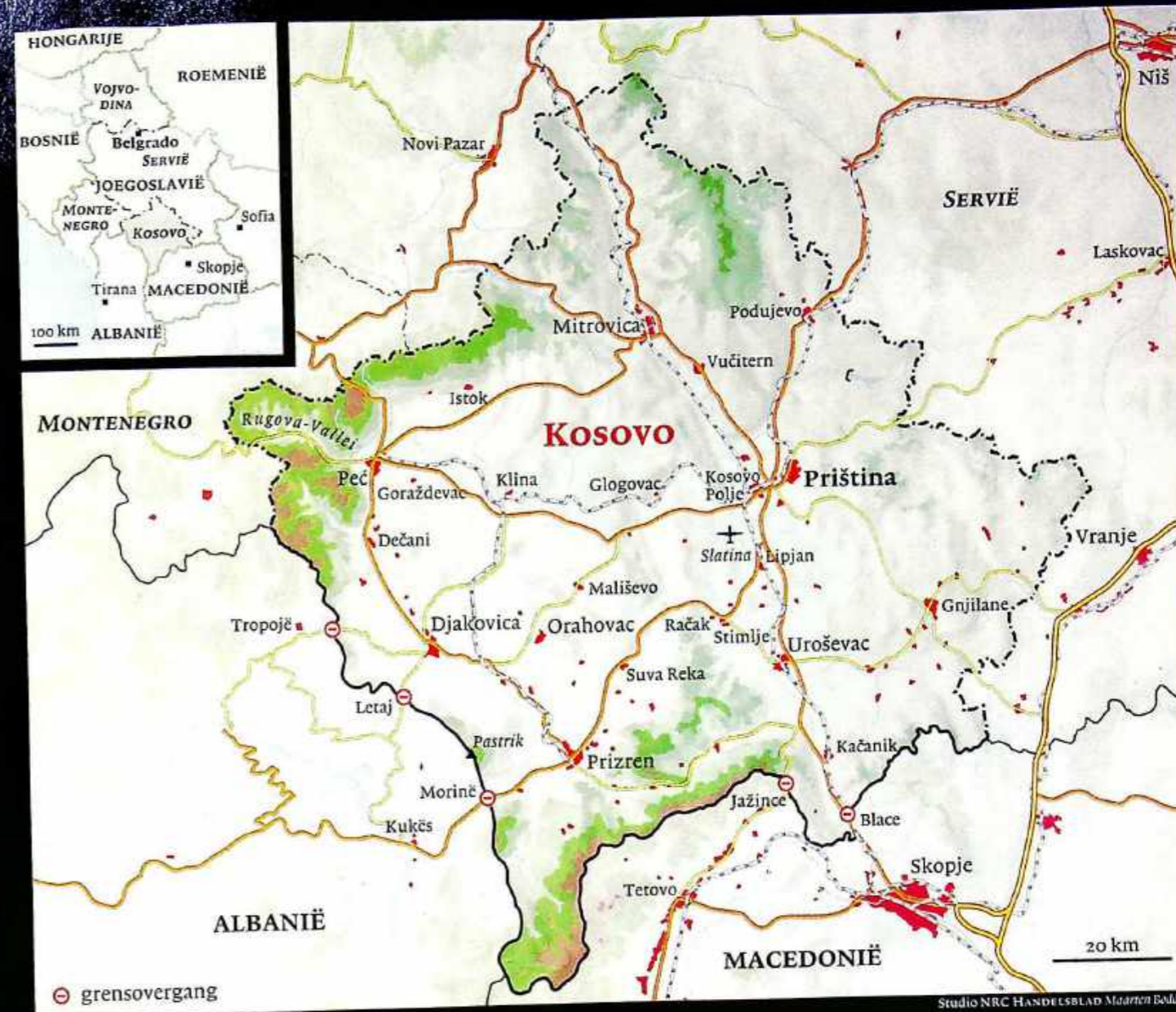
Concentraties

De diplomatie concentreert zich tijdens dit uitstel op Belgrado. Holbrooke bereikt opnieuw niets bij Milošević. De Joegoslavische president benut de tijd juist om zich voor te bereiden op de oorlog.

Ovse-waarnemers in Kosovo melden op 19 februari al 'ongewoon zware concentraties tanks en artillerie ten noorden van Kosovo'. In Kosovo kruipt de oorlog de steden binnen, met bomaanslagen en moordpartijen in cafés. De politie bewapent Servische boeren. Medio maart heeft Milošević 27.000 soldaten en politiemannen in Kosovo, plus 15.000 man langs de grenzen.

Op 21 februari hoort het NAVO-hoofdkwartier SHAPE voor het eerst van een strijdplan om met het uCK af te rekenen: 'operatie Hoefijzer'. Hieraan wordt al sinds de herfst van 1998 gewerkt, wanneer Milošević beseft dat een confrontatie met de NAVO onvermijdelijk is. Hij verstevigt dan zijn samenwerking met de ultra-nationalisten van vice-premier Vojislav Šešelj, stelt perscensuur in en hij bestookt het volk via de staats-tv met oorlogszuchtige videoclips. Milošević moet tegenstand overwinnen. De goed ingevoerde hoofdredacteur Slavko Curuvija van de krant Dnevni Telegraph zegt in oktober 1998 dat zijn leven gevaar loopt. Milošević denkt dat Curuvija deel uitmaakt van een samenzwering van gematigden: een kongsi van de pro-westerse president Djukanović van de Joegoslavische deelrepubliek Montenegro, de spionnenbaas Stanišić en legeraanvoerder Momčilo Perišić.

Begin 1998 heeft Perišić gepleit voor toe-

Kosovo

Oppervlakte
10.887 vierkante kilometer (eenderde van Nederland)

Hoofdstad
Pristina (circa 250.000 inwoners)

Inwonertal
Sinds 1991 is er geen volkstelling meer gehouden. Toen woonden er in Kosovo 1.955.000 mensen: 1,76 miljoen Albanesez, 210.000 Serviërs en Montenegrijnen, 60.000 Roma, 40.000 Gorani (Macedonisch sprekende islamitische Slaven) en kleinere gemeenschappen van Turken en Kroaten. Het werkelijke aantal inwo-

ners was aan het begin van de luchtoorlog vermoedelijk ver boven de twee miljoen gestegen, gezien het hoge geboortecijfer van de Albanesez. Het aantal Serviërs en Montenegrijnen werd aan het begin van de oorlog geschat op 260.000.

Vluchtelingen
Van februari 1998 tot 24 maart 1999 werden 204.000 Kosovaren uit Kosovo verdreven. Op de dag dat de luchtoorlog om Kosovo eindigde, 10 juni, beliep het aantal sinds maart 1998 naar het buitenland gevluchte of verdreven Kosovaren 981.700, van wie er op die dag 442.600

in Albanië en 248.900 in Macedonië zaten en 65.000 in Montenegro. Na de intocht van KFOR zijn 60.000 Roma en 150.000 Serviërs naar Servië gevlucht.

Dodental
Hoeveel doden er tussen maart en juni in Kosovo en Joegoslavië zijn gevallen, is vijf maanden na het einde van de oorlog nog steeds geheel onduidelijk. Aanvankelijk schattingen van Amerikaanse bewindslieden als minister van Defensie Cohen (100.000 doden) zijn zonder twijfel sterk overtrokken geweest. Het Joegoslavische Tribunaal meldt 11.334 ver-

misten. Het State Department gaat uit van 8.000 doden. In Kosovo zijn inmiddels 2.108 stoffelijke resten opgegraven. Hoeveel levens de luchtactie van de NAVO hebben geëist, is evenmin duidelijk. De Joegoslavische regering heeft het aantal van 2.600 doden genoemd. Onofficieel wordt eerder rekening gehouden met vijfhonderd doden onder de burgerij, van wie er driehonderd in Kosovo vielen (voor het grootste deel Albanese Kosovaren). Het Joegoslavische leger heeft naar eigen zeggen 524 man verloren; er zouden nog 37 militairen worden vermist.

Stapel

0,7
2E
14-2

uCK
plu
of het
elk
wast

Bsivst

naar begin

nadering tot de NAVO. Hij ziet de Westerse Balkan-politiek in Koude Oorlog-terminen. De NAVO rukt op naar het Oosten om controle te krijgen over de olievelden rond de Kaspische Zee, zegt Perišić tegen deze krant. Obstatel Joegoslavië is gesloopt door de Slovenen, de Kroaten en de Bosniërs los te weken. Milošević maakt een cruciale fout door zich voor deze stoomwals op te stellen, denkt Perišić. Dat gaat hem ook Kosovo kosten. Maar als Servië de NAVO gehoorzaamt, mag het het Kosovo-probleem zelf oplossen, zoals Turkije zijn Koerdische kwestie.

Als de NAVO-generaals Clark en Naumann in oktober Belgrado bezoeken, fluistert Perišić hen nog een waarschuwing toe. Zet ons niet te veel onder druk, want het leger is het laatste democratische instituut in Servië, zegt de legerleider.

Op dat moment, vertelt Perišić, 'gebeurden er binnen het leger al zaken achter mijn rug om'.

Stanišić en Perišić moeten in oktober en november het veld ruimen voor volgelingen van Milošević. Die kan dan in alle rust een militaire oplossing voor Kosovo voorbereiden.

Trainingskamp

Veel daarvan verloopt ongemerkt. Goran (23) verkoopt drugs in Belgrado. Op zondag 14 februari roept de 'baas' al zijn dealers bijeen. 'Ik hou ermee op, jongens', zegt hij. 'Jullie kunnen kiezen: of je meldt je als vrijwilliger voor Kosovo, of je wordt gearresteerd.' Buiten wacht de politie.

Diezelfde avond arriveert Goran in de vrieskou met een politiebusje in een trainingskamp bij Leskovac, in het zuiden van Servië. Hij krijgt een oud uniform en een geweer. Vrijwel dagelijks komen politiemensen en officieren kijken. Ook leiders van paramilitaire bendes bezoeken Leskovac. Hun milities heten 'Gouden Leeuwen', 'Schorpioenen' of 'Wespen'. Als Goran twee weken heeft getraind onder een oud-officier, sluit hij zich met veertien anderen aan bij de 'Wolven van de Vervloekte Bergen'. Ze rijden begin maart naar de Rugova-vallei, vlakbij Peć. Het wachten is op de NAVO-bommen.

Begin jaren negentig zijn paramilitaire bendes de stoottroepen van de etnische zuiveringen: zij doen het vuile werk. De milities bestaan uit idealisten, maar ook uit

hooligans en criminelen uit het stadsproletariaat. De politie en geheime diensten zijn nauw bij de organisatie van de bendes betrokken. Die verstrengeling tussen politie en gangsters blijft bestaan na de vrede van Dayton. Het kost daarom in 1999 geen moeite opnieuw milities op de been te brengen. Paramilitaire leiders werven onder criminelen, berooide vluchtelingen en veteranen uit Kroatië en Bosnië. Gevangenen zijn ook een rijke visgrond. De militieleiders werken als freelancers. Hun weldoeners, mafiabazen met goede contacten binnen het staatsapparaat, zorgen voor wapens, uniformen, voertuigen, radio's. In ruil eisen ze een percentage van de buit.

Medio februari reist de 30-jarige 'Toni' door Kosovo. Hij werkt voor de grootste mafiabaas van Belgrado, Željko Ražnjatović, alias Arkan. Die heeft zich van bankrover, huurmoordenaar, hooliganleider en militieleider opgewerkt tot zakentycoon en rolmodel voor de jeugd. In Kosovo huurt Toni voor zijn bende, de 'Tijgers', trucks en chauffeurs voor het vervoeren van de buit. Want Arkan weet dat er kapers op de kust zullen zijn. 'Wij hadden de beste contacten

DRIE STRIJDENDE PARTIJEN

Het was een ijzingwekkende tijd

SOLDAAT VAN HET UÇK:

Basri Ismajli (39) heeft twee juwelierswinkels en een werkplaats in Priština.

'Ik ben bij het uÇk gegaan, nadat mijn broer Bekim door de Serviërs was gemarteld en vermoord. Hij had zijn sympathie voor het uÇk nooit onder stoelen of banken gestoken. Een week nadat ze hem hadden opgepakt konden we hem ophalen bij het politiebureau. Dood. Op zijn lichaam zaten blauwe plekken en korsten bloed. "Jullie zijn gewaarschuwd", fluisterde een Servische paramilitair. Op zijn graf heb ik gezworen dat ik zijn dood zou wreken.

Ik sloot mij aan bij een guerrilla-eenheid in Priština. We voerden sabotageacties uit, en hielden de commandanten in Albanië en Macedonië door water in de hoofdstad gebeurde. Toen de bombardementen begonnen, hebben de Serviërs de lijn doorgeknipt. Vanaf dat moment gaven we documenten mee met koeriers. Eén keer ben ik zelf naar Tetovo gegaan. Ik

werd gek van de spanning, maar ik wilde ook mijn vrouw en kinderen zien, die ondergedoken zaten bij Lipljan.

We reisden 's nachts, slapen overdag. De grens passeren was niet moeilijk. Bevriende boeren wisten precies waar de mijnen lagen.

In Tetovo zijn we drie dagen gebleven. We kregen de opdracht om onze guerrilla-activiteiten op te voeren. Spijkers voor autobanden vonden ze maar kinderspel. Met twee pistolen en munitie gingen we weer terug naar Priština. Onderweg zagen we grote groepen mensen op weg naar de grens. Het motiveerde ons om de acties op te voeren.

Het was een ijzingwekkende tijd. Ik ben geen held en was voortdurend bang. In Priština hebben we geprobeerd om het hoofdbureau van politie op te blazen, maar de zelfgemaakte bom ging niet af. Met kleinere brandbommen hebben we wel kleinere politieposten bestookt; twee zijn helemaal in de as

gelegd. Eén keer is een uÇk-kameraad daarbij verbrand, we wisten niet dat hij gevangen zat.

Ik woonde met nog drie mannen in de kelder van een uitgebrand huis. Een vriend zette iedere nacht een tasje met eten klaar. Af en toe wisselden we informatie uit met andere uÇk'ers. Het ging allemaal vrij amateuristisch, alleen onze leider en verbindingsman Riat was opgeleid in Albanië.

Toen de bombardementen losbarstten, waren we zo opgetogen dat we al de straat op wilden om de bevrijding te vieren. De kater kwam toen we nog meer deportaties zagen. Met drie kalasnikovs konden we niet veel doen, maar 's nachts zijn we Servische patrouilles gaan beschieten. Uit wraak. Na de eerste actie lag ik te trillen in mijn bed. Ik wist zeker dat ik iemand had gedood. Een Serviër. Een barbaar. Maar ook een mens. Riat heeft mij toen stevig aangepakt. "Denk aan je broer", zei hij. "Toen ze hem martelden, dachten de Serviërs ook niet: een mens". Dat heeft

wel geholpen. Ik kon weer slapen.

Toen het hoofdbureau van politie door de NAVO werd gebombardeerd, vierden we feest. Ik ben 's avonds wezen kijken, we verschuidden ons in een van de opslagruimten onder het voetbalstadion. We trilden op onze benen, want het krioelde van de Servische politiemannen en zwarte para's. Tegen de ochtend konden we wegglijpen.

Ik leef nu weer een paar maanden samen met mijn gezin. We proberen de draad weer op te pikken, maar er gaat geen uur voorbij of ik denk aan die tijd. Aan de angst. De angst om je gezin, de angst om opgepakt te worden. En ach, mijn broer. Als ik aan zijn laatste uren denk, word ik gek. Wat hebben die Serviërs met hem gedaan?

Mijn vrouw is weer zwanger. Een kind dat hopelijk in een vrij Kosovo kan opgroeien. Ik hoop op een jongen, dan noemen we hem Bekim.'

CEES BANNING

"Het is de innerlijke schoonheid die mij vervoert."

Lancia Lybra en Lancia Lybra SW: 1.8, 2.0, 2.0 Comfortronic, 1.9 jtd, 2.4 jtd.

Lancia Lybra v.a. fl. 47.950,- incl. BTW/BPM excl. kosten rijklaar maken. Leaseprijs v.a. fl. 1.099,- per mnd. excl. BTW, 48 mnd./20.000 km pjr. via Lancia Lease.

Lancia Lybra. Een elegant, tijdloos ontwerp voorzien van de meest intelligente technieken. Waarbij de zintuiglijke beleving van bestuurder en passagier centraal staat. Een afwijkende, eigentijdse visie die perfect tot uitdrukking komt in het rustgevend interieur. Met zachte materialen en kleuren, en een bijzonder rijk uitrustingsniveau. Zo kunt u tegelijkertijd verschillende temperatuurzones instellen dankzij het "Dual Zone" klimaatsysteem. En beschikt u over een geavanceerd LCD-Infocenter dat kan worden uitgebreid met een satellietnavigatiesysteem en de spectaculair ontworpen hifi-installatie van Bose. Lancia Lybra. Overtreft uw verwachting. Il Granturismo

in Belgrado en de beste informatie', zegt Toni. Begin maart krijgt hij lijsten met de namen en adressen van de rijkste Albanese burgers, per regio en stad. 'We wisten waar we moesten zoeken', zegt Toni.

Tekenen

Op 15 maart hervatten de Servische en Albanese delegaties in Parijs het overleg. De entourage is ditmaal sober. De Serviërs stellen nieuwe eisen, maar de Albanese tekennen op 18 maart. Daarna gaat het snel. Op 20 maart verlaten de OVSE-waarnemers Kosovo. 'We hadden toen al zo vaak de koffers gepakt, we dachten dat we over drie dagen terug zouden zijn', vertelt waarnemer Willem Nouwen. Hij ziet Amerikanen mobiele telefoons uitdelen onder hun Albanese contacten. NAVO-ambassades in Belgrado sluiten de deuren. Westerse journalisten in Priština worden door Serviërs bedreigd, de meesten vluchten.

De Russische premier Primakov, op weg naar Washington om een IMF-lening los te bedelen, laat op 23 maart zijn vliegtuig theatraal rechtsomkeert maken. Richard Holbrooke bezoekt voor het laatst het Witte Paleis in Belgrado: Milošević buigt niet. 'Zie ik u nog terug?', vraagt de president bij het afscheid onverwacht sentimenteel.

Die avond gelast secretaris-generaal Solana van de NAVO het begin van operatie *Allied Force*. Op het hoofdkwartier SHAPE ligt een lijst met doelen klaar. Deze *Master Target File* bevat volgens Amerikaanse bronnen 169 doelen. Die avond worden er niet meer dan 53 geraakt. Een speldenprik, al doet de NAVO het anders voorkomen. Het aanvalsplan van *Allied Force* is vanaf oktober 1998 uitgewerkt. Het kent drie fasen. In fase 1 wordt de Joegoslavische luchtfweer uitgeschakeld. In fase 2 isoleert de NAVO de strijdkrachten door aanvallen op de infrastructuur, commandoposten en communicatielijnen in het zuiden van Joegoslavië. In fase 3 volgt het decimeren van de strijdkrachten en het bestoken van commandocentra in Belgrado, zware industrie en elektriciteitscentrales.

In tegenstelling tot de militaire doctrine van de Golfoorlog kondigt *Allied Force* de aanvallen vooraf min of meer aan. Het zijn 'signalen' om de vijand naar de onderhandelingstafel te dwingen. NAVO-commandanten fronsen de wenkbrauwen, maar meer speelruimte krijgen ze niet van de politiek. De lidstaten van de NAVO sluiten een aanval over land bovendien expliciet uit. Clinton denkt dat niet aan het Congres te kunnen verkopen. Italië, Duitsland en Griekenland zijn mordicus tegen.

Op 24 maart lijkt dat nog geen probleem. Veel verder dan de eerste fase zal de oorlog nooit komen, hopen NAVO-diplomaten. In zijn boek *To End a War* beschrijft Richard Holbrooke de Serviërs als de bullebak van het schoolplein die inbindt zodra een grote krachtpatser zich aandient. 'Zij respecteren alleen macht en een niet-ambivalente en geloofwaardige dreiging om macht te

gebruiken.' Na een week zal Milošević begrijpen dat het menens is, en dan zwicht hij, zo is de *communis opinio*.

'Wij waren erg van onszelf onder de indruk', spot een NAVO-diplomaat. 'De vastberadenheid van Belgrado leek ons blufpoker. Op zijn ergst voorzagen we een zwaar offensief tegen het UÇK.' Hij verklaart het gebrek aan voorstellingsvermogen uit de structuur van de alliantie. 'We zijn een consensusmachine, alle energie gaat naar het zoeken naar eenheid over een strategie. We zijn heel zwak in wat de Amerikanen 'consequence management' noemen: hoe reageert de vijand?' Maar die blindheid heeft ook zijn nut. 'Stel je voor dat we alles vooraf hadden geweten', zegt een NAVO-functionaris. 'Dan waren we nooit begonnen. Optimisme over gebruik van geweld is voor democratieën een voorwaarde om geweld te gebruiken.'

Milošević heeft argumenten om de NAVO te trotseren. Hij hoopt op steun uit Moskou en kan de duiven binnen de alliantie tegen de haviken uitspelen. Een grondoorlog wordt uitgesloten, wat het machtsvertoon van de NAVO ambivalent en weinig geloofwaardig maakt. Het leger verzekert Milošević bovendien dat het UÇK binnen een week is vernietigd. Daarna kunnen de troepen in Kosovo zich verspreiden en wachten tot de eenheid binnen de NAVO breekt.

Crisis

Allied Force, zegt de NAVO, beoogt 'meer menselijk leed en repressie tegen de burgerbevolking van Kosovo te voorkomen'.

Het pakt anders uit: na een week zadelde Belgrado het Westen en de buurlanden op met een omvangrijke humanitaire crisis. De vluchtelingenstroom aan de grenzen van Kosovo zwelt midden april aan tot 40.000 per dag. Servische grenstroepen nemen paspoorten en identiteitspapieren in beslag, schroeven kentekens van auto's, het is niet de bedoeling dat de vluchtelingen terugkeren. Het aantal vluchtelingen loopt op tot meer dan 900.000. Een half miljoen Albanese zwerft dan rond in de heuvels van Kosovo.

Niemand is voorbereid op deze vloedgolf. 'De (VN-vluchtelingenorganisatie) UNHCR had vooraf als zwartste scenario dertig- tot veertigduizend vluchtelingen', zegt Daan Everts, in maart het hoofd van de OVSE in Albanië. 'Maak daar 150.000 van, drongen we aan. Maar dat leek hun onzin. Hun mensen hadden toch veel ervaring?'

Macedonië raakt in paniek. Het kampt met wrijvingen tussen de Macedonische meerderheid en de Albanese minderheid. De regering gooit de grenzen dicht. Zo ontstaat bij grenspost Blace een onhoudbare situatie. Tienduizenden Kosovaren wachten dagenlang in de stromende regen op toelating. In het modderbad zijn geen tenten, geen latrines, geen medische voorzieningen. Pas dan neemt de NAVO de taak op zich vluchtelingenkampen in te richten.

De vluchtelingenstroom is deels een gevolg van operatie Hoefijzer. De grensstreek met Albanië wordt binnen een week ontvolkt, versterkt en van mijnenvelden voorzien. Vanuit het noorden en oosten rukken Servische troepen op, burgers en UÇK-strijders voor zich uitdrijvend. Die stromen naar het zuiden en komen daar in de knel. Anderen vluchten naar de bossen en de heuvels. Zij raken daar geïsoleerd en kunnen worden uitgehongerd.

Militair gezien is het niet nodig ook de grote steden te ontruimen. Toch worden bijna alle Albanese uit de steden Peć en Djakovica na de eerste bommen naar de grens gedreven. In Priština en Kosovska Mitrovica zet de politie complete wijken de grens over. Daarmee hoopt Milošević waarschijnlijk de NAVO-troepen de handen te binden en de buurlanden te destabiliseren.

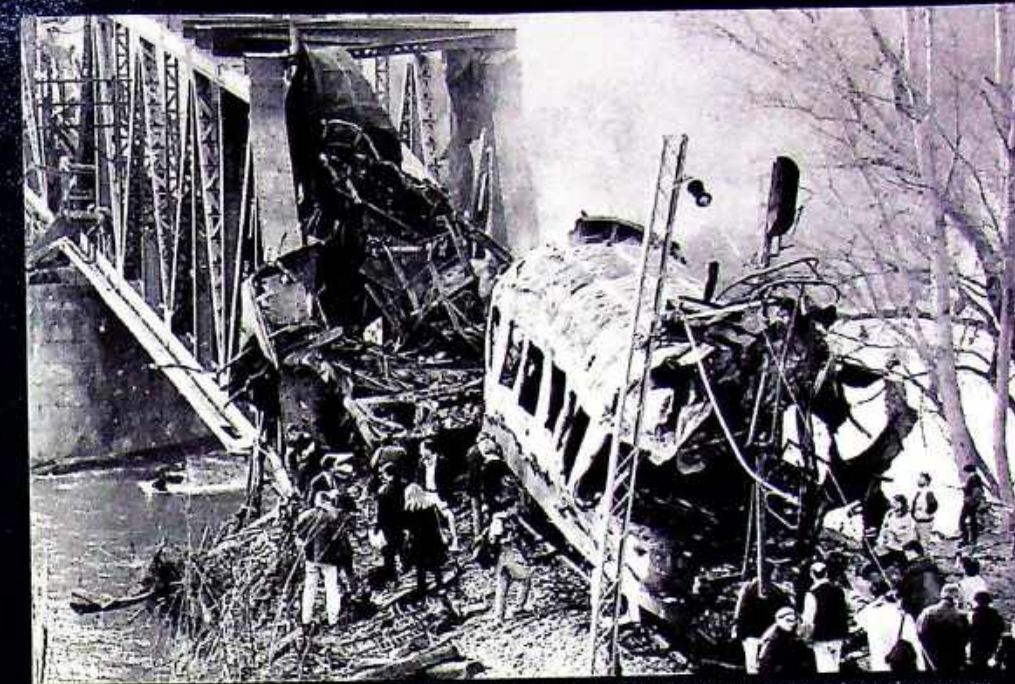
Het platteland wordt gezuiverd volgens een bekend patroon. Het leger of de politie legt een ring rond dorpen en bestookt ze met artillerie en tanks. Daarna trekken Servische politietroepen of paramilitairen het dorp binnen. Het hangt van hun humeur af op welke schaal er wordt verkracht, gemarteld en vermoord, maar geplunderd wordt er altijd. Angst doet de rest: hele dorpen slaan op de vlucht zonder dat een schot is gelost. Toni, de Arkan-Tijger, zegt dat er in maart dodenlijsten klaarliggen van Albanese nationalisten en notabelen. 'Voor dat werk hadden we Bosnische vrijwilligers en waren in Belgrado junk van de straat geplukt. Maar erg georganiseerd verliep het moorden niet. Ze deden maar wat.'

Er bestaat in Kosovo een onderscheid tussen het Servische leger, de politie en paramilitairen, maar vanaf het begin van de oorlog staat de hiërarchie op zijn kop. Formeel is het leger de baas, maar de reservisten hebben inferieure wapens en soms niet eens uniformen. Officieren zijn bang voor de bendeleiders. 'Ze zweetten als ze met hen moesten overleggen', zegt een Servische sergeant-majoor. Arkan's Tijgers zijn heer en meester. Zij opereren discreet, dragen donkergroene legeruniformen zonder emblemen. Maar al snel schuimen ook ongeorganiseerde groepjes mannen met opvallende Tijger-emblemen de dorpen af. Zij hopen Albanese en rivaliserende bendes te intimideren door te doen alsof ze voor Arkan werken. In het kielzog van het leger storten ze zich als een sprinkhanenplaag op de veroverde dorpen. Onderaan de Servische plunderladder staan de zigeuners. Zij mogen de kruimels oppikken.

Garde

De politie fungeert als lichte infanterie. De in paars-blauw gestoken troepen zijn Milošević' pretoriaanse garde. Qua salaris en uitrusting worden ze voorgetrokken boven het leger, hun moreel is ook veel beter.

De 'Frenki's', een elite-eenheid onder de schimmige commandant Franko Simatović,

Een passagierstrein op de brug over de Grdelicka kloof na een voltreffer door de NAVO. Ten minste tien mensen kwamen om en zestien raakten gewond. Fotografie/Milovan Knezevic/AP

...Wij waren erg van onszelf onder de vastberadenheid van Belgrado leek ons

Servische brandweermannen lopen door de resten van de Chinese ambassade in Belgrado, die op 8 mei 'per ongeluk' door NAVO-bommen werd getroffen. Fotografie/Zoran Sinko/AP

We waren doodsbang voor de NAVO

SERVISCHE SOLDAAT:

Viktor (23) uit Krusevac werd op de eerste nacht van de bombardementen opgeroepen voor militaire dienst.

'De oproep kwam bij mijn ouders. Ik wilde niet, dacht dat de oorlog in een paar dagen voorbij zou zijn. Maar op tv zeiden ze, dat je tien jaar gevangenisstraf kon krijgen als je niet opkwam. Voor politieke gevangenen zijn onze gevangenen een hel. Vijf dagen later heb ik me alsnog gemeld.

Na een paar dagen kregen we te horen dat we naar Kosovo moesten. Iedereen was doodsbang. Er werd flink gedronken en gehuild. Normaal duurt de tocht naar Kosovo een paar uur. Nu deden we er twintig uur over, in gammele vrachtwagens die de hele tijd kapot gingen.

Ik belandde bij een artillerie-eenheid. Een stuk of honderd man. Ik was de jongste, de rest was midden dertig. We hadden kleine 100 mm. kanonnen uit 1952. Ze werkten niet en dienden slechts als doelwit. We

lagen in een dorpje tussen Peć en Kosovska Mitrovica. We sliepen op de grond in afgebrande huizen. Ik had mijn eigen slaapzak en bergschoenen bij me. Van het leger had ik alleen een pet en een jack. Er waren niet genoeg uniformen, helmen of kogelvrije vesten. Wij zagen eruit als paramilitairen.

Wij zijn maar één keer ingezet bij echte gevechten. We moesten een Albanees dorpje bestoken tot de inwoners zouden vluchten. Het uçk vluchtte het bos in, de rest - vrouwen, kinderen en bejaarden - zat op een heuvel. Die moesten we naar de grens sturen. We hadden strikte orders om ze over de weg te laten lopen. Het was een vreselijk gezicht, al die oude vrouwen en kleine kinderen. We hebben ze wat eten en drinken gegeven, maar we hadden zelf ook niet veel. Alleen water in blik, bronwater kon je niet drinken. Daar was olie in gegooid om te voorkomen dat het uçk het zou gebruiken. Iedereen had met de vluchtelingen te doen.

We hateren Albanezen omdat ze al meer dan tien jaar terreur uitoefenen. Maar wij zijn geen beroepsmoordenaars. Daarna kwamen we in een dorp waar de huizen nog overeind stonden. We moesten onze geschutsstukken ingraven voor een grondoorlog. Wij hebben het overleefd, omdat we ons niet aan de orders hielden. Er stond niemand bij de kanonnen. Ik was in het bos toen het bombarderen begon. Iedereen rende door elkaar, in ondergoed, zonder geweren. Toen de vliegtuigen wegvlogen, lag de helft van ons materieel aan barrels.

Onze kanonnen stonden op een open veld. De vijand wist precies waar we zaten. Naar onze commandant luisterden we niet.

Van gedeserteerde vrienden hoorde ik later dat de NAVO foto's van ze had gemaakt terwijl ze aan het voetballen waren. Die strooiden ze uit boven hun posities. Toen ze vluchtten, nam de NAVO de militaire politie onder vuur die ze tegen wilde houden.

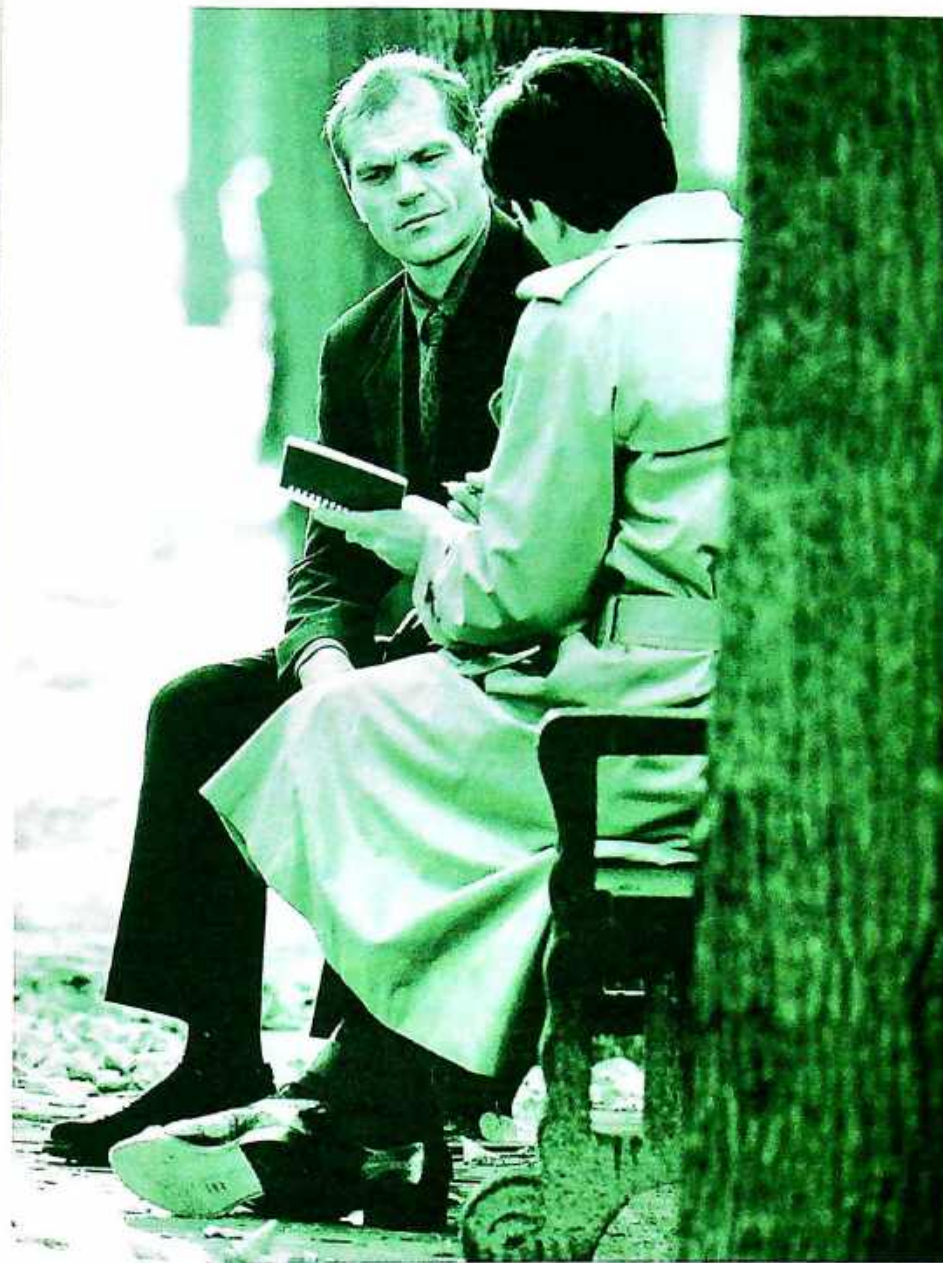
Na de aanval ben ik in het bos gaan slapen. We groeven kuilen in de grond. Zodra de vliegtuigen verschenen doken we onze hollen in. We waren doodsbang. We moesten ook namaakdoelen maken. Boomstammen die op kanonnen leken.

Daar schoot de NAVO op. Servië werd 's nachts gebombardeerd, Kosovo overdag. We luisterden stiekem naar *Radio Free Europe* en de *Voice of America*. Je kon met je eigen ogen zien dat zij de waarheid spraken.

Twintig dagen voor het einde van de oorlog kregen we al demobilisatiepapieren, zonder datum. Het einde van de oorlog was dichtbij, dat wist je. Het was stom om tegen de hele wereld te vechten. We wisten dat onze president Kosovo zou opgeven, net als Kroatië en Bosnië. Hij is niet bepaald een krijgsheer en vecht met tactieken uit de Tweede Wereldoorlog. Als ik weer opgeroepen word, ga ik niet. Ik heb ontzettend veel geluk gehad.'

RENÉE POSTMA

Wie zorgt dat Jan Wouters goed voorbereid de tweede helft ingaat?

De scheidsrechter fluit voor het einde van de eerste helft. Rust. Voor u. Maar niet voor de spelers en hun coach. Want als u nog een keer koffie gaat halen, begint Jan Wouters al aan de voorbereiding van de tweede helft.

Gaan we voor de volle winst? Hoe zorgen we dat we de voorsprong niet uit handen geven? Moet er een extra verdediger bij? Als bank benaderen wij Jan's persoonlijke financiële situatie eigenlijk niet anders.

Ook daar is tussentijdse coaching op zijn plaats. Hoe staat Jan ervoor? Nu, maar ook straks als hij met pensioen gaat. Heeft hij genoeg reserves om goed voorbereid zijn eigen tweede helft in te gaan? Zo niet, dan is een Koopsom Beleggings Polis een goed idee.

Met een eenmalige storting die tot NLG 6.075,- aftrekbaar is, bouwt hij aan een mooi lijfrentekapitaal voor zijn pensioen.

Mocht dat nog niet voldoende zijn, dan is een structurele oplossing geboden. Zoals het Flexibel PensioenPlan. De inleg daarvan kan eveneens in mindering worden gebracht op het belastbaar inkomen.

En zo zijn er nog vele aanvalsscenario's denkbaar. Kunnen uw financiën ook wel wat advies vanaf de zijlijn gebruiken, bel dan 0800-024 07 20, surf naar www.abnamro.nl/financieelplanning of maak een afspraak met een adviseur van uw bank.

Voor financiële coaching ga je naar De bank.

 ABN-AMRO De bank

spelen een hoofdrol in het westen van Kosovo. Deze eenheid van de geheime dienst geldt als de hardste en best getrainde. Ze zijn herkenbaar aan groene of zwarte cowboyhoeden. De Frenki's gaan voorop in de strijd tegen uçk-dorpen; ze zijn er trots op nooit gevangenen te nemen. Frenki 'Jacques' vertelt dat ze in maart opdracht krijgen voorraadjnen van het uçk door te snijden. Burgers dienen daarbij te worden uitgeschakeld. 'Het was waanzin, maar we voerden onze opdrachten uit. We vermoordden alles wat bewoog: bejaarden, mannen, vrouwen, kinderen, koeien, kippen', zegt Jacques.

Hoeveel doden tijdens 'Operatie Hoefijzer' vallen, is nog een open vraag. Het Joegoslavië-tribunaal komt op 11.334 vermisten, het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken schat het aantal doden nu op ruim 8.000. Na het vertrek van de Serviërs graven onderzoekers van het tribunaal in Kosovo 2.108 lichamen op. Dat getal zegt weinig, vertelt een onderzoeker. 'Een patroon is dat Albanezen in een huis werden samengedreven en met handgranaten vermoord. Er werd dan benzine over gesprendeld en alles werd in brand gestoken. In zo'n geval vinden we één intact skelet en een kaakbeen. Wij zoeken lichamen

om sectie op te verrichten, dus melden we dan maar één lichaam.'

Als het platteland medio april is ontvolkt, gaat veel aandacht uit naar het verwijderen van de lijken. Klaarblijkelijk vertrouwt Milošević niet op het behoud van Kosovo: bewijs van oorlogsmisdaden moet worden vernietigd. Als de NAVO beelden toont van 142 verse graven bij het dorp Izbica, wordt dat met bulldozers leeggehaald. Rade, een 22-jarige politiemann uit Peć, herinnert zich dat zijn commandant in woede ontsteekt als hij hoort dat Rades eenheid Albanezen in hun huizen heeft gedood en achtergelaten. Dat moet voortaan in het open veld, beveelt de commandant. Vanaf half april ziet Rade speciale eenheden met trucks en koelwagens langs etnisch gezuiverde dorpen rijden om lijken in te zamelelen. Hun bestemming is onbekend, maar smeltovens bij de staalfabriek van Glogovac en bij Pristina worden vaak genoemd.

Het Joegoslavië-tribunaal onderzoekt deze verhalen over het vernietigen van lijken. 'Dat raakt het hart van genocide', zegt woordvoerder Paul Risley. 'Je kan argumenten dat Servische troepen bij het begin van de bombardementen uit paniek of uit woede spontaan gingen moorden. Maar als er een mechanisme bestaat voor het verwij-

deren van lichamen, zoals we denken, dan valt dat argument weg. Dan is er sprake van opzet en een doelmatige organisatie.'

Verliezen

Intussen neemt de intensiteit van de lucht-aanvallen snel toe. Het aantal NAVO-toestellen stijgt van 400 in maart tot ruim 1.100 in juni. Veertien landen zijn dan bij de luchtcampagne betrokken. Uiteindelijk worden in 78 dagen ruim 37.000 vluchten uitgevoerd en ruim 23.000 bommen en raketten op Joegoslavië afgevuurd, waaronder 329 kruisraketten. De verliezen van de NAVO blijven verrassend laag. Slechts twee toestellen worden neergeshaald.

De vraag is voortdurend hoeveel nodig is om Milošević op de knieën te dwingen. Op 3 april worden voor het eerst ministeries in het hart van Belgrado onder vuur genomen. Daarna volgen bruggen, wegen, televisiestations, partijcentra, de residentie van Milošević, fabrieken van zijn medewerkers, olie-installaties, elektriciteitscentrales. Al gauw schiet de doelenlijst tekort. 'Jongens, geef ons in godsnaam iets om op te schieten', luidt het parool op het NAVO-hoofdkwartier SHAPE. Het fasenplan van *Allied Force* is dan allang losgelaten. 'Feitelijk waren we in april al in fase 7', zegt een

Op kousenvoeten de oorlog in

Frans NAVO-diplomaat. 'We raakten doelen die we tevoren nooit hadden voorzien.' De NAVO improviseert.

De Noord-Atlantische Raad (NAC), het hoogste orgaan binnen de NAVO, staat bij het uitstippelen van de strategie buitenspel. Het enige wat de 19 NAVO-ambassadeurs achteraf te zien krijgen, zijn lijsten met *bomb damage assessment*. 'Wij hadden er vrede mee', zegt een NAVO-diplomaat. 'Want elk besluit dat hier genomen wordt, ligt meteen op straat.' De dagelijkse goedkeuring van de doelenlijst wordt aan secretaris-generaal Solana uitbesteed. Zo zwemt de Raad 78 dagen lang in een vacuüm. De tijd wordt volgemaakt met abstracte debatten.

Kleine lidstaten zijn wel nieuwsgierig hoe de doelen worden gekozen. Premier Kok laat in april naar Brussel bellen of iemand dat niet kan uitzoeken. De Nederlandse missie weet het niet. Om de NAVO-diplomaten niet al te zeer het gevoel te geven dat ze 'op hun kantoor een sigaar mogen roken tot het voorbij is', zoals een van hen het uitdrukt, bezoekt opperbevelhebber Clark steeds vaker Brussel voor briefings. Dat geeft de diplomaten toch het idee dat ze meedoen.

Wie bepaalt dan wel de strategie? 'De kern vormen de Amerikanen. Daaromheen zit een schil grote landen waarvan instemming wordt gevraagd. Daaromheen de kleintjes, die niets weten', zegt een Frans NAVO-diplomaat. Dat de Amerikanen het voortouw nemen, is logisch. De VS leveren het leeuwendeel van de vliegtuigen en voeren 70 procent van de vluchten uit. Zij zijn de enigen die de technologie hebben om doelen in steden te raken zonder veel burgers te doden – het luchtruim boven Belgrado is daarom in Amerikaanse handen. Door hun spionagesatellieten hebben ze praktisch het monopolie op informatie.

De Amerikanen voelen zich niet geroepen alles met hun bondgenoten te delen. 'Ze voldeden niet aan hun minimale plicht tot informatie', meent een medewerker van Solana. Wel houden ze rekening met de grotere partners. Traditioneel voeren de vier grote landen – de VS, Groot-Brittannië, Frankrijk en Duitsland – bij gewichtige besluiten vooraf overleg. Op 3 april belt Chirac met Clinton. Hij wil dagelijks overleg. Vanaf dat moment zijn er rond vijf uur 's middags teleconferenties tussen de ministers van Buitenlandse Zaken van de grote landen. Italië mag aanschuiven. 'Logisch', zegt Francesco Oliveiri, adviseur van de Italiaanse president D'Alema. 'Er waren maar twee landen onmisbaar: de VS en Italië. Zonder Italiaanse vliegvelden was het niet gelukt.' De Fransen staan in het overleg op de rem, maar ook de Italianen, de Duitsers en zelfs de Britten hebben soms bedenkingen over de gekozen doelen. Dat leidt vaak tot uitstel, maar zelden tot afstel van bombardementen.

NAVO-opperbevelhebber Wesley Clark heeft de dagelijkse leiding. Hij is een micro-

'Nederland is min of meer slaapwandeling de Kosovo-oorlog ingegaan', zegt een diplomaat. Het blijft verbazingwekkend dat kabinet en Tweede Kamer zó vurig hebben gehoopt dat president Milošević akkoord zou gaan met een vredesregeling dat zij de NAVO min of meer 'en passant' het mandaat gaven voor de luchtacties. Dat mandaat was bedoeld om de Servische president duidelijk te maken dat het menens was. Het debat tussen kabinet en Kamer ging dan ook steeds over de situatie die zou ontstaan na het zwichten van Milošević, over de veiligheid van waarnemers van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OSSE) die moesten toezien op de naleving van een vredesakkoord. En over samenstelling en commandostructuur van de *Extraction Force*, die in geval van nood voor hun evacuatie zou moeten zorgen. Vooral daarover was de Kamer bezorgd, daarmee hadden de liberale ministers Van Aartsen (Buitenlandse Zaken) en De Grave (Defensie) problemen. De Clingendael-onderzoekers Leurdijk en Zandee beschrijven dit in hun studie *Kosovo, Van crisis tot crisis*.

Op 8 oktober 1998 gebeurt het. Terwijl NAVO-commandant Wesley Clark de *Activation Order* nog aan het voorbereiden is, deelt het kabinet de Tweede Kamer per brief mee dat het zestien F-16's en twee tankvliegtuigen ter beschikking stelt voor eventuele NAVO-luchtacties boven Servië en Kosovo. Het gaat de regering daarbij vooral om 'prompte naleving' door Servië van de net aanvaarde resolutie 1199 van de Veiligheidsraad. De regering beschouwt militair geweld als allerlaatste middel en verbindt daar een lange reeks voorwaarden aan: instemming van alle NAVO-landen, ook over de legitimiteit van de acties, deelname van zoveel mogelijk landen en politieke controle in elke fase van een militair optreden.

Na een overleg met Van Aartsen en De Grave – dat vooral de humanitaire kant van de crisis raakte – gingen de vaste Kamercommissies voor Buitenlandse Zaken en Defensie akkoord met de brief van het kabinet. Een plenair debat werd niet gevoerd. De commissies keurden zo ook een zinsnede uit die brief goed die nog grote betekenis zou krijgen. De Nederlandse bijdrage zou worden ingezet in NAVO-verband, waardoor 'een heldere commandostructuur' gegarandeerd zou zijn.

Vrij vertaald: het lijkt ons niet waarschijnlijk dat het tot luchtacties komt, maar mocht dit wel het geval zijn, dan gaat het om NAVO-acties, uitgevoerd door de NAVO en niet door de nationale regeringen. Die verzekering was misschien mede ingegeven door de herinnering aan het Nederlandse Srebrenica-éché van juli 1995, toen minister Voorhoeve (Defensie) zich in zijn Haagse

bunker geregeld met het strijdverloop had bemoeid en de commandostructuur voor velen onhelder was.

Het uitgangspunt dat het commando van *Allied Force* geheel bij de NAVO lag, leverde het kabinet het verwijt op van 'passiviteit'. 'We hebben voortdurend de indruk willen wegnemen dat we een zelfstandige rol vervulden binnen de NAVO-operaties, we hebben gedaan of het ging om een operatie volgens artikel 5 van het NAVO-Verdrag (dat bijstand verplicht als een van de lidstaten wordt aangevallen)', zegt een ingewijde.

Deze strategie kan veel verklaren. Bijvoorbeeld dat premier Kok, anders dan de presidenten Clinton en Chirac, premier Blair en kanselier Schröder, geen 'nationale toespraak' hield toen de acties begonnen, maar Van Aartsen de mededeling in de Tweede Kamer liet doen. Kok zelf bleef die avond op de Top van de Europese Unie in Berlijn, waar Nederland een belangrijk succes op een heel ander terrein behaalde, een korting op zijn bijdrage aan de Europese Unie voor de komende jaren.

Het Haagse uitgangspunt verduidelijkt misschien ook waarom minister De Grave zich weliswaar dagelijks door zijn chef defensiestaf Kroon liet informeren over *Allied Force*, maar de voorlichting daarover overliet aan de NAVO. De Tweede-Kamerleden kregen zelfs op vertrouwelijke briefings maar schaarse informatie. Ook met de keuze van aanvalsdoelen of met de discussie over de inzet van grondtroepen bemoeide Den Haag zich niet actief. De preciese rol van Nederlandse F-16's in acties werd bepaald in het Italiaanse Vicenza door het luchtmachtcommando van 5 ATAF, dat onder het zuidelijke NAVO-commando (AFSOUTH) valt. De Nederlandse commodore Bakker informeerde Den Haag achteraf per fax over de missies.

Zelfs operationele successen van de Nederlandse F-16's, zoals het neerhalen van een Servische MiG-29, het uitschakelen van 18 Servische helikopters en Galeb-jachtbommenwerpers op de vliegbasis Podgorica in Montenegro, en de vernietiging van drie Servische MiG-29's op de basis Batjanica werden pas bevestigd nadat die in andere hoofdsteden waren gemeld.

In Washington, Londen, Parijs en Berlijn werd de publieke tribune wél actief bespeeld. Hoewel de Nederlanders bijna evenveel missies vlogen als de Britten en tweemaal zoveel als de Duitse Tornado's, is daardoor het verwijt van Haagse passiviteit toch blijven bestaan. NAVO-generaal Short zei het in oktober in zijn getuigenis voor de Amerikaanse Senaat zo: je kunt die Nederlanders echt om een boodschap sturen, ze hebben goed materieel en goede mensen en ze stellen geen lastige vragen.

J.M. BIK

Albanese vluchtelingen die de grens met Albanië niet mogen oversteken; 700 mensen woonden in een kas in het dorp Zrze, tussen Jacovitsa en Prizren (Kosovo), zonder voedsel en medicijnen. Fotografie Olga Rfimanov

manager die bovenop de details zit.

Wanneer Clark zijn hoofdkwartier SHAPE in Mons verlaat, heeft hij altijd een laptop bij zich waarop alle vliegbewegingen van de NAVO te volgen zijn. Zijn dag begint om vijf uur, als hij zijn baantjes zwemt. Om acht uur is er een *deskside-briefing* voor zijn internationale staf, waar de doelen voor de komende 72 uur worden doorgenomen. De generaals van de grote landen nemen die dan mee naar hun politieke leiders. Om kwart voor tien volgt het echte werk: een videoconferentie met louter Amerikaanse generaals, USA-only. 'Daar werden de taken echt uitgezet', zegt een staflid van Clark, die onder enorme druk staat. 'Tientallen keren moest hij 's ochtends Solana bellen omdat de Fransen weer eens dwarslagen. Javier, kan je me helpen, heette het dan'. Hij hoort Clark zeggen dat hij de oorlog veel liever alleen met de Amerikanen had gevoerd.

Indruk

Met de verdrijving van de Albanezen uit Kosovo jaagt Milošević de publieke opinie tegen zich in het harnas. Maar de Servische vastberadenheid maakt aanvankelijk wel indruk in het Westen. In Belgrado zijn dagelijks popconcerten. Als de NAVO de

bruggen van Novi Sad raakt, verzamelen zich elke nacht betogers op de bruggen van Belgrado, met een schietschijf op hun borst.

'We zaten 's nachts met drie gezinnen in de kelder', zegt de Servische journaliste Gordana Igric. 'De kinderen maakten bordes met slogans om mee te betogen. *Clinton-Hitler. Navo-moordenaar*. De mannen stonden de hele nacht met bier op het dak naar de hemel te turen, op zoek naar parachutes van neergehaalde NAVO-piloten.' In de Servische berichtgeving bestaan geen neutrale woorden meer. Het is 'criminele NAVO', 'monsterlijke vliegtuigen', en 'Clinton, de moordenaar van het Zwarte Huis'. Critici zwijgen, zeker nadat de journalist Curuvija wordt doodgeschoten in de portiek van zijn flat.

Een Servische troefkaart is de *collateral damage*, bijkomende schade: burgers die omkomen door afzwaaiers. De eerste afzwaaiers is op 6 april bij het mijnstadje Aleksinac; daar sterven twaalf burgers. In totaal trekken twaalf missers de aandacht: raketten die bussen, treinen of vluchtelingencolonnes raken, een clusterbom op een ziekenhuis en op de markt van Niš, en vooral de Chinese ambassade op 7 mei.

Het regime kent de westerse gevoeligheid. In de nacht van 23 april vernietigen

raketten het hoofdkwartier van de staatszender RTS. Zestien medewerkers komen om. Dat is merkwaardig, want bij alle andere aanvallen op doelen in Belgrado blijken de gebouwen van tevoren te zijn ontruimd. Volgens de Servische journalist Vlado Mares hebben de tv-bazen Milanović en Komrakov in april hun werknemers op straffe van ontslag gedwongen tot nachtdienst, die al snel 'de kerkhofdienst' heet. Als Komrakov vlak na de aanval bij de ruïne arriveert, krijgt hij rake klappen van boze werknemers. Zij denken dat hun collega's zijn opgeofferd om sympathie te wekken in de westerse pers. Op 23 oktober onthullen nabestaanden een gedenksteen voor het RTS-gebouw, een traan van steen. 'Voor de zestien die werden opgeofferd, rust in vrede', luidt de tekst.

De NAVO is op deze zenuwenoorlog onvoldoende voorbereid. De voorlichting draait tot half april op vredessterkte. NAVO-voorlichter Jamie Shea beleeft zijn zwartste dag op 14 april, als NAVO-bommen een vluchtelingenvoerwagen raken bij Djakovica: 64 doden. Shea heeft zelf problemen om van de NAVO-militairen de juiste informatie te krijgen. Eerst moet hij de aanval ontkennen, dan noemt hij het een militair doel. Er was één aanval. Er waren twee aanvallen. De

DRIE STRIJDENDE PARTIJEN

Geen vlucht zal ik vergeten

NEDERLANDSE F-16-PILOOT:

Eenendertig missies heeft hij in zijn F-16 boven Joegoslavië gevlogen. 'En ik zal er mijn leven lang niet één vergeten.' De Nederlandse vlieger, die op de vliegbasis Leeuwarden uitleg geeft over de precisiebombardementen op Servische doelen, wil alleen anoniem praten, uit angst voor Servische represailles.

Toen operatie Allied Force losbarstte, vloog 'Koenraad' bij de Amerikaanse luchtmacht. Hij had er met laserapparatuur leren omgaan, waarmee geleide bommen nauwkeurig naar hun doel worden gedirigeerd. De Nederlandse F-16's op de Zuid-Italiaanse basis Amendola kregen de apparatuur versneld geleverd. De luchtaanvallen met Nederlandse lasergeleide bommen begonnen op 28 april. De geleide bommen zien er op een tv-scherm uit als kleine zwarte puntjes die altijd getweeën in hun doel ploffen.

De NAVO-regie was strak: 'Als

ik een tank zag, moest ik dat eerst 'naar boven' doorgeven.' En dat gold ook voor de *rules-of-engagement*, de gedragslijnen. 'De plaatsen waar in de heuvels vluchtelingen zaten, waren op de kaarten aangegeven. Die boxen werden dagelijks bijgehouden.'

De doelstelling om onbedoelde schade, materieel of menselijk, te voorkomen, beperkte de vrijheid van de piloten bij het uitvoeren van de vluchten. Koenraad kwam een aantal keren met volledige wapenlading terug, omdat hij het doel niet kon vinden. 'Als bewolking de laser zou blokkeren, zou de bom stuurloos verder vliegen. Dus moest ik soms onverrichter zake terug.'

Dat er ondanks deze behoedzaamheid af en toe iets grondig mis ging, zit hem ook niet lekker. 'Natuurlijk baalden we van die missers, zoals met die trein die over die brug reed - daar waren geen Nederlandse toe-

stellen bij, trouwens. Maar daar is gewoon niks aan te doen. Noem het bedrijfsongevallen.' Persoonlijk konden de piloten deze 'bedrijfsongevallen' betreuren, officieel trof hen geen blaam. 'De leiding had van tevoren iedere verantwoordelijkheid voor *collateral damage* op zich genomen.'

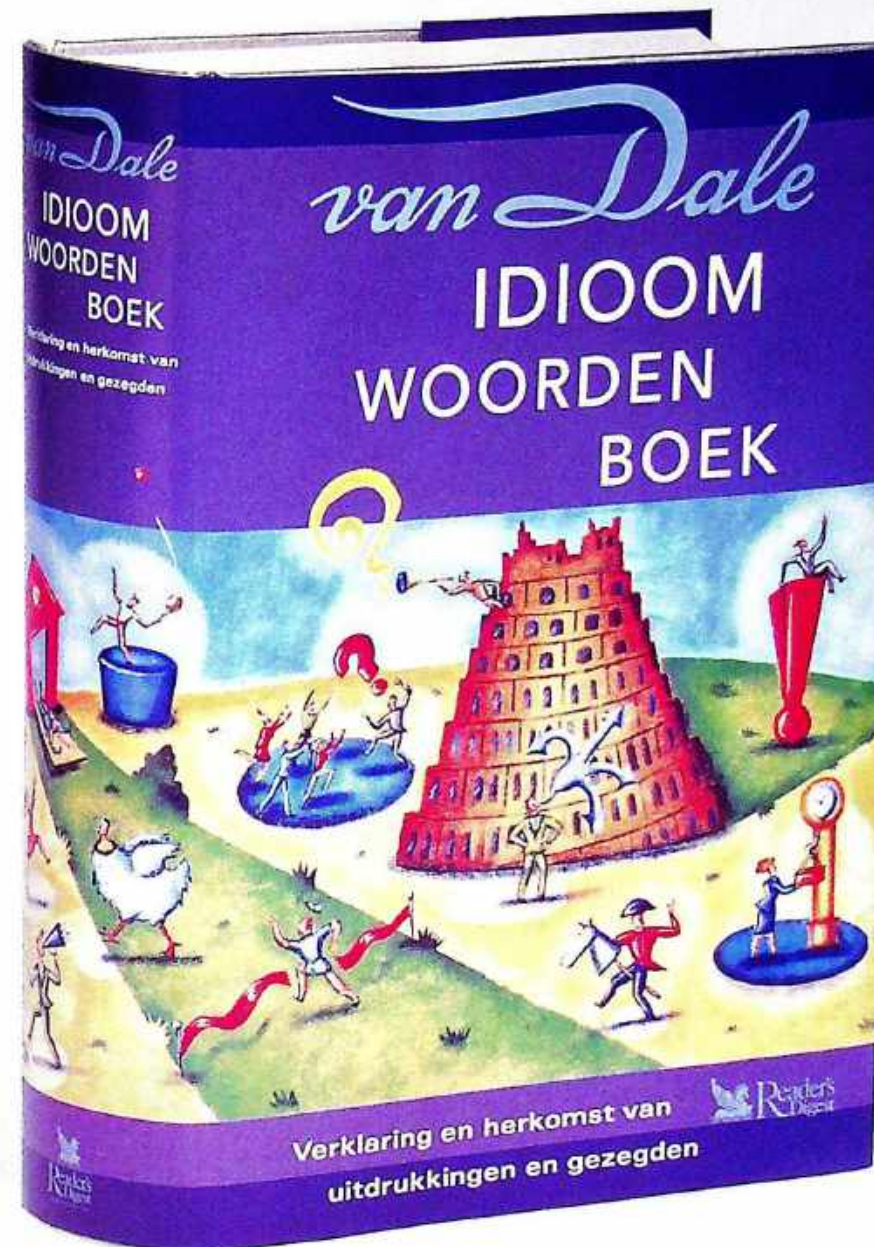
Koenraad twijfelt geen moment wie er verantwoordelijk was voor de aanval op het vluchtelingenvoerwagen waarbij tientallen slachtoffers vielen. 'Dat waren wij niet. Punt. Je hebt de beelden gezien. Die tractoren met aanhangers zaten vol kogelgaten en er lagen overal hulzen. Bommen hadden daar niks mee van doen.'

De eigen veiligheid speelde bij de NAVO-vluchten een grote rol. De jachtbommenwerpers bleven meestal boven de vijf kilometer. Koenraad maakt zich nog kwaad over de manier waarop deze voorzichtigheid in de pers is afgeschilderd. 'De pers sugge-

eerde voortdurend dat het ergens laf was om op 15.000 voet te blijven vliegen. Je vliegt dan inderdaad boven het plafond van de Joegoslavische luchtdoelartillerie. Maar wat ze er niet bij vertelden, was dat het bereik van de luchtdoelraketten veel hoger ligt. Je wil niet weten hoe vaak er op me is geschoten. We zagen heel vaak stipjes omhoog komen. Eén keer kwam er op nog geen 150 meter een SAM-6 langs. Dat was echt kantje boord.'

Wat vindt Koenraad van de berichten dat de NAVO-piloten vooral opblaastanks en houten vliegtuigen hebben bestookt? 'Eerlijk is eerlijk: sommige *decoys* zijn zo goed gemaakt dat je het verschil niet ziet. Dus onze bommen zullen daar vast wel eens op terecht zijn gekomen. Maar het enige wat telt is dat het Servische leger zich heeft teruggetrokken.'

MENNO STEKETE

Vers van de pers!

Dat is een van de uitdrukkingen in het nieuwe Van Dale Idioomwoordenboek. Daarin wordt - in woord en beeld - de verklaring en herkomst van duizenden uitdrukkingen, gezegden, zegswijzen en spreuken gegeven. Nu bij uw boekhandel voor f 135,-.

van Dale

www.vandale.nl

verwarring is compleet.

Als Shea die avond zijn wonden likt, krijgt hij van een vriend te horen dat Clinton en Blair elkaar hebben gebeld. Zo kan het niet langer, hebben de leiders besloten. Blair stuurt zijn *spin doctor* Alistair Campbell naar Brussel, Shea's team van zeven man wordt uitgebreid met twintig voorlichters. Campbell arriveert met een nieuwe mediastrategie. Elke dag moet gewerkt worden met een helder script. Met de komst van Campbell wordt de grens tussen informatievoorziening en propaganda overschreden, menen sommige westerse journalisten. 'Volslagen *crap*', zegt Campbell nu. 'Maar het kan me niet schelen of je het propaganda noemt of niet. De westerse media-operatie was nodig om de Servische leugenmachine van repliek te dienen.'

De NAVO liegt niet, maar verzwijgt sommige zaken en verstrekt vage cijfers. Missers geeft de NAVO in de regel wel snel toe. Bij de aanval op de Chinese ambassade op 7 mei werkt de voorlichting soepel. Wesley Clark heeft die avond uitgekozen voor zijn *Big Bang*. Er zijn 35 doelen in het hart van Belgrado vastgesteld. Hotel Jugoslavia, het hoofdkwartier van Arkan, is het hoofddoel. De Fransen hebben zich daar lang tegen verzet uit angst voor burgerslachtoffers. 'Milošević moest die avond echt zien dat het ons ernst was, dat zijn mensen nergens veilig waren', zegt een NAVO-functionaris.

Het wordt een catastrofe. Rond middernacht treffen drie raketten van een Amerikaanse B-2 de Chinese ambassade. Er vallen drie doden: een journalist, twee

spionnen. Een triomfantelijk persbericht van Clarks medewerkers wordt de volgende ochtend net op tijd onderschept. Daarin wordt pas in de laatste alinea een klein regelkje besteed aan de Chinese ambassade. Een dag later hebben de voorlichters een uitleg: de piloot dacht een directoraat bewapening van het Joegoslavische leger te treffen. De schuld ligt bij de CIA.

Kritiek

Op de eerste dag van *Allied Force* zegt president Clinton: 'Het is niet mijn bedoeling onze troepen naar Kosovo te sturen om een oorlog uit te vechten.' Die uitspraak lokt steeds meer kritiek uit. De Duitse generaal Klaus Naumann, het hoofd van het militair comité van de NAVO, gaat begin april met pensioen, 'als een kapitein die in een storm per helikopter van zijn fregat wordt gehaald', zoals hij zelf zegt. De generaal heeft kritiek. 'Men moet zijn tegenstander altijd in het ongewisse laten over de risico's die hij loopt', zegt hij dan. Na verloop van tijd worden Clintons uitspraken over een grondoorlog ambivalent. Op 18 mei zegt hij: 'Alle opties liggen op tafel.' De planning voor een grondoorlog is dan al begonnen.

Over een grondoorlog is binnen de NAVO al in 1998 nagedacht. In de zomer komen in Mons en in Brussel 21 scenario's voor luchtoorlogen, landoorlogen en gecombineerde oorlogen op tafel. Daaronder bevinden zich de 'grondopties' B en B-min. B behelst een bezetting van heel Joegoslavië, B-min een bezetting van Kosovo. De NAVO-ambassadeurs stellen in juni de in militaire ogen

minst interessante vraag als eerste. Hoeveel man kost dat? Voor B en B-min 300.000 en 170.000 man, antwoordt Clark. Onverkoopbaar in eigen land, denken de ambassadeurs. De plannen verdwijnen in een lade en zullen nooit meer in de Noord-Atlantische Raad ter sprake komen.

Toch mogen de NAVO-planners half april verder werken aan hun grondopties. Dat is vooral te danken aan de Britse premier Tony Blair. Voor deze 'militaire maagd', zoals Britse defensiekringen hem noemen, is Kosovo een bijna religieuze gewetenskwestie. Blair zegt eerst in het succes van de luchtcampagne te geloven, maar als hij midden april naar de Verenigde Staten reist, klinken andere geluiden. In Chicago citeert hij Bismarcks fameuze uitspraak dat 'de Balkan niet het leven waard is van één Pommerse grenadier'. 'Tedereen die de door tranen bevlakte gezichten van de honderduizenden vluchtelingen heeft gezien, weet dat Bismarck ongelijk heeft', zegt Blair.

Dit komt Clinton niet goed uit. Hij is bang dat de NAVO-top in Washington op 23 april ontaardt in een ruzie met de lidstaten die niets van een grondoorlog willen weten. Campbell: 'Het pushen van de grondoptie dreigde de alliantie te verbreken.' Blair en Clinton komen tot een vergelijk: Blair zal zwijgen over de grondoorlog, in ruil geeft Solana toestemming de plannen uit te werken. Begin mei is er nog één boos telefoontje uit Washington nodig om Blair rustig te stemmen.

Men is het dan wel eens dat er moet worden bedreigd met een grondoorlog.

Vluchtelingen vechten om brood in het overvolle vluchtelingenkamp in Blace, Macedonië, bij de grens met Kosovo. Fotografie/Peter de Jong/AP

Ambivalentie is daarbij de sleutel. Er moet zoveel gesuggereerd worden dat Milošević zich zorgen gaat maken. En zo weinig dat de duiven binnen de NAVO het kunnen negeren. Apache-gevechtshelikopters worden naar Albanië gestuurd, vergezeld van 3.000 man gevechtstroepen. Ze komen nooit in actie, maar het oogt dreigend. Op 25 mei wordt de omvang van vredesmacht KFOR in Macedonië uitgebreid tot 48.000 man. Het lijken stappen in de richting van een invasiemacht.

Scenario's

Bij het NAVO-hoofdkwartier SHAPE in Mons verrijst in april een maquette van Kosovo waarop de grondscenario's worden uitgebeeld. De Britse en Amerikaanse planners grijpen terug op plan B-min. De voorkeur gaat uit naar een hoofdaanval uit Macedonië en een kleinere aanval via Albanië. De invasiemacht moet zich eerst een weg banen door smalle ravijnen die vol liggen met mijnen. Daarna wordt het eenvoudiger: in Kosovo kan de NAVO-troepenmacht uitwaaiëren en kan de luchtmacht elk verzet wegbombarderen.

Maar Macedonië weigert uitvalsbasis te zijn voor een invasie. De planners moeten dus ook rekening houden met een aanval via Albanië, een logistieke nachtmerrie. Via de grensplaats Kukës loopt één smalle weg naar Kosovo. Die weg wordt in april door Duitse en Italiaanse genietroepen versterkt voor trucks met humanitaire hulp, en ook voor pantserswagens en lichte tanks. Op 31 mei krijgt Wesley Clark toestemming om

de weg te versterken voor zware tanks.

Als de NAVO nog vóór de winter wil binnenvallen, moeten de NAVO-ambassadeurs half juni het groene licht geven, zodat de invasie half september kan beginnen. Op 27 mei komen de ministers van Defensie van de VS, Groot-Brittannië, Frankrijk, Duitsland en Italië in het geheim bijeen in Bonn. Het gesprek duurt bijna zeven uur. Groot-Brittannië stelt 50.000 man ter beschikking, de helft van haar leger. Duitsland en Italië blijven afwijzend, Frankrijk betwijfelt of er nog genoeg voorbereidingstijd is. 'Het werd me duidelijk dat er geen consensus zou komen', zegt de Amerikaanse minister van Defensie, Cohen, achteraf.

Hoewel het Pentagon niet wil weten van een landoorlog en de bijbehorende *body bags*, begint het Witte Huis te schuiven. Op 2 juni zegt Clintons veiligheidsadviseur Sandy Berger tegen een groep experts en critici nog altijd te geloven in de luchttoerlog. Maar Clinton wil tot het uiterste gaan om zijn doel te bereiken: 'De Serviërs eruit, de NAVO erin, de Albanezen terug.' Als de NAVO daardoor in een crisis raakt, dan zij dat zo. 'Overeenstemming is waardevol, maar geen sine qua non', zegt Berger.

Secretaris-generaal Solana maakt zich zorgen. 'De grondoptie bezorgde hem slapeloze nachten', zegt een medewerker. 'Solana had het gevoel dat het de cohesie van de NAVO te boven zou gaan.' Italië en Duitsland, de voornaamste opposanten van een grondoorlog, delen die zorgen. Als die optie op tafel komt, valt het linkse kabinet

van D'Alema, vreest men in Italië. Ook de rood-groene coalitie in Duitsland zou het zwaar krijgen. 'Een debat daarover had de Bondsdag gesplitst', zegt Wolfgang Ischinger, de Duitse staatssecretaris van Buitenlandse Zaken. 'Ik denk dat het 55 procent vóór en 45 procent tegen was geweest. Rampzalig, want het ging om de eerste inzet van Duitse soldaten sinds de Tweede Wereldoorlog.'

Rusland

De ontknoping volgt opmerkelijk snel. Niet in Kosovo, maar in Helsinki, Moskou, Bonn en Belgrado. Na het begin van de luchttoerlog gebruikt Rusland aanvankelijk grof verbaal geschut. Premier Primakov reist op 30 maart naar Milošević, die toezegt te onderhandelen als de NAVO de bombardementen staakt. Rusland reageert woedend als de NAVO dit 'positieve signaal' wegwuift. Russische militairen zinspelen op een kernoorlog.

Halverwege april kantelt de Russische houding. Kranten vragen zich af of Milošević het waard is om de relatie met het Westen op het spel te zetten. President Jeltsin, die tijdens de crisis een heldere episode beleefde, weet zeker van niet: zijn relatie met Milošević is sinds diens steun voor de coup tegen de Russische president altijd koel geweest. De Duitsers, die een extra antenne hebben voor de gevoelens van hun oosterbuur, beginnen een diplomatiek offensief om Moskou binnenboord te halen. Mer Primakov lukt dat niet. 'We hebben de Russen nodig, maar niet deze Russen', zegt

Smilja Juric in Niš, 20'n 250 kilometer ten zuiden van Belgrado, 7 mei 1999. Fotografie/Srdjan Ilic/AP

Zoo
wist
van
Kosovo!

...Als ik geld moet inzetten op deze missie, gok ik op een mislukking...

bondskanselier Schröder na een gesprek met de hard-liner. Minister van Buitenlandse Zaken Joschka Fischer reist naar Moskou, oud-kanselier Kohl belt zijn oude vriend Jeltsin. Die grijpt in. Op 14 april benoemt hij de pro-Westerse ex-premier Tsjernomyrdin tot gezant voor de Balkan. Premier Primakov ruimt even later het veld.

Op 12 april komt Duitsland met een vredesplan voor Kosovo. Het voorziet in een Servische terugtrekking, waarop de NAVO de luchtaanvallen staakt en de vredesmacht KFOR Kosovo binnentrekt, dit alles met de zegen van de VN-Veilighedsraad. De Amerikanen torpederen het voorstel, volgens de Duitsers uit rancune omdat het niet uit Washington komt, volgens de Amerikanen omdat het plan onaf was. Maar op 7 mei accepteren de G8, de grootste industrielanden plus Rusland, een variant op het plan. En in juni verloopt alles zoals de Duitsers zich dat voorstelden.

Neutraal

Op 3 mei luncht Tsjernomyrdin in Washington met zijn oude vriend de Amerikaanse vice-president Al Gore en met Madeleine Albright. Tsjernomyrdin wil een tweede diplomaat om zijn vredesmissie te versterken. Een neutrale Europeaan. Albright suggereert de Finse president Martti Ahtisaari. Die heeft ruime ervaring als bemiddelaar, en Finland wordt voorzitter van de EU. Tsjernomyrdin hapt toe. Wellicht kan Ahtisaari helpen het NAVO-standpunt te verzachten.

Als veteraan van mislukte vredesmissies op de Balkan is de Finse leider pessimistisch. 'Toen (de Amerikaanse onderminister van Buitenlandse Zaken) Strobe Talbott me belde, zei ik dat hij zeker een offerlam zocht', zegt Ahtisaari desgevraagd. 'Als ik geld moet inzetten op deze missie, gok ik op een mislukking, zei ik. Ik ook, antwoordde Talbott.'

De volgende dag belt Tsjernomyrdin Ahtisaari om hem te feliciteren. 'Your quiet days are over', belooft de Rus. Tsjernomyrdin wil meteen naar Belgrado, maar Ahtisaari wil pas gaan als er een gezamenlijk Amerikaans-Russisch standpunt is. Dat beschouwt Ahtisaari achteraf als zijn grootste bijdrage aan de vrede.

In Helsinki zet hij de punten van overeenstemming tussen de VS en Rusland op papier. Drie uur werken de Russen vervolgens aan dat document. De neutrale titel

van Ahtisaari blijkt dan vervangen door de titel 'Principes om een eind te maken aan de NAVO-bombardementen'. 'Dat is een van de weinige momenten dat ik uit mijn slof schoot', zegt Ahtisaari. 'Ik zei: 'Als u een andere titel wilt, heb ik ook een voorstel: "Principes om een eind te maken aan de gruwelijke etnische zuiveringen door Servische strijdmachten in Kosovo, die resulteerden in NAVO-bombardementen". Daarna konden we zaken doen.'

Rusland draait bij. Op 25 mei praat het trio in Stalins vroegere datsja bij Moskou, in een kamertje met drie stoelen. Tsjernomyrdin schuift een vierde stoel aan. Die is voor Milošević, zegt hij. Na dit gesprek besefte Tsjernomyrdin dat de Amerikanen op twee punten niets toegeven: alle Servische troepen moeten Kosovo verlaten bij de intocht van KFOR, en de NAVO levert een substantiële bijdrage aan KFOR.

Rusland vindt dat enkele duizenden Servische manschappen moeten achterblijven en eist een eigen Russische zone in het noorden, waar de meeste Serviërs wonen. KFOR moet bestaan uit troepen van NAVO-landen die geen rol spelen in de luchtoorlog en van neutrale landen. De anderen zijn tegen. Zonder Amerikanen, Britten en Fransen zullen de vluchtelingen niet terugkeren en zal het uÇK zich niet laten ontwapenen. 'Je kan geen geloofwaardige vredesmacht optuigen uitsluitend met je favorieten', zegt Ahtisaari. 'Ik ben gevormd door de VN-missie in Bosnië. Ik wilde niet opnieuw een zwakke of verdeelde vredesmacht.'

Doorbraak

Een gesprek in Moskou levert niets op, maar Ahtisaari weet na een telefoontje met Jeltsin dat de Russen toch een doorbraak wensen. Tsjernomyrdin reist de volgende dag naar Belgrado en keert optimistisch terug. Milošević stemt in met het plan van de G8, zegt hij.

Het overleg wordt voortgezet in het gastenverblijf van de Duitse regering in Petersberg bij Bonn. Daar zegt Tsjernomyrdin dat hij voor 97 procent zeker is dat ze de volgende dag naar Belgrado kunnen reizen. Maar plotseling gaan de militairen in Tsjernomyrdins team dwarsliggen. Er ontstaat een worsteling van dertien uur om elk woord, elke komma. Ahtisaari gaat om vier uur 's nachts uitgeput slapen; er is nog weinig bereikt.

De volgende morgen geeft Tsjernomyrdin toe: alle Servische troepen verlaten Kosovo bij de intocht van KFOR. Later mag wat Servisch personeel terugkeren om mijnen velden te markeren en monumenten en grensovergangen te bewaken. De militairen in zijn gevolg laten weten het absoluut niet eens te zijn met deze concessies. 'Ik heb Tsjernomyrdin leren kennen als een onafhankelijke geest', zegt Ahtisaari daarover droog. De kwestie van het commando over KFOR en de rol van de Russen in Kosovo houdt men bewust vaag; daarover kan later worden onderhandeld.

's Middags staan alle komma's op de juiste plaats. Het vredesplan voorziet in een aftocht van alle Servische troepen, de terugkeer van alle vluchtelingen, ontwapening van het uÇK, een provisorisch VN-bestuur en op termijn zelfbestuur voor Kosovo binnen Joegoslavië. Tsjernomyrdin en Ahtisaari haasten zich naar een klaarstaand Fins vliegtuig. Het vredesplan van twaalf punten is inmiddels de 'Tien Geboden' gedoopt. Joegoslavië heeft het te accepteren, als het woord van God.

In Belgrado gaat het duo direct van het vliegveld naar de conferentiezaal. De ontvangst is niet in de zaal met de lage tafeltjes, de rococo-meubels en de Rembrandt waar de zinloze ontmoetingen zich doorgaans afspeelden. Aan een tafel met een rood laken en flesjes mineraalwater wacht Milošević de onderhandelaars op. Ahtisaari leest de Tien Geboden voor, Tsjernomyrdin zwijgt. Milošević vraagt of de tekst valt te 'verbeteren'. Nee, antwoordt Ahtisaari. Hij heeft geen mandaat om te onderhandelen. 'Er was irritatie, met name bij de Servische president Milutinović', zegt Ahtisaari. 'Er stond dat Kosovo onderdeel bleef van Joegoslavië, maar natuurlijk werd het een protectoraat. Milošević was extreem zakelijk. Hij verhief geen moment zijn stem.'

Een uitnodiging voor een diner slaat Ahtisaari af. Het lijkt hem nuttiger als Milošević meteen zijn politici informeert. De volgende dag aanvaardt het Servische parlement de Tien Geboden. Ahtisaari is verbaasd over de snelheid waarmee de zaken zich ontwikkelen. 'Ik had toch een eindspel verwacht. Dat Milošević een onderhoud met hogere functionarissen had geëist.'

Die avond wordt Ahtisaari met applaus onthaald door de Europese leiders die bijeen zijn in Keulen.

Alleen op de wereld

Waarom bond Milošević in? De verklaring ligt in een combinatie van factoren. Had hij het Amerikaans-Russische vredesplan afgevoerd, dan was Joegoslavië alleen op de wereld geweest. Het Joegoslavische leger begint in mei roest te vertonen. Doordat de troepen zich in zeer kleine eenheden over Kosovo verspreiden, hun luchtfweer sparen, zich ingraven en camoufleren, vinden de NAVO-piloten moeilijk hun doelen. Maar 78 dagen lang naar de hemel kijken zonder weerstand te bieden, is slecht voor het moreel.

De 36-jarige sergeant-majoor Zoran leidt een luchtverdedigingseenheid bij Gniljane. Hij mag niet op NAVO-toestellen schieten. Een recruit doet dat uit woede toch en mist. Het is Zorans eerste en laatste gevechtsactie. De eerste weken heerst er onder zijn troepen een stemming van opgefokt nationalisme. Dan raakt de fut eruit. Een kolonel houdt nog politieke bijeenkomsten in de avond-schemering, met drank en muziek. Op 12 mei raakt een raket een voedseltransport waarbij zes reservisten sterven. Zoran escorteert de lichamen naar Montenegro. Als de vader van de 18-jarige Dragan Bosković de doodskist opent, blijkt alleen het hoofd van zijn zoon intact.

Milošević laat Kosovo leegplunderen, en daarna geeft hij het aan de NAVO, zeggen de

soldaten tegen elkaar. 'Hij vertrouwt de paramilitairen meer dan ons. Zij worden betaald met het bloed van reservisten.'

De demoralisering van het leger is niet langer een geheim als eind mei duizend reservisten bussen kapen en Kosovo verlaten. Ze willen best tegen de NAVO vechten, maar zich niet 'als vogeltjes laten afmaken'. Een betoging van hun ouders in de stad Kruševac is even tevoren door de politie uiteengeslagen. Het regime durft niet in te grijpen uit angst dat de muiterij zich verspreidt.

Het verslagen gewaande uÇK veert in de laatste weken van mei op. De NAVO-luchtvloot beperkt de actieradius van de Servische politie en de paramilitairen. Vanaf half mei worden uÇK-dorpen niet meer aangevallen, zegt Zoran. Ramush Haradinaj, uÇK-commandant van West-Kosovo, zegt dat zijn strijders aanvankelijk slechts de tactiek van de schaar volgden: 'verbindingen tussen Servische eenheden tijdelijk verbreken'. Maar in mei verlopen de gevechten in West-Kosovo, de brandhaard van het Albanese verzet, steeds chaotischer. Omdat ook de paramilitairen beginnen te geloven dat Kosovo wordt opgegeven, richten ze zich nog louter op buit. Als het uÇK het Servische dorp Gorazdevac tien dagen lang bezet weet te houden, verkoopt een bende hen honderd kisten sigaretten van tien kilo.

Een andere bende steelt de opbrengst, waarop een Servisch oorlogje losbarst, waarbij een paramilitair sterft.

Het leger doet mee. Tegen betaling leggen ze over de rivier Beli Drin een pontonbrug, speciaal voor Arkans vrachtwagens. Bij de terugtocht zien KFOR-militairen rijen legertrucks met huisraad naar het noorden rijden.

Het uÇK vat moed. 'Eerst durfden mijn mannen niet aan te vallen. Ze waren bang. Later ging het beter. De laatste drie weken hebben we onophoudelijk gevochten', zegt een uÇK-commandant.

Vanaf eind april verbetert ook de samenwerking tussen de NAVO en het uÇK. Bij Kukës assisteren Britse en Amerikaanse troepen de Albanen met training, materieel en proviand. 'Tussen de Amerikanen en ons groeide een stille overeenkomst. Wij waren hun vooruitgeschoven post', zegt uÇK-commandant Fatmir Lima. Het uÇK geeft informatie over Servische troepenbewegingen door aan het NAVO-hoofdkwartier SHAPE. Het uÇK fungeert als *forward air controller* van de NAVO; de NAVO als luchtmacht van het uÇK.

De ontvolking van Kosovo heeft het uÇK volgens schattingen van het Pentagon tien-duizend nieuwe recruten opgeleverd, een verdubbeling van de omvang. Ze worden getraind in Noord-Albanië en trekken

Kosovo binnen via een corridor bij de berg Pastrik, even ten westen van de stad Prizren. Eind mei omsingelt een Servische overmacht de uck'ers op de berg. Wesley Clark wil de berg niet in Servische handen laten vallen. Mocht het tot een grondoorlog komen, dan kan de corridor nog van nut zijn. Op 7 juni vallen B52-bommenwerpers de Servische stellingen aan. 'Het was een slachting', zegt Fatmir Lima. 'Meer dan 200 Servische soldaten kwamen om.' Dat is de vraag: achteraf worden nauwelijks wrakken van Servische tanks gevonden.

Voor Servische generaals ziet het slagveld Kosovo er steeds bedenkelijker uit. De landoorlog zou wel eens net zo geleidelijk kunnen beginnen als de luchtoorlog.

Russische bezetting

Zover laat Milošević het dus niet komen. Op 10 juni tekent het Joegoslavische leger een terugtrekkingsplan. Alle troepen verlaten binnen elf dagen Kosovo, op de hielen gezeten door binnentrekkende KFOR-troepen. Diezelfde dag bekrachtigt de Veiligheidsraad het vredesplan voor Kosovo in Resolutie 1244.

Dan krijgt de oorlog nog een vreemd staartje. Eén dag voordat KFOR Kosovo binnentrekt, verlaten tweehonderd Russische SFOR-soldaten hun bases in Oost-Bosnië en rijden via Servië naar Kosovo, waar ze het vliegveld van Priština bezetten. Het is de wraak van de Russische militairen op de concessies van Tsjernomyrdin in Bonn. Het persbureau Itar-Tass meldt dat zes Iljoesjin 76-vrachtvliegtuigen klaarstaan op de vliegvelden van Rjazan, Ivanov en Pskov. Zij

moeten duizend man verkenningstroepen naar Kosovo vliegen. Volgens de tv-zender NTV zijn ze in een 'krijgslustige stemming'.

De NAVO is in paniek. Wesley Clark beveelt Britse luchtlandingstroepen die avond het vliegveld Slatina bij Priština te bezetten en de Russische opmars te stuiten. Generaal Sir Michael Jackson, de Britse bevelhebber van KFOR, weigert. 'Voor u begin ik geen Derde Wereldoorlog', zou Jackson hebben gezegd. Jackson heeft de steun van zijn regering, Clark niet. Ook de Russische minister van Buitenlandse Zaken, Ivanov, lijkt niets te weten van deze actie. Aangenomen wordt dat het Russische leger het Kremlin op het laatste moment voor een fait accompli heeft gesteld.

Alles hangt nu af van de houding van Bulgarije en Roemenië. Als zij hun luchtruim openstellen voor de Russen, dreigt een serieuze confrontatie met de NAVO. Sofia en Boekarest doen wat de NAVO van hen verwacht: ze houden de Russen buiten Kosovo. Uiteindelijk komt de Russische hoofdmacht pas aan als de NAVO dat wil. De bezetting van vliegveld Slatina lijkt zo een kolossale grap, goed voor het gebutste Russische moreel. De tweehonderd Russische vredeshandhavers op het vliegveld bedelen al gauw bij de Britten om water en proviand.

Opluchting

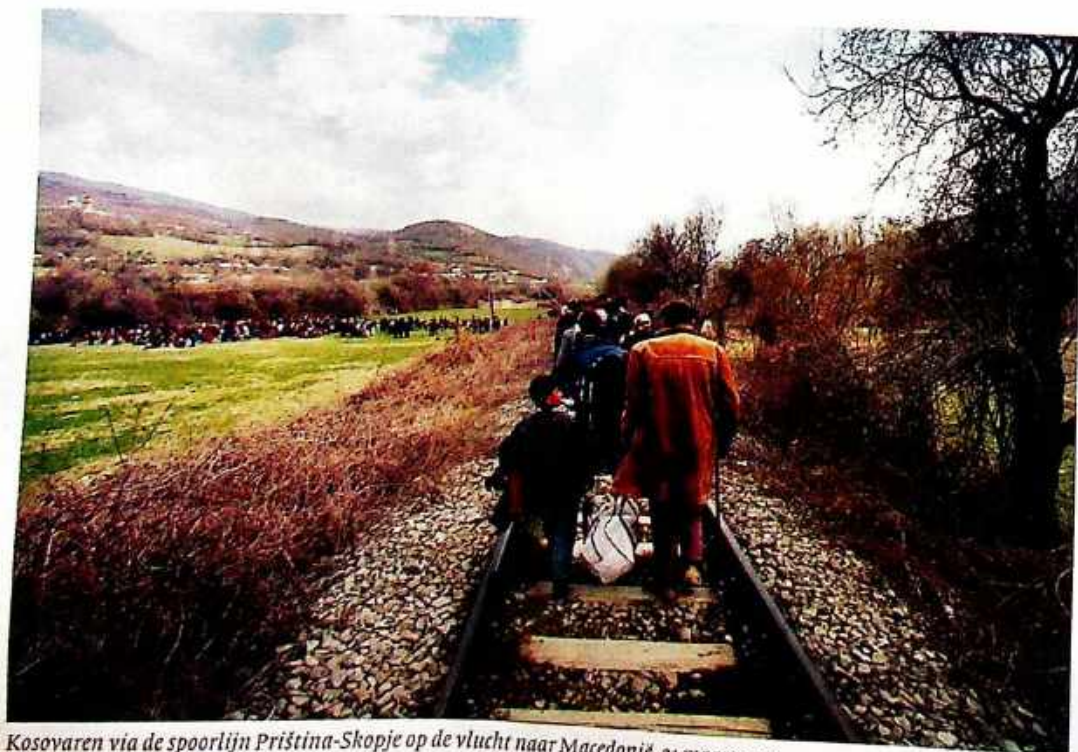
De doelen zijn bereikt: de Serviërs eruit, de NAVO erin. De vluchtelingen laten ook niet lang op zich wachten. 'In Albanië hielden de hulpverleners elke dag zorgelijke vergaderingen over de repatriëring. Ze gingen ervan uit dat de Albanezen de hele winter in kam-

pen bleven', zegt Daan Everts, het huidige hoofd van de OVSE in Kosovo. 'Maar toen KFOR Kosovo binnentrok, ging de exodus weer even hard de andere richting op. De hulpverlener wikt, de Kosovoar beschikt.'

De NAVO struikelde *Allied Force* binnen, improviseerde en won via een sterke diplomatieke eindsprint, oordelen de analisten. Door de verrassende capitulatie van Milošević komt de NAVO met de schrik vrij. Er is achteraf geen stemming van triomf, hooguit van opluchting. De eenheid is bewaard gebleven, ook al dreigde een grondoorlog de NAVO te verdelen. 'Het had niet langer moeten duren', zegt een medewerker van Solana. 'Beter een zwak plan briljant uitgevoerd, dan een briljant plan zwak uitgevoerd', paraphraseert een Amerikaanse senator later Napoleon. Als Bosnië heeft geleerd dat geweld en dreigen met geweld werkt, zal de NAVO daarmee na Kosovo voorzigtiger zijn. 'We hebben onze les geleerd', zegt de Duitse staatssecretaris Ischinger. 'Het is vreselijk moeilijk gebleken 19 lidstaten bijeen te houden. Dit doen we niet snel opnieuw.'

Kosovo is nu een Westers protectoraat, met een bevolking die tien jaar lang is getraind in het negeren van gezag van buiten. En met een wrokkige noorderbuur. 'Servië kan niet zonder Kosovo bestaan', zegt de Joegoslavische minister van Buitenlandse Zaken Jovanović. 'Kosovo was al eerder tijdelijk geen deel van Servië. Maar Kosovo is altijd naar Servië teruggekeerd.' M

Voor een uitgebreide versie van deze reconstructie zie Dossier Kosovo: www.nrc.nl

Kosovaren via de spoorlijn Priština-Skopje op de vlucht naar Macedonië, 31 maart 1999. Fotografie Maurice Boyer

Tussen Belgrado en Skopje

Foto's van de oorlog om Kosovo

NRC Handelsblad fotografen Maurice Boyer en Oleg Klimov deden dit voorjaar verslag van de oorlog in Kosovo. Dit fotoboek (87 blz.) is te bestellen door f29,95 (incl. verzendkosten) over te maken op postbankrekening 2896 t.n.v. PCM Landelijke Dagbladen B.V. ACTIES, Postbus 2104, 1000 CC Amsterdam, o.v.v. fotoboek. Bij betaling per giro of bankrekening graag uw adresgegevens vermelden.

NU BIJ TELFORT DIRECTE ZAKEN:

De Motorola V of Ericsson T28s voor slechts f 699,-

In combinatie met een driejarig Plus abonnement. Bij een eenjarig abonnement f 865,-

Ericsson T28s

- De dunste dual band • Gewicht 90 gram
- Stand-by tot 200 uur • Tot 270 min. spreektijd
- Voice dialing • 255 geheugenplaatsen

Motorola V

- De kleinste en lichtste dual band
- Gewicht 83 gram • Stand-by tot 100 uur
- Trilalarm • Tot 180 min. spreektijd

DIRECTE ZAKEN

Ondernemers
bestellen direct via

0800-1710 of www.tdz.nl

Genoemde bedragen zijn excl. BTW. Het aanbod is geldig tot 15 januari 2000 of zolang de voorraad strekt. Vraag naar de abonnements- en actievoorwaarden.

TELFORT DIRECTE ZAKEN is een speciale service van Telfort, afgestemd op de wensen van ondernemers. U kunt hier uw telecomproducten direct bestellen: telefonisch of via internet. Uw bestelling wordt dan binnen 5 dagen op de zaak bezorgd. Als feestelijke afsluiter van het jaar willen wij u nu 2 van de meest exclusieve toestellen van dit moment aanbieden voor een schitterende prijs: slechts f 699,- per stuk, in combinatie met het Telfort DIRECTE ZAKEN Plus abonnement.

TELFORT DIRECTE ZAKEN PLUS ABONNEMENT • Bellen binnen Nederland voor 30 cent per minuut, dag en nacht. • f 51,06 per maand, incl. 150 gratis belminuten. • Als u nu bestelt: de eerste 4 maanden 50% korting op de abonnementskosten. • Niet-gebruikte gratis belminuten kunt u meenemen naar de volgende maand (max. 150 minuten). • En géén aansluitkosten; dat bespaart u f 72,34. • Volumekorting: meer bellen, meer korting. Bespaar 10 tot 23%. • Collega Bellen: 21,2 cent per minuut voor mobiel bellen tussen uw Telfort-toestellen. • Zakelijk Voorkeurnummer: bellen naar één zelfgekozen vast telefoonnummer voor 21,2 cent per minuut. In combinatie met gratis Telfort 1616.

Telfort

Dat praat 'n stuk makkelijker

De NAVO had niet mogen bombarderen...

TWEE STANDPUNTEN OVER DE OORLOG

DOOR STOJAN CEROVIC

En paar dagen na het begin van de NAVO-interventie werd het gerucht verspreid dat Fehmi Agani was vermoord, de vice-president van het LDK (Democratische Liga van Kosovo), toen veruit de grootste partij van de Kosovaarse Albanese. Ik was geschokt. Ik kende Agani, hij was een bijzondere man die nooit bij iemand ook maar enige vijandelijke gevoelens opriep. Rotsvast waren zijn overtuigingen. Hij was voorstander van een onafhankelijk Kosovo, des te opvallender waren zijn gematigde uitspraken en zijn bereidheid om geduldig te onderhandelen.

Het nieuws van zijn dood werd twee dagen later herroepen, maar een maand later bleek dat het bericht alleen maar te vroeg was gebracht. Zijn zoon heeft later verteld dat een paar Servische paramilitairen Agani hadden herkend, gearresteerd en vermoord, terwijl hij Kosovo probeerde te verlaten.

Wie weet was Agani wel bereid zijn leven te geven voor een onafhankelijk Kosovo. Maar het lijdt geen twijfel dat hij, net als vele andere Kosovaarse Albanese, nog in leven zou zijn geweest als de NAVO niet had geïnterveneerd. Tot aan de oorlog waren aan beide zijden ongeveer tweeduizend slachtoffers gevallen in het conflict dat toen een jaar duurde. In die tijd leidde Agani een min of meer normaal leven in Priština, hij was meermalen in Belgrado en reisde naar het buitenland.

De NAVO draagt niet direct de schuld voor zijn dood, maar na het begin van de luchtaanvallen hebben de Servische troepen meedogenloos wraak genomen op de Albanese, zoals Belgrado overigens tevoren had aangekondigd. De interventie heeft zonder enige twijfel bijgedragen aan de humanitaire ramp, het moorden en de massale verdrijving, om vervolgens, na de terugtrekking van de Serviërs, de terugkeer van de Albanese mogelijk te maken. Daarop begon het vermoorden en verdrijven van Kosovaarse Serviërs, welwillend uitgelegd als wraak die te verwachten was. Maar die wraak duurt al veel te lang en treft mensen die volslagen onschuldig en hulpeloos zijn. Het is daarmee nu duidelijk dat het oorspronkelijke uitgangspunt voor de interventie van de NAVO verkeerd was.

De kern van de Kosovo-kwestie was niet de schending van de mensenrechten en de Servische terreur tegen de onschuldige Albanese bevolking, maar een conflict om grondgebied dat bij Servië hoort, maar waar de Albanese de overweldigende meerderheid vormen. Het is juist dat de extreme radicalisering van dit conflict voornamelijk de schuld is van het Servische regime, dat zich bediende van terreur. Maar het is ook onzin om te geloven dat onder de Albanese de liberale, aan de multi-etnische samenleving verknochte democraten de overhand hebben. Het gaat hier om een separatistische beweging!

Milošević behandelde Kosovo als een binnenlands probleem voor Servië. Maar vorig jaar stemde hij in met de komst van internationale waarnemers. Dat bracht een zekere rust, maar deze missie is nooit op volle sterkte gekomen. De internationale gemeenschap leek niet het geduld en de wil te hebben om Kosovo de volle politieke aandacht te geven. Vanuit Westers perspectief is het gebied politiek oninteressant, maar militair des te meer.

Hoe het ook zij, de interventie van de NAVO heeft het pleit beslecht. Zo is de mogelijkheid geschapen dat Kosovo onder de Albanese komt te vallen, op zich niet eens zo'n slecht idee. Erger is dat de hele regio totaal is gedestabiliseerd, en dat het militante extremisme noch in Servië noch onder de Albanese is verslagen.

Milošević is nog altijd aan de macht, en het was van meet af aan duidelijk dat luchtaanvallen alléén zijn regime niet ten val zouden brengen. Aan de andere kant hebben de komst van de NAVO-troepen in Kosovo, en de formele opheffing van het UÇK geen einde gemaakt aan de terreur tegen de rest van de niet-Albanese bevolking. Daarvoor heeft Agani zijn leven niet gegeven, en het is ook niet wat veel goede Albanese willen.

Er is geen enkele positieve ontwikkeling op gang gekomen. Servië blijft internationaal geïsoleerd, de sancties blijven van kracht, onder een president die is aangeklaagd wegens oorlogsmisdaden en die zijn positie met alle mogelijke middelen zal verdedigen. Hij heeft al laten zien dat hij bereid is te doden en met geweld en verhevigde repressie te reageren op protesten van de oppositie. Op dit moment valt niet te verwachten dat Milošević zich op korte termijn zal blootstellen aan het risico van echte verkiezingen. En zolang dat duurt, zal de toestand in de regio niet normaliseren.

Vooraf onduidelijk is hoe het stabiliteitspact voor de Balkan kan worden ingevoerd met uitsluiting van Servië, dat het centrum en de belangrijkste bron van instabiliteit van diezelfde Balkan vormt. Misschien was het politiek verstandiger geweest als het Haagse Tribunaal gewacht zou hebben met het in staat van beschuldiging stellen van Milošević en het regime in Belgrado niet in een doodlopende steeg had gemanoeuvreerd. Nu dat eenmaal een feit is, is het noodzakelijk de Servische oppositie, hoe die er ook uitziet, te helpen, en onmiddellijk alle sancties op te heffen, met uitzondering van het wapenembargo. De politieke isolering van het regime van Milošević moet gehandhaafd blijven, zodat het regime niet in staat is de opheffing van de sancties politiek uit te buiten.

Het is niet voldoende de oppositie financieel te steunen of op hoog niveau te ontvangen, terwijl het land tegelijkertijd onder sancties zucht. Dat geeft het propagandaparaat van Milošević de argumenten in handen om de oppositie te beschuldigen van collaboratie met hen die het Servische volk straffen. Er is geen hoop dat er een opstand der hongerige horden zal uitbreken. Het regime zit juist te wachten op opstand als excuus voor noodmaatregelen en om verkiezingen te vermijden.

De internationale gemeenschap zou er beter aan doen een positief gebaar tegenover de Serviërs te maken, ook waar het de status van Kosovo betreft.

Het ziet er namelijk naar uit dat we het idee van een multi-etnisch Kosovo moeten loslaten, omdat de internationale troepen klaarblijkelijk niet in staat zijn de niet-Albanese bevolking te beschermen, en dat ook officieel toegeven. Bovendien is het zonneklaar dat Kosovo nooit meer een deel van Servië zal zijn, omdat de Albanese dat onder geen beding zullen accepteren.

Nu dit een feit is, zie ik niet in waarom de opdeling van Kosovo niet kan worden toegestaan, zelfs als dat zou leiden tot de afscheiding van een klein, overwegend Servisch deel. Als de huidige situatie leidt tot een verandering van de grenzen van Servië, begrijp ik niet waarom de grenzen van Kosovo op eens heilig zijn. Blijven aandringen op multi-etniciteit heeft precies het tegenovergestelde effect. Deze keer geeft de internationale gemeenschap de schuld daarvoor aan de Albanese, in plaats van de realiteit te aanvaarden en de verantwoordelijkheid voor haar eigen daden te nemen.

Stojan Cerovic is commentator van het Servische weekblad Vreme.

...maar dan had ik niet meer geleefd

DOOR VETON SURROI

Op de avond van de 24ste maart van dit jaar doolden honderdduizenden Kosovaren rond op weg naar oorden die niet hun thuis waren. Sommigen waren al bijna een jaar onderweg, mensen uit Drenica, mensen uit Decani, mensen uit de buurt van Podujevo – allen in 1998 verjaagd door de Servische strijdkrachten tijdens wat genoemd werd een antiterroristische operatie.

Diezelfde avond doolden op hun manier ook de politieke leiders rond in hun politieke habitat. Tien jaar al teerden ze op het geduld van de Kosovaren, terwijl ze probeerden het regime van Milošević op de knieën te krijgen met een pacifistisch beleid dat nog het meest leek op nietsdoen en afwachten. Ze waren gaan onderhandelen in Rambouillet en Parijs, ikzelf inclusief, hopen dat de kwestie-Kosovo eindelijk in handen van de grotere mogendheden zou worden gegeven.

En in de bossen van Kosovo, hun eigen habitat, doolden ook de strijders van het UÇK, die hetzelfde voelden als de passieve politici, maar dan in sterkere mate: dat de kwestie-Kosovo in handen van de machten der aarde zou worden gegeven, was een grote opluchting voor een gewapende beweging die de moed had gehad een zeer ongelijke strijd aan te gaan met de moordmachine van Milošević, maar die niet over de training, de wapens of het organisatievermogen beschikte om de beslissende slag binnen te halen en Kosovo te bevrijden.

Als de eerste bommen vielen, zou het verleden eindigen en een volstrekt nieuw tijdperk beginnen, een tijdperk van bevrijding. Maar stel dat de geschiedenis nu eens een andere loop zou nemen...

Dat was ons grote dilemma bij de onderhandelingen in Rambouillet. De landen van de NAVO hadden bij herhaling dreigementen tegen Milošević geuit, en hij had gereageerd door hen verder uit te dagen. Telkens wanneer hij te horen kreeg dat de NAVO niet werkeloos zou toezien, deed Milošević er nog een schepje bovenop. Terwijl in het voorjaar van 1998 een delegatie van Kosovaren met president Clinton sprak, en deze ons nogmaals verzekerde dat de VS geen herhaling van Bosnië zouden toestaan, was Milošević op hetzelfde ogenblik bezig 20.000 Kosovaren uit Decani en omgeving te verjagen om zo een tien kilometer brede corridor tussen Kosovo en Albanië etnisch te zuiveren.

Maar als de belofte die in Rambouillet was gedaan, namelijk dat het slotdocument geldig zou zijn en er tegen Servië geweld zou worden gebruikt als het zich niet bereid toonde tot een regeling, vals zou blijken te zijn, wat dan? Of, erger nog, als een deel van de Kosovaarse delegatie niet bereid zou zijn het akkoord te ondertekenen – zoals inderdaad in Kosovo is gebeurd – waarmee men de kans om de NAVO in de kwestie te betrekken dreigde te verspelen?

Ik heb destijds de situatie waarin we ons bevonden vergeleken met die van de Koerden. Aan hun lot overgelaten zouden de Kosovaren in hun strijd tegen Milošević een veel groter leger tegenover zich vinden dat vrijelijk en met even grof geweld als voorheen tegen de burgerbevolking zou kunnen optreden.

Maar zelfs dat had nog niet eens het eind van het liedje hoeven te zijn. De Servische strijdkrachten hadden ook nog hun grootste 'antiterroristische operatie' kunnen uitvoeren, de beruchte 'Operatie Hoefijzer'. Meer dan een miljoen mensen had het leger uit hun huizen kunnen jagen – op zijn gemak, want het zou zes tot negen maanden de tijd hebben gehad. Rondzwerfend in Kosovo zouden de Kosovaren geen andere keus hebben gehad dan te vertrekken.

Dan hadden we geen lange stoeten mensen meer gezien die het Westen deden denken aan Schindler's List, maar families die heimelijk door de bergen van Albanië, via de grensovergangen naar Macedonië, over de grens van Montenegro en verder zouden zijn getrokken. En dan via de inmiddels bestaande transportwegen vanuit de zeehavens van Albanië en Montenegro naar West-Europa. De exodus zou niet het bijbelse beeld van een lange colonne hebben geboden, maar meer weg hebben gehad van een soort cynisch ondergronds toeristisch arrangement, waarbij de straten van West-Europa werden overspoeld met mensen, op de vlucht voor een oorlog waarvoor hun onvrijwillige gastlanden geen afdoende verklaring zouden kunnen bieden.

Sommige Kosovaren zouden de oorlog hebben voortgezet. Met alle mogelijke steun, zich hergroeperend waar het maar mogelijk was, zouden de strijders grenzen noch steunverleners hebben gerespecteerd. De buurlanden Albanië en Macedonië hadden guerrillabases op hun grondgebied moeten gedogen, en regeringen die dat niet wensten zouden de toorn van de strijders van een ontheemde natie over zich hebben afgeroepen. In de steek gelaten door de NAVO, gewikkeld in een wanhoopstrijd met gebrek aan middelen, een strijd die ze met iedere vertrekkende Kosovaar verder verloren, zouden de strijders hun toevlucht nemen tot extreme tactieken. Een volk dat zich in oorlog waande zou zich binnen het jaar in alle hoofdsteden ter wereld richten tegen alles wat ook maar zweemde naar Servische bezittingen. Sommige Kosovaren zouden stateloze zwervers worden, bereid zich te vestigen in elk land dat hen wilde opnemen, anderen zouden steeds verder zijn geradicaliseerd tot strijders voor wie het oorlogsrecht niet bestaat.

De NAVO-landen zouden oproepen tot onderhandelingen, en Milošević zou uiteindelijk ook aan de onderhandelingstafel plaatsnemen, om een soort culturele identiteit te garanderen aan de minder dan twintig procent Kosovaren die in het land waren achtergebleven. Resolutie na resolutie van internationale organisaties zou het recht bevestigen van de Kosovaren om naar hun thuisland terug te keren. Er zouden ook vergeefse verzoeken liggen van het Internationale Tribunaal voor Oorlogsmisdaden in Den Haag dat hun teams toestemming zouden krijgen voor onderzoek op plekken waar oorlogsmisdrijven zijn gepleegd.

In de jaren daarna zouden Kosovaarse gemeenschappen in Vancouver, Dortmund, Maastricht of Luik droeve liederen zingen over het land waaruit zij werden verdreven. De tweede generatie immigranten zou worden gevraagd te vertellen over hun ervaringen in het jaar dat Europa haar ogen sloot voor de etnische zuivering die bij de burens plaatsvond. Er zouden conferenties worden gehouden over conflictbeheersing onder de titel: 'De Kosovo-crisis: hoe dit falen onze houding heeft beïnvloed'. Op seminars zou nog steeds geruzied worden over het aantal doden, waren het er nou 10.000 of minder dan de officiële cijfers?

En ik zou niet meer in leven zijn om dit stuk te schrijven. Iemand die mij gekend had, zou mijn verhaal hebben verteld. Het verhaal van een man die al zijn hoop had gevestigd op de NAVO, die zijn volk zou beschermen, en die verkeerd had gegokt. En daarvoor zwaar had moeten boeten.

Veton Surroi is hoofdredacteur van de Albanese krant Kohaditore in Priština.

De rechter, de slager en de griffier

Door Petra de Koning – Fotografie Janine Schrijver

M

De strijd om Peć ■ Voor de oorlog was Peć een welvarende, goeddeels Albanese stad. Vlak voor de NAVO-bombardementen veegden Servische troepen de stad leeg. Na de oorlog keerden de Albanese terug om op hun beurt de Serviërs te verjagen. Dit is de Koning in de foto's die de ondergang van een koopmansstad. Dit is de Schrijver die foto's maakt van de wederopbouw in Kosovo.

Dertig Servische politiemannen, reservisten, staan in een halve kring voor hun commandant. Het is zaterdagavond, 21 maart. Ze staan in de Groene Zaal van hotel Metohija, in het centrum van de stad Peć, en ze luisteren naar hun commandant Simonovic. Het westen wil de Serviërs uitroeien, zegt hij. De NAVO zal bommen gooien en de overmacht zal enorm zijn. 'Maar jullie, geachte strijders, jullie zijn de zonen van Milos Obilic.'

De Servische ridder Obilic vermoordde in 1389 de sultan, na de nederlaag van zijn aanvoerder prins Lazar tegen de Turken. De commandant pakt een papertje uit zijn borstzak en leest voor wat de Servische prins kort voor de strijd tegen zijn mannen zei: 'Het is beter te sterven in het gevecht dan te leven in schande. Lange tijd hebben wij doorgebracht op deze wereld. Nu zullen we vechten als martelaren en in de hemel eeuwig leven.'

Die zaterdagochtend zijn de waarnemers van de OVSE (Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa) uit Kosovo vertrokken. Bijna vijf maanden hebben ze moeten toezien op een bestand tussen Serviërs en Albanen dat voortdurend werd geschonden. Nu dreigt de NAVO met bombardementen. Maar de Servische eenheden zijn diezelfde ochtend nog begonnen met een groot offensief tegen het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK.

Commandant Simonovic kijkt zijn mannen aan en zegt: 'Het is nu aan ons. Kosovo is Servisch. Niet één Albanen zal hier levend achterblijven, nog niet in een muizenhol.' Hij drukt zijn hand, drie vingers gespreid, tegen zijn borst. De mannen doen het hem na. De commandant roept: 'Voor het heilige kruis en de gouden vrijheid.' Dat riepen de Servische strijders, net voor de veldslag tegen de Turken.

De reservisten herhalen de eed, sommigen met tranen in hun ogen. Dan is er rakija, sterke drank, gestookt in het orthodoxe klooster van Decani, zo'n twintig kilometer buiten de stad. De commandant heeft, zegt hij, nog een boodschap van patriarch Pavle, de hoogste geestelijke van de Servisch-orthodoxe kerk: 'Gods zegen rust op jullie werk.'

Een uur later is de eenheid van Marko (23), zoon van de boekhouder van de fietsfabriek in Peć, op weg naar een Albanen dorp in de Rugova-vallei, niet ver van de grens met de Joegoslavische deelrepubliek Montenegro. In het dorp overnachten driehonderd Albanen schaapherders uit de bergen. De Servische politie in het dorp heeft versterking gevraagd. 'Onze opdracht was', zegt Marko nu, 'jonge mannen doden, alle anderen weggagen.'

Goudsmiden

Peć, in het westen van Kosovo, was een stad van ruim honderdduizend inwoners. Vijftientig procent was Albanen, dertien procent Servisch, en er woonden een paar

duizend zigeuners. Peć was de stad van Albanese goudsmiden en juweliers, en het was de stad van de handel met Montenegro, Servië en Albanië – in auto's, benzine, sigaretten, cosmetica.

In 1989 maakte de regering in Belgrado een eind aan de autonomie in Kosovo. Bijna alle Albanen die bij de overheid of in staatsbedrijven werkten, werden ontslagen. Om te overleven stuurden Albanen hun kinderen naar West-Europa, of ze richtten hun eigen handelsbedrijven op – vaak met groot succes. Ze verdienden, of kregen, veel meer geld dan de Serviërs die nog in dienst van de overheid werkten. Maar die hadden de macht, zij heersten in Kosovo: de burgemeester was een Serviër, de politie was Servisch, bijna alle rechters waren Serviërs.

In Peć onderhielden de Albanen goede contacten met de plaatselijke, Servische autoriteiten. De rijkste zakenman van de stad, Sali 'Banana' Nimani, rijk geworden in de bananenhandel, werd beschermd door een Servische politie-eenheid. Daar betaalde hij zestigduizend Duitse mark per maand voor.

Serviërs en Albanen deden hun zaken op kantoor, uit het zicht. Alleen Albanen die openlijk loyaal waren aan het Servische regime, kwamen in Servische restaurants.

Voor jongeren golden die regels niet: de wat beter opgeleide Albanen en Serviërs tussen de vijftien en vijfentwintig gingen samen naar Servische of Albanese cafés en discortheken. Servische jongens brachten hun Albanese vrienden in contact met Servische meisjes – die kon je veel sneller zoenen en aanraken dan Albanese meisjes. Albanese jongens, die meer geld hadden dan hun Servische vrienden, betaalden vaker de rekening.

De Albanen van de stad moesten weinig hebben van de Albanen in de dorpen. Die noemden ze 'katundarë', achterlijke boeren. Er waren ook maar weinig Albanese jongens van Peć die zich aansloten bij het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK, het UÇK was van het platteland. De afkeer was wederzijds. In de dorpen werd gezegd dat een jurk van Drenica, een berggebied in het midden van Kosovo, in de strijd evenveel waard was als vijf broeken van Kapesnica, een wijk in Peć. Als er zich al eens een stadse strijder aanmeldde, werd die door de UÇK-commandant onmiddellijk naar de frontlijnes gestuurd.

Wolven

In de Rugova-vallei, die begint bij het orthodoxe klooster aan de rand van de stad, had zich al begin maart een groep van dertig paramilitairen uit Servië gevestigd. Ze noemen zich *de Wolven van de Verdoemde Bergen* – zo heet het gebergte bij Peć. Aan het begin van de avond snuiven ze heroïne, dan gaan ze op pad in vijf donkergroene Lada's. Ze rijden een dorp in, roven geld en goederen, verjagen vrouwen, kinderen en bejaarden, en ze doden jonge mannen. Hun comman-

dant Ruja heeft hen verboden vrouwen te verkrachten. Hij blijft niet lang boos als iemand zich niet aan dat verbod houdt. Op zaterdag 21 maart sluiten politiereservisten uit Peć zich bij de Wolven aan. Ook zuidelijker, in het grensgebied met Albanië, worden dat weekend en de dagen erna posities ingenomen, dorpen omsingeld en aangevallen.

Op 24 maart, 's ochtends vroeg, gaat het gerucht dat Belgrado is gebombardeerd. Het is woensdag, marktdag in Peć. De meeste Albanen blijven die middag binnen.

De laatste maanden waren de vriendschappen tussen Albanen en Serviërs minder hartelijk geworden. In het voorjaar van 1998 was de strijd begonnen tussen Servische eenheden en het UÇK. Er werd gevochten in de bergen en de bossen, maar in de stad bleef het rustig. Op een maandagavond in december kwam er aan die rust een eind: zes Servische jongens werden doodgeschoten in café Panda, naast het gymnasium in Peć.

Serviërs en Albanen belden elkaar nog wel, ze zochten elkaar thuis op, maar op straat en in de cafés meden ze elkaar.

Plaatselijke politiecommandanten hadden hun eigen paramilitaire eenheid opgericht, Munja (Bliksem). Albanese jongens werden gearresteerd. Soms werden hun lichamen buiten de stad gevonden. Munja leden pestten en vernederden de Albanen. In het weekend, 's avonds, trokken ze vrouwenkleden aan, zetten pruiken op, en gingen naar cafés om Albanen in elkaar te slaan. In januari had Vidimir Salipur (29), de leider van Munja, bij de ingang van café-restaurant Mozart, in het centrum van de stad, een Albanese vlag op de grond gelegd. Wie binnenkwam, moest op de vlag zijn voeten vegen.

Reservist

Tegen zijn Albanese vrienden had Milan Topalovic (25), chauffeur van een internationale hulporganisatie in Peć, gezegd dat hij weg zou gaan uit Kosovo. Hij wilde, zei hij, niet als reservist worden opgeroepen. Milans vader was een bekende Albanese mensenrechtenactivist, met wie zijn Servische moeder een verhouding had gehad. Zijn vader werd in 1990 doodgeschoten door de Servische geheime dienst. Tot zijn twaalfde gebruikte Milan de Albanese achternaam van zijn vader. Maar zijn vaders familie wilde niets van hem weten, ze dachten dat hij op een deel van de erfenis uit was. Op het gymnasium was Milan orthodox geworden, om zijn nek droeg hij een zwaar, verguld kruis. Thuis bewaarde hij nog wel een foto van zijn vader, die hij nooit had gezien, en een officieel document waarin de man erkende dat Milan zijn zoon was. En zijn beste vrienden waren Albanen. Hij vierde islamitische feesten bij hen thuis, zij kwamen met kerst bij hem eten. 'Milan hoorde bij ons', zeggen die vrienden nu.

Maar in de week dat de NAVO begint met

Twee vrouwen uit Peć wachten tussen de puinhopen op de bus.

De wederopbouw in Loxaha. Albanzen voeren herstelwerkzaamheden uit.

bombarderen, kiest Milan voor zijn Servische achtergrond, en tegen de Albanen die hem hadden afgewezen.

Zijn vrienden zijn verbaasd dat hij die woensdagochtend nog in Peć is. Hij zegt dat hij zijn moeder niet alleen wil laten.

Milan meldt zich aan als reservist en wordt ingedeeld bij de eenheid 'voor de zuivering en verdediging van de stad'.

In het dorp Ratish, vijftientig kilometer ten zuidoosten van Peć, viert de uçk-brigade voor het westen van Kosovo, zo'n vijfhonderd man, die avond feest. De eerste NAVO-bommen zijn gevallen. Er is drank, er is een orkest, er wordt gezongen.

Commandant Ramush Haradinaj spreekt. 'Dit wordt het laatste, beslissende gevecht', zegt hij. 'Jullie moeten sterk en dapper zijn. De wereld is met ons.'

Donderdagmiddag horen legerartsen in kazernes in Servië dat ze zich moeten melden in het Dr. Radovan Bulatovic ziekenhuis van Peć. Het ziekenhuis wordt militair hospitaal. Servische eenheden – leger, politie, paramilitairen – zijn al op weg naar het gebied rond de stad. Belgrado gaat ervan uit dat in het westen van Kosovo, bij de grens met Albanië, hevige zal worden gevochten. Peć ligt in de grensstreek met Albanië, en het is maar twintig kilometer van de stad naar de grens met Montenegro. De stad is

strategisch van groot belang: voor de aanvoer van extra eenheden, voorraden, en voor het transport van gestolen goederen uit Kosovo. Een van de mannen van Arkan, bendeleider en zakenman in Belgrado, is al vier weken in Kosovo om dat transport voor te bereiden.

's Avonds stellen Servische militairen hun tanks op rond het ziekenhuis, op een heuvel in het westelijke deel van de stad. Vanaf die heuvel nemen ze de Albanese wijk Kapesnica onder vuur. Huizen branden, mensen vluchten. Op de binnenplaats van de katholieke kerk in Peć houden vijf katholieke families zich schuil. Het zijn juweliërs en zakenlieden, ze behoren tot de rijkste families van de stad. Ze zijn die ochtend beroofd en uit hun huizen gejaagd. 'Zij waren de eersten', zal pater Albert later vertellen. 'Heel merkwaardig. Alsof bij de Servische paramilitairen bekend was dat zij geld hadden.'

Ruzie

Esref Krasniqi (45), griffier bij de rechtbank in Peć, wordt vrijdagochtend 26 maart vrolijk wakker. De zon schijnt, de NAVO-bombardeert, en opeens weet hij zeker dat er een eind zal komen aan de Servische overheersing in Kosovo.

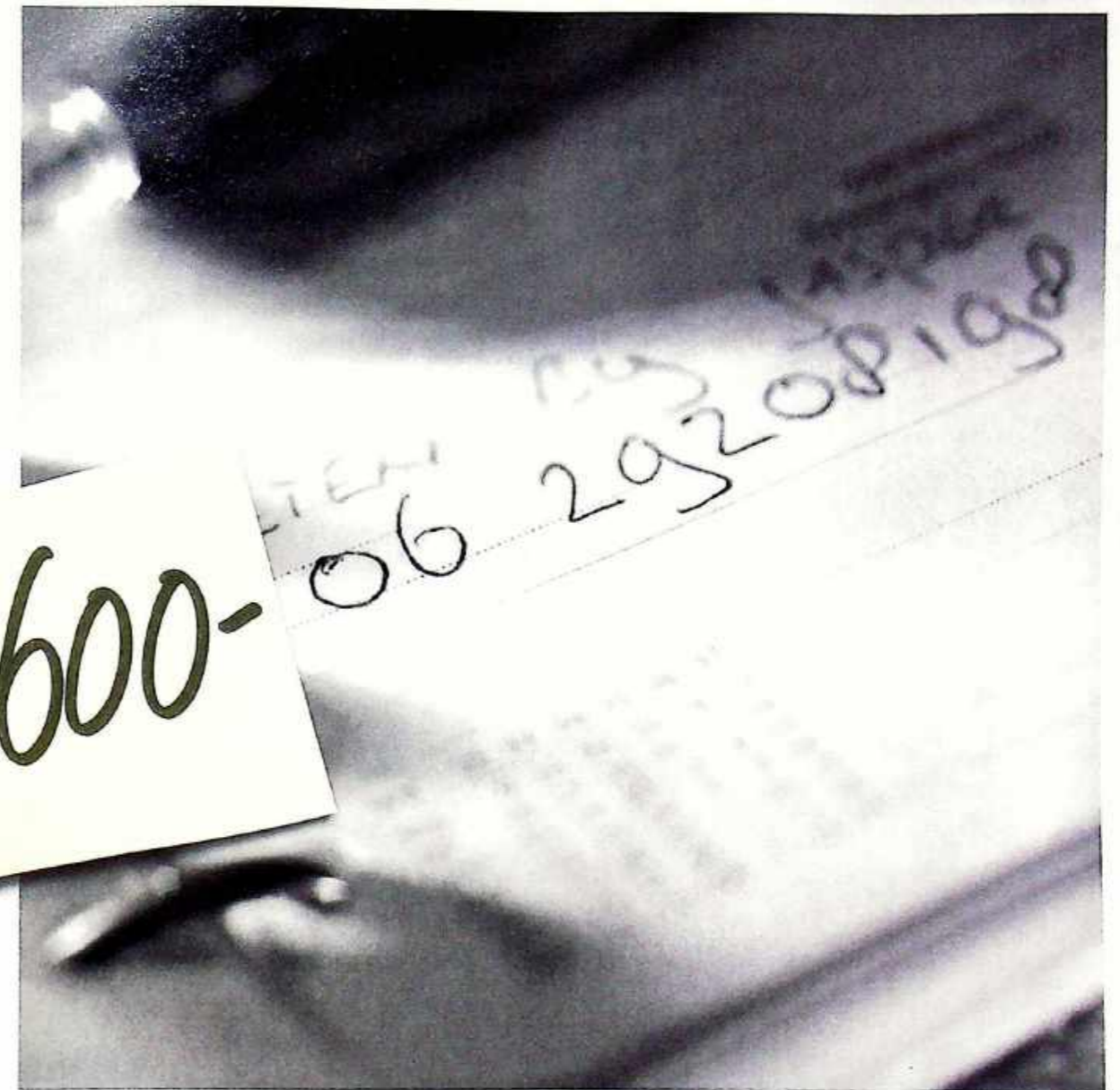
Een jaar lang deelt hij nu zijn kantoor

met de Servische rechter Dragan Dragovic (39). Ze hebben al een jaar ruzie. Dragovic is een lange, magere man met ernstig beschadigde handen. Als jongen speelde hij met een granaat. De meeste vingers is hij kwijt, van beide wijsvingers en duimen zijn alleen nog bewegende stompjes over. Aan de muur achter Dragovic' bureau, goed zichtbaar voor Krasniqi, hangen foto's van cetniks, extreem-nationalistische Servische strijders. Dragovic trekt veel op met Vidomir Salipur, de leider van de lokale paramilitaire eenheid Munja.

Esref Krasniqi heeft zijn hoop gevestigd op het uçk. Hij is niet bang voor de Servische rechter, ook al neemt die iedere dag een machinegeweer mee naar kantoor. Met wat er over is van zijn handen kan hij goed schieten. Hij geldt als een van de beste schutters van Peć.

In december vorig jaar liepen de ruzies tussen de twee zo hoog op dat Dragovic zijn geweer pakte, en Krasniqi zijn typemachine. Zo stonden ze tegenover elkaar toen de president van de rechtbank tussenbeide kwam.

Om kwart voor zeven, die vrijdagochtend, fietst Krasniqi naar de rechtbank, in het centrum van de stad. Hij woont zelf bij de suikerfabriek, in een vieze, stoffige buitenwijk, de wegen zijn er niet geasfalteerd.

Zo makkelijk is het om goedkoper te bellen.

Naar mobiele nummers slechts
51 cent per minuut. Of naar
de USA 14 cent per minuut.

Of je nu belt met een belangrijke

afnemer of met een oude vriend, goedkoper bellen is nu wel erg makkelijk. Je hoeft maar één ding te onthouden: toets 1600 voor elk nummer.

Dan bel je voordeliger naar inter-

lokale, internationale en mobiele nummers. En dat alles zonder abonnementskosten aansluiting te onthouden: toets 1600 voor elk nummer. kosten of andere verplichtingen.

Bel 0800-1200 voor een gratis aansluiting. 1600

Krasniqi is eerder op kantoor dan Dragovic. Achter zijn bureau zit Krasniqi op een kussen, hij heeft een bochel en kan maar net bij de typemachine.

Om kwart over zeven komt Dragan Dragovic binnen. Hij draagt een uniform en heeft een zwarte doek met witte stippen om zijn voorhoofd gebonden. Hij ziet er moe uit.

'Goedemorgen', zegt Esref Krasniqi. Dragovic zegt niets. Krasniqi, nog eens: 'Goedemorgen.' Geen reactie. Krasniqi: 'Waarom zeg je niks? Ik zeg goedemorgen tegen je.' Dragovic mompelt: 'Je ziet toch wat de NAVO ons aandoet.'

Dragovic is bang. Triomfantelijk zegt Krasniqi: 'De NAVO doet nu wat jullie ons al die jaren hebben aangedaan.' Dragovic wordt woedend, hij schreeuwt: 'Nu is het tussen ons, een van ons gaat er aan. Ik zal je afmaken.'

Thuis vertelt Krasniqi aan zijn zoon Valdet (21) wat er op kantoor gebeurde. Valdet schrikt. Esref Krasniqi gaat na het middageten slapen. Albanese in Krasniqi's wijk zien Dragan Dragovic en zijn vriend Salipur die middag door de straten rijden, in een oranje Opel Ascona met één groene deur.

Kort voor zes uur opent Krasniqi de poort voor zijn huis, hij wil naar het

Albanese televisienieuws gaan kijken bij een vriend. Zelf heeft hij geen schotelantenne, de zenders van Albanië kan hij niet ontvangen. Twee Opels stoppen bij de poort, mannen in uniform stappen uit. Ze duwen Krasniqi met zijn fiets op de grond. Ze dragen zwarte maskers, alleen de leider van het groepje, een lange, magere man, draagt een grijs masker. Hij houdt zijn handen in zijn zakken, ook als na een paar minuten zijn masker verschuift. Met zijn schouder probeert hij het recht te duwen.

De mannen halen Esrefs dochters uit de keuken. In de woonkamer zitten twee zoons van Esref en een vriend. Een van de soldaten richt zijn machinegeweer op de jongens en kijkt naar de leider. Die beweegt zijn hoofd in de richting van Valdet. De soldaat stuurt de andere jongens naar buiten en schiet Valdet dood.

Esrefs dochters, zijn andere zoon en de vriend worden weer naar binnen gestuurd. Ze ontvluchten het huis door een raam en rennen naar de burens. In de tuin wordt Esref Krasniqi gedood. kogels treffen zijn oog, zijn kin, zijn borstkas.

Geld

In Zatra, een Albanese buitenwijk van Peć, gaan militairen en politiemannen die vrijdag van deur tot deur. Ze eisen geld, juwe-

len, en ze zeggen: je hebt tien minuten om te vertrekken. Of vijf, of vijftien. Als Albanesez bereid zijn ervoor te betalen, kunnen ze een half uur krijgen.

Zaterdag en zondag worden ook de andere wijken van Peć leeggeveegd. Tienduizenden Albanesez worden samengedreven op het plein in het centrum van de stad, tegenover hotel Metohija. In de wijk Brezenik staat Milan Topalovic op straat, in uniform. Tussen de Albanesez die uit hun huizen worden verdreven, ontdekt hij een vriend. 'Milan', vraagt de jongen, 'waar brengen ze ons heen?' 'Ik weet het niet', zegt Milan.

Maanden later, in een café in Podgorica, Montenegro, vertelt Milan dat hij die dag niks voelde. 'Natuurlijk had ik wel met ze te doen. Maar ik dacht ook: zij gaan weg, zij zitten straks veilig in Albanië. Wij moeten hier verder onder NAVO-bommen.'

Zaterdagavond, 27 maart, slapen de meeste Albanesez buiten, op het plein. Een deel wordt naar de sporthal gebracht. In bussen en vrachtwagens worden ze de volgende dag vervoerd naar de grens met Albanië. Wie er niet meer in past, moet lopen. En ze lopen naar Montenegro; die grensovergang is dichterbij. Weinig Serviërs zien hun Albanesez burens vertrekken. Ze zitten in de schuilkeizers, omdat het lucht-

Op een parkeerplaats in Pristina worden mobiele telefoons en belminuten verkocht. Wederopbouw van een uitgebrand huis in Resnik. (links)

alarm is afgegaan. Het was een storing zo bleek later. De kazerne bij Peć werd pas een week later gebombardeerd. Of ze houden hun gordijnen dicht.

In de straat die 'het smalle straatje' wordt genoemd, worden juwelierszaken en horlogewinkels geplunderd. Een groepje mannen, in zwarte uniformen en met witte handdoeken om hun nek, loopt op zondagavond het straatje in en steekt de winkels één voor één in brand. De eenheid noemt zich 'de Dwaze Pinguïns' en het enige wat ze doen is brandstichten.

Tot het eind van de bombardementen is een groepje elektriciens van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat in Peć op straat om draden door te knippen die het vuur kunnen overbrengen naar Servische huizen.

Na het weekend zijn er nog maar een paar honderd Albanezen in de stad. De arbeiders van de broodfabriek worden bij de poort tegengehouden. Ze moeten brood bakken voor de Servische eenheden. Verder zijn er wat oude mensen, zieken, en families in straten die door de militairen zijn vergeten. In het blindeninstituut van Peć wonen tien Albanese kinderen die niet door hun ouders werden opgehaald, met een docent, twee bewakers en de directeur. In de Dušan Mugša straat, in de wijk Brezenik, zijn nog twee Albanese huizen bewoond. De broers Isa (40) en Musa (31) Bala, slagers, zijn er achtergebleven met hun vrouwen en zeven kinderen. En Riza Loci (55), tot 1990 rechter bij het hooggerechtshof in Priština, woont er nog met zijn vrouw. De schoonouders van hun dochter, kapper Jusuf Haxhiu en zijn vrouw, zijn bij hen ingetrokken.

In dit deel van de straat was geen militair langsgelkomen om Albanezen weg te jagen. De vrouwen van Isa en Musa hadden graag zelf weg willen gaan, maar de slagers lachten om hun angst.

Dagboek

Rechter Loci is een kleine, magere man met een hoge stem. Hij is gebleven om op zijn huis te passen. Een week nadat de eerste NAVO-bommen zijn gevallen, begint hij aan een dagboek. Loci kan nauwelijks geloven wat hij ziet door het raam van zijn bibliotheek op de eerste verdieping. Servische vrouwen uit de straat klimmen over muren van verlaten Albanese huizen. De huizen van hun vriendinnen. Ze nemen zitbanken, televisies, videorecorders en lampen mee, hun kinderen helpen met dragen.

In de eerste week van april ziet Loci duizenden vluchtelingen langslipen, uit dorpen in de buurt, en zelfs uit de stad Mitrovica in het noorden. 'Ze zwijgen', schrijft hij, 'en ze zien er uitgeput uit.' Een paar dagen later komen ze weer langs. Ze lopen de andere kant op, de kant waar ze vandaan kwamen.

Er komen ook zigeuners voorbij, met kuddes schapen en koeien uit de dorpen. Ze brengen de beesten naar de schoenfabriek verderop in de wijk waar ze worden geslacht

Een medewerker van de Danish Refugee Council bekijkt de vorderingen van het 'shelter project' in Resnik.

voor de Servische eenheden.

Militairen en paramilitairen hebben huizen ingenomen aan de overkant van de straat en in de straat erachter. Het Joegoslavische leger heeft er het hoofdkwartier ingericht van de militaire politie. De soldaten zetten cassette-recorders op straat en draaien nationalistische muziek. De Serviërs uit de buurt praten en lachen met de militairen. 'Alsof ze al gewonnen hebben', schrijft de rechter in zijn dagboek. Hij durft zelf niet meer naar buiten, zijn vrouw doet boodschappen. Ze zegt dat ook in andere wijken huizen en scholen zijn bezet door Servische politie en militairen. De hele stad is militair terrein geworden. De NAVO bombardeert alleen de lege barakken aan de rand van Peć.

Rechter Loci woont een paar honderd meter van die barakken, 's nachts hoort hij de bommen vallen. Soms vindt hij de volgende dag stukken asfalt in zijn tuin. Hij slaapt nauwelijks. De hele nacht wordt er geschreeuwd en geschoten, huizen branden. Loci kijkt door het raam naar de soldaten op straat, hij is bang dat ook zijn huis in brand zal worden gestoken. Van zijn vrouw hoort hij geruchten over wie er is vermoord in de stad. Zijn buurman, de slager, vertelt hem over ruzies tussen reservisten op straat, ze vechten om gestolen spullen. Loci luistert

naar de radio, en om half zeven 's avonds kijkt hij naar het Albanese televisienieuws. Hij is te onrustig om een boek te lezen.

Plunderen

De eerste vluchtelingen die de rechter ziet, komen uit het dorp Lubenic, vijf kilometer buiten de stad. Op 1 april worden daar vierenvijftig mannen doodgeschoten. Het zou een vergeldingsactie zijn voor de moord op twee politiemannen. Hun lichamen zouden buiten het dorp gevonden zijn, in stukjes gesneden.

In Peć zelf hebben de duizenden soldaten, paramilitairen en politiemannen niet veel meer te doen. Ze plunderen, of ze treiteren de weinig overgebleven burgers.

Begin mei worden meer Servische troepen uit Peć naar de dorpen gestuurd. De NAVO-aanvallen worden heviger, de gevechten met het uçk feller. De eenheid van Milan Topalovic, voor de 'zuivering en verdediging van de stad', trekt naar het grensgebied met Montenegro. Politiereservist Radovan (21), zoon van een loodgieter uit Peć, wordt naar dorpen ten noordoosten van de stad gestuurd. De eenheden van Milan en Radovan werken nauw samen met de paramilitairen van Munja en met de groep die zich de Frenki's noemt. De reservisten worden soms misselijk van de wreedheid van de

paramilitairen. In de eenheid van Milan fotograferen de militairen elkaar met uçk-emblemen op hun schouders die ze veroverden in het gevecht.

De Frenki's maken kettingen van afgesneden oren.

Radovan kan niet aanzien hoe de mannen jonge meisjes verkrachten. Omdat hij zelf een zusje heeft van vijftien. Wat hij wel weer grappig vindt: de Frenki's nemen hun eigen zigeunerorkesten mee de dorpen in. Die spelen tijdens het moorden. En als hun muziek de Frenki's op een dag niet bevalt, worden ook de zigeuners afgemaakt en vervangen door nieuwe.

De paramilitairen van Munja bedenken spelletjes die het doden minder centonig maken. Ze spelen 'Servische roulette': ze stoppen vijf kogels in een geweer met een patroon van zes kogels, ze zetten zes Albanese op een rij en sluiten weddenschappen af wie van hen zal overleven. Of ze doden Albanese na een aftelrijmpje.

Op vrijdag 14 mei worden in drie dorpen bloedbaden aangericht, in Cuska, Zahac en Pavljan. Zeventig Albanese worden gedood door eenheden van politie, leger en paramilitairen. Ze worden in groepjes doodgeschoten, in het veld, in huizen die daarna in brand worden gestoken, en in een smeerpuit van een garagebedrijf.

Aangifte

Op de dag dat de Albanese uit Peć werden verjaagd, beschermden Servische burenhouders Rexhina Gashi (68), in de stad een beroemd fotografe. Maar de mannen in donkergroene uniformen die komen roven, kunnen ze niet tegenhouden. Op een avond in mei nemen de mannen haar geld, juwelen en haar auto mee. Gashi is woedend, ze wil aangifte doen. Op het politiebureau wordt ze doorverwezen naar het hoofdkwartier van de militaire politie. Het leger is nu de baas in de stad. Een officier, Jankovic, ontvangt de Albanese vrouw vriendelijk en luistert naar haar verhaal. 'Dat waren paramilitairen, mevrouw, daar kunnen wij niets tegen doen. Dan moet u bij Arkan zijn.'

Dieven zonder uniform en machinegeweer worden nog wel gearresteerd. Iedere werkdag van acht tot drie is de Servische advocaat Boriša Micunovic (65) op de rechtbank om ze te verdedigen. De verdachten zijn bijna allemaal zigeuners en Servische burgers. De zigeuners zeggen dat ze door militairen gedwongen werden te helpen met het inladen of vervoeren van goederen. Dat ze daarna werden beloofd met een televisie of videorecorder wil natuurlijk niet zeggen dat ze zelf hebben gestolen. Serviërs houden vol dat ze op de spullen van hun burenhouders pasten, of die tijdelijk wilden gebrui-

ken. Er worden bijna alleen voorwaardelijke straffen uitgesproken, de gevangenis zit vol met Albanese die worden verdacht van 'terroristische activiteiten'.

Aan de rand van de stad, op de weg naar Priština, controleren verkeersagenten op snelheid en autogordels. De bussen rijden. Pensioenen worden uitbetaald, ook aan Albanese ouderen die nog in de stad zijn. En als iemand, Serviër of Albanese, een natuurlijke dood sterft, krijgt de familie van de staat tweeduizend dinar (dan nog ongeveer honderdvijftachtig gulden) voor de begrafenis, net als vóór de bombardementen.

Biechten

Eind mei kloppen twee soldaten aan bij de twee Albanese katholieke priesters die zijn achtergebleven in Peć. Het zijn katholieke dienstplichtigen uit de Vojvodina, in het noorden van Servië, ze zijn patiënt in het ziekenhuis van Peć en ze komen biechten. Ze vertellen hoe ze in tweeëneenhalve dag de stad moesten ontruimen. Ze zijn niet echt ziek, zeggen ze, maar ze hebben er genoeg van. Ze vragen de priesters om raad: wat moeten ze doen als de commandant zegt: 'schieten'? Ingewikkeld, vinden de priesters. Natuurlijk moeten ze niet schieten, maar hoe kunnen de priesters hun

biechtelingen helpen met deserteren? De dagen erna komen meer soldaten biechten, soms dragen ze de groen-wit gestreepte pyjama's van het ziekenhuis.

In de buurt van een katholieke kerk, weten de soldaten, is ook wijn, voor de eucharistieviering. Ze ontdekken de voorraad, twee vaten wijn en twee vaten rakija, in de kelder van Augustino Qjvlaku. Hij is goudsmid en vrijwilliger in de katholieke kerk, hij luidt op zondag de klokken. Met zijn vrouw Maria en hun schizofrene dochter Wilma (38) was hij eind maart naar de kerk gevluht. Omdat Wilma ziek was, werden ze niet uit de kerk verjaagd. Na een paar weken zijn ze weer naar huis gegaan, omdat Wilma onrustig wordt als ze niet thuis slaapt.

Een paar weken lang halen de soldaten uit het ziekenhuis iedere dag twee of drie liter drank uit de kelder. Een Servische buurvrouw die bij Maria op bezoek is, zegt tegen een van de soldaten: 'Denk maar niet dat jij van die wijn beter wordt.' De man, in pyjama, wordt kwaad. 'Kijk me niet aan', schreeuwt hij, 'kijk me niet aan.'

Die avond komt hij terug, in uniform, met een vriend. Ze zeggen dat ze uit Bosnië en de Vojvodina komen, en ze komen het huis in brand steken. Er is ook een Servische buurvrouw, niet in uniform.

Van links naar rechts: Bewoners van Krusha e madhe wonen in een tent bij hun uitgebrande huis; In Bare, een dorp in de bergen van Kosovo, krijgen kinderen les in een tent naast de school in aanbouw; Kinderen in Restik; Vlak voor Klina koopt een jongen benzine.

Huishoudelijke spullen worden aangeboden op een geïmproviseerde markt in Peć.

Maria Qjvlaku herkent Dejan Lazarevic, zoon van de burgemeester van Peć. Drie jaar geleden werd Dejan verliefd op het mooiste Albanese meisje van de stad. Ze ontsnapten samen, vier dagen waren ze onvindbaar, ze zaten in een buitenhuis van Dejan's vader. De ouders van het meisje schaamden zich diep, de burgemeester was kwaad. Hij wilde dat zijn zoon trouwde met de dochter van Bogoljub Karic, een machtig zakenman in Belgrado.

Op verzoek van de familie van het meisje kwam de zaak voor de rechter. Die oordeelde dat de relatie verbroken moest worden omdat het meisje minderjarig was, ze was zeventien jaar en zes maanden. Dejan werd bitter. Hij zocht zijn Albanese vrienden minder vaak op, hij kwam niet meer in Albanese cafés.

De twee soldaten in het huis van Augustino Qjvlaku snijden Wilma's kleren open en verkrachten haar.

Rakija

Slager Musa Bala, in de Dušan Mugoša straat, begint bang te worden. Zijn zoon Ron (4) en zijn vrouw Vjollca (28) werden al twee keer lastiggevallen door Serviërs uit de buurt, Musa heeft spijt dat hij in maart niet is weggegaan. Hij drinkt veel. Van zijn Servische overbuurman koopt hij zelfge-

stookte rakija, voor twintig mark per liter.

Er komt een brief van zijn schoonouders die naar Montenegro zijn gevlucht. Twee Serviërs uit Montenegro, schrijven ze, zullen het gezin van hun dochter komen ophalen. De ene Serviër is politiemann, de ander officier in het leger. Twee Serviërs uit Peć zelf, Zarko en Zeljko Backovic, zullen de mannen uit Montenegro helpen. Zarko werkt bij de politie, Zeljko is meteropnemer van het elektriciteitsbedrijf. Musa vertrouwt hen. Ze wonen in de flat waar de slagerij is gevestigd, ze kopen al jaren vlees bij Musa en zijn broer Isa.

Op 28 mei, om vijf uur 's middags, rijden twee auto's de straat in. Musa en zijn zoon stappen in de auto van Zarko Backovic. Vjollca en haar twee dochters van vijf en zes jaar rijden mee met de twee mannen uit Montenegro. In een buitenwijk van de stad worden ze aangehouden door de militaire politie. Musa, die zich net voor het checkpoint in de achterbak had verstopt, wordt ontdekt. Zarko, de twee Montenegrijnen en Musa worden gearresteerd.

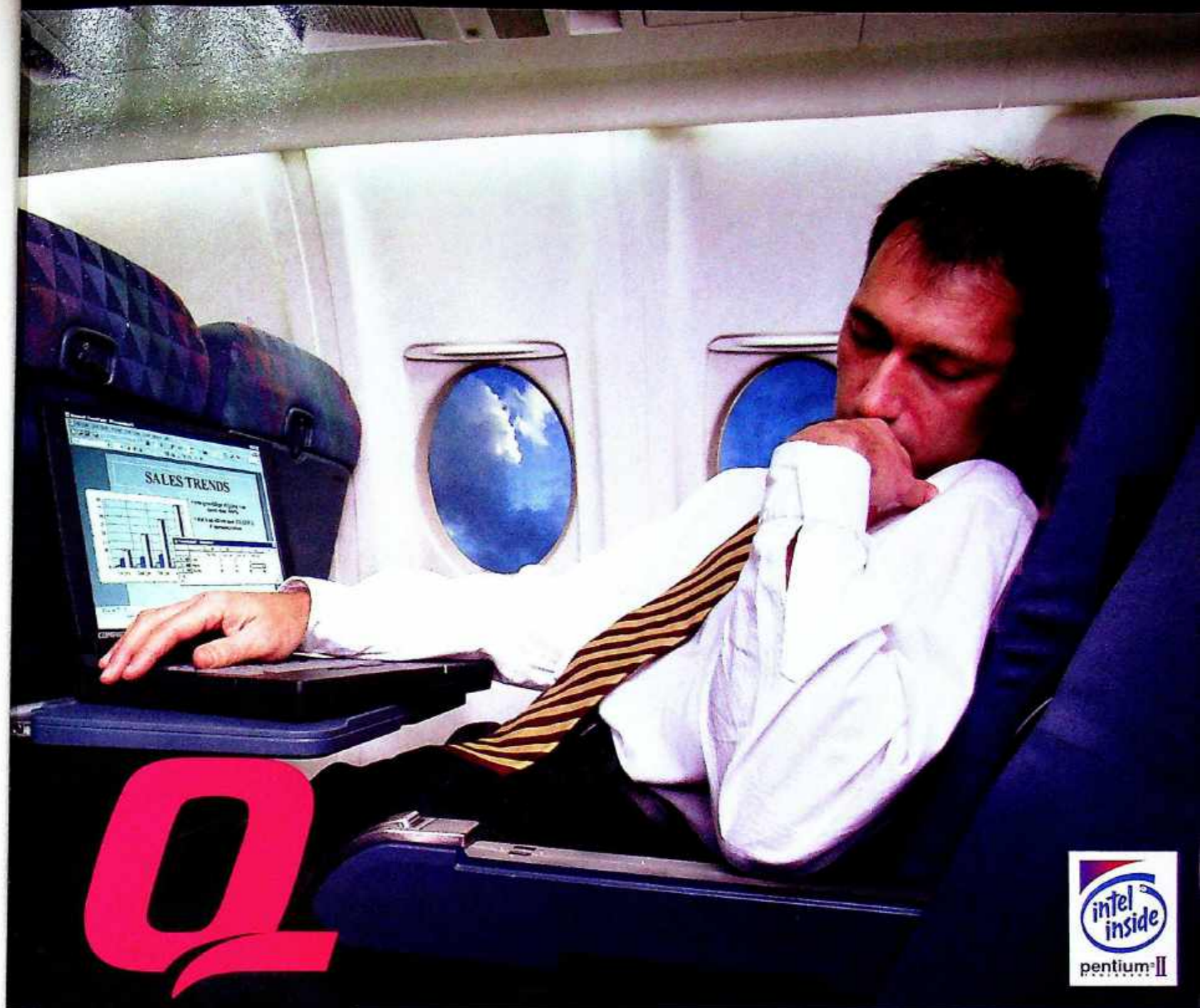
De zaak komt voor, Isa moet getuigen. In de rechtszaal ontmoet hij Zarko's broer Zeljko. Hij wil hem een hand geven, maar Zeljko sist hem weg: 'Donder op, jullie hebben ons verraden.' Tijdens de rechtszaak hoort Isa dat zijn broer drieënhalfdui-

zend mark betaalde voor de vluchtpoging. Musa had Zarko beloofd daarover te zwijgen, maar na een paar klappen van de militairen vertelde Musa alles. Ook dat Zarko had gezegd dat hij zich in de achterbak moest verstoppn.

Zarko en de twee mannen uit Montenegro worden veroordeeld tot twee weken cel wegens misbruik van hun functie. Nog in de rechtszaal zeggen ze tegen Musa: 'We zullen jou en je hele familie afmaken. Als we het zelf niet kunnen doen, sturen we iemand anders.'

Iedere middag gaat Isa Bala op bezoek bij de Albanese rechter Riza Loci. Ze spelen domino en luisteren naar het nieuws op de radio. Op 7 juni 's ochtends komt Musa opeens het huis van Loci binnen. Hij is dronken en zegt dat hij zelfmoord wil plegen. Als Isa komt, krijgen ze ruzie. Isa is woedend, omdat Musa de hele familie in gevaar heeft gebracht. Musa is wodka gaan drinken, iedere ochtend spuugt hij bloed.

De Serviërs in Peć worden nerveus, de regering in Belgrado zal misschien toegeven aan de eisen van de NAVO. De rechter schrijft: 'Ze zijn niet meer zo vrolijk. Er worden steeds meer huizen in brand gestoken. Soldaten en Serviërs uit onze straat zetten stoelen buiten om naar het vuur te kijken. Er wordt geschoten.'

Q

Om de hoeveel
tijd moet
ik mijn accu
opladen?

Wie vaak voor werk onderweg is, weet dat af en toe de tijd genomen moet worden om even op te laden. Eén van de grote voordelen van de Compaq Armada is dat de accu er een stuk langer tegen kan. Het is ons namelijk gelukt om met behulp van slim power management de accuwerkijd te optimaliseren. Mocht de accu toch bijna leeg

zijn, dan krijgt u automatisch een waarschuwing en hoeft u nooit bang te zijn voor verlies van gegevens.

U kunt dus gerust even uw ogen dicht doen. Voor meer informatie: www.compaq.nl/armada.

COMPAQ Better answers.™

Présent Composé.

Zijn uw dagen net zo aangenaam als deze sofa?

EDITION SPECIALE
SOFA PRÉSENT COMPOSÉ
FL. 7.900

UIT DE COLLECTIE "LES CONTEMPORAINS", SOFA PRÉSENT COMPOSÉ (ONTWERP VAN H. HOPFER). SCHILDERIJ J-F RAZUREL. DEZE SOFA KAN SAMENGESTELD WORDEN UIT DIVERSE ELEMENTEN. OOK IS DEZE VERKRIJGBAAR ALS 3 ZITBANK, 2 ZITBANK EN POE. DE RUGKUSSENS ZIJN GEVULD MET DONZ EN SCHUIM. DE ZITKUSSENS

ZIJN GEVULD MET BULTEX® 35 KG/M² OMHULD MET EXTRA SOEPER SCHUIM 20 KG/M². DE BEKLEDING BESTAAT UIT EEN HEERLIJK ZACHT CHENILLE STOF: TAORMINA (45% KATOEN, 55% VISCOSE).
EDITION SPECIALE: TIJDELIJK IS DEZE OPSTELLING VERKRIJGBAAR VOOR FL. 7.900,- IN PLAATS VAN FL. 9.240,-.

LA VRAIE VIE COMMENCE À L'INTÉRIEUR.

ROTTERDAM, MARINERSWEG 58-66A, TEL. 010-4127641 - EINDHOVEN, ELIZENTIAAN 139, TEL. 040-2116004.

Nieuw: de 3 collecties "Les Contemporains", "Les Voyages" en "Les Provinciales" hebben nu elk een eigen catalogus. Deze zijn gratis verkrijgbaar in de winkels van Roche Bobois, of worden aan u toegezonden d.m.v. overboeking van fl. 15,00 per catalogus op bankw. 662787160. Stuurmeld u vooral uw naam, adres, postcode, straatnaam van welke collectie u een catalogus toegezonden wilt hebben.
Athens • Barcelona • Boston • Buenos Aires • Chicago • Geneva • London • Los Angeles • Madrid • Mexico • Miami • Montreal • New York • Paris • Rome • San Francisco • Seoul • Tokyo • Washington • Zurich
www.roche-bobois.com

Kapper Jusuf Haxhiu, die deze maanden bij de rechter in huis woont, knipt het haar van de kinderen van Isa en Musa Bala. Het eind van de bombardementen nadert, maar slager Isa is nog bang. Hij wil dat de kapper het haar van Dardane, zijn dochter van elf, kort knipt. Ze is nogal groot voor haar leeftijd, hij is bang dat Servische militairen haar verkrachten. Dardane huilt en smeekt de kapper: 'Niet doen, oom Jusuf.' De kapper luistert niet naar Isa.
'Ik heb haar', zegt hij maanden later, 'die dag heel mooi geknipt.'

Vrij
Op zaterdag 12 juni trekken de eerste NAVO-troepen naar de hoofdstad Pristina en naar Prizren, een stad in het zuiden. De vrouw van de rechter loopt 's ochtends langs bij Isa en Musa Bala, omdat ze weet dat hun televisie kapot is. 'We zijn vrij', roept ze naar Alisa, de vrouw van Isa.
Die avond, om negen uur, breken twee mannen de deur open van het huis van de slagers. Ze zijn in uniform, om hun hoofd dragen ze zwarte doeken. Ze hebben machiegeweren, messen, handgranaten. Eén van hen pakt een kussen en steekt het in brand, de ander schreeuwt: 'Geld!' Isa geeft drieëneenhalf duizend mark. Dat is niet genoeg, zeggen de mannen. Ze nemen Isa en Musa

mee naar een straat verderop, naar het huis van een Albanese familie die tijdens de bombardementen ook in de stad is gebleven. Daar zit Nebojsa Minic, een stevige man met een litteken op zijn wang. Minic heeft de leiding van de paramilitaire eenheid Munja overgenomen van Vidimir Salipur, die begin april werd gedood door het UÇK.
Hij eist meer geld. Isa zegt dat hij thuis nog 4.900 mark heeft, maar meer niet. 'Ga met hem terug naar zijn huis', zegt Minic tegen zijn mannen.
In zijn huis geeft Isa de paramilitairen het geld. De elektriciteit werkt niet, de Serviërs hebben een kaars bij zich. Ze zeggen dat Isa, de vrouwen en kinderen naast elkaar moeten gaan zitten, op de U-vormige bank in de woonkamer. Alleen Isa's oude, zieke moeder mag in haar eigen kamer blijven, ze ligt op een matras op de grond.
Een van de mannen neemt Vjollca mee naar de gang en verkracht haar. Daarna duwt hij haar terug naar de bank. De jongste zoon van Isa, Agon (7), is bang, maar ook erg kwaad. In het Albanees schreeuwt hij: 'Als ik een machinegeweer had, schoot ik jullie dood.' Zijn oudere broer, Hajri (12), zegt: 'Niet bang zijn, Agon, wij zijn kinderen. Ze vermoorden geen kinderen.'
De paramilitairen staan voor de bank. 'Zijn jullie er allemaal?'

'Ja', zegt Isa.
Ze gooien de kaars weg en beginnen te schieten.
Isa bukt, pakt zijn zoon Veton (8) die naast hem zit, rent met hem over het balkon en springt in de tuin van de burens. Isa's andere kinderen - Hajri, Agon en zijn dochter Dardane (11) - liggen dood op de bank. Ook Vjollca en haar dochter Rina (6) zijn onmiddellijk dood. Vjollca's andere dochter, Nita (5), is in haar buik geraakt en overlijdt de volgende dag. Haar jongste zoon, Ron (4), was eerder die avond onder de deken van zijn grootmoeder gekropen, hij mankeert niets. Isa's vrouw Alisa heeft zes kogels in haar borsten, en twee in beide armen, maar ze overleeft.
Musa's lijk wordt vijf dagen later gevonden. Zijn teennagels zijn uitgetrokken, hij heeft messtekken onder zijn voeten, en mist een deel van zijn kuit. Zijn keel is doorsneden.
Exodus
Op maandag 14 juni, zeven uur 's ochtends, rijden Italiaanse tanks de stad in. De directeur van het blindeninstituut staat met de kinderen voor het open raam en roept: 'Zwaaien, dit zijn onze bevrijders.'
's Middags is Milan Topalovic in Pec om zijn spullen op te halen. De afgelopen

Inwoners van Pec wachten op de bus met hun nieuwe aanrechtblad.

weken, in de bergen, was hij ziek, hij had longontsteking. Door het slechte eten vielen bijna al zijn boventanden uit. Milan weet dat hij voor het laatst in de stad is. Hij huilt. De foto van zijn Albanese vader en het document waarin hij erkent dat Milan zijn zoon is, laat Milan achter in zijn appartement.

De volgende dag vertrekken alle Servische eenheden uit Peć, duizenden Servische burgers sluiten zich bij hen aan. Dan komt het uçk de stad in: vier soldaten. Ze lopen. Hun auto's staan buiten de stad, de benzine was op. Ze breken de deur open van de drukkerij die tijdens de bombardementen werd gebruikt als hoofdkwartier van het Joegoslavische leger. Ze stellen een satelliettelefoon op en bellen hun commandant: 'Peć is ingenomen.'

Vijftig meter van het nieuwe uçk-hoofdkwartier woont een Servische gynaecoloog. Hij verkocht de inboedel van privé-klinieken van zijn Albanese collega's aan ziekenhuizen in Montenegro, maar hij denkt dat de Albanese dat niet weten. De arts staat voor zijn huis en schildert de poortdeuren rood en zwart, de kleuren van het uçk. 'Welkom, jongens', zegt hij in het Albanees tegen de uçk-soldaten. Het helpt hem niet. Hij wordt meegenomen, zijn huis wordt in brand gestoken.

De dagen erna ontvoert het uçk tientallen Serviërs uit Peć. Niemand hoort nog van ze, er worden geen lichamen gevonden. In het centrum van de stad gaan uçk-soldaten 's nachts van huis tot huis om Serviërs weg te jagen. Het dorp, het uçk, heerst in de stad.

De Albanese komen terug uit Albanië en Montenegro. De stad ligt in puin. Van de 31.000 huizen in Peć zijn er 21.660 door brand zwaar beschadigd. In het centrum van de stad en in de Albanese buitenwijken zijn hele straten verwoest. Teruggekeerde vluchtelingen zoeken in de stapels stenen en verbrand hout naar geld of juwelen die ze hadden verstopt.

In het 'smalle straatje' laat de eigenaar van een kledingzaak zich fotograferen door buitenlandse journalisten. Hij staat op de resten van zijn winkel en wijst vrolijk naar de brandkast die onbeschadigd tussen de puinhopen ligt.

Albanese betrekken huizen van gevluchte Serviërs. Maar de meeste Servische huizen, winkels en kantoren worden geplunderd en in brand gestoken. Uit wraak, en om er zeker van te zijn dat de Serviërs nooit meer terugkomen. Die wonen nu bij familie in Servië of Montenegro, in opvangcentra voor vluchtelingen, of in vakantiewoningen aan de kust. Alleen in

het orthodoxe klooster aan de rand van Peć logeren nog een paar oude, zieke Serviërs. Ze worden bewaakt door Italiaanse KFOR-militairen.

Volgens de Albanese Raad voor de Mensenrechten in Peć, een organisatie van artsen en juristen die het Haagse tribunaal voor ex-Joegoslavië helpt bij het zoeken naar massagraven en bij het identificeren van de lichamen, zijn er in Peć en de dorpen eromheen 593 Albanese gedood. Onder hen waren zevenenzeventig vrouwen, negentien kinderen, en achtenzeventig bejaarden (ouder dan zeventig jaar). Tot nu toe werden er, volgens de Raad, 390 lijken gevonden. Het totale aantal doden werd vastgesteld op basis van getuigenverklaringen. Zesennegentig mensen worden vermist, maar dat aantal stijgt nog.

Isa Bala werkt in zijn slagerij, van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat. Hij wil wel praten over wat er gebeurde die zaterdagavond in juni. Maar alleen als hij kan doorgaan met schapen villen, uitbenen, vlees snijden, gehakt draaien. De foto's van zijn dode kinderen heeft zijn vrouw aan een vriendin gegeven, om ze te bewaren. Isa kan er niet tegen als ze in huis liggen. M

Massagraf in Drenovc waar overledenen opnieuw begraven zijn.

In Batushë worden hygiënepakketten uitgedeeld.

De journalistiek was zo aardig onderweg

6-3-2004

De kritiek op hun functioneren heeft de kranten en de publieke televisie in de verdediging gedrongen. Gaan lezers en kijkers uitmaken wat wordt geschreven of uitgezonden?

Door Martin Sommer

Hoe slecht is het gesteld met de journalistiek? Heel slecht, als je afgaat op de politiek-wetenschappelijke barometer. En het ging juist zo lekker. Nog in de jaren vijftig van de vorige eeuw, berekende de socioloog Van Heek toentertijd, stond de journalist op de beroepenladder pal onder de onderwijzer (i.o.) en net boven de technisch tekenaar. Sedertdien had 'het vak' de weg omhoog, ook CAO-matig, heel aardig gevonden.

Maar sinds een paar jaar krijgt de sector er enorm van langs. De laatste weken is het weer goed raak. De media zijn nog maar net bekomen van de pershete tegen Rob Oudkerk en de klaterende overwinning van Tony Blair op de BBC, of er verschijnen alweer twee boeken van Nederlandse mediadeskundigen (Huub Wijfjes en Peter Vasterman) waarin volop tegen 'de hype' wordt geageerd.

Het komt erop neer dat journalisten steeds harder achter elkaar aan rennen; dat er steeds minder animo is voor 'klassieke journalistieke deugden' als checken en hoor en wederhoor; grenzen op het gebied van privacy, het speculeren en het gebruik van anonieme bronnen worden steeds verder opgerekt.

Dat er klachten zijn over de media is zo oud als de uitspraak *publish and be damned*. Nieuw is dat het geklaag is aangezwollen tot een koor dat nauwelijks nog tegenspraak verdraagt. Die melodie begon met 'de leugen regeert', vond vervolgens vrijwel Haagse eenstemmigheid over het idee dat Fortuyn een maaksel was van de media, om vervolgens via Srebrenica en Mabelgate voorlopig te eindigen in de breed gedragen verantwoordiging over de rol van de kranten in de affaire-Oudkerk.

De boosheid op de boodschapper beperkt zich niet tot Nederland. Illustratief was de uitspraak van de Britse minister van Defensie, Hoon, na Blairs triomf over de BBC: 'Als de bevolking de waarheid zou weten over de manier waarop regeringen hun werk doen, dan zouden ze aangenaam verrast zijn. Als de bevolking wist hoe media hun werk doen, dan zou ze zich doodschrikken.'

Zonder twijfel wordt in veel Haagse ministeriële torens precies zo gedacht als in Engeland. Intussen liggen er al drie verontruste mediareportages van adviescommissies en -organen, en heeft de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) al een

Media-apparatuur staat opgesteld voor het gerechtshuis in Aarlen, waar het proces-Dutroux wordt gevoerd.

FOTO MARCEL VAN DEN BERGH - DE VOLKSKRANT

vierde rapport in de maak, over een repliek aan de journalistiek. Belangrijkste, steeds terugkerende klacht: de media zijn, in plaats van volgend, zelf speler geworden op het politieke toneel.

Zo meent de Raad voor de Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) dat sprake is van 'medialogica': het zijn de media die in hoge mate bepalen op welke voorwaarden het publieke debat wordt gevoerd. Met name televisiejournalisten eisen meer tijd en aandacht voor zichzelf op dan voor de politici die ze geacht worden te ondervragen.

Een tweede adviesorgaan, de Raad voor het Openbaar Bestuur, vindt ook dat journalisten 'steeds actiever participeren in het publiek debat en zelf stelling innemen'. 'Het controle-ethos is op hol geslagen', schrijft de ROB, begeleid door termen als 'inquisitievrijheid' en 'dramademocratie'.

Er zijn al hoogleraren die openlijk pleiten voor persbreidel. Tegen zoveel retorisch geweld lijkt nauwelijks kruid gewassen. De kranten (afnemend aantal abonnees) en de publieke televisie (afnemend aantal kijkers) zijn dan

ook stevig in de verdediging gedrongen. Het valt moeilijk te ontkennen dat actualiteitenprogramma's als *Netwerk* in een permanent te hoge versnelling worden gemaakt. De concurrentie is hard, er moeten scoops komen, en de hijgerigheid is alomtegenwoordig.

Dit gezegd zijnde, valt er ook over het gejammer over de journalistiek wel een en ander op te merken. Niet alleen de media, ook de klagers daarover verdienen argwaan, vooral wanneer ze afkomstig zijn uit de politiek. Politici hebben nu eenmaal belang bij een positieve pers. Om maar wat te noemen: Jos van Kemenade, voorzitter van de ROB die nu een staatskrant bepleit omdat de gevestigde media niet objectief genoeg berichten, had indertijd geen enkel bezwaar tegen het VARA-agitprop-programma *In de Rooie Haan*. En toen een paar decennia terug vrijwel de voltallige Haagse redactie van de *Volkskrant* eendrachtig werkte aan de komst van het tweede kabinet-Den Uyl, kwam uit de PvdA-burelen evenmin een woord van protest.

Een van de weinige mediaprofessoren die sceptisch zijn over

het gelamenteer over de journalistiek, is Jan Kleinnijenhuis, verbonden aan de VU. Volgens hem moet de achtergrond van het onbehagen over de berichtgeving ergens anders gezocht worden. Sinds het verdwijnen van de linkse rechtsideologie is de journalistiek over de hele breedte onmiskenbaar chagrijniger van toon geworden. Er is geen eigen stroming meer die zachtaardiger wordt be-

De toon is over de hele breedte chagrijniger geworden

handeld dan de politieke tegenstanders. Zodoende ontleent de journalist zijn engagement aan een algemeen wantrouwen en een negatieve bejegening van alle autoriteiten.

Daarom gaat het gekerm over hypes in de kern over het verdwijnen van de eensgezindheid tussen de politiek en de journalistiek. Nieuws wordt als hype bestempeld als het politiek onaangenaam

is. Voor links was Oudkerk een hype, voor rechts gold dat voor de schrijvende asielzoekers en de rollators.

Dat idee stemt aardig overeen met het vuistdikke requisitoir dat vorig jaar verscheen tegen de Franse krant *Le Monde*, en waarvan de achtergrond luidde: onze linkse *Le Monde* van vroeger is de linkse *Le Monde* niet meer. Ook Tony Blairs klaagzang over de

pers moet in ieder geval deels gezocht worden in het feit dat hij niet meer op *The Guardian* kan rekenen.

Kleinnijenhuis staat kritisch tegenover de conclusie van de mediareportages van zowel RMO als ROB, dat de journalistiek te machtig is geworden. Pikant is dat zijn eigen deconclonator voor het RMO-rapport over medialogica min of meer werd weggestopt in

zijn hoofdstuk staat op gespannen voet met de algemene inleiding. Kleinnijenhuis deed een kwantitatief onderzoek, waaruit bleek dat de journalistieke agenda nog net als voorheen wordt bepaald door de politiek. De media hebben hun greep op de politiek niet vergroot, schrijft hij met zoveel woorden. Er is, anders gezegd, helemaal geen sprake van 'medialogica'.

Het lijkt er sterk op dat de eerbiedwaardige RMO precies heeft gedaan wat hij de journalistiek verwijt: toewerken naar een vooropgezet doel, argumenten zoeken bij een conclusie die er was. Namelijk: 'Zonder te willen dramatiseren, vindt de Raad inderdaad dat de nadelige effecten van medialogica bemoeienis van de overheid rechtvaardigen.'

Nog uitgesproken was Kleinnijenhuis onlangs in een lezing over het rapport van de door Van Kemenade voorgezeten ROB: 'Het advies is gestoeld op premissen die onhoudbaar zijn. Zo wordt geponeerd dat de media steeds meer de politieke agenda bepalen, terwijl de hier gepresenteerde onderzoeksresultaten in

een andere richting wijzen.' En verderop: 'Alle adviezen van de ROB zijn terug te voeren op het uitgangspunt dat het veel beter zou gaan als de overheid zelf de communicatie met de burgers ter hand zou nemen.'

De bezwaren van Kleinnijenhuis zijn tot nu toe nauwelijks gehoord. Integendeel, de eenstemmigheid luidt dat het journalistieke falen noopt tot actie. Afgelopen week spraken mediaprofessoren met topambtenaren, alweer over de zorgelijke ontwikkelingen. Een visitatiecommissie onder aanvoering van Alexander Rinnooy Kan dwaalt deze dagen door Hilversum, met onder meer de opdracht te bekijken of de publieke omroep wel voldoende naar de samenleving luistert.

De ROB vindt dat er een staatskrant moet komen, de RMO opteert voor een 'media-watch-instituut'. De WRR denkt op zijn beurt dat openbare zelfkritiek het beste is. Dat idee sluit weer aan bij het voorstel van VVD-senator Rosenthal, die vond dat er een jaarlijks debat in de Tweede Kamer gehouden moet worden over de rol en werking van de media. Het

mocht ook een parlementair onderzoek zijn of een onafhankelijke raad van toezicht van vijf personen van 'uitzonderlijke, ongebonden allure'.

Ook hier is eigenlijk weinig nieuws onder de zon: twintig jaar geleden werd al gepleit voor een *droit de réponse* voor geschofferde gezagsdragers, die evenveel ruimte ter beschikking zouden moeten krijgen als het stuk waarover ze zich opwonden.

Destijds werd dat soort ideeën weggelachen. Het verschil is dat dat niet langer gebeurt. Sterker, de media zijn zodanig in het defensief, dat ze al aan openbare zelftuchtiging zijn gaan doen. Kranten zijn uitgerust met ombudsmannen, hoofdredacties hangen avondenlang met lezers aan de telefoon en hoofdredacteur Laroes van het *Journal* schijnt de helft van zijn werktijd te besteden aan het beantwoorden van kijkersmail.

Jo Bardeol, een van de bezorgde mediaprofessoren, pleit in het RMO-rapport over medialogica voor 'empowerment' van de burgers ten opzichte van de media. 'Burgers willen meer', schrijft hij in zijn hoofdstuk. En: 'The voice of the people dreigt verloren te gaan'. Contact van onderop, meer verantwoording ten opzichte van de abonnees, meer 'transparantie' lijkt op een mooi onthaal te kunnen rekenen.

De hoofdredacteur van *De Journalist*, blad van de journalistenbond NVJ, verstuurd onlangs een brief waarin hij voorstelde een dag van de media te organiseren, naar analogie met de 'gekaktdag' waarop de Tweede Kamer verantwoording aflegt. 'Het contact met het publiek is te waardevol om alleen aan de afdeling marketing over te laten', aldus de hoofdredacteur. Zijn idee is inmiddels omarmd door het Genootschap van Hoofdredacteurs.

Je zou zeggen, ook als geen sprake is van een journalistieke nood situatie kan het geen kwaad je klanten te horen. Zoals het voor een politicus ook nooit kwaad kan naar zijn kiezers te luisteren. Het probleem is de analogie. Politici zijn er namens de burgers, en kunnen desgewenst worden weggestuurd. Journalisten zijn er helemaal niet namens de burgers en moeten zich vooral niet laten vertellen wat ze moeten doen of laten.

Wat zal de praktijk zijn? Gaan lezers en kijkers uitmaken wat er wordt uitgezonden of in de krant geschreven? Dan wordt *Hart van Nederland* het lichtend voorbeeld, dicht bij de mensen, en wordt SBS 6 de ideale 'voxxop'-omroep.

De staatskrant van Van Kemenade is het andere uiterste, vol te schrijven door spin-doctors, directeuren communicatie en voorlichters. Van dat idee is de laatste tijd niet veel meer vernomen. Maar over een half jaar komt het volgende mediareportage, en wie weet welke dissertaties er nog in de pijplijn zitten.

De journalistiek was zo aardig onderweg omhoog op de ladder van Van Heek. Voor je het weet staat de letterknecht weer onder de onderwijzer (i.o.) en net boven de technisch tekenaar.

Mega-olieveld in Kazachstan stut reserves Shell

Van onze verslaggever
AMSTERDAM

Shell kan dankzij een megacontract in Kazachstan een deel van zijn afgeboekte oliereserves weer als bewezen reserves bijboeken. De bijboeking is mogelijk omdat het Nederlands-Britse bedrijf woensdag samen met zeven partners besloten heeft om in totaal 29 miljard dollar te investeren in een olieveld in Kazachstan.

'We gaan in 2004 zeker weer reserves uit Kazachstan bijboeken', zegt bestuurder Walter van de Vijver, verantwoordelijk voor exploratie en productie. Hij kan nog niet zeggen hoeveel voorraden Shell kan bijboeken.

Begin januari maakte Shell bekend 20 procent van zijn bewezen voorraden te moeten afboeken. Zo'n 380 miljoen van de 5,9 miljard afgeboekte voorraden hielden verband met de situatie in Kazachstan.

Het olieveld Kashagan in Kazachstan behoort tot één van de grootste velden in de wereld. De partners denken in totaal 15 miljard van de aanwezige 38 miljard olievlaten uit de grond te kunnen pompen. Deze voorraden zijn omvangrijker dan bijvoorbeeld de ge-

hele bewezen voorraad van olie-land Algerije, dat nog 9 miljard vaten in de grond heeft zitten.

Het project levert op termijn 1,2 miljoen vaten olie per dag op. Dat is genoeg om dagelijks Duitsland van brandstof te voorzien.

Shell heeft op dit moment een belang van 16,7 procent in het consortium in Kazachstan, maar zal door het vertrek van British Gas zijn belang uitbouwen naar 20,4 procent. De andere partners in het prject zijn onder meer het Italiaanse Eni, het Amerikaanse ExxonMobil en het Franse Total.

Shell gaat in de eerste fase van het project twee miljard dollar investeren. De investeringen kunnen oplopen tot vijf miljard dollar.

Kazachstan is voor Shell één van de belangrijkste pijlers onder de beoogde groei in olieproductie. In landen als Oman, Nigeria en Brunei kan het bedrijf zijn productie moeilijk verder opvoeren.

Naast Kazachstan heeft Shell hoge verwachtingen van het Russische schiereiland Sakhalin, waarvoor in 2003 een belangrijke investering werd genomen. Ook de oliezanden in Canada (al in bedrijf) en het diepwater in Nigeria en gasgebieden in Oman (vanaf 2008) moeten de productie bij Shell opvoeren.

'We rapen reserves op'

Interview | Bestuurder Van de Vijver over nieuwe aanwinst Shell

De olievelen van Kazachstan zijn één van de toekomstige kroonjuwelen van Shell. Het contract is handig voor het gesprek met beleggers. 'Dit gebied gaat veertig jaar mee.'

Van onze verslaggever
Xander van Uffelen
AMSTERDAM

Walter van de Vijver is blij. 'Ongevoelelijk blij.' De bestuurder van Shell die verantwoordelijk is voor de winning van olie en gas onder tekende woensdagochtend half elf lokale tijd een megacontract voor de winning van olie in Kazachstan. Het project dat Shell met zeven partners gaat uitvoeren, is één van de grootste olieprojecten ter wereld. 'Dit is een geweldig bouwsteen', zegt Van der Vijve telefonisch vanuit Kazachstan. 'Dit gebied is één van de toekomstige heartlands, de achtertuin van het bedrijf. Na lange onderhandelingen staan nu alle neuzen dezelfde kant op. Iedereen is wild enthousiast.'

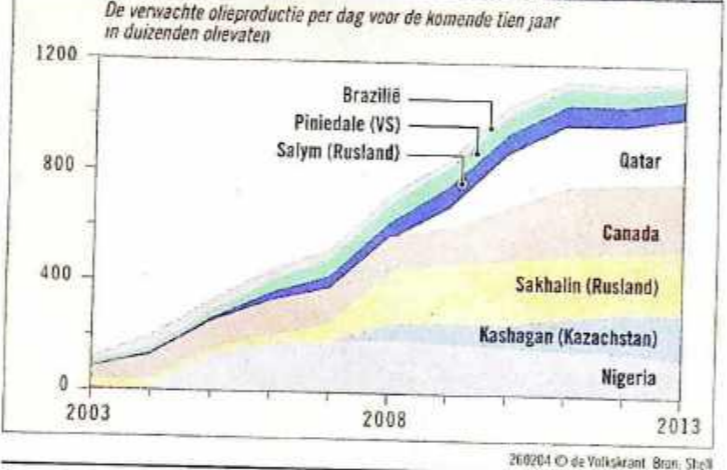
Het contract komt voor Shell op een gunstig moment. Begin januari schokte het bedrijf de financiële wereld met de afboeking van 20 procent van zijn reserves. Om oliereserves uit het gebied in Kazachstan hoorde daarbij.

Kazachstan maakt de gesprekken met onrustige aandeelhouders vast eenvoudiger? 'De kernactiviteit van het bedrijf, het zoeken en vinden van olie, heeft onze prioriteit. Dit contract geeft een prima inbreng voor de gesprekken met aandeelhouders (over de bijstelling van de reserves, red). De contacten met aandeelhouders zijn een intensief gebeuren. Maar de gesprekken worden gevoerd om de juiste reden. Voor ons is het geen leuke materie, maar wel van groot belang.'

De aantallen kan ik nog niet zeggen. Dat zou voorbarig zijn. Het is ook niet onze bedoeling om elke keer weer nieuwe getallen te noemen. We gaan eind 2004 alle nieuwe reserves bij elkaar oprapen. De berekeningen van reserves is ook een ingewikkelde zaak. We gaan in Kazachstan bijvoorbeeld stuk voor stuk nieuwe gebieden in gebruik nemen. Dat gaat gepaard met onzekerheid.'

Shell werkt in Kazachstan ook samen met Exxon. Is er dan nog oog voor het milieu? 'Dat is zeer goed gegaan. We hoeven het bijproduct gas niet te verbranden, maar injecteren dit in de grond. Anders hadden we water gebruikt. Met het gas kunnen we de reservoirs onder de grond beter schoon vegen.'

Shell heeft hoge verwachtingen van nieuwe gebieden

Walter van de Vijver FOTO SHELL

gebruikt. Met het gas kunnen we de reservoirs onder de grond beter schoon vegen.'

Hoeveel geld steekt Shell in dit project? In de eerste fase investeren wij twee miljard dollar. Dat kan daarna oplopen tot vijf miljard dollar. Vanaf 2008 komt vervolgens de olieproductie op gang. Maar pas in 2016 zal de dagelijkse productie boven de één miljoen vaten komen. Dit project heeft een heel lange opbouwfase. Maar het gaat zeker veertig jaar mee. Van dit gebied gaan we nog heel lang plezier beleven.'

Waar vliegt u morgen heen om nieuwe contracten te tekenen? 'Vorig week zat ik nog in Nigeria, het komende weekend ben ik in Oman. Ik ben immers niet alleen bezig met nieuwe oliegebieden. Onze bestaande achtertuinen verdienen ook aandacht.'

Koerdisch kopstuk
Van onze verslaggever
AMSTERDAM - 'Deze zaak is te ingewikkeld om nu al op de uitkomst voort te lopen.'
Met deze woorden verontschuldigde rechtebankpresident mr. R. Bleckroon zich gisteren tegenover PKK-leider Nurtye Keshir en haar raadslieden. De Amsterdamse rechtebank wees daar om haar verzoek tot onmiddellijke (tijdelijke) vrijlating van de Koerdische af.
'De rechtebank heeft tijd nodig om alle feiten te ordenen', aldus Bleckroon.
Lang zou Keshir sowieso niet aan haar vrijheid hebben kunnen genieten bij een positieve gestemde rechtebank.
Twee marechaussees waren pedaal voor haar naar de zitting in de 'Bunker' in Osdorp gegaan. Zij wachtten geduldig de dag op de beslissing van de rechters, teneinde haar bij een onthouding weer te kunnen aandringen op grond van de vreeslijngewet.
Keshir hoort namelijk niet al-

leen uitlevering aan Turkije te voorkomen, maar wacht daarnaast ook nog op de beslissing van de rechtebank op haar asielverzoek.
De Koerdische vrouw had de rechters nog voorgelonden dat vluchten voor haar niet tot de mogelijkheden behoorde. 'Ik kan niet weg uit Nederland. Zou niet weten waar ik naartoe kan', aldus Keshir.
Haar raadsman, mr. V. Koppe, hekelde de langdurige opsluiting van zijn cliënt, het PKK-kopstuk wordt al veertien maanden vastgehouden.
Maar de officier van justitie, mr. Bloos, wilde van geen vrijlating weten. 'Om aan de verplichtingen jegens de Turkse autoriteiten te kunnen voldoen, is het zaak dat de opgeiste persoon wordt vastgezet', oordeelde zij.
'In Turkije wacht haar mogelijke een zware straf. Ze is op een vispaapoot Nederland binnengekomen. Het vluchtgevaar is gewoon te groot.'
Keshir had geen goed woord over voor de handelwijze van de officier. 'Ze wil niet ingaan op de werkelijke feiten. Mijn indruk is dat zij handelt zoals haar Turkse

collega's zouden hebben gedaan. In Turkije is het feit dat je Koerd bent, voldoende voor je schuld.'
Maar de officier wenste in het geheel niet over de schuldverantwoordelijkheid te spreken. 'Daar gaat het hier niet om. In uitleveringszaken ben ik de belanghebbende van de verzoekende staat, in dit geval Turkije. Uitgangspunt daarbij is het vertrouwensgevoel. Wij sluiten alleen verdragen met landen die ons vertrouwen verdienen.'
In haar ogen valt ook Turkije daaronder. Fijnjes wees de verdediging haar in dit verband op de afwezende houding van de Europese Unie als het gaat om toetreding van Turkije. Zolang dat land de mensenrechten op grove wijze blijft schenden, blokkeert de EU zijn lidmaatschap. Ook rapporten van Amnesty International, Human Rights Watch en

van Turkije/Koerdenkenners Soeterik en Zincher spreken wat dat betreft boekdelen.
Desondanks wil de officier van justitie dat de rechtebank de uitlevering van Keshir toelaatbaar acht op grond van haar lidmaatschap van een verboden terroristische organisatie. Bovendien zou de Koerdische tot zeven keer toe op tv 'propaganda' hebben gemaakt voor de strijd van de PKK tegen Turkije, zou ze vrouwen politiek en militair hebben getraind en hebben deelgenomen aan de planning en uitvoering van terroristische activiteiten.
De verdediging noemt het 'ontluiseren' zoals het openbaar ministerie en Buitenhofse Zaken zich - volgens haar - om de tuin hebben laten leiden door Turkije. 'De feiten waarvoor om uitlevering wordt gevraagd zijn volstrekt ongeoorloofd', meent mr. Koppe.
De raadsman vreest dat ze slechts onder vast voorwendsel zijn opgenomen in het verzoek aan Nederland. 'In werkelijkheid wil Turkije mijn cliënt berechten wegens hoogertraad.'
De rechtebank doet 10 december uitspraak.

e rec ter 'verontschuldigt' zich

Shell pompt olie op in Kazachstan

Door een onzer redacteurs
ROTTERDAM, 25 FEBR. De Koninklijke/Shell Groep gaat naar olie boren in het Kazachstaanse olieveld Kashagan, een van de grootste olievelen die de afgelopen dertig jaar zijn ontdekt. De totale investering bedraagt 29 miljard dollar (22,8 miljard euro).

Met de definitieve investeringsbeslissing zal Shell dit jaar weer olie kunnen toevoegen aan de voorraad 'bewezen' reserves. Het concern kon vanmorgen niet zeggen hoeveel reserves er weer worden bijgeboekt. 'Dat hangt mede af van het interne onderzoek dat nu nog bezig is naar de 'bewezen' reserves', aldus een woordvoerder. Shell kondigde dit onderzoek begin deze maand aan nadat het eerder de 'bewezen' olie- en gasreserves met 20 procent - het equivalent van 3,9 miljard vaten olie - moest terugbrengen. Het Kashagan-veld was onderdeel van de her-schikking van de reserves.

Het veld werd vier jaar geleden ontdekt en zou volgens schattingen in totaal 38 miljard vaten olie bevatten. De eerste olie moet in 2008 naar boven komen en de eerste productie zal 75.000 vaten olie per dag bedragen. Als de productie van het veld eenmaal goed op gang is, zal de productie stijgen naar 450.000 vaten, denkt Shell. De top-productie ligt waarschijnlijk op 1,2 miljoen vaten olie. Het concern verwacht uiteindelijk 13 miljard vaten olie uit het veld te kunnen pompen. Wegens technische beperkingen kunnen olievelen niet helemaal worden ontgonnen.
Shell gaat het veld niet alleen ontginnen. Het werkt samen in het North Caspian Sea consortium. Ook de Amerikaanse concerns ExxonMobil en ConocoPhillips maken deel uit van de groep, evenals het Franse Total en het Italiaanse Agip. Shell is wel de grootste aandeelhouder in het consortium. Het heeft een belang van 16,7 procent, maar dit wordt 20,37 procent, omdat Shell British Gas uitkoopt.

Tsjetsjenië overschaduwde top EU verwacht vandaag moeizame gesprekken met Russische president Poetin

Van onze correspondent
BRUSSEL - Verschil van mening over de kwestie-Tsjetsjenië maakt een goede afloop van de top van de Europese Unie met de Russische president Poetin vandaag in Brussel onzeker.

De EU steunt Rusland in zijn strijd tegen het terrorisme, maar streeft naar een politieke oplossing voor Tsjetsjenië. Dat kan volgens de Unie alleen via dialoog en met respect voor de mensenrechten. Het is de vraag hoe hard de EU zich zal opstellen.
Er dreigt bovendien een diplomatiek conflict tussen Rusland en

fungerend EU-voorzitter Denemarken over Achmed Zakajev. De Tsjetsjeense leider zit in de cel in Denemarken en Moskou vraagt om zijn uitlevering. Rusland verdenkt Zakajev ervan betrokken te zijn geweest bij de gijzelsactie in het theater in Moskou, waarbij 128 gijzelaars en 41 Tsjetsjeense gijzelnemers om het leven kwamen. Denemarken noemde vorige week het bewijs tegen Zakajev echter mager, en weigerde voorlopig hem over te dragen.
De top in Brussel kende al een moeilijke voorgeschiedenis. Oorspronkelijk zouden de EU en Rusland elkaar in Kopenhagen ont-

moeten. President Poetin weigerde naar Denemarken te reizen, omdat vlak na de dramatische gijzelsactie in Moskou in Kopenhagen een congres plaatsvond van Tsjetsjeense ballingen.
Toch was Poetin wel bereid om naar Brussel te komen. Voor de EU is de topontmoeting van groot belang omdat het een akkoord hoopt te bereiken over de Russische enclave Kaliningrad, terwijl Rusland onvoorwaardelijke steun wil voor zijn strijd tegen het terrorisme.
Na maanden van overleg en onderhandelingen, hopen Rusland en de EU het vandaag eens te

worden over Kaliningrad. De inwoners van de Russische enclave zullen vanaf volgend jaar alleen nog met speciale pasjes door de toekomstige EU-lidstaten Polen en Litouwen naar Rusland kunnen reizen.
De enclave aan de Oostzee, met bijna 1 miljoen inwoners, zal na de toetreding van Polen en Litouwen tot de Unie in 2004 helemaal omsingeld zijn door EU-gebied. Momenteel kunnen Russen die pendelen tussen het moederland en Kaliningrad zonder visum door Polen of Litouwen trekken. Na 1 januari kan dit niet langer.
De oplossing is gezocht in ver-

eenvoudigde pasjes en uitgifte-gels, plus de mogelijke aanleg van een snelle spoorverbinding door Litouwen. Volgens diplomaten in Brussel is er een grote kans dat hierover een akkoord wordt bereikt. Afgelopen vrijdag hielden ze nog een slag om de arm omdat Litouwen zou dwarsliggen.
President Poetin heeft later vanmiddag in Brussel een onderhoud met secretaris-generaal Robertson van de Navo. Ze zullen het hebben over de komende uitbreiding van het militaire bondgenootschap, waarover volgende week op de Navo-top in Praag wordt beslist.